

Eser; bütünüyle veya kısmen, internet ortamında veya basılı olarak umuma arz edilemez, kopyalanamaz ve çoğaltılamaz.

Kaynak gösterilerek (www.necmettincevheri.org) alıntı yapılabilir.

Eğitim veya akademik amaçlı kullanılması için izin alınması gereklidir.

İzin için, İbrahim Cevher CEVHERİ ile iletişim kurulabilir.

iccevheri [at] hotmail.com

Siyasette
51 Yıl

NECMETTİN CEVHERİ

TAKDİM

Babamız Necmettin CEVHERİ, bu anı kitabını aktif siyasetten çekildiği 2002 yılının Temmuz ayından on yıl altı ay sonra kaleme almıştı. Dostlarının, siyaset arkadaşlarının ve ailesinin de ısrarıyla. Bir siyasetçinin yaşadıklarını kitaplaştırmasını, kendini fazlaca önemsemesi anlamına geleceğini düşünecek kadar tevazu sahibiydi. Yayınlanmasına taraftar olmadığını da vurgulamaktaydı. Ama bir taraftan da, ailesine, akrabalarına, yakın dost ve siyaset arkadaşlarına bir kayıt bırakmak arzusunu dile getirmişti.

Sevgili Babamız “Siyasette 51 Yıl” ismini verdiği anı kitabını sınırlı sayıda ve belirli kişiler için bizim bastırma isteğimize yarı gönülle rıza gösterdikten on yıl dokuz ay sonra bu dünyayı bizlere bırakarak ebedi aleme göçtü. Son 25 ayını Canımız Annemizin yokluğuyla geçirmişti. Onu hep arayarak, özleyerek ve tez zamanda Annemize kavuşmayı için için bekleyerek günlerini doldurdu.

6 Eylül 2023 günü ikindi namazını müteakiben Cebeci Asri Mezarlığında Anneciğimizin hemen yanına defnettik. Bu birlikteliğin tekrar tesis edilmiş olması bir teselliydi bize.

Babacığımız için Ankara ve Urfa’da ayrı ayrı yaptığımız taziye programlarına binlerce dostu ve akrabası katılıyordu. Ülkesine ve Urfa’ya yaptığı hizmetler için samimi takdir sözleri, hayır duaları kulaklarımıza dolmaktaydı.

Bu teveccüh biz iki evladında, Babamızın bize emanet ettiği notlarını Milletimizle de paylaşma arzusunu doğurdu. Ailesine, akrabalarına, yakın dost ve siyaset arkadaşlarına bırakmak istediği kayıt topluma da erişmeliydi bizce. Araştırmacıların çalışmalarına bir katkı sağlayabilmemiz için bize bir kaynak emanet ettiğini de vurgulamıştı ya.

Hal böyle olunca, yayınlanmasına taraftar olmama niyetinin, Babacığımızın yaşadığı döneme taalluk ettiği sonucunu çıkarmaktayız. Bu hususu kendisine sormamış olsak da.

Öte yandan Babamız sağlığında, bazı yakın dost ve akrabalarıyla yaptığı paylaşımlar ve kıramadığı yazarlardan gelen mülakat taleplerini karşılamak dışında bu notların kamuya sunulacak şekilde kitaplaştırılmasına tereddütle yaklaşmıştı. Babamızın onayıyla zaman zaman paylaştığımız notların kitaplaştırılması noktasında biz de benzer tereddütler yaşadığımızdan destek vermekten vazgeçmiştik. Onun vefatından sonra Necmettin CEVHERİ’nin iki evladı olarak bize bırakılan emaneti orijinal haliyle, hiçbir ekleme çıkartma yapmaksızın, yorum ve değerlendirme de ilave etmeden yayınlamaya karar verdik. Bu takdim notunun altına ismimizi koyup bir nevi tescil ederek adına oluşturduğumuz necmettincevheri.org isimli dijital platformda.

Babamızın tevazuu bizim için de bağlayıcı olduğundan, bu kitabın kaynak değerini abartmadan, bir hırs ve iddia içinde olmaksızın, belki istifade edilir diyerek takdim etmekteyiz.

12 Eylül 2023

İbrahim Cevher CEVHERİ
Prof. Dr. Fatma ÜNSAL

ÖNSÖZ

Böyle bir yazıyı kaleme almam için, bazı siyaset arkadaşlarımdan ve dostlarımdan hep teklifler aldım. Uzun süren siyaset hayatımda çok şeyler yaşadığımı ve önemli hadiselere şahitlik ettiğimi düşündüklerinden ısrarcı olanlar dahi vardı. Bunların kayıt altına alınmasında fayda olduğunu söylerlerdi.

Gerçekten de siyasette uzunca bir süre kalmıştım. Önemli sayılabilecek birçok hadiseyi takip etmek, zaman zaman içinde bulunmuş olmak gibi bir durumum da vardı. Ancak, bir insanın yaşadıklarını kaleme almasının ve bunları yayınlamaya tevessül etmesinin, yaptığı işi ve kendini fazlaca önemsemesi gibi anlaşılacağı endişesiyle tekliflere pek de sıcak bakmadım. Böyle bir niyetim olsaydı, günlük tutmuş olmam gerekirdi.

Ben de birçok siyasetçi gibi, bir dönem çalıştım, geldim geçtim. Not veya günlük de tutmadım. Tabii ki bazı önemli belgeleri, fotoğrafları sakladım. Hepsinden önemlisi, beni siyasette pek mahcup etmeyen “hafızamda”, birçok olayın detayıyla biriktiğini gördüm. Özellikle gençlik yıllarıma ait hatıratın, orada sağlam ve doğru biçimde durmakta olduğunu da hayretle fark ettim.

Aktif siyasetten çekildiğim 2002 yılından epey bir süre sonra, çocuklarımdan da ısrarıyla elime kalemi alıp yaşadıklarımı en azından kâğıda dökmeye niyetlendim. Beş on sayfada toparlarım derken, yazdıkça uzadı. Uzadıkça yazdım. Elbette hafızam dışında, bilhassa bazı tarihlerin, olayların ve kişilerin doğrulanması için çeşitli kaynaklara başvurma ihtiyacını hissettim. Bizim gençliğimizde var olmayan internetin, ne kadar önemli ve gerekli olduğunu bu vesileyle bir kere daha gözledim. Oğlumun buradaki çaba ve destekleri de çok faydalı oldu.

Bu yazı bir belgesel değil. Partimizin, ya da Partilerimizin tarihini yazmak gibi bir iddiam zaten yok. Bir otobiyografi olarak da niteleyemem. Peki, nedir bu?

Siyasete girişimi, yaşadıklarımı, gördüklerimi, duyduklarımı, bunlara ilişkin değerlendirmelerimi ve siyasetten çıkışımı kâğıda aktararak, Aileme, akrabalarıma, yakın dost ve siyaset arkadaşlarıma bir kayıt bırakmaktır. Bu yazının yayınlanmasına taraftar olmasam da, belki günün birinde bir araştırmacının işine yarayacak bazı noktalar varsa, bizimkilerin de ona küçük bir katkı sağlayabilmeleri için ellerine bir kaynak emanet etmektir.

Özel hayatımıza ilişkin detayların yer alması, bu yazının öncelikle Aileme bir kayıt bırakmak amacını taşımasındandır. Siyaseti anlatırken, özel hayatımıza ve aile geçmişimize ilişkin bazı noktaları, benden sonra gelecek nesillere aktarmak için metnin çeşitli yerlerine yerleştirmek istedim. Oğlumun siyaset hayatına ilişkin bir kısım bölümlerin bulunması ise, onun yaşadığı olayların benim siyasetimi de yakından ilgilendirmesindendir. Kaldı ki, o benim aynı zamanda siyaset arkadaşımdır. Politik hayatımın ileri dönemlerinde birlikte çeşitli görevler üstlendiğim bir Partilimdir.

Aile ve çevrenin etkisi, teşviki, elbette ki siyasete girmekte çok önemli etkenlerdir. Ama öncelikle bir dünya görüşünüzün olması ve aynı görüşü paylaşan insanlarla bir gönül bağı kurabilmiş olmanız gereklidir.

Siyaseti, hizmet etmenin manevi hazzı için yapmak gerekir. Birtakım görevlere seçilebilmeyi başardığınızda ise, onun prestiji sizin yegâne ödülünüz olmalıdır. Siyaset sayesinde veya siyaset yoluyla mal varlığınızda artış olması, hukuku ve ahlaki değerleri ihlal etmiş olmanızın yanı sıra, siyaset kurumuna ihanet etmektir. İnsanlarımızın genelleme yapma eğilimi yüzünden de, tüm siyasetçileri zan altında bırakmak, siyaset alanının kirli görünmesine yol açmaktır. Nitelikli insanların, “üzerime çamur sıçrar” düşüncesiyle siyasetten uzak durmaları da daha ziyade bu sebeptendir.

“Siyasete girilir, ama çıkılmaz” gibi laflara da hiç inanmadım. Orada uzun süre, hatta ölünceye kadar kalmayı arzu eden, kendinden bıkıldığını fark edemeyen insanların bahanesi olmuştur bu söz. Bir insan ne kadar mükemmel bir siyasetçi olursa olsun, bir süre sonra ismi, yüzü, fikirleri eskir ve sonra da usandırır. Bu sosyolojik hakikati görmek ve kabullenmek icap eder. O halde doğru tavır, günü ve zamanı geldiğinde, ki o zamanı iyi tayin etmek ve fazlaca uzatmamak gerekir, siyasetçi bizzat veda etmesini bilmelidir.

Bu yazıda ismi geçen tüm zevat, siyasi muarızlarımız dâhil, “Sayın” hitabına müstahaktır. Darbeciler ve uzantıları ise müstesnadır. Ancak anlatımın ahengini ve üslubu bozmamak için, metinde olması gereken “Sayın” ibarelerini çektim. Aksi takdirde aynı sayfada çok defa “Sayın” demek gerekecekti. Her bölümde pek çok isme yer verildiğinden, bu yazı bir “Sayınlar” manzumesi, ya da diplomatik bir metin haline dönüşebilirdi. İtiraf edeyim ki, DEMİREL, BAYAR, MENDERES gibi isimleri, başında “Sayın” olmaksızın kullanmakta bayağı zorlandım.

Yazıda ismi geçen kişilerden önemli bir kısmı bu Dünyadan göçüp gitmiştir. Allah’ın rahmeti ve mağfireti onların üzerine olsun. Önceki paragrafta ifade ettiğim gerekçeyle, Hakk’ın rahmetine kavuşmuş zevat için de, her seferinde “Rahmetli” niyazını kullanamadım.

Olayları izah etmek ve yorumlayabilmek için, bazı kişileri tenkit ve muaheze ettiğim olmuştur. Umarım anlayışla karşılar ve haklarını helâl ederler. Ahirete irtihal edenler için de, Yüce Rabbimin affına sığınırım.

Bu vesileyle ve varsa tüm hakkımı ve emeğimi, birlikte yol yürüdüğüm dava arkadaşlarıma helal ediyorum. Onların da bana helal etmelerini arzu ederim. Oylarıyla beni defalarca Parlamente’ye gönderip kendilerini temsil etme şerefini bahşeden tüm Urfalılardan da yine helallik istemekteyim..

NECMETTİN CEVHERİ

Ankara, Kasım 2012

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM:	SİYASET ÖNCESİ DÖNEM.....7
	Bir Olaya Giriş, Amasya
	Adana
	Urfa'ya Dönüş
İKİNCİ BÖLÜM:	DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ.....32
	Demokrat Parti
	27 Mayıs ve Geçiş Dönemi
	Darbe Uygulamaları
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:	ADALET PARTİSİ DÖNEMİ.....54
	Adalet Partisi ile Yola Devam
	Adalet Partisi İktidarı
	1969 Seçimleri ve Yeniden AP İktidarı
	12 Mart 1971 Muhtırası ve Ara Dönem
	1973 Seçimleri ve Koalisyonlar Dönemi
	1977 Seçimleri ve 12 Eylül
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:	DOĞRU YOL PARTİSİ DÖNEMİ93
	Büyük Türkiye Partisi
	Doğru Yol Partisi ve 1983 Seçimleri
	Doğru Yol'un Canlanması
	Doğru Yol İktidarı
	Demirel Çankaya'da
	DYP'de Çiller Dönemi
	Demirel'in İthamı
	Çiller'in Başbakanlığı
	20. Dönem Parlamentosu
	1999 Seçimleri
	Yolun Sonu

BİRİNCİ BÖLÜM
SİYASET ÖNCESİ DÖNEM

BİR OLAYA GİRİŞ, AMASYA

URFA'DAN ÇIKIŞIMIZ

Hayatımı değil, hayatımı çevreleyen bir olayı anlatmak istiyorum. Bu olaya neresinden gireyim diye hep düşünmüşümdür.

Bu olaya gireceğim nokta görüldüğü zaman, gerçekten bunun giriş kapısı olduğu kabul edilecektir. Biz Urfa'lı kırsal kökenli bir aileyiz. Benim ilk yaşımdan önce Urfa şehir merkezinde yaşamaya başlamışız. Benden dokuz-on yaş büyük ve halen hayatta olan Ablam da Urfa şehir merkezi doğumludur. Ama bir aşirete mensubiyetimiz dolayısıyla hep o kırsal kesimin havasını, tozunu, toprağını ve özelliklerine dayanan problemlerini taşıyarak geldik. Halen de zaman zaman ve değişik ölçülerde bu problemleri, bu tozu toprağı taşımaya devam ederiz.

Bunları bir şikâyet olarak değil, bir olayın çerçevesinin belirlenmesi için ifade ediyorum. Burada bir günü, bir tarihi belirterek “Olaya giriş” dediğim şeyi açıklamak istiyorum. Bu tarih 30 Ocak 1939’dur.

O yılki Kurban Bayramının birinci günüdür. Urfa’daki evimizin bir odasında Ağabeyim Şeref ve ben, hem komşumuz, hem de kiracımız olan Urfa Jandarma Alay Komutanının kızı arkadaşımız Sevim ile top oynuyorduk. Annem Fatma Hanım ile Urfa Tugay Komutanı Şemsettin Taner Paşanın eşi Nalân Hanım yandaki odadaydılar. Bu muhterem, genç ve çok alımlı hanımefendi bayram ziyaretine gelmiş Annemle oturmaktaydılar. Akşam saatleriydi, hava kararmıştı.

Osman isminde bir yardımcımız vardı. Oso denirdi ona. Evimiz iki avluluydu. Selamlık veya yerel deyimle oda denilen erkek misafirlerin ağırlandığı kısım dış avluya bakardı. İç avlu ve diğer bölümler aile içindi. Osman buraya gelerek telaşla Annemi aradı. Babam evde değildi. Bayramlarda Köye gider, orada oturan aile büyüklerimizle bayramlaşır, ikinci günü bizim yanımıza gelirdi. Osman’ın Anneme telaşla bir şeyler anlattığını gördük. Anneme bacı derdi.

“Bacı gel, dış kapıda birtakım adamlar var, seni çağırıyorlar” dedi. Annem “Bana ne diyecekler” diye sorduğunda, Osman “Bilmiyorum, ısrar ediyorlar” dedi. Annem misafiri uğurladıktan sonra, dış avluya geçerek sokak kapısına gitti. Biz de merakla, Ağabeyim ve iki Ablamla birlikte kendisini takip ettik. Kapının önünde üç dört kişi olduğunu hatırlıyorum. Dış avluya birtakım paçavralardan ibaret top büyüklüğünde yanan bir şeyler atılmıştı. Paçavraların ateşi sönmüş fakat dumanı çıkmaya devam ediyordu.

Adamlar şunu söylüyorlardı: “Fatma Hanım, Eşiniz Ömer Bey’in düşmanları olabilir. Sokaktaki devriyeler, birtakım kimselerin eve bu ateşi attıklarını görmüşler”.

O zaman da düşündüm, şimdi de düşünüyorum. Dış avlunun duvarları da, tabanı da hepsi yontma taşı. Yani bu ateşi attıkları söylenen kişilerin burada hiçbir şeyin yanmayacağını bilmeleri gerekirdi. Bir tertip veya bir bahane olduğu belliydi. Adamlar şöyle devam ettiler: “Fatma Hanım Vilayete kadar gelmeniz lazım. Bu önemli bir olaydır.” Hava kararmıştı ve çok soğuktu. Annem “Peki” dedi. Yardımcımız Osman’a “Haydi beraber gidelim” diye söyledi.

Kapıdaki adamlar, “Çocuklar da gelsin” dediler. Annem “Çocukların ne işi var?” diye sorduğunda, “Olsun evde kalmasınlar” dediler.

Annem, Ablalarım, Ağabeyim ve ben hep beraber Osman’la birlikte evimizin önündeki yokuştan inerek Vilayete doğru yürüdük. Resmi görevliler olduklarını sandığımız kapıya gelen adamlar da bizim yanımızda yürüyorlardı.

Vilayete vardığımızda bizi Vali Beyin bulunduğu üst kata aldılar. Valilik makamının önündeki görevli hepimizi içeriye aldı. Vali makam masasında oturuyordu. Kâzım DEMİRER isimli bir zattı. Masanın Valiye göre sol tarafında Urfa Belediye Reisi olan Dayım Ömer ALAY oturuyordu. Ömer ALAY Annemin dayızadesiydi. Biz de ona “Dayı” derdik. Şimdiki gibi gözümün önündedir, sağ dirseği ile Valinin masasına dayanmış biraz üzgün şekilde yere, biraz da bize bakıyordu. Vali Bey, ki ailece de görüşürdük, “Fatma Hanım çocuklar biraz dışarıda dursunlar” dedi. Biz dört kardeş dışarıya çıktık. Yardımcımız Osman zaten içeri girmemişti. Annem bir müddet sonra dışarıya çıktı. Adeta robotlaşmış haldeydi. “Bizi sürüyorlar” dedi. Kimsenin daha fazla konuşacak hali de yoktu. Ben zaten çocuktum.

Sonra bizi Vilayet Konağının hemen arkasındaki uzun bir binaya götürdüler. Bina tek katlıydı. Bir kısmında Emniyet Müdürlüğü, bir kısmında da başka bir resmi daire vardı. Sanıyorum o zamanki adıyla, Nafia Müdürlüğü idi.

Bizi orada bir odaya aldılar. Gece olmuştu. Anneme bizim Amasya’ya gönderileceğimizi Vali Bey tebliğ etmiş. O Amasya’yı Elbistan anlamış. Biz de Elbistan’ı Arabistan anladık ve hep birlikte ağlaşmaya başladık.

O sırada, içeriye bir zat girmişti. Ağlaşmamızın sebebini sordu. “Bizi Arabistan’a gönderiyorlarmış” dedik. Her halde olayı bilen bir emniyet mensubuydu, belki de Emniyet Müdürüydü ki, “Öyle bir şey yok” dedi. O zat şimdiki gibi gözümün önündedir. Siyah elbiseli, beyaz gömlekli, yuvarlak yüzlü, siyah saçlı bir zat idi. Yetmiş yıla yakın zaman geçti. Şimdi görsem tanırım.

Bulunduğumuz yer resmi daire olduğu için duvarda asılı bir harita vardı. Orada bulunan ailenin en küçük ferdi bendim. İlkokul 2. sınıftaydım. Beni kucağına aldı, duvarda biraz yüksekçe duran haritanın önüne götürdü. Parmağıyla Amasya’nın yerini gösterdi. Sonra parmağını Türkiye’nin hudutları üzerinde gezdirdi. “Bak Amasya Türkiye’nin ortasında” dedi. “Biz vatandaşımızı hiç Arabistan’a gönderir miyiz” diye ilave etti.

Biz Amasya’ya gönderilen üç aile idik. Böyle olduğunu da orada öğrendik. Diğer ailelerin birisi Urfa’da oturan ve Siverekli Ali Efendi namıyla bilinen Ali Fuat BUCAK’tı. Babamdan daha yaşlı bir zattı. Babamla çok iyi dosttular. Urfa Sarayönü’nde Kabaltı denilen yerde evi ve her akşam dostlarıyla oturup sohbet ettiği, oda denilen bir misafirhanesi vardı. Hareketli bir zat olduğu ve sık sık hükümet aleyhinde konuştuğu söylenirdi. Bir müddet önce bize hediye olarak bir radyo göndermişti. O sıralar radyo kimsenin evinde olmayan ender bir şeydi.

Bu olayda beraber gönderildiğimiz üçüncü aile, yine Siverekli Ali Fuat BUCAK’ın Siverek’te oturan oğlu Mehmet Sakıp GÜRMEN’di. Soyadı babasından başka idi. Çok hoş bir zattı ve o gece tanışmıştık. Bölge insanların fizik yapısından farklı olarak kumral, sarı bıyıklıydı. Onunla ilgili hayli ilginç olan ve anlatılmaya değer bulduğum bir şey vardır.

Bu zat Babamın da katıldığı ve İstiklal Madalyasıyla ödüllendirildiği Urfa Kurtuluş Savaşına katılmıştı. Ayrıca 1926 Şeyh Sait İsyanında, Diyarbakır’dan Siverek ve Urfa’ya gelmekte olan isyancı kuvvetleri Siverek’e sokmamışlar, müsademe ile geri çevirmişlerdi. İşte Sakıp Bey bu olayda Şeyh Sait kuvvetlerini Siverek’e sokmayarak Siverekliiler ile beraber çarpışmıştır. Urfa’nın kurtuluşunda ise Siverek’ten gelen gönüllülerin başında düşmanla müsademe ederken yaralanmış ve bir ayağı sakattı. Bükemezdi, uzatarak otururdu. İstiklal Madalyası da vardı. Ondan dolayı da kendisine vatani hizmet tertibinden maaş bağlanmıştı. Hatırladığıma göre sürgünde de, bu vatani hizmet maaşını devamlı alırdı. Hem sürgün, hem vatani hizmet maaşı. Artık bu ne demekse?

Köyde bulunan Babam da gündüzden asker gönderilerek getirtilmişti. Odadan içeriye girdi. Tabii o da Vali Bey’den tebligatı almıştı. Babam çok metin ve sakin bir insandı. Hayatta silah taşıdığını hatırlamıyorum. Millî Mücadele yıllarında taşımıştır elbette. Aşağıda detaylı olarak anlatacağım gibi, Urfa Kurtuluş Hareketinde bilfiil çarpıştığı için o yıllarda silah taşımış olması lazımdır.

Babam gülerek “Merak etmeyin, güzel yermiş gider eğleniriz” dedi. Arkasından “Ben biraz Ali Efendilerin yanına gideyim” deyince, Annem kendisine itirazla çıkıştı. “Birbirinizle konuşa konuşa sürgüne gidiyoruz. Hâlâ mı?” diye söylendi. Babam Annemin bu tepkisine rağmen, “Bir bakayım, ne yapıyorlar” dedi ve gitti.

Babamın elimizdeki az sayıda fotoğraflarından biri. 30’lu yıllarda çekilmiş olmalı

Babamın Köyden getirilişyle ilgili bazı şeyleri daha sonra işittik. Getiren askerlerin başındaki Çavuşa “Yolda vurun, kaçıyordu vurduk deyin” denmiş. Babam sonra o Çavuşa hep maddi olarak baktı. O talimat doğru muydu, değil miydi bilemiyorum. Ancak yerine getirilmemişti.

O gece sandalyelerin üzerinde yattık. Tek katlı binanın penceresinin önünde süngülü bir asker nöbet bekliyordu. Ertesi gün, yani bayramın ikinci günü, beraber götüreceğimiz eşyaları almak üzere sadece Annemin eve gitmesine izin verildi. Annem de, sütkardeşi olan bir emektarımızla birlikte eve gitti. Götürebileceğimiz eşya da zaten birkaç yatak ve bazı kap kaktan ibaretti. Vilayete götürülmemiz Kurban Bayramının birinci günüydü. Sofrada yemek bekliyordu. Hep karnımız acıkmıştı. Annem, yukarıda da söylediğim gibi, tebrik için misafirlige gelmiş olan Tümen Komutanın hanımı ile beraber olduğu için yemek yiyememiştik. Ve yine yemek yiyemeden Valinin makamına götürüldüğümüz için yemek öylece kalmıştı.

Şerif Dayı ile Annem yemekleri dökerek o kapları çuvallara doldurmuşlardı. Sonra o kaplar gönderildiğimiz Amasya’da 5-6 gün sonra yıkandı. O kapların Amasya’daki bulaşık halleri şimdiki gibi gözlerimin önündedir.

Bayramın ikinci gününü aynı yerde geçirdik. İki genç kız Ablam vardı. Tabii ihtiyaçlarımızı bile nasıl karşıladığımızı hatırlayamıyorum. Nihayet bayramın üçüncü günü 1 Şubat 1939 da, Belediye Binası olan yerin önünden iki üstü açık kamyonu bindirildik. Altımızda yataklarımız, yanımızda eşyalarımız yola çıkacaktık. Kamyonun üstünde sadece bir kısmını örten tenteler vardı. Ön ve arka kısımları açıktı. Önden giren buz gibi Şubat soğuğu, insanı donduracak derecede idi. Kamyonun arka kısmında aşağıda duran ve bizi uğurlamaya gelen akrabaların arasında, Annemin amcazadesi Mustafa Amca dediğimiz zatın oğlu Mukdim Ağabey, boynundaki kaşkolü çıkarıp benim boynuma sardı. Gri renkli seyrek dokunmuş, üzerinde ayrıca kırmızı renkte ipliklerin olduğu bir boyun atkısı idi. Demek ki o hatıra da benimle beraber 70 yıl yaşamış.

Sonra yola dizildik. Bizi takip eden askeri müfrezenin de sanıyorum bir kamyonu vardı. Bizi götürmekle görevli ekibin başında bir komiser bulunuyordu. Onlara çok sıkı talimat verildiğini de daha sonra öğrendik. Denmiş ki, “Çok dikkatli olun, bunların adamları yolu kesip elinizden alabilirler.” Yolda adam falan yoktu ama yarım tentenin ön kısmından girip, arkasındaki boş yerden çıkan dondurucu bir Şubat soğuğu ve rüzgârı vardı. Ben Mukdim Ağabeyin kaşkolüne sıkı sıkı sarılmıştım. Yıllar sonra Diş Hekimi olup İstanbul’a yerleşen bu sevgili Ağabeyimiz, Galatasaray Lisesinde okuyan oğlum Cevher’in velisi de oldu.

O Lisede ben de okumuştum. Oraya gidişimin, daha doğrusu gidebilişimin hikâyesi de epey uzun ve düşündürücüdür. Onu ileride anlatacağım.

Sabah çıktığımız yolculukta, akşama doğru 80 km ötedeki Birecik İlçemize vardık. Fırat nehrinin kenarında ilginç ve yarı tarihi bir bina vardır. O zaman oteldi. Oraya yerleştirildik ve geceyi geçirdik. O dönemde Birecik Köprüsü yoktu. Fırat Nehri sallarla geçilirdi. Ertesi sabah eşyalarımızın da yüklü olduğu kamyonla birlikte sala alınırken sal kaydı, kamyon da, biz de az kaldı Fırat’a kapılıp gidecektik. Sonra nasıl yaptılar bilemiyorum, sal tekrar çekildi, kamyonumuz sala alındı. Aynı soğuğa bu defa Fırat Nehrinin ıslak ayazının da eklenmesiyle titreye titreye Gaziantep toprağına ulaştık.

Bayramın dördüncü günü olan o gün, 65 kilometrelik yolu o zamanın şartlarında ancak alabildik. Akşam Ali Veli Oteline yerleştirildik. Bayramın dördüncü günü akşamını da o otelde geçirdik.

Bayram bitmişti. Beşinci gün aynı açık kamyonlarla yollara koyulduk. Trene bindirileceğimiz Narlı İstasyonuna vardığımızda yine akşam olmuştu. O günün şartları öyleydi, düzgün yol yoktu. Kamyonlar çamura bata çıka ancak bir günde bu merhaleyi alabiliyordu.

Narlı İstasyonunda otel veya han gibi bir şey yoktu. İstasyonun bekleme salonu büyükçe bir odadan ibaretti. Bir çarşaf getirildi. Kirli, rengi beyazdan griye dönmüş o çarşaf perde olarak ortadan gerildi. O salon denilen büyükçe odayı ikiye ayırdı. Böylece, kader birliği içinde birlikte yolculuk yaptığımız Ali Fuat BUCAK ile Mehmet Sakıp GÜRMEN'in aileleri ve bizim için yatacak yer hazırlanmış oldu. Bir tarafta üç ailenin kadınları, bir tarafta da erkekler vardı. Ali Efendi'nin üç hanımı vardı. Birisi bizimle beraber gelen üçüncü ailenin reisi Sakıp Gürmen Bey'in annesi Rahime Hanımdı. Ona Rahime Ana derdik. Ondan sonraki İme Anaydı. Amasya'daki sürgün hayatının yarattığı yakınlaşma duygusuyla her ikisine de "Ana" diye hitap ederdik. Üçüncüsü Ayşe Hanım'dı. O sonuncu ve genç olandı. Sakıp Ağabeyin hanımı da Azize Hanımdı. Biz ona "Aziye Bibi" derdik. Bir de Hicri isminde, sonra doktor olan bir oğlu vardı.

İşte bu Narlı İstasyonunun o söylediğim büyükçe bir oda genişliğindeki bekleme salonunda geceyi geçirdik, sabahladık. Tuvalet ihtiyacımızı bile bizi götüren polis ve askerlerin gözetiminde gidermek durumundaydık. Yaklaşık 20 kişilik kabile olarak birer köşeye kıvrılıp ve tabiatıyla Şubat soğukunda titreşerek sabahı ettik. Akşam bir soba yakılmıştı, fakat onun harı da bir süre sonra bitmişti.

Ertesi sabah Fevzi Paşa Kömürler istikametinden gelen trene bindirildik. Tahta kanepeli üçüncü mevki birkaç kompartımana doldurulduk. Urfa'dan çıkıp Narlı'ya kadar gelişimizi saati, dakikaları ve görüntüleriyle aynen hatırladığım halde, tren yolculuğunun Sivas'a kadar olan kısmı pek hatırımda kalmamış. Her halde o üç günlük acı soğukla boğuşulan yorgunluğun sonucunda uyumuş kalmış olacağım. Oysa ilk defa tren görüyor ve ilk defa trene biniyordum.

Buharlı lokomotifin çıkardığı homurtuların ve çaldığı düdüğün bende değişik bir duygu ve heyecan yarattığını ertesi gün Sivas'a yaklaşırken daha iyi hissettim.

Sivas'a gelindiğinde öğlen saatleriydi. Sivas'ın bilinen iklimi ve korkunç soğuğu Urfa'dan çıkarken bindirildiğimiz açık kamyonların soğukunu bile gölgede bırakmıştı. Güneşli bir gündü, fakat korkunç bir ayaz vardı. Sivas Tren İstasyonunun güneye bakan duvarının önünde dizilmiş güneşlenerek ısınmaya çalışıyorduk. Narlı'dan sonra askerler ayrılmıştı. Bir komiserin başında bulunduğu birkaç polis vardı. Bizim veya Ali Efendi'nin adamlarının artık buralara kadar gelip kaçıracaklarına dair vesveseleri dağılmıştı anlaşılan.

Kafilenin en yaşlıları olan Rahime Ana ve İme Ananın yan yana çömelmiş olarak duvarın dibinde titreyişleri hiç gözümün önünden gitmemiştir. Sırtlarındaki entarilerin ve üstlerindeki hırkayla başörtülerinin rengi şu an bile seyrediyorum gibi gözümün önündedir.

Her halde bir yerden aktarmalı olarak gelecek başka bir treni bekliyorduk ki, bu bekleyiş epey sürdü. Epeyce de titreştik. Sonra beklenen katar geldi. Bindik ve Amasya'ya doğru yola koyulduk.

Önce Elbistan, sonra da Arabistan diye anlayarak korkup ağladığımız Amasya'ya nihayet geliyorduk. Amasya'ya indiğimizde yaşadığım duygular hâlâ hatırımdadır. Burası artık bizim yeni yurdumuz olacaktı. Söylenen oydu. Urfa bizim için bitmişti.

Gülle oynadığımız toprak sokakları, bahçemizin zeytin ağaçları, koşuşturduğumuz o taş kaplı iç ve dış avlular artık bizim için ebediyen yok olmuştu.

Trenden inerken Amasya'da ilk hissettiğim şeyler bunlardı. İkinci sınıfının yarısında koparıldığım Urfa'daki Vatan İlkokulunu ve akrabamız olan öğretmenim Galip Aksoy'u bir daha asla görmeyeceğimi düşünüyordum.

AMASYA YILLARI

Bizi daha önceden hazırlanmış olan ve Hakkı Paşa Konağı denilen bir yere götürdüler. Şehrin doğu kesiminde Yeşilırmak Nehrinin sağ sahilinde çarşıya ve nehre fazla uzak olmayan bir yerdeydi. Dönemeci ve hafif bir rampası olan bir evdi. Fazla büyükçe bir yer değildi. Alt katında pek de oturmaya müsait olmayan berbat birkaç oda ile onun üzerindeki tahta tabanlı bir sofanın etrafındaki dört odadan ibaret bir yerdi. Siverekli Ali Efendi ve oğlu Sakıp Bey akraba oldukları için o dört odaya yerleştirildiler.

Biz ise konak denilen bu evin giriş kapısının üstünde tek odalı bir yere yerleştirildik. Bizim kaldığımız bu odayla konakta diğer iki ailenin yerleştirildiği ana bölüm arasında küçük taş döşeli bir avlu bulunuyordu. Düzgün olmayan taşlarla döşeliydi. Bizim Urfa'da kesme taşlar döşeli dış avlumuzun yerine şimdi bu küçücük, kuytu ve sevimsiz avlu vardı.

Kaldığımız odanın altı daha önce ahırmış. Biz kaldığımızda ahır olarak kullanılmıyordu. Fakat ahırın kalıntıları yerinde duruyordu. Annem, Babam, iki genç kız olan Ablalarım, Ağabeyim ve ben altı kişi işte bu tek odada kalacaktık. Ve kaldık. Odanın tahta taban döşemesindeki yarıklardan ve budak deliklerinden altındaki ahır görünürdü. O odaya çıkılan merdivenin sonunda odaya açılan kapının karşısında bir mutfak vardı. Mutfak da o odanın yarısı kadar olmayan bir yerden ibaretti. Ocağı çalı çırpı ile yakılır, suyu aşağıdaki kuyudan getirilirdi. Ve bu evde, daha doğrusu ev dediğimiz bu ahır üstü odada ilk günlerimizin daha başka nasıl geçtiğini iyi hatırlayamıyorum.

Amasya ahalisinden yakın ilgi gördüğümüzü ifade etmeyi 70 yıl sonra da olsa yerine getirilmesi gereken bir görev sayarım. Bununla birlikte bazı çocukların okula giderken yol üzerinde "Sürgünler sürgünler" şeklindeki sataşmalarını unutamam bile, bunu Amasyalıların gösterdiği şefkatin içerisinde hiç önemli saymam.

Urfa Vatan İlkokulunda başladığım İlkokul 2. sınıf eğitimimi Amasya'nın Kılıçaslan İlkokuluna kaydolarak sürdürdüm. Kılıçaslan İlkokulu sanıyorum o senelerde yeni yapılmış binasında eğitim veren güzel bir okuldu. Yeşilırmak Nehrinin sağ sahilindeydi. Zaten Amasya'da Yeşilırmak'ın sol sahili, Kültür Bakanlığının şimdilerde SİT alanı olarak koruma altına aldığı bir sıra eski ve güzel evlerden ibaretti. O tarafta zaten yerleşim fazla değildir. Çünkü nehrin biraz açığında yamaçlarında kayalara oyulmuş kral mezarlarının bulunduğu fazla yüksek olmayan ama çok sarp bir dağ vardır.

Buradaki öğretmenimin ismini bir türlü hatırlayamıyorum. Yalnız erkek olduğunu, orta yaşlı, orta boylu hafif kır saçlı bir zat olduğunu hatırlıyorum. Herhalde hayatta değildir. Nur içerisinde yatsın. Yalnız bana diğer arkadaşlarımdan farklı olarak biraz şefkatle, biraz da acır gibi baktığı aklımda kalmış.

O yılların Amasya'sı, kısmen bugün de öyledir, coğrafi ve tabii konumu itibariyle fazla gelişmeye uygun olmayan bir şehirdi. Hatırimda kaldığına göre yine şehrin güney taraflarında bir Mumyalar Müzesi vardı. Orayı gezmeye ve görmeye gitmiştik. Mumya denilen şeyi tabii olarak ilk defa orada görmüştüm.

Kış geçti. Tek odalı evimizin sac sobayla ısıtılan, oturduğumuz, kalktığımız, yattığımız tek odasında o kışı geçirdik.

AMASYA'YA VEDA

Burada Amasya'ya veda edişimizi anlatmak istiyorum. Sanki Amasya'dan ayrılmak istemezmiş gibi bir duygu içerisindeydim. Her şeyine, delik tabanından ahırının görüldüğü tek odalı evde ailece geçen sıkıntılı kışına rağmen bugün bile gönlümün sanki bu küçük gurbet şehrinde kalmış olduğunu hatırlar gibiyim.

Babamın şimdi ismini çok iyi hatırlayamadığım Antalyalı bir Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili dostu vardı. Ona gitmek istedi ve bunu bizlere söyledi. O zata gidip şunu diyecekti. “Biz çiftçi bir aileyiz. Geçimimiz tamamıyla toprağa bağlıdır. Amasya çok güzel bir şehir olmasına rağmen iki dağın arasına sıkışmış, tarım imkânları son derece sınırlı bir ildir”. Tabii Ankara'ya gitmesi de büyük formalitelere bağlıydı. İzin alması gerekliydi. Bu izin alınmış olmalı ki, Ankara'ya gitmek üzere hazırlık yaptı. Hatta daha evvel bizimle beraber olan diğer iki ailenin büyükleriyle yakın şehir olan Samsun'a gezmeye gitmek için de yine Emniyetten izin almışlardı. Dönüşlerinde bize Samsun'un güzelliklerini anlattılar. İleride imkân olursa izin alıp bizi de götüreceklerini söylediler. Ama bu hiç gerçekleşmedi.

Babam trenle Ankara'ya gitti. Zaten o zamanlar karayolu ile seyahat etme imkânları hiç yoktu. Dönüşünde Adana'ya naklimizin olabileceğini söyledi. Adana'yı isteyişimizin sebebi de, Adana'nın bir tarım bölgesi olmasıydı. Belki bir miktar arazi veya bahçe edinir geçimimizi o yolla sağlama imkânı bulabilirdik. Zaten Urfa'daki arazilerimiz üzerindeki tasarrufumuz tamamıyla men edilmişti. Bu da, yurt içindeki naklimizin, yukarıda da ifade ettiğim gibi “ikâmete memuriyetimizin” dayanağı olan yasanın bir başka gereği idi. İşte bu çok acıydı. İlimizden, yurdumuzdan uzaklaştırılmamız kadar ağır bir durumdu. Ve bütün bu olay, Devlete olan inancıma rağmen, apaçık bir zulümdü. Toprak bizim her şeyimiz idi. Biz topraktan ayrı yaşayamazdık. Tıpkı topraktan yetişen bütün aileler ve insanlar gibi. Sonra bu nakil talebimizin kabul edildiği haberi geldi. Hazırlıklara başladık. Birer kat yatak ve birer elbiseden başka pek de eşyamız olduğunu hatırlamıyorum. Olamazdı da. Olsaydı o tek odaya sığmazdı zaten. İşte bu eşyalarımızı ve birkaç parça kap kacağımızı, Urfa'dan gelirken yaptığımız gibi, Annem ve Ablalarım sarıp sarmaladılar.

Bizimle beraber gelen iki aileyle vedalaşmamız hayli hüznü oldu. Zor bir gurbeti, zor bir kışı ve zor duyguları birlikte yaşamıştık. Onlar kaldılar. Ali Fuat Bucak Ailesi bir müddet

sonra, belki birkaç sene sonra, Ankara'ya nakillerini istediler ve nakledildiler. İlgili yasa kalktığı zaman, bizler gibi onlar da Urfa'ya döndüler mi, tam bilemiyorum. Sakıp Ağabey dediğimiz Sakıp Gürmen Bey ise, hiçbir yere gitmeyerek ilgili yasanın 1948 de kalkışıyla bu maceranın bitişine kadar Amasya'da oturdu. İnatçı, sebatkâr fakat güzel yüzlü ve güzel huylu çok hoş bir insandı. Nur içinde yatsın.

Evet, Amasya'dan ayrılıyor. Bu ayrılığı hatırlarda anlatırken bile sevinçli bir olay olarak düşünemiyorum. İstiraplar ve üzüntüler diyarı olarak hayatımıza yazılmış bu belden kopuşu bir buruk acı olarak yaşadığımı hatırlıyorum. Sevinmiş miydim veya sevinmiş miydik? Sevindiğimizi de pek sanmıyorum.

Urfa'ya dönemiyor olmamızın üzüntüsü vardı mutlaka. Ama müşterek bir acıyı paylaştığımız diğer ailelerden ayrılacak olmamızdan kaynaklanan ve anlatılması zor bir burukluk yaşıyorduk. Bir ortak acı, bir ortak kader bizi aynı kazanın içinde yoğurmuş, sanki tek bir aile yapmıştı. Kopuşumuzun çok zor olduğunu gayet iyi hatırlıyorum. Oysa Urfa Belediye Binasının önünden kalkan kader postası üstü açık kamyonun kasasında, 1 Şubat 1939 gününün bıçak gibi kesen ayazında birbirimizi ilk defa görmüştük. Amasya'ya vardığımızda ise birbirimize ana demeye, bibi (hala) demeye, ağabey demeye, amca demeye çoktan başlamıştık. Ve gerçek halalar kadar, gerçek analar kadar birbirimizi seviyor olmuştuk. Onun için şimdi o hatıraları yazarken bile Amasya'nın bizlerde bıraktığı izlerden ayrılmakta zorluk çekiyorum. O gün içimde duyduğum sızıyı şimdi yazarken de hissediyorum.

Acılarımızın bu güzel beldesinin gönlümde hep sınırsız bir yeri olmuştur. O sıcaklığın devam eden etkisiyle midir bilemem, milletvekilliği ve hükümet üyeliğim esnasında, Ankara'da Amasyalılar Kültür Derneğine üye olmuştum. Hatta kabine arkadaşım Tahir KÖSE, Amasya Kılıçaslan İlkokulunda okuduğum ikinci sınıfın, içinde ismimin de bulunduğu sınıf cetvelini getirmişti. Hem duygulanmış, hem sevinmişim. Vakıflardan sorumlu Devlet Bakanlığım zamanında Amasya Kültür Vakfına, diğer vakıflara yaptığımız gibi bir yardımda bulunmuştum. O kadar mutlu olmuştum ki, kendimi adeta bir borç ödemiş gibi hissetmişim.

Hoşça kal güzel Amasya. Biz Adana'ya gidiyoruz. Daha doğrusu biz gitmiyoruz, kader bizi oraya götürüyor. Götürüyor mu, savuruyor mu bilemiyorum. Anlatınca anlarız. İme Ana'yı, Rahime Ana'yı, Aziye Bibi'yi, Sakıp Ağabey'i, Ali Amca'yı, Hicri'yi, Ali Amca'nın üçüncü hanımı Ayşe Bibi'yi, oğlu Kemal'i, kızı Nihal'ı bırakarak gidiyoruz.

ADANA

ADANA'YA YERLEŞMEMİZ

1939 yılının sonbaharında, sanıyorum Eylül ayı olması lazım, Amasya Tren İstasyonundan kara trene bindik, Adana'nın yolunu tuttuk. Bundan sonra artık Adana'daki "ikamete memuriyetimiz" başlıyordu. Tıpkı Amasya hayatımızın Urfa'daki Belediye Binası önünde üstü açık kamyonun sırtında başlayışı gibi.

Adana'ya trenle geldik. Trenlerin o günkü hızıyla bir buçuk gün kadar sonra Adana'ya vardık. Adana'nın bugün de halen kullanılan yeni istasyonunda indik. Trenin üçüncü mevkiinde geldik. Bu çok normaldi. Çünkü Babamın ikinci, hele hele birinci mevki bileti alması herhalde o günlerin maddi şartlarında düşünülemezdi. Üçüncü mevki kompartımanların kanepeleri tahtadandı. İkinci mevkiler yeşil deri, birinci mevkiler kırmızı yumuşak derili olurdu. İmrenerek bakardık.

Adana'ya vardık. Adana'daki ilk evimizi de, daha sonraki diğer evlerimiz gibi iyi hatırlarım. İlk evimiz, Adana'nın o zamanki en önemli caddesi olan ve Seyhan Nehri üzerindeki tarihi Taşköprü'den başlayıp Küçük Saat Meydanında son bulan Abidin Paşa Caddesinde idi. Bu caddenin güneyinde ona paralel bir cadde daha vardır. O da, o zamanki Büyük Postaneden başlar, Ulu Cami'nin arkalarına kadar giderdi. Bu caddeden Abidin Paşa Caddesine bağlanan kısacık dikey sokaklar vardı. Bu sokaklardan birinin köşesindeki bir evdi evimiz. Sokak kapısından girince avlu da denemeyecek kadar üstü açık küçük bir mekân vardı. Mutfak ve bir oda bu boşluğa bakardı. Dar ve dik bir tahta merdivenle çıkılan yukarıda da iki oda vardı. Perişan bir evdi. Ama Amasya'daki ahır üstü tek odalı eve göre hayli iyi sayılırdı.

İlkokul üçüncü sınıfa kaydolup başladığım İstiklal İlkokulu da bu caddenin Ulu Cami istikametindeki sonlarına doğruydı. Eski bir binaydı. Öğretmenimi hiç unutmam. İsmi Fatma ÇAKTUĞ idi. Kendisi izah etmişti. Çaktuğ'un, bayrağı yere dikmek anlamına geldiğini anlatırdı. Orta yaşlı, orta boylu, geniş omuzlu, esmer ve siyah saçları olan bir hanımdı. Çok şefkatli bir öğretmendi. Bana da Amasya'daki öğretmenimiz gibi, farklıca bir şefkatle baktığını çocuk yaşıma rağmen hissedirdim. Nur içinde yatsın.

Bu arada Babam, Urfa'dan getirttiği paralarla bir miktar da üzüm bağı bulunan bir narenciye bahçesi satın aldı. Bugünkü havaalanının tam karşısında, Tarsus'a giden o zamanki toprak yolun hemen sağındaki İnhisar Binasının Batı tarafında bitişiği idi. 40 dönüm kadardı. Ortasında güzelce bir evi vardı. İki katlıydı. Altında ambar ve mutfak, üstünde de iki üç oda olan bir binaydı. Bu eve taşındık. Evin hemen etrafında yenidoğuş ağaçları vardı. Bir miktar portakal, biraz limon, bir miktar da mandalina ağacı vardı. Okula, bahçeden hale meyve götüren bir at arabasının üzerinde giderdim.

Üçüncü sınıfa İstiklal İlkokulunda okuduktan sonra, Abidin Paşa Caddesi üzerinde olan Namık Kemal İlkokuluna kaydım yapıldı. Dört ve beşinci sınıfları orada okudum. İlkokulu orada bitirdim. Namık Kemal İlkokulunun bahçesi o zamanlar Abidin Paşa Caddesine kadar uzanırdı. Sonraları o bahçenin caddeye uzanan kısmına bir bina yapıldı. Sanıyorum oteldi bahçeye yazık oldu.

O arada bahçedeki evden çıkarak şimdi Adliye Sarayı olan yerdeki Buğday Pazarının karşısında bir eve taşındık. Evin altı bize ait olmayan dükkânlardı. Sokağın içindeki dik bir merdivenden yukarıya çıkılırdı. Sonra o evden de çıkarak Seyhan Irmağı kenarındaki bir eve yine kiracı olarak taşındık.

Dördüncü ve beşinci sınıflarımızda öğretmenimiz Nazmiye Hanım isminde genç ve sporcu bir kadındı. Yıllar sonra Devlet Bakanlığı görevinde bulunduğum zaman, Başbakanlıktaki makam odasında beni bulmuş ve ziyaretime gelmişti. Tabii olarak yaşlanmıştı ama hatları aynıydı. Hasretle boynuma sarıldı. Ben de hasretle ellerinden öpmüştüm. Hiçbir işi yoktu. Sadece beni görmek için gelmişti. O da, ben de çok duygulanmıştık. Nur içinde yatsın.

1942 yılının yaz başında Namık Kemal İlkokulunu iyi dereceyle bitirdim. Babam okumaya çok meraklı bir insandı. İdadi ve dini eğitimini çok iyi yapmıştı. Eski yazısı emsalsiz derecede güzeldi. Fakat yeni eğitimi alamamış olması hep içinde bir hüsrandı. Beni o zaman Galatasaray Lisesi'ne göndermek için, ki o tarihlerde bu düşünülmesi çok zor bir şeydi, nasıl çırpındığını hiç unutamam. İleride de bahsedeceğim gibi, Galatasaray Lisesini bitirdikten sonra Almanya'ya göndermek için de çok uğraşmıştı.

Babamın Adana'dan ayrılması ve hele Urfa'ya gitmesi kesinlikle mümkün değildi. Ancak bize bir defa Urfa'ya gidip ailemizi ziyaret için izin verilmişti. O ziyaret bizler için çok önemliydi. O günün şartlarında bu fotoğrafı dahi çektiirmiştik.

72 yıllık bir anı. İsimleri zikretmek isterim. Ayaktakiler soldan itibaren Nebihe Ablam, Sıdika Teyzem, Sevgili Anacığım, Hacı Şefik Amcanın manevi kızı İhsan, Kadir Dayımın Eşi Emine Abla, Pakize Ablam. Ortada yine soldan itibaren Hacı Şefik Amcanın Eşi, Annemin Amcası Hacı Şefik Bey ve Annemin Annesi Zeliha Nenem. Yerde oturanlar ise solda Mehmet Dayımın oğlu Suphi ve ben (1940)

Tabii ki, İstanbul'a okula gitmem de izne tabiydi. On iki yaşındaydım. Ortaokula gidecektim. Emniyetten izin alınması gerekiyordu. Tamam, Devlet bizim her şeyimizdi. Ama bu kadarı da biraz fazla değil miydi?

İlkokul hikâyemi tamamlamadan önce, bir olayı daha anlatmakta fayda ve zorunluluk görürüm. Gurbete karşı içimde hep bir isyan duygusu vardı. Bu Devlete karşı bir kızgınlık değil, ama bir hasret ve haksızlık acısıydı. Devrin Cumhurbaşkanı İNÖNÜ'ye bir mektup yazma fikri vardı içimde. Sanıyorum beşinci sınıftaydım. O sırada Urfa'dan İstanbul'a gitmekte olan, daha sonra Galatasaray Lisesinde veliliğini de yapmış olan Dayım Ali HATİPOĞLU'nun da biraz yönlendirmesiyle bir mektup yazdık. Bu mektupta hiçbir suçumuzun ve günahımızın olmadığını, ailemizin hep Devletten yana olduğunu, İstiklâl Savaşında Urfa'nın kurtuluşu için çarpıştığımızı, sebepsiz ve haksız yere memleketimizden uzaklaştırıldığımızı ve bundan şikâyetçi olduğumu çocuk yüreğim ve ifademle yazmıştım. Okumak için İstanbul'a gitmeyi arzu ettiğimi de söylemiştim.

Bu olayım, eğer suç ise bu suçum şöyle ortaya çıktı. İsmet Paşa Adana'ya, her halde Valiliğe yazı yazdırmış, “Bu çocuğu ve babasını çağırın, gönlünü alın” kabilinden bir şeyler söylemiş. Emniyet de Babamı aramış, “Senin oğlun Reisi Cumhur Hazretlerine mektup yazmış. Al onu Emniyete getir” demişler. Daha evvel söylemediğimiz için Babamın da o zaman haberi olmuştu. Ve bana “Sen ne yapmışsın ulan” dedi. O ulan kelimesi de şimdiki gibi kulaklarımdadır.

Beraberce korka korka Emniyete gittik. Emniyet Müdürü bizi oturttu. Babamı masasının önündeki sandalyeye, beni de biraz uzakta başka bir sandalyeye oturtular. Burada ummadığımız bir hal ile karşılaştık. Emniyet Müdürü bana biraz müşfik, biraz da üzgünce bir ifadeyle, “Evladım bak, İsmet Paşa Hazretleri üzülmesin diyor. Bunlar gelir geçer. Okuluna, dersine baksın diyor” dedi. Tabii rahatlamış olarak Emniyetten çıktık. Babamla birlikte yürüyerek evimize giderken, “Bir daha böyle şeyler yapma” dedi.

Henüz on iki yaşındayken Reisi Cumhur İsmet İNÖNÜ ile benim aramda, Adana Emniyet Müdürü vasıtasıyla geçen bu hadiseyi İsmet Paşa'ya hep anlatmak istemişimdir. 1965'de milletvekili seçildikten sonra Parlamento çatısı altında uzun zaman birlikte olduk kendisiyle. Aslında şöyle bir fırsat da elime geçmişti. 1970 senesinin Sıhhiye Orduvinde verilen yılbaşı resepsiyonunda İsmet Paşa da vardı. Hatta biraz da yalnız duruyordu. Adalet Partisi'nin güçlü iktidarında, Ana Muhalefet Partisi Genel Başkanı ve CHP Milletvekili sıfatıyla orada bulunuyordu. Kendisinin yanına giderek “Paşam ben Turizm ve Tanıtma Bakanı Necmettin CEVHERİ “ deyip hatırını sorduktan sonra, başka bir şey söylemeye dilim varmadı. Kaderdi bu. 1940'ların ikamete memur çocuğu, yaklaşık 30 yıl sonra şikâyet mektubu yazdığı Cumhurbaşkanı ile aynı salonda aynı yılbaşını kutluyordu. Ancak 30 yıl öncesine göre oldukça farklı sıfat ve konumlarla.

GALATASARAY LİSESİ

Kısmetmiş demek ki, Galatasaray Lisesi'ne yatılı olarak gittim. Galatasaray Lisesi'nin ilk kısmı, şimdi Galatasaray Üniversitesi olan Ortaköy'deki binadaydı. O zaman ihzari denilen

yetiştirici sınıfı da oradaydı. Bu benim Amasya'dan sonra ikinci gurbete çıkışımdı. Okulumu çok sevdim. Galatasaraylı olmak sanki bana bir ayrıcalık veriyordu.

Yetiştiricide okurken değişik tek olay, Annemin beni görmek için İstanbul'a geliyordu. Tabii nice zorluklarla izin alarak gelebilmişti. Dayımlarda kalıyordu. Bana bir saat aldı. O benim için bir saat olmanın ötesinde, adeta kutsal emanet gibi bir şeydi. Annemin vefatından sonraki yıllarda cebimden düşürüp kaybettiğimde çok üzülmuştum.

Daha sonra Beyoğlu'ndaki binaya ortaokul öğrencisi olarak geçtik. Kendimizi bayağı büyümüş sayıyorduk. Liseye gelince de artık İstiklâl Caddesinde volta bile atıyorduk.

Galatasaray'ın orta ve lise bölümünde geçen zamanım hayatımın en renkli, ancak en değişik duygularla dolu kısmıdır. Annemin kaybıyla yaşadığım hüznü yıllar da bu döneme rastlar. Annem gerçekten çok zor bir hayat yaşamış ve o sebeple de çok erken göçüp gitmişti.

Özellikle lise kısmında geçen yıllar, yavaş yavaş da olsa, o kederli ve hatta melankolik denebilecek dönemi aşmamda bana çok yardımcı oldu. Artık koca bir delikanlı olmuştum. Beyoğlu'nun renkli ortamı, sinemalar, tiyatrolar tabii ki benim de hayatımı dolduruyordu. Okulumuza çok yakın Tepebaşı'ndaki Şehir Tiyatrosunun temsillerini kaçırmaz olmuştum.

Hayatımın önemli bir hadisesi de, 1948 yılında Galatasaray Lisesi'nin 11.sınıfında hastalanmam olmuştu. Okulda yapılan normal sağlık kontrolünde ciğerlerimde bazı rahatsızlıklar görüldü. Akciğer enfeksiyonu denilen bir nevi tüberküloz başlangıcıydı. Okula devam etmem mümkün değildi. Erenköy Sanatoryumunun Başhekimisi olup Taksim Sıraselviler'de muayenhanesi de bulunan Seyfettin Bey isimli doktorun tedavisine teslim edildim. Onun gösterdiği tedavi yöntemini uygulayıp verdiği ilaçları alarak, ertesi sene devam etmek üzere okulu bırakmak zorunda kaldım.

Tabii bu bana çok acı gelmişti. Dönem arkadaşlarımdan ayrılmış, bir yıl kaybetmiş ve başlangıç halinde de olsa tüberküloz gibi ismi ağır bir hastalığın moral baskısı altında kalmıştım. Babamın Kadıköy'de kiralayıp üvey annemle birlikte oturdukları eve taşındım. Burada üvey annem Yaşar Hanım'ın bana iyi baktığını söylemek benim için vicdani bir borçtur.

Babamların evi Kadıköy Rasim Paşa Mahallesi'nde, İskeleden Altıyol'a çıkan ana caddenin Haydar Paşa tarafına düşen düzgün bir apartman dairesiydi. Bitişik komşumuz da, binbaşılığında Urfa'da görev yapmış, halen Birinci Ordu'da görev yapan Tümgeneral Hüsnü Odabaşı idi. Babamla Urfa'dan gelen bir arkadaşlıkları vardı. Akşamları çoğu kez ya onlarda, ya bizde müşterek oturulurdu. Oğulları Yavuz, Yıldırım, kızları Güngör arkadaşlarımızdı.

İlaçlarla ve doktor tavsiyelerine dikkatle uyarak birkaç ay içinde toparlandım. Ve 1949 yılı sonbaharında, arkadaşlarım 12. sınıfta iken, Galatasaray'ın yarım bıraktığım 11. sınıfında eğitimime devam ettim. 1950- 1951 ders yılının sonunda da, bir yıl gecikmeli olarak Galatasaray Lisesinden mezun oldum.

ADANA'LI DOSTLARIMIZ

Adana'da dostlar bulduk. Bunlar can dostlarıydı. Güzel insanlardı. Adana'da acı ve tatlı olaylarla birlikte hayatımızın önemli bir bölümünü doldurdular. Olayları sırasıyla anlatmaya başlamadan önce, oradaki can dostlarımızı mutlaka anlatmam lazım. Bu aynı zamanda yerine getirilmesi gereken bir görevdir.

Milli'ler vardı, Gökçeli'ler vardı, Timur Ağa vardı, sonra akraba da olduğumuz Atıl'lar vardı. Sepicizade Gani Bey vardı. Manisalı Ali Bey vardı. Fakat Milli'lerin, Atıl'ların ve Gökçeli'lerin hep ayrı bir yeri oldu.

Atıl Ailesi, köken olarak Adıyaman Gerger'den Adana'ya gelip yerleşmiş bir ailedir. Yüreğir Ovasında varlık edinmişlerdir. Ailenin öne çıkan ismi Hasan ATIL, geniş arazilere sahip olduğu gibi, o devrin şartlarına göre sanayi yatırımları da yapan akıllı bir şahsiyetti. Hasan Bey'in küçük kardeşi Ethem ATIL ise, Almanya'da eğitim görmüş aydın, hoş bir insandı. Ethem Bey için Ablam Pakize'ye talip oldular. Annemin vefatından sonraydı. Babamın da onayıyla bu evlilik gerçekleşti. Ablamı Adana'ya, yani ikinci memleketimize gelin vermiştik. Ahmet ATIL'ın çocukları Ramazan, Ağabeyim Şeref'in akranı ve arkadaşı, Adnan ise benim arkadaşımdı. Mekanları cennet olsun. İclâl ve Ayşe ise, benim ve Şeref Ağabeyim için birer ablaydılar. Çocuklarımız ise sonraki yıllarda hep manevi halaları olarak bildiler.

Adana yapısı itibariyle çok göç alan bir yerdir. Ahalinin önemli bir kısmı bir yerlerden göçüp gelmiştir. Urfa'dan, Mardin'den, Elazığ'dan, Bingöl'den, Kayseri'den, Niğde'den ve memleketin diğer yörelerinden insanlar özellikle son yüzyılda bu yöreye gelip yerleşmiştir. Yerleşik düzene geçen Yörükleri dahi bu göç hareketi içinde düşünmek mümkündür. Bereketli topraklar ve Demokrat Partiyle başlayan sanayileşme çabaları Adana'yı cazibeli hale getirmişti. 93 Harbi ve Balkan Harbi sonrasında Rumeli'den, Batı Trakya'dan da önemli göçler olmuştur. Bu insanlar kendi kültürlerini ve hemşehrilik dayanışmalarını muhafaza etmekle birlikte, birkaç on yıllık süreden sonra, Adanalılaşıma aşamasına gelmişlerdir.

Gökçeliler, Doğu Anadolu'dan, sanıyorum Elazığ'dan göçmüş bir aile idi. Gökçeli Emin Ağa, geniş arazi sahibi zengin bir zattı. O zaman Adana'nın en muteber yeri olan Abidinpaşa Caddesinde kendi yaptırdığı büyük ve güzel bir apartmanda otururdu. Eşi Sabriye Hanıma da biz hala derdik. Tıpkı Amasya'da Sakıp Ağabeyin Hanımına Aziye Bibi dediğimiz gibi. Bu herhalde bir gurbet psikolojisiydi. Belki de yabancı bir diyarda tutunma iç güdüsüydü.

Milli'ler Urfa'nın Viranşehir İlçesinden çok önce gelmişler. Oradaki Milli Aşiretine mensup oldukları için o soyadını almışlar. Babaları, ki biz Adana'ya geldiğimizde hayatta değildi, Mehmet Ağa isminde bir zatmış. Yüreğir'de Kilise Köyüne yerleşmiş, geniş araziler edinmişler. Beş kardeştiler. Her birisi ayrı ayrı aile reisiydiler. En büyükleri Yasin Ağa idi. Ki onun torunu Adana'nın ve iş hayatının çok iyi tanıdığı Ali Milli'dir. Yasin Ağa'nın küçüğü ise ailenin o zamanlar en çok tanınan, en renkli siması Zeynel Ağa idi. Zeynel Ağa'nın kişiliği anlatmaya değer. Sofrası hep açık, eli açık, ağırbaşlı gerçek bir ağa idi. Adana'da onu saymayan sanıyorum yoktu. Oğlu Mehmet benim arkadaşımdı. Uzun yıllar arkadaşlık ettik. Biz Adana'dan ayrılınca haliyle uzaklaştık. Seneler sonra bir gün, Başbakanlıkta ziyaretime geldi. Sonra bir daha görüşemedik. 2007 gibi vefat etti. Nur içinde yatsın.

Burada Adanalı dostlarımızı anlatmaya girmişken, Adanalı olmayan, ancak biz Adana’da ikamet ederken gelip küçük Ablam Nebihe’yi oğulları Muhittin’e isteyen Yetkin Ailesinden de bahsetmek gerekir. Urfa’da Hacikâmilzadeler diye anılan muteber bir ailedir. Urfa Kurtuluş savaşında merkezdeki Müdafaayı Hukuk Cemiyetini kuran Hacı Mustafa Bey’in ailesidir. Eniştemiz olan Hacı muhittin YETKİN de, çok sofı ve çok iyi bir insandı. Nebihe Ablamı Adana’dan alıp Urfa’ya gelin götürmüşlerdi. Nur içinde yatsınlar hepsi.

SEVGİLİ ANNEMİN VEFATI

Urfalı HATİPZÂDE Ahmet Efendi ile Aksoy Ailesinden Zeliha Hanım’ın (Zelo Nenem) kızı Fatma CEVHERİ’yi, Sevgili Annemizi Adana’da kaybettik. Urfa yöresinin varlıklı ve köklü ailelerinden birinin kızı iken, ikamete memur edildiğimiz gurbet yıllarında pek çok yıpranan o mübarek kadından bahsetmek boynumun borcudur. Aziz bir insandı, çilekeşti. Varlıktan yokluğa düşmüş olmanın ağır sıkıntılarını yaşadı. Ve bu sıkıntıların içinde 6 Eylül 1946 günü Yüce Allah’ın rahmetine kavuştu. Adana’nın dayanılmaz sıcağı sebebiyle, o tarihlerde Babam bizi, yazı geçirmek üzere İskenderun’daki Soğukoluk Yaylasına götürmüştü. İşte oraya gidişimizin ikinci ayında Annem hastalandı. Burnundan kan geliyordu. Babam beni ve Ablam Pakize’yi Soğukoluk’ta bırakarak Annemi Adana’ya doktora götürmüştü. Küçük Ablam Nebihe daha önce 1942-1943 yıllarında alınan özel izinle evlenip Urfa’ya gitmişti. Ağabeyim Şeref ise askerdeydi. Aradan ancak dört beş gün geçmişti ki, Annemin iyi olmadığı haberi geldi. Soğukoluk Postanesinde sabahtan akşama kadar uğraştığım halde annemin sağlık durumundan bir haber alamadık. O günün şartları öyleydi. Sonra Ablamla karar verdik. Yayla için oraya getirdiğimiz birkaç parça eşya ile yataklarımızı bir kamyonu yükleyip Adana’ya doğru yola çıktık.

İrmak kenarındaki evimizin sıcak ve şartlarının elverişsizliği dolayısıyla, Babam hasta olarak Adana’ya götürdüğü Annemi, yaylada oldukları için boş olan Hasan ATIL Bey’in evine yerleştirmişti. Ablamla Adana’ya vardığımızda bu evde, Annemizin üzerine beyaz çarşaf örtülü cenazesini gördük. 49 yıllık çilelerle, üzüntülerle, acılarla geçmiş bir hayat, Adana’da bir dostun evinde böylece tamamlanmış oluyordu. O tarihte henüz Mecburi İskân Yasası kalkmadığı için oturmaya devam ettiğimiz Adana’da, Urfa hasreti içinde dertli ve çilekeş bir kadın hayata veda ediyordu. Ne yapabildik ki? Kader böyle idi. Yazan böyle yazmıştı.

Sevgili Anacığım vefat ettiğinde de bu resimdeki gibi gencecikti

Adana Asri Mezarlığında, Adana'nın sarı sicağı altında, bir Eylül günü Annemizi toprağa verdik. Annemin vefatı, henüz lise öğrencisi bir delikanlı olarak belki herkesten çok benim yüreğimi dağlamıştı. Mektebi Sultani'nin loş koridorlarına dönecektim tekrar. Ama bu sefer annesiz olarak. Gurbette de olsak, tatilden tatile de görüşsek, bir annenin sıcak kucağına ihtiyaç duyacak yaşıyordum. Henüz 16 yaşımı yeni bitirmiştım. Yaşını büyüterek askere giden Ağabeyim Şeref de daha yirmisine yeni merdiven dayamıştı. Bir ablam evli Urfa'da yaşıyordu. Diğeri de evlilik çağında evdeydi. Kalmıştık biz bize.

Büyük Ablam Pakize'nin Adana'da görücü usulü ile evlenmesiyle, daha önce evlenen küçük Ablam Nebihe'den sonra yuvadan bir kuş daha uçmuş, ağaçtan bir yaprak daha düşmüştü. Babamın yanında kala kala askerdeki Ağabeyim Şeref ve ben kalmıştık.

Gerçi Babamın yalnızlığı çok uzun sürmemişti. Annemin vefatından birkaç yıl sonra, Bucak Ailesinden Hacı Abuzer Ağa'nın kızı Fatma Yaşar Hanım ile evlendi. Aslında Annemden öncekini de sayarsak üçüncü evliliğini yapmıştı Babam. Fatma Yaşar Hanımı da Babama Amasya'daki kader arkadaşımız Sakıp Ağabey tavsiye etmişti. Amcasının kızı idi. Daha çok Yaşar ismiyle çağrılmasına rağmen, hayatımıza bir Fatma daha giriyordu böylece. Onun da mekânı cennet olsun. Sevgili Annemle Adana Asri Mezarlığında yan yana yatıyorlar.

Daha sonraki yıllarda, Kardeşim Selahattin bu evlilikten olmuştu. Uzun yıllardan sonra artık beş kardeş olmuştuk.

MECBURİ İSKÂNA DAİR BİR DEĞERLENDİRME

Mecburi iskân olayına biraz daha derinden bakmak lazımdır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da herhangi bir olay olduğu zaman, olayın olduğu il ve şehirle alakası ve coğrafi bağı olmayan yerlerden de önde gelen hatırlı ve güçlü aileler ülkenin daha çok Batı Anadolu ve Trakya’daki illerine gönderilirdi. Buna da o zamanki yasanın tabiriyle “İkamete memuriyet” denilirdi. Mecburi İskân Kanunu veya sadece İskân Kanunu denilen bir yasa vardı. Bu yasa hükümetlere, vatandaşları bir yerden alıp başka bir yerde zorunlu olarak oturtma yetkisi veriyordu. İşte biz de o vatandaşlardan birileriydik. Nitekim bizim bu ikamete memuriyetimizi Anneme tebliğ eden Vali, bunu üzülerken ve teselli ederek ifade etmişti. “Sürgün” halk arasında yayılmış bir anlatımdı. Daha doğrusu halkın o olaya verdiği bir nevi hükümdü. Mecburi İskân Kanununda böyle bir tabir ve tanımlama yoktu. Bunun 1926 Tarih ve 765 Sayılı Mülga Türk Ceza Kanunu’nun 11. Maddesindeki “sürgün cezasıyla” hiçbir alakası da mevcut değildi. Eski Ceza Kanununda yer alan “sürgün”, tıpkı hapis cezası gibi, para cezası gibi mahkeme tarafından ve yapılan bir muhakeme neticesinde hükmedilen bir müeyyidedir. Oysa “mecburi iskânda” veya diğer adıyla “ikamete memuriyette” suç yoktur, soruşturma yoktur, muhakeme yoktur, dolayısıyla bir ceza yoktur. Siyasi iktidarın vehminden kaynaklanan “keyfi ve idari” bir tasarruftur. Ne gönderilirken suçtan, ne de iade edilirken bir beraattan bahsedilmezdi.

Neydi bizim durduğumuz nokta? İstanbul’a, yani Türkiye’nin içinde bir yatılı okula gitmesi bile izinlere ve işlemlere, belki de Ankara’dan alınacak emirlere bağlı on bir yaşındaki çocuk, şimdi Türkiye Cumhuriyeti Başbakanının Birinci Yardımcısı olan Devlet Bakanlığı görevini yapıyordu. Makam odasından çıkıp çok gerilere giderek, Şubat ayının ayazındaki açık kamyonun kasasında, üçüncü mevki tren kompartımanlarının tahta kanepelerinde, Amasya’daki tek odalı evde kendimi görmeye, bulmaya ve çözmeye çalışıyorum.

Devlete kırgın mıydık, kırgın mıydım? Onu arıyorum, bulmaya çalışıyorum. Kesinlikle değildik. Öyle bir kırgınlığı, acaba var mıydı diye, hafızamı ve hatıramı bütün gücümle zorlamama rağmen bulamıyorum. Gerçekten yoktu. Üzüntü mutlaka ki vardı. Acı da vardı. Ancak kırgınlık yoktu. Bunu da benden sonrakilere bir telkin, bir nasihat, bir avuntu olsun diye söylemiyorum.

Peki, bu neydi? Buna da biraz bakmak lazım. Cumhuriyetin ilk yıllarında gerek içeriden, gerek dışarıdan yapılan tahriklerle yer yer isyanlar çıkıyordu. Konya Delibaş isyanı gibi, Ağrı, Sason, Diyarbakır, Tunceli isyanları gibi. O zamanın hükümetleri de buna karşı tedbir olarak bu yasayı ve bu uygulamayı demek ki gerekli görmüşlerdi. Zaman zaman yurdun değişik bölgelerinde yaşayan güçlü aileler adeta potansiyel bir tehlike olarak görülerek veya öyle kabul edilerek uzak yerlerde oturmaya ve yaşamaya mecbur tutuluyordu.

Doğru muydu, isabetli miydi, haklı mıydı? Muhakkak ki değildi. Ama olmayan suçun bir cezası yoktu da denemezdi. Bu güçlü, varlıklı ve hatırlı ailelere uygulanan olayın ilginç bir yönünü de anlatmadan geçemeyeceğim. Bizim bu nakil hadisemizde, bölgemizde çok iyi tanıdığımız bir ağanın şöyle bir gerekçe ile bayağı üzüldüğünü, o ailenin bir damadından bizzat dinlemiştim. O zat, o zaman “Ağaları yine topladılar, bu sefer de bizi adam yerine koymadılar” diye bayağı hayıflanmış. İşte olay bir değişik yönüyle de buydu. Aynı şekilde Diyarbakır’dan nakledilen bir ailenin saygın bir kişisi de, Cumhuriyet Hükümetlerinde benim gibi görev almış ve başarılı hizmetler yapmıştı. Yine Bitlis’ten gönderilen başka bir ailenin saygın bir kişisi,

Hükümetlerde vazife almıştı. Diyarbakır'daki ailenin milletvekilliği yapan başka bir mensubunun ismi “İskân” idi. Yani o yasanın resmi adı çocuklara konulan özel isim olmuştu. Tam bir kara mizah örneği.

Ne yapalım, Devlet bizim Devletimizdi. Doğrusu ile yanlış ile bizimdi. Küsemezdik, küsmedik de.

Bu işleme tâbi tutulmuş olan Babam, İstiklâl Madalyalı bir Kurtuluş Savaşı kahramanı idi. Madalyası kırmızı şeritlidir. Bilindiği gibi kırmızı şeritli İstiklal Madalyası cephede çarpışanlara verilir. Cephe gerisinde görev yapanlarınki yeşil şeritli olur. Onun için Atatürk'ün İstiklal Madalyası ortasından bölünmüş kırmızı ve yeşil şeritlidir. Yani hem cephe, hem de cephe gerisinde görev yaptığını gösterir.

Urfa'nın Fransız işgalinden kurtuluş tarihi 11 Nisan 1920'dir. TBMM'nin kuruluşu ise 23 Nisan 1920. Yani Meclis yokken dahi kendini kurtaran bir ildir. Bu şanlı tarihi gerçekleştiren ve Urfa'ya şanlı sıfatını hakkıyla kazandıran olay, tamamıyla mahalli güçlerin gayreti ve kahramanlığı ile gerçekleşmiştir. Tabii ki Mustafa Kemal Paşa ile devamlı irtibat halinde olunmuştur. Bu kurtuluşu bizzat yaşayan Ali Saip Bey isimli bir subay, bunları hatıraları içinde uzun uzun anlatır. Diğerlerinininki gibi Babamın hizmetlerine de gerekli ve haklı yeri verir. Kendisi daha sonra İstiklâl Mahkemesi üyeliği ve Urfa Milletvekilliği de yapan Ali Saip URSAVAŞ'tır.

Ali Saip Bey, Kuvayi Milliye kumandanlarını aşiret kumandanları diye tanımlamaktadır. Bunlardan isimlerini saydığı sekiz kişi arasında “Şeyhanlı Aşireti Reisi Hacı Ömer Efendi” diye bahsettiği Babamdır. Bu deyim, Ankara'daki büromda asılı duran Babamın İstiklâl Madalyası beratında da aynen yer almaktadır.

Babamın Milli Mücadele yıllarında Urfa'nın Fransız işgalinden kurtarılmasıyla ilgili hizmetleri keza, Hasan İzzettin DİNAMO'nun "Kutsal İsyan" isimli beş ciltlik çok detaylı İstiklal Savaşı tarihinin üçüncü cildinin 517.sayfasında aynen şu ifadelerle yer almıştır: "Cevherzade Ömer buyruğundaki baskın grubu, ertesı akşam yatsı vakti yine yola çıktı ve dün akşam çiğneyerek açtıkları çığırdan yararlanarak Gülaplı (Külaflı) Tepeye dek sokuldu. Ansızın düşmanın üstüne atılan savaşçılar birçoklarını öldürdüler, bir bölümünü de Karaköprü yönüne doğru kaçırdılar. Bu başarılı bir baskın olmuştu. Birçok silah, araç ve gereç ele geçti. Ertesi gün de Karaköprü yönüne kaçan Fransız askerleri yakalanarak şehre getirildi. İçlerindeki yaralılar, Türk yaralılarıyla yan yana bir koğuşa yatırıldılar".

Mahallen Külaflı olarak anılan Gülaplı, şehrin kuzeyinde, hem şehre, hem de şehre gelen yollara hâkim olan bir tepedir. Fransızlar, şehrin kuzey batısındaki karargâhlarından başka, buraya da bir birlik yerleştirerek şehre girenleri ateş altına almaktaymışlar. İşte bu tepenin Babamın başında bulunduğu bir birlikçe alınışı, Fransızların hem morallerini, hem de dirençlerini kıran bir olay olmuştur. Babamın İstiklâl Madalyasının Beratında yazılı gerekçede yer alan, "Bilfiil kıta başında asarı hamaset ve fedakârı gösterdiğinden dolayı" ibaresi işte bu olayı anlatmaktadır. Bu gerekçeyi burada zikretmeyi, hem Babama, hem de çocuklarıma, torunlarıma, kardeşlerime ve yeğenlerime karşı yerine getirilmesi gereken bir görev sayıyorum.

Babam 1950'de Demokrat Parti'den milletvekili olurken, mecburi iskân olayı ne sabıka kaydında vardı, ne de bir yerde bahsi geçti. Bu da yukarıda belirttiğim gibi olayın suç ve ceza ile ilgili olmayışının tabii sonucu idi.

ADANA'DAN AYRILIŞIMIZ

1948'lerin başında sanıyorum Başvekil Şemsettin GÜNALTAY zamanında Mecburi İskân Kanunu kaldırıldı. Urfa'ya döndük. Ve o yasa gereği bizim gibi birçok ailenin gönderildikleri yerlerde ikamet etme zorunlulukları da, başka hiçbir işleme tâbi olmadan ortadan kalktı. Bu tarihe doğru, sanıyorum ve hissediyordum ki, maddi durumumuz bir parça iyileşme yoluna girmişti. Babam bugünkü Adana Havaalanının tam karşısındaki yukarıda bahsettiğim narenciye bahçemizi satmış, Ceyhan'da şimdiki Çiftliğimizi almıştı.

Urfa'ya dönerken, Anamı Adana Asri Mezarlığı'nda, Pakize Ablamı da gelin gittiği Atıl Ailesinin Abidinpaşa Caddesindeki evinde bırakıyorduk.

Can dostlarımız Milli'lere, Zeynel Ağa'lara, Gökçeli Emin Ağa'lara şükran duygularıyla veda ederek yaklaşık 10 sene önce terk ettiğimiz Urfa'ya dönüyorduk. O zamanlar karayoluyla seyahat hemen hemen hiç yapılmazdı. Buna rağmen Babam etrafı daha iyi görelim ve güzel bir seyahat olsun diye bir otomobil kiralamıştı. Onunla tamamıyla karadan Urfa'ya gidecektik. Az sayıdaki eşyamız sanıyorum daha önce kamyonla gönderilmişti. Bu otomobil yolculuğu o günün şartlarında bize çok hoş ve değişik gelmişti. Nitekim Urfa'ya varışta seyahatimizi otomobille yaptığımızı söylememiz hayretle karşılanmıştı. Hasanbeyli ve şimdi Nurdağ denilen Kömürler arasındaki Gâvur Dağı virajları hem ürkütmüş, hem büyük haz vermişti.

URFA'YA DÖNÜŞ

MEMLEKETE İNTİBAKIMIZ

Urfa'da geçen 1948 ve 1950 yılları arasındaki dönem, uzun yıllar uzak kaldığımız memleketimiz sevgili Urfa'mıza adeta yabancı gibi uyum sağlamakla geçti. Sevgili Annemizi ikinci yurdumuz Adana toprağında bırakarak yıllar sonra Urfa'ya dönmüştük. İçimizde Annemizi uzaklarda terk etmiş olmanın derin acısı vardı. Oysa ki Adana, bize doğup büyüdüğümüz Urfa kadar yakınlık göstermişti. Gurbet yıllarını ve onun sıkıntılarını bile bize hissettirmemeye çalışan can dostları edinmiştik.

İşte Adana'dan ayrılışımızda duyduğumuz hüznün, memleketimize kavuşmanın sevincinden hiç de aşağı değildi. Orada bıraktığımız insanlardan hep iyilik, yakınlık ve dostluk gördük. Ve bunu da hiçbir zaman unutmadık. Hâlâ da unutmadığımız gibi.

Ceyhan'da çok güzel ve hâlâ bilfiil işleyip nimetlerinden istifade ettiğimiz bir Çiftlik de bırakmıştık. Memlekete dönmenin dayanılmaz arzu ve heyecanıyla Çiftlik, babamın dostlarından Arif YALTIR isimli bir zata kiraya verilmişti. Arif Bey, kardeşleri Abdurrahman ve Ahmet Bey'lerle birlikte Ceyhan'da oturan Kırım muhaciri bir aileydi. Ceyhan'ın saygın insanlarıydılar. Yaltır Ailesiyle kira münasebetlerimiz 60'lı yılların sonlarına kadar devam etti. O tarihten sonra da Çiftliğin idaresini biz üstlendik. Ancak dostluğumuz hep sürdü.

Hatırladığım kadarıyla Urfa'ya döndüğümüz İlk aylarda birer yabancı gibiydik. Ne de olsa memleketimizin havasından ve örfünden istemeyerek uzak kalmıştık. Yaklaşık on yıl uzak kaldığımız Urfa'mızda adeta dışarıdan tayin edilmiş bir memur gibi hissediyorduk kendimizi. Kışları zaten yatılı olduğum Galatasaray'da, kısmen de hastalığım dolayısıyla İstanbul Kadıköy Rasim Paşa Mahallesiindeki evde geçiriyordum. Yazları da genellikle Köye gidiyordum.

O zaman, Babamın çok eskilerden beri vekili olan Hoca Emmi dediğimiz bir zat vardı. Köyde akşama doğru at gezintileri düzenlerdi. Köylerde otomobil gibi şeyler zaten yoktu. Ama 10-12 kadar cins arap atı vardı bizim köyde.

Memleket hasreti yerini yavaş yavaş sılaya kavuşma duygusuna bırakmıştı.

MAHALLİ SİYASET

1948'lerde Urfa'ya döndükten sonraki hayatımız, kısa bir intibak döneminden sonra siyasetle dolu olarak geçmeye başladı. Siyaset yaşadığımız yörenin ve yaşadığımız hayatın şartları icabı hep içinden çıkamadığımız bir hadise, bir hayat biçimi olmuştur. Bu şartlar bizi siyasetle birlikte yaşamaya mecbur tutmuştur.

Dayılarım henüz bizim Urfa'ya dönemediğimiz 1946 yılından itibaren dönemin yeni ve yükselen hareketi Demokrat Parti'nin içinde yer almışlardı. Özellikle büyük Dayım Mehmet HATİPOĞLU, çok aktif olarak Demokrat Parti'de siyaset yapmaktaydı.

Demokrat Parti ne idi? Biz ne idik? Demokrat Parti hareketinin neresindeydik? Niçin oradaydık? Bunlara bakmak lazım.

Demokrat Parti, yakın tarihimize etkili olmanın ötesinde ona şekil veren, Cumhuriyetimizi yeni kimliği ile adeta baştan yaratan bir olaydı. Cumhuriyet Halk Partisi'nin milletvekilleri olan Celal BAYAR, Adnan MENDERES, Refik KORALTAN ve Fuad KÖPRÜLÜ'nün Dörtlü Takrir diye anılan bir önerge olayıyla başlamıştı. Aslında Dörtlü Takrir bardağın taşan son damlasıydı. Bardak dolmuştu. 2.Dünya Savaşını takip eden yıllar, Nazizm ve Faşizmin çöküşüyle yeni uyanışların, yeni fikirlerin doğduğu yıllardı. Bu uyanış ve arayışların, Türk Toplumunun o zamanki ekonomik şartlarına ve yoksulluğuna rağmen bizde de görülmesi ve hissedilmesi normaldi. Yılların birikimine ve Cumhuriyet inkılaplarının getirdiği değişimlerin zorlayıcılığına, savaşın mahrumiyetleri de eklenmişti. Toplum hiddetli ve tepkiliydi.

21 Temmuz 1946'da ilk tek dereceli ve çok partili seçimler yapıldı. Bu seçimler üzerinde çok şeyler söylendi, kitaplar yazıldı. Tartışmalar hâlâ da devam eder. Onun üzerinde fazla durmaya bu bakımdan gerek kalmamıştır. O zaman ben 16 yaşında olmama rağmen, o çocuk bilincimde mevcut yönetime karşı uyanan direnci hissediyordum. O seçimlerdeki antidemokratik ve baskıcı hareketlerin Halk arasında çok yaygınca söylendiğini duyuyorduk.

Ben bu Demokrat hareketin herkesçe çok iyi bilinen yönlerini değil, bizim aile olarak hayatımızı etkileyen ve hatta yönlendiren yansımalarını anlatacağım.

Yukarıda da söylediğim gibi, İskân Kanunu yürürlükte ve biz de Adana'da ikamette iken, her iki Dayım bu hareketin Urfa'daki faaliyetlerine en aktif ve ileri derecede katılmışlardı zaten. Döndüğümüzde yalnız Dayılarımı değil, birçok dostumuzu da Demokrat Parti'nin içinde bulmuştuk. Olay sanki bendini aşmış bir su gibi her tarafa yayılıyordu. Bunun içinde oluşumuz, İskan yıllarına duyulan hınçtan veya öç alma duygusundan değildi. Böyle bir hınç duymadığımızı zaten yukarıda izah etmiştim. İleriye bakıyor ve içimizdeki yeni heyecanların sıcaklığını biz de birçok kimseyle paylaşıyorduk.

Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetin kuruluşundaki tek parti olmasının doğal sonucu olarak yalnız Urfa'da değil, Türkiye'nin her tarafında varlıklı, güçlü ve birçok yerde de mütegalibe ailelere dayanıyordu. Bunların karşısında ise, çoğu zaman varlığı kasketinden ibaret olan insanlar vardı. Bu sıcak bir duygu idi ve adeta insanların içini ısıtıyordu. Bu harekette benim bir gözlemim ve edindiğim bir kanaat vardır. Böyle bir sosyolojik yapıda insanların yürüttükleri hareket, dünyanın her yerinde sol hareket olarak gelişirken, bizde bir sağ hareket şeklinde meydana çıkmıştır. Bunda Demokrat Parti'yi kuran BAYAR ile arkadaşlarının ekonomik ve sosyal fikirleri kadar, ülkenin ve o insanların inanç yapısı da büyük ölçüde etkili olmuştur. Bu çelişkiyi demokratik hareketimizin yaklaşık 70. yılında bile görebilmek mümkündür. Solda olması gerekenler sağda, sağda olması gerekenler ise soldaki yerlerinden hâlâ ayrılamamaktalar.

Demokrat Parti içerisinde yer almış olan akrabalarımızdan en önde gelenlerinden küçük Dayım Kadir HATİPOĞLU, Hicaz'a gidişinden itibaren Hacı Kadir olarak anılırdı. Çok atak, çok asabi ama herkesin hem itibar ettiği, biraz da çekindiği bir kimseydi. Büyük Dayım Mehmet HATİPOĞLU ise Urfa'da herkesin saydığı ve yine çekindiği bir şahsiyetti. Onun 1950

Seçimlerinde devrin partizan Valisi'ne yaptığı bir hareket vardır ki, yıllarca unutulmamış ve söylenmiştir.

1950 Seçimleri, ki Urfa'daki adaylardan birisi de babam Ömer CEVHERİ idi, tartışmalı ve siyasi tarihimizde hâlâ eleştirileri yapılan bir seçimdir. 1946 Seçimlerindeki iktidar baskısı, oy verme gizliliğinin ihlali ve tasnif hileleri, Cumhuriyet Halk Partisine iktidarını koruma şansı vermişti. Aynı eğilim ve uygulamalar bir ölçüde 1950 Seçimlerinde de vardı.

Bu seçimde Cumhuriyet Halk Partisi'nin adaylarından birisi, Siverek'in çok güçlü şahsiyetlerinden biri olan, Dişçi Hasan lakabıyla anılan Bucak Ailesinden Hasan Ağa idi. Hasan ORAL, daha sonra Demokrat Parti'ye katılıp bizden de bir dönem milletvekilliği yapan, Adalet Partisi'nde ise senatör olan bir zattı. Kendisiyle sıhri akrabalığımız vardır. Dostluğumuz da hep devam etmiştir. İşte seçimdeki olay, dönemin Urfa Valisi Halis BİLALOĞLU ile Hasan ORAL'ın, Demokrat Parti lehine olan oy fazlalığının Siverek'te kapatılması için Urfa Postanesinden telefonla konuştuklarının şayi olması üzerine çıkmıştı. Halk postaneyi kuşatmıştı. Dayım Mehmet HATİPOĞLU postaneye çıkarak Vali'yi kolundan tutup telefonun başından atmıştı. Doğal olarak bu hadise Urfa'da yayılmış, kendisine Demokrat camiada ve Halk arasında itibar sağlamıştı. Annem işte Urfa'da hatırı sayılan böyle bir aileye mensup iken, Babam, yani biz köye dayalı aşiret mensubu bir aileydik. Bu da o zaman Partinin, yani Demokrat Parti'nin oy gücünü arttırmak için aradığı bir olaydı.

Demokrat Parti 1946 Seçimlerinde, pek çok yerde olduğu gibi Urfa'da da milletvekili çıkaramamıştı. Bu seçimlerin tek dereceli ve sözde gizli oy açık tasnif esasına göre yapılmış olması, seçimlerin dürüstlüğüne dair Halktaki derin kuşkuları ortadan kaldırmaya yetmemişti. Urfa Postanesinde geçen olay, bu endişeleri doğrulayan belirgin bir hadise idi. Bütün kamu görevlileri adeta Cumhuriyet Halk Partisi'ne çalışır hale getirilmişti. Asker, sivil tüm resmi görevliler Demokrat Parti'yi oy vermenin bir suç ve ihanet olacağı görüşüyle hareket ediyorlardı. Umutlar 1950 Seçimlerine yönelmiş, fay hattındaki enerji birikimine benzer çok yoğun bir siyasi beklenti, Ülke genelinde Demokrat Parti üzerinde toplanmıştı. Her tarafta aranan güçlü adaylar arasında Urfa'da da Babam ön plana çıkıyordu. Şeyhanlılar tamamına yakın bir ekseriyetle Demokrat Parti hareketinin içinde yer aldılar.

Bunun yanı sıra yine aşiret kökenli ÖNCEL Ailesinden Celal ÖNCEL, şehir kökenli ÖZBAY Ailesinden Aziz ÖZBAY, Birecik menşeli Dr. Feridun AYALP ve Mardin kökenli olup Urfa'da noterlik yapan, daha sonra Demokrat Parti Urfa İl Başkanlığı'nı da yürüten Reşit Kemal TİMURÖĞLU isimli zevat, 1950 Seçimlerinde Demokrat Parti'den aday oldular. Aşiret kökenli ailelerden Badıllı'ların ve İzol'ların da Demokrat Parti'ye çok büyük hizmetleri oldu. Badıllı Bekir Bey ve İzol'lu Bozan Ağa, ki bunlar Urfa Kurtuluş Mücadelesinin de kahramanları arasındadır, Demokrat Partiye sonuna kadar bağlı kalarak büyük katkılarda bulundular. Suruç'ta ise, Pijanlı Aşireti ve onların Reisi olan Mustafa Bey'in oğlu Galip Bey, Şeddadi'lerden de Ali Ağa ve çevresi Demokrat Parti'ye gönül vermişlerdi. Bozova'da Arusoğulları, ki Arusoğlu Bekir Bey, Babamla birlikte bizzat Urfa Kurtuluş Mücadelesine katılmıştır, hep Demokrat Parti çizgisinde yürümüşlerdir.

1948'lerde Urfa'ya intikal ettiğimizde Cumhuriyet Halk Partisi'nde ise, Ağan'lardan milletvekilliği de yapan Osman AĞAN, Ali AĞAN, Yetkin Ailesi, Karaçizmeliler ve başka güçlü aileler de vardı. Yukarıda da bahsettiğim gibi Siverek'te Bucak'lar, Birecik'te Akan'lar,

Suruç'ta Şeddadi Aziz Ağa, Bozova'da Ural'lar, Akçakale'de de Cümeyle ve Siyala gibi aşiretler öne çıkmaktaydı. Ancak daha sonra Bucak'lar, Cümeyle'ler ve Siyala'ların Demokrat Parti'ye katıldıklarını ve hep sadakatle hizmet ettiklerini not etmek gerekir.

BABAMIN AİLE GEÇMİŞİ VE TOPRAĞA BAĞLILIĞI

Mensup olduğumuz Şeyhanlı Aşireti, Urfa'nın en kalabalık aşiretlerinden biridir. Urfa dışında Mardin'de, Suriye'de, Van'ın Erciş ve Muradiye İlçelerinde, Hatay'ın Kırıkhan İlçesinde, Antep'in Karkamış İlçesinde ve Ankara'nın Haymana İlçesinde bile mensupları ile meskûn köyler vardır. Bu Aşiretin Hazreti HÜSEYİN ve daha sonra Şeyh Abdulkadir GEYLANİ neslinden geldiğine dair yörede ve Ülkede kuvvetli bir inanış ve kabul vardır. Şeyhanlılar, asırlar boyunca Anadolu coğrafyasında Kürtlerle bir arada ve içi içe yaşamak suretiyle Kürt etnik yapısıyla kaynaşmış ve bütünleşmişlerdir. Şeyhanlıların her dönemde Devlete büyük bir sadakatle bağlı olarak hizmet ettiği herkesçe bilinir. Yukarıda bahsettiğim üzere, Babamın İstiklal Madalyasındaki gerekçe ile bu husus Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından da tescil edilmiştir.

Biz Şeyhanlıların Kubat kolundanız. Büyük Büyük Dedem Şeyh Hasan, Hasan Hankubat ismiyle bilinirmiş. Hasan isminin uzantısı olan Hankubat, Şeyhanlıların Kubat kabilesine mensubiyetini ifade etmektedir. Oğlu olan Büyük Dedem Şeyh Sinan'la birlikte Urfa'da oturmakta ve hayvancılıkla iştigal etmekteymişler. Şeyh Hasan Hankubat, 19.yüzyılın ilk yarısında yaşamış ve Urfa'da vefat etmiştir. Kabrinin, eski buğday pazarı Arasa'nın yanında olduğunu biliyoruz. İlhan'daki akrabalarımızla müşterek atamız olup, hepimiz bu zatın soyundan geliyoruz.

Şeyh Hasan Hankubat'ın oğulları olan Büyük Dedem Şeyh Sinan ve Kardeşi Şeyh Cevher, ata yurdumuz olan İlhan'a yerleşiyorlar. İlhan Köyüne mahalli olarak "Elhan" denilir. Şeyh Cevher, elimizdeki nüfus kayıtlarına göre 1844 (1260) doğumludur. Yaşadığı devirde büyük hürmet gören bir zattır. İsmi soyadımızın kaynağıdır. Oğluma da bu Büyük Büyük Amcamıza atfen Ağabeyim Şeref tarafından Cevher ismi verilmiştir. Büyük Dedem Şeyh Sinan'ın, Kardeşi Şeyh Cevher'den yaşça büyük olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla Şeyh Sinan'ın 1830'lu yılların sonunda doğmuş olması lazımdır.

Şeyh Sinan ve oğlu olan Dedem Hacı Muhammed, İlhan'da hayatlarını sürdürmüşler. Her ikisi de orada vefat ediyor. İlhan Köyümüzde aynı kabirde metfunlar. Amcam Salih de İlhan'da genç yaşta attan düşerek vefat ediyor. Babası Hacı Muhammed ve Dedesi Şeyh Sinan'ın birkaç metre ötesindeki kabrinde yatar. Halalarım, İlhan Köyündeki akrabalarımızla evlenirler.

Babam Hacı Ömer, 1934'de Soyadı Kanununun çıkmasıyla "İlhan" soyadını almış ve birkaç yıl kullanmışsındır. Daha sonra, muhtemelen Amasya'ya ikamete memuriyete giderken, İlhan'daki diğer bir kısım akrabalarımızla birlikte "Cevheri" soyadını alarak "İlhan" soyadını değiştirmiştir.

Babam 1920 yılına doğru İlhan'daki arazilerini her iki halamın çocuklarına bırakarak, İlhan Köyü yakınında o zamanki adları Aşağı Kürdik Köyü ve buraya bağlı Tutik, Bırnaz, Tilbespi, Şihzat Mezraları olan, şimdi isimleri Yığınak Köyü ve Kavallı, Nazlı, Akyatır, Uyandı

Mezraları olarak değiştirilen yerlerdeki arazileri satın alarak, buraya intikal etmiştir. Sonraki hayatı ve geçimi hep bu arazilere dayalı olarak sürmüştür. Yığınak Köyünde Annesi Hacı Fince Nenem ile birlikte ikamet ettiği kerpiç ev, halen kullanımımızdadır. Hacı Fince Nenem, daha ziyade Hilvan ve Kızıltepe çevresinde yerleşik Sinkan Aşiretine mensuptur. Bu aşiretin bir kolunun yaşadığı ve Urfa'daki Köyümüze komşu ayır Mezrasından Ailemize gelin gelmiştir. Hacı Bışar'ın kızıdır. Babam genç yaşında, muhtemelen Millî Mücadeleden hemen önceki yıllarda, yeni yapılmış olan Sultan Hamid'in büyük eseri Hicaz Demiryolunu kullanarak, Hacı Fince Nenem ile birlikte Hicaz'a gitmiş ve Hac farizalarını yerine getirmişlerdir. Hacı Fince Nenem, İlhan Köyünde, eşi Hacı Muhammed Dedem ile oğlu Salih Amcamın yanında metfundur.

Hacı Ömer Ağa, Yığınak ve Kavallı'daki arazileri bana ve şeref Ağabeyime, Nazlı ve Akyatır'dakileri de Pakize ve Nebihe Ablalarıma bırakmıştır. Babam 1950'li yıllarda kız çocuklarına, yani Ablalarıma büyük miktarda arazi bırakmakla, o devrin anlayışı ve aşiret uygulamalarında pek yeri olmayan büyük bir yeniliğe de imza atmıştır. Uyandı'daki arazileri ise Dayım Kadir HATİPOğLU'na devretmiştir. Bu arazilerin çok büyük bir kısmı halen, bırakılan ve devredilen kişilerce veya onların mirasçıları tarafından muhafaza edilmekte ve işlenmektedir. Yukarıda bahsettiğim gibi, Ceyhan'daki çiftlik de mülkiyet ve tasarrufumuz altındadır.

İKİNCİ BÖLÜM
DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ

DEMOKRAT PARTİ

1950 SEÇİMLERİ

1950 Seçimleri öncesinde Millet'te sessiz bir kararlılık vardı. Halk Partisi iktidarının ve İNÖNÜ'nün çok güçlü konumunun değişebileceği görüşü veya umudu ise fazla yaygın değildi. Nitekim 14 Mayıs 1950 Seçimlerinin sonuçları, birçok siyasi gözlemcinin de üzerinde birleştiği gibi, Demokrat Parti yöneticilerinin ve halkın beklentilerinin, tahminlerinin çok ötesinde idi. Umulmayan, beklenmeyen bir şey olmuştu. Yıkılmaz denilen bir şey yıkılmış, yenilmez sanılan bir zat, Milli Şef yenilmişti.

O zaman, herkesin bildiği gibi, İNÖNÜ'nün çok olgun bir tutumu olmuştu. Dönemin askeri çevrelerince kendisine iktidarı devretmemesinin söylendiği, bunun için de emrinde olduklarının ifade edildiği halk arasında konuşulup duruyordu. Ancak kimsenin işin doğrusunu bildiği tabii ki yoktu. Doğru idiyse de İsmet Paşa'nın bu teklife itibar etmediği belliydi. Ayrıca İNÖNÜ'nün Çankaya'nın balkonundan Ankara'ya bakarak, "Nankör Millet" dediği de yine halk arasında dolaşan yaygın bir rivayet idi.

Demokrat Parti yüzde 55'lik bir oy oranıyla iktidara gelmişti. Çok önemli bir olaydı. 600 yıllık İmparatorluk tarihinde, ki şanlı ve övülmeye layık bir tarihtir, halk yoktur, halk idaresi yoktur. Birinci ve İkinci Meşrutiyet Dönemleri, Devlet yönetiminin bir halk idaresi tarzında anlaşılmasına yetmez. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra 1950'ye kadar geçen dönem ise ayrı bir değerlendirme konusudur. 1950 Seçimleriyle birlikte insanlarda, Devlete ve Ülkeye adeta bir sahiplik bilinci uyanmıştı.

Babam milletvekili seçildiği dönemde Kadıköy Rasim Paşa Mahallesindeki evden Kızıltoprak Tren İstasyonunun hemen yakınındaki ahşap bir köşkün orta katına kiralık olarak geçmiştik. Sakin ve mutlu bir hayatımız vardı.

Ancak Babamın Ankara hayatı başlamıştı artık. İkametimizi Ankara'ya naklederek Mithat Paşa Caddesi 55 numaradaki tek katlı bir evde kiracı olarak oturmaya başladık.

İktidarın ilk yıllarında İstanbul'da Galatasaray Lisesi'ni bitirmiş, Ankara Hukuk Fakültesi'ne kaydolmuştum. Bununla ilgili kısa bir not koyup asıl anlatmak istediğim şeye döneceğim. Liseyi bitirdiğim zaman Babam beni Avrupa'ya göndermek istemişti. O gençlik yıllarının etkisiyle bu benim için çok heyecan verici bir olaydı. Beraber Dışişleri Bakanlığı'na gitmiştik. Almanya'da üniversite kaydının yapılması için Dışişleri Bakanı Fuad KÖPRÜLÜ'nün Özel Kalem Müdüründen nasıl ısrarla rica ettiğini hiç unutamam. "Bizler harpten darptan okuyamadık, bari bunları okutalım" diye adeta çırpınıyordu. Almanya'nın Achen şehri Maden Fakültesi'ne kaydım yapıldı. O zaman uçak seferleri pek yaygın olmadığı için, hiç unutmam, 12 Eylül 1951 günü İstanbul'dan Napoli'ye gidecek vapurda yerimiz bile ayrılmıştı. Oradan Almanya'ya geçecektik. Babamın 1951 yılı Temmuz ayında Hilvan İlçesinden Urfa'ya gelirken Akziyaret Bucağı'nda geçirdiği büyük trafik kazası sebebiyle Almanya'ya gidiş işim kaldı. Babamı o halde bırakıp gidemezdim. Ve o sebeple kayıtları açık tek fakülte olan Ankara Hukuk Fakültesi'ne kaydoldum. Böylece hukukçuluğa ve avukatlık mesleğine adım atmış oluyordum.

Şimdi yine 1950 Seçimlerinin üzerinde iyice düşünerek durmak gerekir. Bu çok büyük çoğunluğun altındaki veya arkasındaki sebepler neydi? Bu büyük ve beklenmeyen sonucun dalgaları bütün yurdu kaplamıştı. 2. Cihan Savaşı'nın mahrumiyet yılları da, bu sonucun önemli etkenleri arasındadır. İsmet İNÖNÜ'ye ait olan bir söz hatırimda şöyle kalmıştır. İşsizlik ve yoksulluktan şikâyet eden bir gence, “Sizi belki yoksul bırakmış olabilirim, ama babasız bırakmadım” diyerek 2. Cihan Savaşı'ndan Ülkeyi uzak tutmuş olmalarını anlatmaya çalışmıştır. Ancak bunlar da yetmemiş, seçimin malûm sonucunun ortaya çıkmasını engelleyememiştir.

1950 Seçimlerinde yatılı okulda öğrenci olduğum ve dolayısıyla Urfa'dan uzak bulunduğum için olayların derinliklerini ve teferruatını tam bilemesem de biraz takip edebiliyordum.

Az sayıdaki birkaç il dışında, Türkiye'nin çok büyük bir bölümünde Demokrat Parti büyük başarı ile seçimleri kazandı. Çünkü CHP iktidarında çıkarılan 5545 Sayılı ünlü Milletvekili Seçimi Kanunu, ekseriyet usulüne dayanıyordu. Yani bir ilde bir oy bile fazla alan bir parti, o ilin bütün milletvekilliklerini kazanıyordu. Bu da kaybeden partinin, kazananın sadece birkaç puan altında bile kalsa, Meclis'teki temsilinin bundan çok daha düşük oranda kalmasına sebep oluyordu. CHP'ye avantaj sağlayacağı düşünülen ve muhtemelen bu sebeple getirilen bu seçim sistemi Demokrat Parti'ye yaramıştı.

Ne olursa olsun, iktidar kansız, kavgasız, sorunsuz şekilde devredilmiştir. Bu sebeple o dönemin Başbakanı Prof. Şemsettin GÜNALTAY'ın şükranla anılması gerektiğine hep inanmışımdır. 90'lı yılların birinde bir 14 Mayıs'ı anma gününde, Meclis kürsüsünde ifade ettiğim bir hususu burada tekrarlamaya değer bulurum. Orada, "14 Mayıs 1950 Seçimleri bir partinin galebesi veya zaferi, bir başka partinin de kaybı veya hezimetidir. Bir Milletin tarihine karşı kazandığı bir zaferdir. Bu zaferin içerisinde İsmet İNÖNÜ'nün de, Şemsettin GÜNALTAY'ın da payı ve hakkı vardır" demiştim. Meclis'te bu sözlerim büyük onay görmüştü. Hatta iki üç milletvekili arkadaşımın heyecanla gelip beni kucakladıklarını hatırlıyorum.

1950 Seçimlerinde, Türkiye genelinde yüzde 55 oy oranı ile 416 milletvekili çıkaran Demokrat Parti, Urfa'da ise 56 bin civarında oyla Cumhuriyet Halk Partisini 4 bin oy geçmiş ve sistem gereği tüm milletvekilliklerini kazanmıştı. Bunlardan biri de Babam Hacı Ömer CEVHERİ idi.

1950 iktidarının ilk yıllarında Ankara'ya heyetler gelirdi. Ankara Hukuk Fakültesi'nde okurken Babamın milletvekili seçildiği Urfa'dan gelen hemşerilere mihmandarlık ettiğim olurdu. Anadolu'dan gelen insanlar için o günün Ankara'sı, Sıhhiye Köprüsü, Dışkapı ve Samanpazarı ile Ankara Garının arasından ibaretti. Oralarda dolaştırdığım insanların gözlerindeki ışığı hiç unutamam. Ülkenin sahibi biziz dercesine bakarlardı. Bu sahiplik şuuru çok önemliydi bana göre. Sonra bu sahiplik şuuru ve onun ışığı, 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül darbeleriyle giderek zayıfladı ve söndü.

Yukarıda da söylemiştim, siyaset bizim için bir hayat tarzıydı. Bir istek ve bir beklenti kadar bir mecburiyetti. Bölgenin ve dönemin şartları, ayakta kalmak için sizi mücadelenin içinde bulunmaya zorluyordu. Demokrat Parti yönetimi de Babama sempati ile bakmıştı. Urfa

Kurtuluş Savaşı'nın hafızalarda bıraktığı hatıralar vardı. Bu hatıraların içerisinde, bir aşiretin başında verilen kahramanca mücadeleler vardı. Urfa Kurtuluş Savaşı'nda Külaflı Tepesini işgal edip oradaki Fransız birliğini kısmen temizleyip, kısmen de atan Şeyhanlı Aşireti'ne şimdi de demokrasi yolunda siyasete katkıda bulunmak görevi düşüyordu. Bu, Babamı Demokrat Parti içinde can feda çalışan Dayılarımın da yardımıyla kolayca Demokrat Parti listesine taşımıştı.

Kısmen şehir, kısmen de aşiret kökenli DP adayları içinde Babam sanıyorum aşiret kökenli oluşundan tercih edilmişti. Tabii Babamın İstiklâl Madalyası'na sahip oluşunun da etkisi olmuştur. Çünkü o şerefli madalya, sadece Babamın değil, bütün ailenin ve benim de göğsüme takılı sayılmalıdır. Milletvekilliği olayı Babamla sınırlı kalmamış, onun oğlu olan ben ve torunu olan Oğlum da milletvekili seçilmişti.

Bunlar Devletin azizliği mi, yoksa güzelliği miydi, bilemiyorum. Belki de bu, bizim Devlete gönül koyma hakkımızı elimizden alan bir şeydi. Nasıl küsebilirdik? Üç nesli milletvekili yapmıştı. Dayım Mehmet HATİPOĞLU'nu, yeğenim Sabahattin'i, akrabalarım Fevzi'yi ve Seydi'yi de defalarca Meclis'e taşımıştı. Bana dört kere Devlet'in çok önemli bakanlık hizmetleri emanet edilmişti.

1950 Seçimlerinde Babamla beraber Reşit Kemal TİMÜROĞLU, Celal ÖNCEL, Aziz ÖZBAY, Feridun AYALP, Feridun ERGİN de seçilmişlerdi.

Babamın parlamento hayatı uzun sürmedi. 1946'da vefat eden Annemden sonra 1949'da tekrar evlenmişti. O arada büyük Ablam Pakize'yi, Ağabeyim Şeref'i evlendirmiş, ben de zaten öğrenci olduğum için, aile görevlerinin hepsini yerine getirmiş olarak milletvekili seçilip rahat bir hayatı hak etmişti. İskân Kanunu'nun ıstıraplı yıllarından sonra bir huzura kavuştuğu dönemi felek ona çok görmüş, 1951 senesinin Temmuz ayında ağır bir trafik kazası geçirerek yatağa bağlanmıştı.

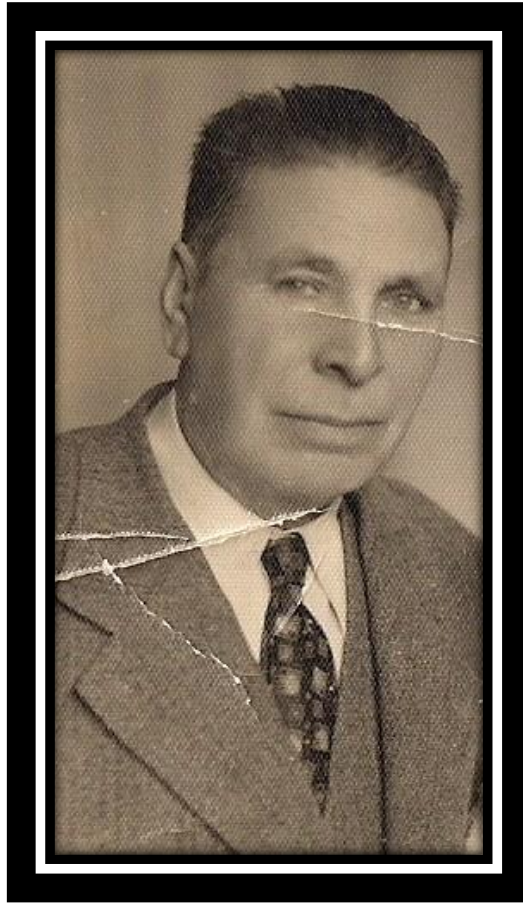
Hilvan'dan Urfa'ya gelirken, Akziyaret Bucağı'nı geçtikten sonra, o zamanki bozuk yolun tozları içinde bir çarpışma olmuştu. Bir ikindi vaktiydi, Urfa'daki evimizin önündeki teras mahallinde oturmuş, Babamın gelişini bekliyordum. Önümüzde bir araba durdu. Arabanın arkasında Kirvemiz Adil BADILLI oturuyordu ve Babamı kucağına almıştı. Babamın yüzü gözü kan içinde ve perişan bir haldeydi. Hilvan'a bir barış meselesi için gitmişlerdi. İlk aklıma gelen silahlı bir olay ihtimali oldu. Adil BADILLI'ya "Kirve, kurşun mu, kurşun mu?" diye telaşla sordum. Adil Kirvenin "Korkma kurşun değil, araba kazası" sözü beni çok rahatlatmıştı her nedense.

BABAMIN VEFATI

Sevgili Babamın kırıkları iyileştikten sonra bu defa akciğerlerinde kanser tespit edilmişti. Çok sigara içerdi. Adeta kibrit kullanmaz denilen tarzda sigarayı sigarayla yakardı.

1952 senesinin başlarında üvey Annem Yaşar Hanım'ın amcazadesi olan Diyarbakır Milletvekili Mustafa Remzi BUCAK kendisini Londra'ya götürdü. O sıralarda İngiltere Kralı olan şimdiki Kraliçe'nin babası, kanserden vefat etmişti. İşte onu ameliyat eden ünlü cerraha gittiler. Ancak hastalık ilerlemiş olduğu için ameliyat edilemez bulmuş ve etmemişti.

Hastalığını Babama söylememiştik. Sonra ben kendisini teselli kabilinden Beyrut'ta ünlü olduğu söylenen bir doktora götürdüm. Herkesin Fransızca konuştuğu Lübnan'da ben de bu ünlü Hristiyan doktora Fransızca olarak, hastalığın durumunu ve sadece teselli için getirdiğimi anlattım. Bazı ilaçlar verdi. Onları alarak Cebelilübnan'da Aley isimli sayfiye yerinde birkaç gün kaldık. Devamlı öksürüyordu. Otelin sahibi benden bir an önce götürmemi rica etti. Oradan ayrılıp Şam ve Halep'de konaklayarak Türkiye'den çıkış yaptığımız Mürşitpınarı Kapısı üzerinden Urfa'ya geldik. Babam artık tamamen yatağa bağlıydı. Üniversiteler açılınca ben Ankara'ya geldim. Dayım Mehmet HATİPOĞLU Babamı trenle Ankara'ya evine getirdi. Gelişinden iki gün sonra 19 Kasım 1952'de gece uykudayken vefat etti. Benim ciğerime musallat olan hastalık beni bırakmış, fakat bir başka şekilde Babamın yakasını bırakmamıştı.

1952 yılında çekilmiş bu resimde, geçirdiği kazanın ve çektiği hastalığın izleri Sevgili Babamın yüzüne yansımış

Ankara Mithat Paşa Caddesindeki evin, pencereleri bahçe seviyesinde olan yüksekçe bir bodrum katı vardı. Orada da Kâzım Bey isminde yüzbaşı rütbeli bir askeri doktor oturuyordu. Babamın kazadan ve kanser hastalığı sebebiyle yatağa düşmesinden sonra, Kâzım Bey onunla çok yakından ve candan ilgilendi. Allah razı olsun.

19 Kasım 1952 sabahı, oturma odasının divanında yatmakta olan ve sürekli öksüren Babam uyanmayınca, Doktor Kâzım Bey'i çağırdım. Herhalde görevine gitmek üzereydi ki, üzerinde üniforması vardı. Babamı muayene ettikten sonra eğildi elini öptü. O zaman anladım

ki Babam ölmüştü. Kardeşim Selahattin odaya dalıp Babasına gitmek istedi. Kucağıma alıp odadan çıkardığımı iyi hatırlıyorum.

Babamın vefatının benim üzerimde çok derin etkisi olmuştur. Üzerinden 60 sene geçmesine rağmen bu satırları yazarken zorlanıyorum. Masamın yanındaki sehpanın üzerinde duran Babamın resmine bakıyorum ve aynen o anı yaşıyorum.

Annem daha evvel hayata veda etmişti. Babam da işte gidiyordu. Çocuk değil, 22 yaşında idim. Yine de kendimi dünyada yapayalnız hissedercesine bir duygu yaşıyordum.

Elhanlı Hacı Mehmet oğlu Hacı Ömer, önemli bir kısmı zorunlu ikametlerle geçmiş 65 yıllık çileli bir ömrü geride bırakarak Yüce Rabbine kavuşuyordu.

Tabii ki Babamın vefatı hayatımda çok önemli bir dönüm noktası idi. Güçlü, dirayetli ve yaşadığı hayatın en ağır şartlarında bile dimdik durabilen o insan, büyük bir güven duygusu ile yaslandığımız bir kaya, sanki bir dağdı. Ama o artık yoktu, dayanacağımız bir şey kalmamıştı. Kendimi boşlukta hissediyordum. Ayrıca ona da içim yanıyordu. Çok ıstırap çekmişti. Çok da iyi bir insandı. Herkes için iyilik düşünürdü. Hiç kimseden kötü bahsettiğini asla hatırlamam. Ve o bir gazi, bir kahramandı. Ankara Cebeci Asri Mezarlığına defnettik. Nur içinde yatsın.

Gurbette hasret içinde vefat eden hayat arkadaşı Annem gibi o da yine uzun ıstıraplarla geçmiş bir hayatın sonunda önüne çıkan rahat bir dönemi yaşayamadan dünyaya veda etmişti. Meşakkatli geçen hayatının içerisinde Millî Mücadele yılları, mecburi iskan yılları birbirini takip etmiş, sıkıntılar hemen hiç eksik olmamıştı. Meclis'te Urfa'ya hizmet etme zamanı ne yazık ki ecelle birlikte gelmişti. İdadi mezunu olup, çağdaş yüksek tahsili bulunmamasına rağmen çok ileri fikirleri vardı. Yaşadığı zorlukların getirdiği tecrübeyle Demokrat Parti iktidarında Urfa'ya hizmet imkanlarına sahipti. Ama olmadı.

Babamın vefatından bir müddet sonra, Mithat Paşa Caddesindeki evden ayrılma düşüncesi oluştu. Üvey annem Yaşar Abla, 2,5 yaşındaki kardeşim Selahattin'le Gazi Osman Paşa'da bir apartmanın giriş katındaki küçük bir daireye taşındılar. Ben de Selanik Caddesinde, halen de mevcut duran, Yaşar Ablanın amcazadesi Hamiyet Abla ile eşi Avukat Kadri Bey'e ait apartmanın, tek odalı bir süit dairesine geçtim. 1952 yılının Kasım ayı sonlarıydı. Hukuk Fakültesi 2.sınıfının başlarında idim.

AKTİF SİYASETE ADIM ATMAM

Demokrat Partinin iktidar yıllarına dönersek, Partinin Genel Başkanı BAYAR'ın Cumhurbaşkanlığına seçilişiyle Anayasa gereği Parti Genel Başkanlığından ayrılması durumu ortaya çıkmıştı. Partinin kuruluş ve gelişme yıllarında BAYAR kadar ismi öne çıkan Adnan MENDERES Genel Başkan ve Başbakan olmuştu. Ünlü Dörtlü Takrir ile başlayan hareketin dört önde gelen insanı, BAYAR Cumhurbaşkanı, KORALTAN Meclis Başkanı, MENDERES Başbakan, KÖPRÜLÜ de Dışişleri Bakanı olmuştu. Ben de 01.01.1951 günü Ankara Maltepe Demokrat Parti Ocağı'na üye kaydımı yaptırdım. O zamanki kanunlarda siyasi partilere giriş yaşı 21 idi. 1930 doğumlu olduğum için, 1951 senesinin birinci günü, yani siyasi partiye üye olma hakkını kazandığım ilk gün, resmen Demokrat Partili oldum.

Ocak Başkanımız, daha sonra milletvekili ve bakan olan Necmi İNANÇ'tı. Akşamları adeta bir kulübe gelinir gibi maaile Ocağa gelinir, sohbetler ve siyasi söyleşiler yapılırdı. Bu güzel şeyler de zaman içerisinde her güzel şey gibi, maalesef yer yer zarafetini kaybetti. Ocakların kavga ocakları haline geldiği örnekler de oldu. Yıllar sonra Urfa'da Demokrat Parti'nin Merkez İlçe Başkanlığını yaptığım zamanlarda, bu ocaklarla çoğu zaman uğraşmak zorunda kalmıştım. Ancak şunun da hakkını vermek lazım ki, bazı ocakların kongrelerinde öyle çekişmeli seçimler olurdu ki, anlatılamaz. Bir Ocak Başkanlığı seçiminde bile gösterilen hassasiyet ve sahiplik şuuru, bugün demokrasinin kalbi olan Parlamantonun teşekkülünde görememek üzücüdür ve çok düşündürücü olmak zorundadır.

Üvey annem Yaşar Ablanın amcazadesi olan Hasan ORAL, CHP'den Urfa Milletvekili seçilmişti. 1950 Seçimleri ekseriyet usulüne göre yapılmıştı. En fazla oyu alan partinin listesi, o ildeki tüm milletvekilliklerini kazanıyordu. Urfa'da Demokrat Parti listesi kazanmıştı. Ancak listedeki Şükrü YÜKSEL isimli adayın üstü çok çizilmişti. Aldığı oy CHP listesinin aldığı oyun altına düştüğü için, o seçilememiş, yerine Hasan ORAL seçilmişti. Bu operasyonu yapan da, Demokrat Parti'nin Hilvan Teşkilatı olmuştu. İşin başındaki kişi ise, Mustafa KILIÇ'tı.

Mustafa KILIÇ'ın Urfa'nın siyasi hayatında önemli bir yeri olmuştur. Dolayısıyla da bizi hep yakından ilgilendirmiştir. Mustafa KILIÇ, Baziki Aşiretine mensup Hacı Musalar denilen bir ailedendir. Önce Hilvan Belediye Reisi, daha sonra Urfa Belediye Reisi oldu. Daha ileriki yıllarda milletvekilliği ve bakanlık da yaptı. Parti hizipleşmelerinin hep ön safında oldu. Ailece kirveligimiz vardı. Daha sonra oğlum Cevher'in de kirvesi olmuştur. 1965 Seçimlerinde Mustafa KILIÇ'ın bana nasıl bir "tertip" hazırladığını ileride yeri geldiğinde anlatacağım.

O dönemde biz de, yani ben ve Ağabeyim de hep hiziplerin içinde olduk. Şeref Ağabeyim, yakın arkadaşı olan Hacı Tevfik SARAÇ dolayısıyla daha çok hizip içindeydi. Ben biraz mesafeli dururdum. Çünkü Dayımız Mehmet HATİPOĞLU karşı hizipte idi. O hizip de Mustafa GÜVEN'in ismi ile anılırdı. Dayımdan başka, 1950'den 1957'ye kadar milletvekilimiz olan Celal ÖNCEL de yine Mustafa GÜVEN ile beraberdi. Ancak aşırı gitmezdi. Zira ağabeyi Halil ÖNCEL, karşı hizipte olan Hacı Tevfik'e de yakındı.

Hacı Tevfik SARAÇ, hem DP İl Başkanı, hem de Urfa Belediye Reisi idi. Urfa'nın en zengin kişisi ve en geniş arazi sahibiydi. Sahip olduğu arazilerin 40.000 dönümden fazla olduğu söylenirdi. Ancak ölümü çok acı oldu. 1958 senesinin Haziran ayında, daha evvel bakıp himaye ettiği birisi tarafından gece evine girerken, kapısında öldürüldü. 1952'lerden ölümüne kadar Urfa siyasetinin ve particiliğinin en önde gelen şahıslarından biriydi.

1954 SEÇİMLERİ

1955 yılına kadar geçen sürede Hukuk Fakültesi öğrenciliğim devam ettiği için politikayla ilgilenmem, Demokrat Parti Maltepe Ocağına kaydolmamla ve oradaki faaliyetlere katılmamla sınırlı kaldı. O tarihlerde üniversite öğrencileri arasında CHP ve DP'ye olan ilgi ve bağlantılar, daha sonraki yıllarda olduğu kadar yoğun değildi. Öğrenci olayları zayıf ve yok denecek kadar azdı. CHP lehine birtakım kımıldamalar vardıysa da, Demokrat Parti'nin yeni ve baskın havası bunlara hâkim oluyordu.

1954 Seçimleri yapıldı. Bu seçimin en çok dikkat çeken tarafı, Demokrat Parti'den ayrılmış olan Osman BÖLÜKBAŞI'NIN renkli kişiliğiyle ortaya koyduğu görüntülerdi. BÖLÜKBAŞI olaylı bir şekilde DP'den ayrılmış, hatta 1950'den önce Celal BAYAR ile yaptıkları sokak dalaşmaları basına bile yansımıştı.

1954 Seçimleri Demokrat Parti'nin ikinci bir zaferi oldu. Oyların % 57'sini DP, % 35'ini CHP almıştı. DP 502 milletvekili çıkarmış, CHP ise % 35 oy almasına rağmen ancak 35 milletvekili çıkarabilmişti. Bu ekseriyet sisteminin gereği, ancak demokrasinin de çok önemli bir arızasıydı.

Gerçi % 57 oy o günden bu günlere kadar hiçbir partinin ulaşamamış olduğu bir orandır. Ancak DP'nin aldığı oyla, kazandığı milletvekili sayısının orantılı ve âdil olduğu söylenemez. CHP sadece Malatya, Tunceli, Sinop ve Kars'ta kazanmıştı. BÖLÜKBAŞI'nın CMP'si ise, yalnız Kırşehir'de kazanmıştı.

Bu Kırşehir olayının üzerinde durmakta yarar vardır. Aslında büyük ümitler, büyük coşkular ve büyük oy oranlarıyla seçimleri kazanmış olan DP'nin, bu büyüklükler içinde giderek demokrasinin gereklerinden uzaklaşmaya başladığını göstermektedir. Kırşehir büyük bir demokrasi ayıbı ve yarası olarak cezalandırılmış, il iken ilçe haline getirilerek Nevşehir'e bağlanmıştır. Ki bu 1960 Darbesinden sonra kurulan Yassıada Mahkemelerinin dava konularından biri olmuştur.

1954 Seçimlerinde Urfa'dan Dayım Mehmet HATİPOĞLU, 1950 Seçimlerinde CHP'den kazanıp daha sonra DP'ye katılan Siverekli Hasan ORAL, Celal ÖNCEL, Feridun AYALP ve Aziz ÖZBAY milletvekili seçildiler.

Dayım yukarıda da bahsettiğim gibi, şahsen ve ailesiyle DP'ye büyük hizmetleri olan bir kimseydi. Öğrencilik dönemimin son yılı onun milletvekilliği ile örtüşmüştü. Evini Ankara'ya getirmedi. Ulus'taki Evkaf Apartmanında pansiyoner olarak kalıyordu.

Daha sonra 1955 Haziranı'nda Hukuk fakültesini iyi dereceyle bitirdim ve Urfa'ya intikal ettim. Pekiyi tutturmaya az bir puanım kalmıştı. İyi bir öğrenci sayılırdım. İmtihan dönemlerinde eve kapanıp çok çalışırdım. Galatasaray Lisesi de dâhil, öğrencilik hayatımda hiç ikmale kalmadım.

Hukuk 2.sınıftayken Babamın vefatı üzerine okulu bırakmayı düşündüysem de, yazık olur diye vazgeçmişim. Okuldan ayrılmayı düşünmemin diğer sebebi de, Urfa'daki işlerimizle ilgilenebilmektir.

Bir yandan yarısına geldiğim iyi bir öğretim ve kariyer, diğer taraftan işlerin iyi gitmeme endişesi. Karar vermekte zorlandığım bir dönem geçirdim.

1952 ve 1953 yılları, gerek Babamın vefatı, gerekse o yıllarda tarımda yaşanan süne zararlısı, kuraklık ve sair afetlerle geçen zor yıllardır. Maddi olarak çok büyük sıkıntılar da çektik.

Urfa'ya intikal ettiğim 1955 yılının sonbaharında DP Urfa Teşkilatı içerisinde çıkan büyük ihtilaflar ve kavgalar sonucu, İl Kuruluna Genel Merkezin tasarrufuyla işten el

çektirilmişti. Kurulda bulunan ağabeyim Şeref CEVHERİ, diğer üyelerle birlikte uzaklaştırılmıştı. Yeni geçici kurul, işten el çektirilenlerin yakınlarından meydana getirilerek görevlendirilmişti. Ben de Ağabeyimin mensup olduğu hizbin temsilcisi olarak İl İdare Kuruluna dâhil edilmiştim. Bu feshe sebep olan durum o kadar gergindi ki, ocak kongrelerinde bile sandalyeler, sopalar havada uçuşurdu. Bu muhakkak ki, normal ve doğru bir şey değildi. Ancak bu gün düşünüyorum da, aydın kişilerin dahi ülkenin en büyük meselelerindeki ilgisizliği karşısında, o günkü basit bir ocak kongresinde ortaya konulan sahiplik bilinci dikkat çekiciydi. Çünkü demokrasinin temel amacı, İngiliz demokrasisi için Churchill'in dediği gibi, insanların vatanlarına sahiplik bilincinin yaratılması ve yüceltilmesidir. Churchill'in 2. Cihan Savaşında söylediği "Biz bu adaları İngiliz demokrasisinden kaynaklanan sahiplik şuuru ile koruyoruz" ifadesi tarihteki en büyük tespitlerden birisidir. İnsanların ülkelerine ve onun meselelerine sahip çıkmaları, kendilerine verilen itibar ve tanınan sonsuz hürriyetle, yani demokrasiyle doğar ve oluşur. Bu gün yaşanan sıkıntılar da, bana göre siyasi sistemimizin insanların düşünce ve tercih alanlarını daraltmasından kaynaklanmaktadır.

Urfa'da İl Başkanımız, Genel Merkezin bu müdahalesinden sonra, yine DP mensubu köklü bir aileden gelen Mahmut KAYSI Bey olmuştu. Tıbbiyenin son sınıflarından ayrılmış, okumaya meraklı, kültürlü, son derece kibar bir ağabeyimizdi. Eski müfrit üyelerin ayrılmış olmasına rağmen, Kurulda yine de tartışmalar olurdu. Ancak eski gerginliklere müsaade etmezdik. Uyumlu çalışan bir heyet olarak kabul edilmemiz gerekir. O heyette hatırladığım kadarıyla Milletvekili Celal ÖNCEL'İN ağabeyi Halil ÖNCEL, karşı hizip tarafından kurula konulmuş olan Osman İSMAİLOĞLU ve Sadık GÜVEN gibi isimler vardı.

Daha sonra 1955 yılında yapılan kongrelerde Merkez İlçe Başkanı seçildim. Bu Urfa'da DP lehine olumlu bir hava yaratmıştı. Çünkü o tarihteki CHP'nin Merkez İlçe Başkanı, yaşlı bir kimseydi.

DP Genel Merkez yönetiminde Kırşehir'in ilçe yapılmasıyla belirginleşen sapma olayı, yerel teşkilatlara da yansımıştı. Ocaklarımızda disiplinsizlik ve yersiz hareketler başlamıştı. İlk başlarda siyasi bir kulüp gibi olan bu ocaklar, giderek birer çay ocağına, hatta oyun yerine dönüşmüştü. Bu şekilde olanları kapatırken sıkıntılar yaşadığımız hatırlarım. Oysa başlarda ne kadar güzeldi. Yalnız şehir merkezinde 40 ocağım vardı. Hatta o zamanki Tüzüğümüzde mahalle esasına göre kurulan ocaklardan ayrı meslek bazında kurulan ocaklar da vardı. Marangozlar ocağı, demirciler ocağı, kebabçılar ocağı gibi.

Bu ocak teşkilatlarının hepsi 27 Mayıs darbesiyle ortadan kaldırıldı. Gerçi oralardaki yozlaşmalar, yani ocak ve bucak teşkilatlarındaki bozulmalar buna gerekçe gösterildi ama asıl gaye askeri idarenin halkın sesine olan tahammülsüzlüğü idi. Ortadan kaldıracaklarına ıslah edici tedbirler alabilmiş olsaydılar, Halkla Devletin, vatandaşla idarenin bağlantısı koparılmamış olurdu. Yani demokrasinin temel gayelerinden olan sahiplik bilinci bertaraf edilmemiş olurdu.

EVLENİP YUVA KURMAMIZ

Bu dönemde tabii ki hayatımın en önemli olayı olan evlenmem cereyan etti.

1955 senesinin yazında, Urfa'da oturan Nebihe Ablamın tavsiyesiyle memleketimizde bilinen ve muteber bir tüccar olan Halil Hikmet EZER Beyin kızı Yüksel ile nişanlandık. Tamamıyla mahalli adetler çerçevesinde görücü usulüyle cereyan etti olay.

Kayınpederim çok değerli, munis ve efendi bir insandı. Bakır Hoca isminde, yine ticaretle uğraşan bir zatın oğluydu. Onu tanıyamadım ama Bakır Hoca, toptan yağ ticaretiyle uğraşan varlıklı bir insanmış. Kayınpederim ise, makine, kamyon, akaryakıt ve lastik ticareti ile iştigal ederdi. Baba tarafından Karakoyunlu Boyundan gelen Türkmenler olduklarını söylerdi. Zaten Urfa merkezde yerleşik birçok eski aile Türkmen'dirler. Kayınvalidem Fatma Hanım da, Urfalı Dedehayır Ailesinin kızıdır.

*Hayatıma girmeden 6 yıl önce 1950 yılında çekilmiş bu resimde
Müstakbel Eşim Yüksel ellerini Babası Halil Hikmet Bey'in omzuna koymuş.
Yanında Ağabeyi Bekir ve Ablası Emine.
İkiz kardeşleri Mirzen ve Mehmet, Anneleri Fatma Hanım'ın ve Babalarının yanındalar*

Eşimi ilk defa kayınpederimin evinde kıyılan dini nikâhta gördüm. Madem Urfa'da oturacaktık, oranın adetlerine uymak zorundaydım. Bundan da hayat boyu mutluluk duydum. Bütün hayatımın en doğru seçimini yapmış olduğuma bugün de yürekten inanırım. Ve buna

vesile olan Nebihe Ablamı da hep şükranla anmışımdır. Çünkü eşim Yüksel, nüfustaki adıyla İsmet Yüksel Hanım, hayatımın çok zor günlerinde yaşadığım büyük sıkıntıları, üzüntüleri, kederleri, hatta servet içinde geçirdiğimiz yoklukları büyük bir necabet duygusuyla benimle birlikte karşıladı. Ona ben de, çocuklarım da hayat boyu minnettarız.

Düğünümüz evimizin arkasındaki geniş bahçede yapıldı. Tarih 3 Haziran 1956 idi. Ortadaki geniş alana köy usulü büyük bir çadır kurulmuştu. Serilen halılar ve minderler üzerinde ağırlanan, çoğu kırsal kesimden gelmiş misafirlerimize ikramlar yapılıyordu.

3 Haziran 1956

Nişanlılık ve Evliliğimize ait elimizdeki tek kare.

Bu konudaki ihmalimize hep üzülmüşümdür.

Bizim yeni evli olarak ikametimiz için ortak bahçemizin kuzey doğu köşesinde şehre tepeden bakan iki katlı taş bina tahsis edilmişti. Bu evin mülkiyeti evli olup Adana'da oturan Pakize Ablama aitti.

Babam bahçenin her bir köşesine bir ev yapmıştı. Ablalarımın ayrı ayrı sahip oldukları birer evle bizim evimiz bu geniş bahçenin bir köşesinde idi. Kuzey batı köşesinde Nebihe Ablam, her ikisinin arkasında güneyde yer alan evde ise Şeref Ağabeyim otururdu. O ev benimle Ağabeyimin müşterek mülkiyetinde idi. Onun güneyindeki iki ev ise, ki birisi bizim Amasya'ya gönderilirken oturduğumuz ana binaydı, Adana yıllarındaki mali sıkıntılar sebebiyle Babam tarafından büyük Dayım Mehmet Bey'e satılmak zorunda kalınmıştı. O

evlerde Dayılarımız Mehmet HATİPOĞLU ve Kadir HATİPOĞLU otururlardı. Kendileri ve çocuklarıyla iyi komşuluk yapardık. Nur içinde yatsın Babam, sadece hepimizin bugün dahi geçindiği tarlaları bırakmamış, oturacağımız evleri de düşünmüştü.

Yeni hayatımız işte bu güzel evde başlıyordu. Dügün 3 Haziran 1956 tarihinde yapılmıştı. Bir müddet sonra hasat mevsimi sebebiyle köye gidecektik.

Oğlumuz Cevher de, 11 Mart 1957’de bu evde dünyaya gelmişti. Hayatımızın maddi açıdan ve sağlık sebepleriyle sıkıntılı yılları o evde geçmiştir. Kızımız Fatma 7 Kasım 1962’de İstanbul’da dünyaya geldikten bir süre sonra, yine o eve dönmüşüzdür.

O sıkıntılı yılları atlatmamızda en büyük pay şüphesiz Eşim Yüksel’indir. Henüz 18 yaşında hayat arkadaşım olmuştur. Sıkıntılara birlikte göğüs germe iradesi ve bu durumdan şikâyetçi olmayarak gösterdiği olgunlukla benim en büyük dayanağım olmuştur. Kibarlığı ve görgüsüyle bizi toplum içinde en iyi şekilde temsil etmiş, şefkat ve ilgisiyle de çocuklarımızın çok iyi yetişmesini sağlamıştır.

Evlendiğimde Annemi kaybedeli koca bir 10 yıl geçmişti. Pakize Ablam Adana’da yaşadığı için Yüksel’i görüp beğenen ve onu Allah’ın emriyle istememize vesile olan Nebihe Ablamdan Allah razı olsun. Ne kadar doğru bir iş yapmış. Bu izdivacı, Cenabı Allah’ın bana büyük bir ikramı sayarım.

1957 SEÇİMLERİ

1957 Seçimlerinde CHP’nin 1954 Seçimlerine göre daha çok mesafe aldığı açıkça görülür. DP’nin 1954 Seçimlerinde aldığı % 57 oy, % 47’ye inmiş, CHP’nin oyu da bir miktar artarak % 41 olmuştur. Bunun karşılığında DP 424 milletvekilliği, CHP de 178 milletvekilliği kazanmıştı. Bu dönem CHP Genel Başkanı İsmet İNÖNÜ’nün çok sert muhalefet yaptığı dönemdir. Aynı zamanda çok sert tepkilerle karşılaştığı da olmuştur. Kayseri olayları gibi daha başka yerlerde de taşlı saldırılara maruz kalmıştır. Bu karşılıklı tepkiler ve sert olaylar 1957-1960 Dönemini adeta adım adım bir askeri darbeye sürüklenen zaman dilimi haline getirmiştir.

“Asker artı CHP eşittir iktidar” düşüncesi ve söylentisi bu dönemde ifade edilmeye başlanmıştır. MENDERES’in soğukkanlılığını kaybederek yaptığı hareketlerle bu hareketlerin dayandığı ve doğurduğu yanlışlıklara BAYAR’ın katı ve tavizsiz tutumları eklenmiş, bunun karşısında İNÖNÜ’nün sert politikası da hep birlikte Ülkeyi bir ayrışma ortamına götürmüştür.

Ordu içerisinde Demokrat Parti’ye karşı çok yaygın bir muhalefet belirmiş ve yerleşmişti. Sivil bürokrasi de, ordu ölçüsünde olmasa da, bir derecede bu iktidar karşıtlığı içerisinde yerini almıştır. DP ve MENDERES Halk desteğini, özellikle köylü kesiminin sürdürdüğü büyük desteği ülkeyi yönetmek için yeterli görmüştür. Oysa ülkenin dinamiklerinin ortaya koyduğu tablo, bununla uyuşmayan bir gerçeği yansıtmaktaydı. Aydın kitleler DP’den uzak durmaya başlamıştı. Bu görünüm sosyal gerçeklere de aykırı idi. Asker-sivil aydınların soysal ve siyasi gücünün kırsal alanınkilere oranı matematik bir hesapla değerlendirilemezdi.

İşte DP bu düşüncenin rahatlığı veya umursamazlığı içerisindeydi. Nitekim 1960 olaylarına geldiği zaman bu işin bir aritmetik çözüm taşımadığı açıkça görülmüştür. Londra'daki uçak kazasından sonra yaralı kurtulup Türkiye'ye dönen MENDERES'in gelişinde adeta yer yerinden oynamış, 2 seneden az bir müddet sonra 27 Mayıs Darbesi gerçekleştiğinde ise yaprak kıvıldamamıştı. Bu da 1957'den başlayıp 1960'lara kadar süren tarihi ve sosyal gerçeklere yanlış bakışın tabii sonucu idi.

Ancak bunların hepsini DP yöneticilerinin yanlışlarından ibaret saymak mümkün değildir. Birçok kesime hâkim olan düşünce gibi bana göre de İsmet Paşa istemiş olsaydı 1960 olayları doğmazdı. Oysa kendisi Devleti ve Cumhuriyeti kuran ikinci insandı. İktidarın hatalarını bir demokrasi çöküntüsü olan darbeye sürüklemek yerine daha ılımlı, daha yapıcı yaklaşabilirdi. Hatta yine birçok kimse gibi ben de İsmet İNÖNÜ'nün ağırlığının, MENDERES, ZORLU ve POLATKAN'ın idamlarına engel olabileceğine inanırdım.

Berin MENDERES, çocuklarını da yanına alarak İNÖNÜ'ye gidip eşinin hayatını kurtarmaya çalışmış, ancak bunda başarılı olamamıştır. Bu ise 1960'dan sonraki siyasi çizgilerin belirmesinde ve yerleşmesinde etkili olmuş, Türk siyaseti hâlâ bugün bile devam eden çatışma ortamlarının sahnesi olmuştur.

İmparatorluk devri kapanmış, bir Cumhuriyet kurulmuş, fakat İttihat ve Terakki'nin topluma yerleşmiş olan kırıcı ve yıkıcı yöntemleri terk edilmemişti. Bütün bir ülkenin malı olan Silahlı Kuvvetlerin gücünü siyaset yapısı içinde kullanmak yanlışından CHP bir türlü kendisini kurtaramamıştı. Her şeye rağmen 1961 Seçimleri yapılabilmiş olsaydı, belki de kansız kavgasız biçimde gerçekleşecek olan iktidar değişikliği, çok acı olaylarla birlikte meydana gelmiştir. Tabiatıyla olaylar o günün çerçevesi içerisinde kalmamış, bugün bile siyasi hayatımızda yer yer beliren izlerini sürdürmüştür.

İşte bu minval üzere sürüp giden 1957-1960 Döneminde Urfa'ya dönersek, 1957'deki Urfa Seçimlerinden bahsetmek gerekir. Bu seçime giderken, 1954'de seçilen Dayım Mehmet HATİPOĞLU, Hasan ORAL, Celal ÖNCEL, Aziz ERBAY, Feridun AYALP halen milletvekili idiler. Ayrıca Genel Merkez kontenjanından konulan Saim ÖNHON da onlara dâhildi. Ağabeyim Şeref CEVHERİ, DP İl İkinci Başkanıydı ve milletvekili olmayı çok arzu ediyordu. Ancak herhangi bir yoklama yapılmadı. Bu saydığım liste Ankara'dan tekrar aday gösterildi. Tabii ki çok üzüldük. Çok iyi hatırlıyorum, bu ilan o zaman radyolardan yapıldıktan sonra ertesi sabah bazı CHP'liler evimize geldiler. Ben evlenmiş olduğum için evim ayrıydı. Evlerimiz bahçe içerisinde Ağabeyiminki ile yan yanaydı. Ben de DP'nin Merkez İlçe Başkanıydım. Gelen üç CHP'liden birisi de aile dostumuz Hasan YETKİN idi. Büyük bir haksızlığa uğradığımızı söylüyorlardı. O gün için ifade etmedikleri amaçları ise CHP'ye yardım etmek için bizi tahrik etmekte. Onlar gittikten sonra Ağabeyim ile oturduk, çok tepkili ve çok üzgündük. Ancak bu tepki ve üzüntümüz birkaç saatten fazla sürmedi, öğleden sonra ikimiz de "Kalk gidelim, bize yakışanı yapalım" dedik. Partiye vardığımızda bizim tepki gösterip kopacağımızı sanan ve tekrar aday olmuş milletvekillerimizin rahatladıklarını gördük. Sevinmişlerdi, boynumuza sarıldılar.

O seçimlerde her zamankinden fazla çalıştık. İlçe İdare Kurulu üyesi ve can dostum Ahmet BAZİKİ ile bir cipte 1,5 ay dağları, köyleri dolaştık. O seçimleri hatırladığım kadarıyla 5-6 bin oy farkıyla kaybettik. Hiç unutmadığım bir olaydır, seçim günü akşamı vilayetler

birbirlerinden sonuçları sorarlardı. O zamanki haberleşme imkânları çok kısıtlı olduğundan böyle yapılırdı. İl Başkanının odasında sonuçları takip ediyorduk. Urfa'da kaybımız kesinleşmişti. O sırada Hatay'dan bir telefon açıldı. Sonuçları soruyorlardı. İl Başkanının masasında oturan Milletvekili ve tekrar aday gösterilen Celal ÖNCEL telefonla konuştu. "Buyurun, ben Avukat Celal ÖNCEL" dedi. Yani artık milletvekili olmadığını, seçimleri kaybettiğimizi böyle ifade ediyordu. Haklı bir infialle Ağabeyimin aday gösterilmemesine olan kırgınlığımıza rağmen, Celal Bey'in bu ifadesinden adeta içim sızlamıştı. Ağlamaklı olmuştum.

Eve geldik. Eşim de, henüz yaşını doldurmamış oğlum da hastaydı. Ateşleri vardı. Eşim yataktaydı, kalkamıyordu. Oğlum ise benim kucağımda idi. O üzüntüyle sabaha kadar yatağa giremedim. Şimdi düşünüyorum da, nasıl bir inançmış ki, veto edilip dışarıda bırakıldığımız bir seçimin kaybına bu derece üzölmüşüm.

DARBE ÖNCESİ URFA'DAKİ SİYASİ DURUM

1957 Seçiminden sonra her şey adeta dağıldı. Milletvekilleri, evini Ankara'ya götürmemiş olan Dayım hariç, hepsi Ankara'ya döndüler. Kısa bir müddet Urfa'da kalmışlardı. Parti boşalmıştı. İl Başkanımız Mahmut KAYSI da bir müddet sonra, sağlığı da pek elverişli olmadığından, görevi bıraktı. Partinin yükü neredeyse tek başıma bana kaldı. Hem Merkez İlçe Başkanı'ydım, hem de fiilen İl Başkanlığını yürütüyordum. Daha 27 yaşındaydım. Şartlarımız çok zordu. 1957 Seçimlerinden sonra DP Merkez Teşkilatı da sanki dağılmış gibiydi. İcap edip de Ankara'yı aradığımızda, Genel Merkezimizde Konya Milletvekili Remzi BİRAND'dan başkasını bulamazdık. Hâlbuki 424 milletvekili ile halen tek başımıza iktidardık. Parti yönetiminin bu şekilde dağılması için haklı bir gerekçe yoktu. Nitekim 1960'a kadar bir daha kongre yapılmadı. Bana göre bu da 27 Mayıs Darbesine götüren sebeplerden biriydi. Parti yönetimi itidalini kaybetmeden işbaşında kalmalı, bir askeri müdahaleye uzanan ortamda kendisine düşen görevi ifa etmeli, işin mecrasından çıkmasına engel olucu tedbirleri zamanında almalıydı.

Bunu da bizim Urfa'da yaşadığımız sıkıntıları izah etmek için anlatıyorum. Ankara'da ciddi muhatap bulamıyorduk. Tabiatıyla bu dağınıklık taşra teşkilatlarına da yansımış, biz de bundan payımızı almıştık. Bu arada Vatan Cephesi Ocakları kuruldu. Mahalle ve meslek ocaklarının yanında, bir de bu ocakların teşkili istenmişti. CHP'nin sert muhalefetine karşı bir tedbir olarak düşünülmüştü. Bana göre yanlıştı. Bölünmeyi arttırmaktan başka bir yararı olmadığı kanaatindeydim. İsmi bile yanlıştı. Cephe ne demekti? Cephe kime ve neye karşıydı? Oysa toplumun cepheleşmesine değil, birleşmesine çalışmak, herkesten önce iktidarın yararına idi ve onun göreviydi.

Eşimi ve oğlumu İstanbul'a naklederek Kadıköy Kızıltoprak'ta oturan Kayınpederlerime bıraktım. Bu şekilde Parti işlerine daha fazla zaman ayırma imkânı bulabiliyordum. O tarihlerde Kemalettin Paşa isminde emekli bir general parti müfettişi olarak geldi. Uğraşıyorduk, çırpınıyorduk ama sonuç almakta çok zorlanıyorduk. Partide bir kâtibimiz ve bir odacımız vardı. Eski Milletvekilleri Partiyle bütün ilişkilerini kesmişlerdi. Süne zararlısı ve kuraklık sebebiyle tarımda yaşanan sıkıntılardan biz de nasibimizi almaktaydık. Bu sebeple maddi gücümüz son derece sınırlı hale gelmişti. Bir yandan avukatlık yapmaya da çalışıyordum.

Partideki kâtibin maaşını verecek durumda dahi değildim. Anne tarafından akrabam olan kâtibimiz Latif HATİPOĞLU, “Bundan sonra ben maaşsız çalışırım” demişti. Bu arada şunu da söylemem lazım, avukat olarak girdiğim davaların hemen tamamı, hiçbir ücret almadan girdiğim Partililere ait davalar. Ücretini düzenli ödeyemediğimiz için odacımız Ahmet de haklı olarak bazı günler gelmezdi. Onun bulunmadığı zamanlarda sabah gelip Partiyi açtığımda, dışarıdan görünmesin diye perdeleri kapatıp yerleri süpürdüğüm de olurdu.

İşte bu şekilde aylar yıllar geçti. Bir yandan şahsi ve maddi sıkıntılarım, bir yandan Partideki zorluklar içerisinde sürüklenip durduk. 1959 yılının başlarında, bu iki yıllık çalkantıdan sonra Genel Merkezden bir müfettiş heyeti daha geldi. Eski Milletvekilimiz Celal ÖNCEL’i İl Başkanı, yine eski Milletvekili Dayım Mehmet HATİPOĞLU’nu İkinci Başkan yaptıkları bir geçici heyet kuruldu. Rahmetli Celal Bey, evi Ankara’da olduğu için daha az bulunurdu. İşler daha çok İkinci Başkan olan Dayım Mehmet HATİPOĞLU ile Merkez İlçe Başkanı olarak bana kalıyordu. Partiyi yavaş yavaş epey toparladık. Zararından başka hiçbir işe yaramayan vatan cephesi ocaklarını da temizleyip Partiyi 1950-1954 arasındaki inançlı dönemine döndürmeye çalışıyorduk. Bu çok zor oluyordu. Çünkü çok dağılma olmuş, Parti iktidara üşüşen bir takım inancı zayıf veya hiç olmayan tufeylilerin akınına uğramıştı. Onları uzak tutuyor, Partinin özüne dönük bir canlanma sağlamaya çalışıyorduk. Eğer 27 Mayıs 1960 Darbesi olmasaydı sanıyorum Urfa’da yine seçimi kazanabilir duruma gelmekte idik. Ama bu imkân ne Urfa’ya, ne de Ülkeye tanındı. Bugün birçok analistin birleştiği gibi, eğer 1961 Seçimleri darbe olmadan yapılabilmiş olsaydı, ülke ve demokrasimiz çok farklı ve çok ileri noktalarda olurdu.

1960 Yılıının İlkbaharında Urfa’da önemli bir olay yaşandı. Said Nursî o sıralarda Urfa’ya geldi. Emirdağ’da ikamet ettirilmekteydi. Sanıyorum izin almaksızın önce Isparta’ya geçmiş, oradan da Urfa’ya gelmişti.

Bizim Hükümetimiz, daha doğrusu Hükümetin içinde etkili olan bir grup, Said Nursî’nin Anadolu’da gezmesinden ve Urfa’ya gelmesinden pek hoşnut değildi. Üstelik kendisi oldukça rahatsızdı. İpek Palas Oteline yerleşmişti. Otelin İşletmecisi de, bizim çok yakın Partili bir arkadaşımız olan Hacı Mahmut ERBAŞ’tı. Hacı Mahmut, DP’nin kuruluşunda Urfa’da 1946’da teşekkül eden ilk İl İdare Kurulunun üyesiydi. Çok heyecanlı, inançlı ve atılgan bir Partilimizdi.

Said Nursî’nin Urfa’ya gelişiyle birlikte problemler de başladı. Hükümet canibinden Urfa’dan çıkarılması için teşebbüsler oldu. Oysa çok hastaydı, seyahat edecek durumda değildi. Kendini İslâm’a ve Kur’an-ı Kerim’e adanmış böyle bir mütefekkiye reva görülen muamele hepimizi çok rahatsız etmişti. Bizim Hükümetimizden de gelse, yapılan iş yanlış. Demokrat Parti mütedeyyin insanların umutla oy verdiği bir Partiydi. Bu değerli zat son günlerini huzur içinde ve talebelerinin yanında geçirmeyi fazlasıyla hak etmişti. Zaten bütün ömrü çile çekerek geçmişti. Hükümetimiz sebebini anlayamadığımız bir vesveseyle Said Nursî’nin hareketlerini kısıtlamak ve kontrol altında tutmak eğilimindeydi.

Vatandaşlar haliyle ve haklı olarak, tepki göstermek üzere Partiye dolmaya başladılar. ”Ankara’yla temas edip Üstad’ın şehirden çıkarılma işini durdurun” diye şiddetli bir baskı vardı. 1957 Seçimlerinde CHP’den seçilip sonra DP’ye katılan tek Milletvekilimiz Ömer YÜKSEL’i adeta zorla Ankara’ya telefon ettirmek için postaneye götürdüklerini hatırlıyorum.

Ben de Merkez İlçe Başkanı olarak İçişleri Bakanına telefon açmışım. Bakan Namık GEDİK sinirlenip beni tersleyerek “Sen karışma bu işlere” dedi. Benim kendisinin muhatabı olmadığımı ve haddimi aştığımı düşünmüş olsa gerek. Ama biz Demokrat Parti Urfa Teşkilatı olarak Said Nursî’ye sahip çıkmaya kararlıydık. Urfa’dan çıkarılması teşebbüslerine ısrarla direndik. Hükümet içinde ona şüpheyile bakan kesim de, Urfalıların bu sahiplenmesi karşısında daha ileri gitmedi.

1960 Mart ayının sonlarıydı. Bir akşam üzeri İl İkinci Başkanı Dayım Mehmet HATİPOĞLU ve Hacı Mustafa GÜVEN ile birlikte otelde kendisini ziyarete gittik. Yataktaydı ve hastalığı çok ilerlemişti. Odadan en son ben çıktım. Elini öperek “Bir emrin var mı?” diye sordum. Yataktan bize el salladı. Öyle sanıyorum ve öyle anladım ki, bize “Güle güle” değil, “Allahaismarladık” diyen bir el sallamaydı.

Çıkınca Otelci Hacı Mahmut’a “Artık kimseyi içeri sokma, konuşacak hali yok” dedik. O da oradan hemen bir sandalye alarak kapının önüne koydu ve üstüne oturdu. “Artık ben burada oturup kimseyi bırakmayacağım” dedi.

Biz ayrıldık. Said Nursî o gece vefat etti. Sanıyorum onu hayattayken gören son kişi ben olmuşum. Cenaze töreni muazzam kalabalık oldu. Halil İbrahim Dergâhında, Cami avlusuna girişin hemen sağındaki ilk revaklı bölmenin altına defnedildi. Mermer lahdini Dayım Mehmet HATİPOĞLU ile Hacı Mustafa GÜVEN birlikte yaptırdılar. Halk her gün kabri ziyaret ediyor, Dergâh dolup taşıyordu.

Said Nursî kabrinde de rahat bırakılmadı. 27 Mayıs 1960 Darbesinden sonra baştaki askeri Hükümet, 1960 Temmuzunda bir gece, askeri tedbirler altında kabrini de tahrip ederek naaşını bilinmeyen bir yere defnetmek üzere götürdüler.

27 MAYIS VE GEÇİŞ DÖNEMİ

27 MAYIS 1960 DARBESİ

27 Mayıs 1960 Darbesi veya İhtilali yalnız demokrasi tarihimizin değil, bütün siyasi tarihimizin çok önemli bir olayıdır. Zira 1961 Seçimlerine arızasız, kansız ve kavgasız gelebilmiş olsaydık, emekleyen Türk demokrasisi çok önemli bir merhale kat etmiş olacaktı. Aslında 27 Mayıs hareketine ihtilal diyenler oldu ama herhalde tarih de ona ihtilal demeyecektir. İhtilal toplumsal bir kalkışmanın siyasi sonuçlar alması demektir. Oysa burada toplumsal bir kalkışma yoktu. 27 Mayıs, toplumun yaptığı bir hareket olmayıp topluma karşı bir hareketti. Millet 1961’de geldiği noktadan ileriye doğru yürüyecekti. DP’nin her iktidar gibi yanlışları olabilirdi. Nitekim vardı da. Bunu halkın değerlendirmesi ve sonuç tayin etmesi yerine başka etkenlerin araya girişi, yani darbe yapılması, aslında DP’ye değil, Türk demokrasi hareketine karşı yapılmış oluyordu.

CHP’nin en azından onaylayıcı tavrı, darbeye toplumsal hareket niteliğini kazandırmıyordu.

İhtilal halk hareketidir. Sosyal ve tarihi anlamda bir değeri vardır. Hatta denebilir ki, bir vakarı, bir onuru vardır. Bir halkın, bir toplumun birikmiş sükûtunun, ıstıraplarının bir feverana, şiddet halinde de olsa bir harekete dönüşmesidir.

27 Mayıs’ta Halkın sıkıntıları yoktu denemez. Amma sıkıntıları kullanıp hareketine gerekçe yapan Halk değil, ülkenin Silahlı Kuvvetleri, daha doğrusu Silahlı Kuvvetlerin içindeki bir cunta idi. Ellerindeki silah Milletin silahı, Milletin malıydı ve Millete yöneltiliyordu.

Altı yüz yıllık şanlı bir tarih boyunca, sistemin elverdiği ölçüde hak ve adalet kavramlarına uyan ve uygulayan bir idarenin içinde halkın olmadığı doğru idi. Cumhuriyetle birlikte, Tanzimat’tan gelen bir sürecin de devamı olarak halk iradesi yavaş yavaş Devlet ve toplum içinde belirmeye ve az çok güçlenmeye başlamıştı. 1950 Seçimleri ile demokrasi yürüyüşü adeta tavan yapmış, Halkta Devlete ve Vatana sahiplik şuuru büyük ölçüde gelişmişti.

Halkın, tabiatıyla yeni tanışıp yaşamaya başladığı bir sistemin içinde yanlışları ve taşkınlıkları olacaktı. Oldu da. Demokrasinin sadece iktidardan ibaret olmadığı, ülkenin de yalnız iktidara mal edilemeyeceği bilincinin gelişmesi için yeterli bir süreç ve tecrübe henüz yaşanmamıştı.

Her şeye rağmen vatandaş bir hürriyet baharı yaşıyordu, hürriyeti soluyordu sanki. İşte bu güzellikler Ülkeye ve insanına çok görülmüştü. Ülkenin insanı, kendisine çok görülen bu güzelliklere, bu hürriyet baharına doyamadan alnına yediği bir yumrukla devriliyordu. Bir tiyatro perdesinin kapanışı misali, o güzellikler ve o bahar havası bitiyordu.

Yazık olmuştu, hem de çok yazık. 27 Mayıs ile onun ilham ve cesaret verdiği 12 Mart, 12 Eylül müdahaleleri olmasaydı, Türkiye’nin hem sosyal hem de ekonomik hayatı, bugün İngiltere’den, Hollanda’dan veya Norveç’ten hiç aşağı olmazdı.

Güya demokrasi adına yapılan bu müdahaleler, Türkiye'yi adım adım demokrasiden ve hukuk devletinden uzaklaştırdı, parti içi demokrasi hemen hemen sıfırlandı.

27 Mayıs 1960 darbesini Urfa'da bulunduğumuz zaman yaşadık. O sabah, Urfa'daki evimizdeydik. Kayınbiraderim Bekir EZER bizde kalıyordu. Kendisi de, babası ve ailesi gibi Demokrat Parti'ye gönülden bağlı ve mensup idi. Kayınpederim Halil Hikmet EZER bir yıl kadar önce, ticari işlerini ortak edindiği Osman SARAÇ'a devrederek ikametini İstanbul'a nakletmişti. Saraç Ailesi de bizim kirvelerimizdi. Kayınpederim İstanbul'da daha rahat bir ticari hayat sürdürme fikrinde idi. Ancak bu kısmet olmamış, 27 Mayıs darbesinden 4-5 ay önce 1960 Ocak ayında İstanbul'da mide kanamasından vefat etmişti.

27 Mayıs günü güzel bir bahar havası vardı. Gökyüzü pırıl pırıldı. Ancak kışın en karanlık günleri gibi, ruhumuza çökmüş bir kasvetin ağır havası altında yaşıyorduk. Halk Partililer ise bayram ediyordu.

Evdeki radyodan Alpaslan TÜRKEŞ'in o tok sesiyle duyurduğu darbeyi, bir çöküntü ve yıkılış halinde dinliyorduk. "Nato'ya, Cento'ya bağlıyız" diye devam ediyordu TÜRKEŞ. Oysa Nato da, Cento da, demokratik ülkeleri dikta rejimi altındaki ülkelere karşı korumak için kurulmuş uluslar arası teşekküllerdi. O kuruluşlara bağlı olmadan önce, o kuruluşların ruhuna bağlı olmak lazımdı.

Bir güzel rüya bitiyordu veya bitmişti. Ben bu vatanın sahibiyim diyen insanlar artık bunu diyemeyeceklerdi.

Partide arama yapılırken görevim gereği orada bulunduğum esnada eve de arama yapmaya gelmişler. Bir binbaşı ile birkaç ermiş. Oğlum Cevher o zaman üç yaşında idi. Binbaşı annesinin kucağındaki oğluma, "Bak sen de baban gibi politikacı olma" demiş. Eşim de, "Elimde imkânım olursa onu da politikacı yapacağım" diye cevap vermiş. Kaderin tecellisine bakınız ki Eşimin bu dileği kabul edilecekti.

Aramalarda Partide tabiatıyla hiçbir şey bulunamamıştı. Demokrat Parti yazan büyük levhamızı indirip kapının önüne bırakmışlardı. Gelip geçen görsün diye aşağılayıcı bir hareket olarak düşünmüşlerdi. Çünkü kaldırmak istediğimde bir süre izin vermediler ve orada yüz üstü sürünüp durdu.

27 Mayıs'ı, Urfa'daki oluşumu ve uzantıları içerisinde iyice incelemek lazımdır. Ülkenin her tarafında olduğu gibi Urfa'daki CHP'liler de bayram ediyor ve birçok arkadaşımızın gözaltına alınması veya tutuklanması için ihbarcılık yapıyordu. Külaflı Tepesinin yolu üzerinde emekli Albay Hulusi KILIÇARSLAN'dan kiralanıp askeri cezaevi olarak kullanılan bir bağ evi vardı. Yüksek duvarlarla çevrili geniş avlusu olan büyükçe bir evdi ve bu evin halk arasındaki adı Albayın bağı idi. İşte birçok arkadaşımız bu Albayın bağında tutuklu olarak misafir edildi. Bunların içerisinde Dayım Mehmet HATİPOĞLU ve Celal ÖNCEL de vardı. İlçelerden getirilip oraya konulanlar olmuştu. 2011 yılında Meclis'teki kavgada kalp rahatsızlığı geçirip vefat eden Doğru Yol Partisi Urfa Milletvekili Fevzi ŞİHANLIOĞLU'nun babası ve akrabamız olan Viranşehir Belediye Başkanlarımızdan Sabri ŞİHANLIOĞLU'nun da getirilenler arasında bulunduğunu hatırlıyorum. Benim de birkaç kere ifadem alındı. Fakat tutuklanmaya kadar götürülmedi. Urfa'da görev yapan yüzbaşı rütbesinde Nejat isimdeki

askeri hâkim Ankara Hukuk Fakültesinden sınıf arkadaşımı. Bu arkadaşımın etkisi olup olmadığını bilmiyorum ama DP'ye yakınlığı benden daha az olan birçok kimse içeri alınmıştı. Düzgün ve düzenli bir durumu olmayan bu cezaevinde, yemek işi de aynı şekilde düzensiz olduğundan oraya hep yemek götürürdük. Hatta koğuş gibi kullanılan bu evde onlarla oturup götürdüğümüz yemekleri birlikte yediğimiz de olurdu. Zaman zaman gösterilen bu toleransı, en azından darbenin Urfa'da birtakım CHP'liler dışında doğru ve isabetli karşılanmadığının bir delili gibi düşünürdük. Bu tutukluluklar fazla uzun sürmedi. Birkaç ay içerisinde peyderpey bırakıldılar.

CHP'liler adeta bir ihbar bürosu kurmuşlardı. Bu ihbarlar üzerine arkadaşlarımız sık sık içeri alınıp bırakılıyorlardı. Partideki önemli görevlerimize rağmen benim ve Ağabeyimin içeriye alınmayışı, CHP içinde tartışma konusu olmuştu. Bazı alt kademedeki CHP'lilerin büyüklerine, "Siz onların aşiret bağlarından çekinerek ihbar etmiyorsunuz" dediklerini duyuyorduk.

27 MAYIS DÖNEMİNDEKİ SIKINTILARIMIZ

1960 yılı, demokrasiye kavuşma mutluluğunu yaşayanların gurur ve umutlarını götürmüştü. Bunlara ilave olarak bizim ekonomik durumumuz da alt üst olmuştu. Şöyle ki, senelerdir yöremize adeta temel atmış olan kuraklık ve süne afeti belimizi bükmeye devam ediyordu. Yığınak ve Kavallı'daki arazilerimiz dışında ablalarımıza ait Nazlı ve Akyatır Mezralarında da ekinimiz vardı. Tek bir traktörle bunları güya işliyorduk. Baharda toprak yumuşak ve tavında iken nadas yapmayı yetiştiremiyor, yaza kalıyorduk. O zaman da Bozova'nın kalkerli toprağı taş gibi oluyor, yaz sıcağında kırmaya çalıştığımız tarlalara güzün attığımız tohumlar pek mahsul vermiyordu. Verdiğini de süne yiyip bitiriyordu. 1959-1960 sezonunda yaklaşık 100 ton buğday tohumu ekmiştik. Hasat zamanı işçilerimizin yiyeceği ekmeklik buğdayı bile şehirden almak zorunda kalmıştık.

Ağabeyimle birlikte çok borçlanmıştık. Adeta borçla yaşıyorduk. Binlerce dönüm arazide, bir türlü düzene giremeyen zayıf bir tarım işletmesi ile çalışmaya ve yaşamaya uğraşıyorduk.

İşte biz bu halde iken 27 Mayıs oldu. Derdimize dert katmıştı. Kendimizi mi düşünelim, memlekete mi yanalım bilemiyorduk. Kapatılan, levhası bile yerlerde süründürülerek kin duyguları tatmin edilen Partimize içimiz sızlıyordu.

27 Mayıs'ı takip eden günlerde Cumhuriyet Halk Partililerin taşkınlıkları vardı ama doğrusu saldırgan değillerdi. Sadece bizlere tepeden bakıyorlardı.

O yaz bu olaylarla geçti. Bütün Türkiye'ye hâkim olan ağır hava tabiatıyla Urfa'da da vardı. Herkes Yassıada Duruşmalarının başlamasını beklemekteydi. Demokrat Partililer üzgün ve yıkık olarak, Cumhuriyet Halk Partililer ise hınç dolu bir bekleyiş içindeydiler. Ülkede artık yaprak oynamıyordu.

DARBE UYGULAMALARI

ZALİMLİK VE HUKUK TANIMAZLIKLAR

Demokrat Parti milletvekilleri tek tek toplanıyor, İstanbul'da sanıyorum Yeşilköy'deki Hava Harp Okuluna, Ankara'da da Kara Harp Okuluna kapatılıyorlardı. Özellikle genç rütbeliler ve Harp Okulu öğrencileri öylesine kinle doldurulmuşlardı ki, bu toplananlar tekmeleniyor ve çeşitli hakaretlere uğruyorlardı.

Hakaret ve darp kime yapılırsa yapılsın, kabul edilmesi asla caiz olmayan bir insanlık suçudur. Ancak bir tanesi bana çok acı gelmişti. O da, daha sonra Cumhuriyet Senatosu Başkanı da olan Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tekin ARIBURUN Paşanın tartaklanmasıdır. Kendisiyle siyaset arkadaşlığı yapma mutluluğuna da erişmiştim. Bunun bana ayrı bir acı vermesinin sebebi, ARIBURUN Paşanın, 1915 senesi 13 Ağustos günü, ki Kurban Bayramının birinci günüdür, Çanakkale Arıburnu'nda tamamı şehit olduğu için Şehitler Alayı ismi ile şanlı tarihimize geçen o ünlü alayın komutanı Hüseyin Avni Bey'in oğlu olmasıdır.

Böyle bir kahramanın oğlunu başımızda taşımamız gerekirdi. Oysa genç subaylar ve Harp Okulu öğrencileri, aynı zamanda komutanları olan o zata bu muameleyi reva görüyorlardı. Tıpkı Genel Kurmay Başkanları Rüştü ERDELHUN Paşa'ya yaptıkları edepsizlikler gibi. Yoldan çıkmış yeniçeri benzeri bu güruhu ve onların tahrikçilerini maşeri vicdan asla affetmeyecektir.

27 Mayıs darbesinin bu haşın ve vahşi uygulamaları sosyal barışı parçalamış, askerine kutsal bir sevgi ile bağlı olan Milletimizin önemli bir kesimini, askerine kırgın ve kızgın hale getirmişti.

Daha sonra Ankara'da yapılan Anayasa çalışmaları ve Sıddık Sami ONAR Başkanlığındaki bir heyete hazırlatılan taslak 27 Mayıs 1961'de, yani darbenin yıldönümünde atamayla kurulan Meclis'e onaylatılıp 9 Temmuz 1961'de de halkoyuna sunulmuştu. Her yerde olduğu gibi Urfa'da da hayır kampanyası yapmak yasaktı. Özellikle köylerde büyük baskı vardı. Kullanılan oyun belli olacağı cihetle büyük korku salınıyordu. Hatta bir yüzbaşının bir köyde kaç tane hayır oyu çıkarsa, köylüden o kadar silah istediği konuşuluyordu.

ANAYASA REFERANDUMU VE YASSIADA

Türkiye genelinde % 38'leri bulan darbe anayasasına hayır oylarının Urfa'da % 20 civarında çıkması bizde bir hayal kırıklığı yaratmıştı. Ancak Diyarbakır dâhil bütün doğu ve güneydoğu illerinde hayır oyları genellikle düşük çıkıyordu. Bunda hiç şüphesiz Devlet ve asker baskısının bu bölgede daha yoğun olması etkili olmuştur. % 50'nin üzerinde hayır oyu çıkaran Kütahya, Samsun, Manisa, Aydın gibi illere özenmekten başka bir şey gelmiyordu elden.

Kâbus gibi bir ağır havayla 1960 yılı geçerken, Ekim ayında Yassıada Duruşmaları başlamıştı. Tutuklu Demokrat Parti milletvekillerinin tamamı o adaya taşındı. O zamana kadar ismi duyulmamış İstanbul açıklarındaki bu ada, ülkenin tarihine koyu ve kalın harflerle yazıldı.

Salim BAŞOL'un Mahkeme Heyeti Başkanı, Altay Ömer EGESEL'in de Savcılar Kurulunun Başkanı olduğu bu mahkemenin ne kadar mahkeme olduğu, yapılan işin de ne kadar yargılama veya ne kadar hukuk olduğu, Mahkeme Başkanının tek bir cümlesi ile kendi kendisini yeterince anlatır. Bir sanığın itirazı üzerine Salim BAŞOL, "Sizi buraya getiren kuvvet böyle istiyor" demişti. Bu söz tarihe geçti.

Sadece başka yerlerde, Ankara'nın tepelerinde verilen kararları icra ile mükellef, cellâtlık görevini kabullenmiş birtakım insanlar, şatafatlı ve süslü hâkim cüppeleri giymiş olarak dizilip oturuyorlardı.

YENİDEN RAHATSIZLANMAM

Uzaktan Yassıada Duruşmalarını takip etmekte iken, 1961 yılının başlarında, daha önce 1948 yılında Galatasaray Lisesi'nin 11. Sınıfında geçirdiğim akciğer hastalığı nüksetti. Yani ciğerlerimde başlangıç durumunda olan hastalığım geri geliyordu.

Erenköy Tren İstasyonuna yakın olan köşkünde hasta da kabul eden Müfide KÜLEY isminde bir hanım profesör, göğsümü uzun uzun dinleyip filmlere de baktıktan sonra katı gerçeği yüzüme söyledi. Sanatoryuma yatmam lazımdı.

Beş yıllık evliydim. 18 yaşında bir genç kız kim bilir nasıl hayaller ve ümitlerle geldiği bir evde, şimdi kucağında üç yaşında bir çocuk ve sanatoryum hastası bir koca ile baş başa kalıyordu. Hem de çok ağır ekonomik sıkıntılar içinde.

Burada çocuklarıma ve torunlarıma söylüyorum. Ben bu kadına çok borçluyum. Vasiyetimdir. Siz de beni borçlu bırakmayın. Siz de borçlusunuz.

Müfide Hanım, beni öğrencisi de olan, Sanatoryum Başhekim Yardımcısı Bülent ÇİNTAN isimli bir göğüs hastalıkları uzmanına gönderdi. O da bana çok ilgi gösterdi. 2 ay 11 gün Erenköy Sanatoryumunda yattım. Çok uzun yıllar sonra bir ara İstanbul'da iken gazetede Bülent Bey'in ölüm ilanını gördüm. Hemen Teşvikiye Camiindeki cenaze törenine koşarak bir Fatiha ile borcumu kısmen de olsa ödemeye çalıştım. Nur içinde yatsın. O da, Müfide Hanım da.

1961 yılının Temmuz başları idi, hastaneden çıktım. Doktorum Bülent Bey, Urfa'ya gitmemi tavsiye etmedi. Oranın aşırı sıcaklığının tedaviyi olumsuz etkileyeceğini ifade etti. İstanbul'da birkaç ay, hatta bir yıla yakın kalmamız gerekiyordu. Kontrollerim de vardı. Ancak bu nasıl olacaktı?

Bahsettiğim tabii afetler sebebiyle ciddi bir ekonomik sıkıntı yaşamaktaydık. İstanbul'da yaşayacak hiçbir hazırlık ve imkânımız yoktu. Suadiye Emin Ali Paşa Caddesi üzerinde iki odalı bir yer bulabildik.

Eşim Yüksel ile birlikte çok zorlukları göğüsledik. Anlatılması üzüntü ve acı vermekten başka işe yaramayan çok olaylar yaşadık. Ama Allah'a şükrederim ki, bir karış toprak satmayı aklımdan geçirmedim. Ölümüne de mal olsa, Babamın bana bıraktığını çocuklarıma aynen bırakmakta kararlıydım. Bugün o mal ile rahat yaşıyoruz. Bırakanlar nur içinde yatsınlar.

1961 senesi çok zor bir sene oldu. Allah'ın yardımını ile geçti gitti. Bütün lüksümüz ve eğlencemiz dört yaşındaki oğlumuz Cevher'i de alarak Bostancı Tren İstasyonuna gitmek ve orada biraz eğlenip yine yürüyerek eve dönmekti.

Oturduğumuz apartmanın arkasında küçük bir bahçesi bulunuyordu. Orada bizim gibi Demokrat Parti düşünceli iki komşumuz daha vardı. Biri de genç bir Ermeni mühendisti. Çok iyi bir insandı. Adnan MENDERES'in idamına bizim kadar üzölmüştü.

Onlarla akşamları o bahçede oturur, hanımların yapıp gönderdiği çayları içerek dertleşirdik. Konu tabiatıyla hep içinde yaşadığımız olay, yani 27 Mayıs darbesi ve Yassıada Mahkemesi idi. Üzüntüden başka elimizden gelen hiçbir şey yoktu.

YASSIADA KATLİAMI

Yassıada duruşmalarının bilinen acı ve bir kara leke olan sonucu ile Adnan MENDERES, Fatin Rüştü ZORLU ve Hasan POLATKAN idam edildi. Daha doğrusu öldüröldüler. Yassıada'da hukuk olmadığına göre, idam değil katil vardı. Kâtiler vardı. Ama ne fayda giden gitmişti. Silahlı Kuvvetler Birliği adında bir çetenin Milli Birlik Komitesini devre dışı bıraktığını ve idamların onaylanmasını Milli Birlik Komitesine bu çetenin dayattığını sonradan öğrendik. Kan istiyorlardı. İstedikleri kanı da akıttılar. Allahın bütün gazabı ebediyete kadar üzerlerinde olacaktır.

MENDERES'in ölümü akşamı, geceye kadar saatler boyu Emin Ali Paşa Caddesinde gidip gelmiştim. Başvekilim, Genel Başkanım katledilmişti. Ve ben onun bir İlçe Başkanı olarak hiçbir şey yapamamanın çaresizliği içinde kıvranıyordum.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ADALET PARTİSİ DÖNEMİ

ADALET PARTİSİ İLE YOLA DEVAM

ADALET PARTİSİ'NİN KURULUŞU

Ragıp Paşa ve bazı Demokrat Partililer, bir grup yeni isimle birlikte 11 Şubat 1961 tarihinde Adalet Partisi'nin kurdular. GÜMÜŞPALA, kuruluşundan itibaren 6 Haziran 1964'de vefat edinceye kadar Adalet Partisi'nin başında oldu.

Genel Merkez kurucuları arasında Mehmet YORGANCIOĞLU, Necmi ÖKTEM, Cevdet PERİN, Şinasi OSMAN, Tahsin DEMİRAY, Kamuran EVLİYAOĞLU, Ethem MENEMENCİOĞLU, İhsan ÖNAL, Muhtar YAZIR, Emin AÇAR gibi değerli şahsiyetler vardı.

Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp GÜMÜŞPALA, 1.Dünya Savaşında Filistin Cephesinde savaşmış, teğmen rütbesiyle Nablus Muharebesinde İngilizlere esir düşerek iki yıl esaret altında kaldıktan sonra Milli Mücadeleye katılarak yararlılıklar göstermiş ve İstiklâl Madalyasına hak kazanmış bir zattır. 27 Mayıs darbesinden sonra, komutanı olduğu 3.Orduyla Mili Birlikçilerin üzerine gitmeye teşebbüs ettiyse de, kendisinden daha kıdemli olan emekli Orgeneral Cemal GÜRSEL'in Milli Birlik Komitesinin başına geçirilmesiyle bundan vazgeçmiştir. Darbeden sonra görevinden alınan Genel Kurmay Başkanı Rüştü ERDELHUN Paşa'nın yerine Genelkurmay Başkanı olarak atanmış, ancak Milli Birlikçilerle kan uyuşmazlığı sebebiyle, 2 ay sonra resen emekli edilmişti.

1961 SEÇİMLERİ

15 Ekim 1961 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçiminde, İNÖNÜ'nün CHP'si yüzde 36,72 oyla birinci parti, GÜMÜŞPALA'nın Adalet Partisi ise yüzde 34,78 oyla ikinci parti olmuşlardı. CHP 173, AP ise 158 milletvekilliği elde etmişti. Osman BÖLÜKBAŞI'nın Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, yüzde 13,95 oyla 54 sandalye, Ekrem ALİCAN'ın Yeni Türkiye Partisi ise yüzde 13,72 oyla 65 sandalye sahibi olmuşlardı. İlk defa uygulanan nisbi temsil ve milli bakiye sisteminin azizliği olarak YTP, CKMP'den daha az oy almasına rağmen fazladan 11 sandalyeye sahip olmuştu.

1961 Anayasası ile kurulan Cumhuriyet Senatosu, Cumhuriyet dönemi Türk siyasi hayatında bir ilkti. 1920'den beri tek meclisle çalışan Parlamento, artık iki meclisli bir yapıya dönüşmüştü. Senato Seçiminde, AP 71 senatör çıkararak, 26 senatör çıkaran CHP'nin önüne geçmişti. YTP 27, CKMP ise 16 senatör çıkarabilmişti. Kasım 1961'de İNÖNÜ'nün Başbakanlığında kurulan ve 7 ay süren CHP-AP Koalisyon Hükümetiyle de Adalet Partisi, kurulduğu yıl iktidar oluyordu. Bu Hükümet Cumhuriyet'in ilk koalisyon hükümetidir.

YENİDEN URFA'YA GELİŞİMİZ VE İLK AP İL BAŞKANLIĞIM

1962 yılının ilk aylarında sağlığım bir hayli düzelmişti. Biraz kilo da almıştım ki, o hastalığım iyileşme alâmeti kilo almak olarak bilinirdi.

Bahar aylarında Urfa'ya döndük. Hayat ne güzeldi. 1948-49'larda Adana'daki mecburi iskândan dönüşümüz gibi bir hoş olmuştu. O sene mahsulümüz de, kuraklık ve süne yıllarına göre biraz daha iyi idi.

Askere gidiş hazırlıklarına başlamıştım ki, bir telgraf geldi. Yeni Türkiye Partisi İl Başkanlığı görevi veriliyordu. Bu partiden milletvekili olmuş, Demokrat Parti'de 1957'ye kadar milletvekilliği yapmış Celal ÖNCEL Ağabey muhtemelen bunu düzenlemişti.

İçimden gelmiyordu kabul etmek. O zaman ülkede hâkim olan kanaate göre, YTP muvazaa partisi olarak görülüyordu. Sarayönü'nden Sumeydanı'na giden sokağın üzerinde eski Urfa evlerinden bir ev, parti binaları idi. Nezaketen gittim. Celal Bey'in Ağabeyi, DP'de yıllarca beraber çalıştığımız Halil ÖNCEL Bey ve başka partililer vardı. Çoğu da ÖNCEL Ailesinden kimselerdi.

Fazlaca bir şey konuşmadan ve gelip göreve başlayacağımı da ifade etmeden yarım saat kadar oturup ayrıldım. Gönlümüzde ülkedeki genel havaya benzer şekilde Adalet Partisi vardı. Çok geçmeden GÜMÜŞPALA'nın telgrafı ile AP İl Başkanı olarak görevlendirildim.

1961 seçimlerinde CHP'nin 5 milletvekilinin dışında, YTP'den Celal ÖNCEL ve Kemal BADILLI seçilmişlerdi. AP'den de sadece eski Urfa Valimiz Kadri EROGAN seçilmişti. Kemal BADILLI, Urfa Kurtuluş Savaşının kahramanlarından Badıllı Sait Bey'in oğludur. Bu aile ile çok eski kirvelik hukukumuz bulunmaktaydı. Daha sonraları 1975 Senato Seçiminde Kemal Bey'e Adalet Partisi adına senatör adaylığı teklif etmiştim. Teşekkür edip kabul etmemişti. O da ciğerlerinden hasta idi.

İlk AP İl Başkanlığım dönemi fazla uzun sürmedi. Askere gidecektim. Durumumuz fena değildi. Kara Meydandaki Parti binasında faaliyetlerimizi sürdürüyorduk. İNÖNÜ Başkanlığında hükümet kurulmuş, AP de koalisyon ortağı olarak bu Hükümete girmişti. Ancak bu ortaklık pek içimize sinen bir durum değildi. Bize gönül veren insanların içlerindeki duygu da böyle idi. Yıllar yılı hep karşı karşıya olduğumuz İsmet Paşa'nın başında olduğu Hükümetin adeta yaması olmak hiç de hoşumuza gitmemişti. Taşrada, Ankara'daki durumu uzaktan tam bilemiyorduk. Bu koalisyona da asker zoru ile katıldığımız şeklinde bir kanaat ve söylenti vardı.

ASKERLİĞİM

Askerlik için önce Ankara'ya geldim. Mamak Garnizonunda yapılan seçimlerde levazım sınıfına ayrıldım. Sanıyorum geçirdiğim hastalıkla ilgili dosyamda bulunan rapor dolayısıyla levazım olmuşum. İstanbul Halıcıoğlu'ndaki Levazım Okuluna yedek subay öğrencisi olarak gidecektim. Yedek subaylığın okul ve muvazafalık dönemi iki yılı bulacağı için, Eşimi ve Oğlumu bu kadar uzun müddet Urfa'da bırakamayacağımdan onları da İstanbul'a götürmek zorundaydım. Öyle de yaptık.

Kadıköy Emin Ali Paşa Caddesinde üzerinde bir ev tuttuk. Hastalık sebebiyle önceki ikametimizden bir alışkanlık olmuştu. Üstelik Kayınvalidelere de yakındı. Bu defaki ev, daha evvel oturduğumuz eve göre epey düzgündü.

Bu evde ve yedek subay öğrenciliğim devam ederken, 7 Kasım 1962’de kızımız Fatma (Fatoş) dünyaya geldi. Fatma hem Annemin, hem de Kayınvalidemin ismiydi. Dolayısıyla Kızımıza bu güzel ismin konulması da kaçınılmazdı. Doğum Kadıköy Zeynep Kâmil Hastanesinde oldu. Bembeyaz, şipşirin, mavi gözlü pek güzel bir bebektir. Ailemiz kalabalıklaşmış, dört kişi olmuştuk artık. Cevher de Kardeşini seviyor, hiç kıskançlık yapmıyordu.

Yedek subay öğrenciliği o zamanlar bir hayli uzundu. Altı ay okul, bir buçuk yıl da muvazzaflık yapılır, teğmen rütbesi alınarak terhis olunurdu.

Halicioğlu. Levazım Okulunun Haliç’e bakan tarafında asker pozu. 1962 Sonu

Yedek Subay okul döneminin sonunda çok şanslı bir kura çektim. Biri bebek iki küçük çocukla uzak bir yere düşmüş olsaydım, Yüksel’i ve çocukları Kayınvalideme bırakmak gibi bir mecburiyetle karşı karşıya kalacaktım ki, bu benim için büyük bir sıkıntıydı.

Kurada, Batı bölgesi İnşaat Emlak Dairesi çıktı. Bu bizim için bayram demekti. Bu Daire de, Harbiye Birinci Ordu Karargâhı içinde çalışıyordu. Birkaç ay sonra Dairemiz, özel olarak düzenlenen Dolmabahçe ile Beşiktaş arasındaki bir binaya taşındı. Mesleği mühendis, hukukçu ve haritacı olan yedek subaylardan kurulu samimi bir gruptuk. Huzurlu ve verimli bir çalışma dönemi oldu benim için. Vatani görevimi yaparken, aynı zamanda Devlet hizmetinin kural ve geleneklerini yakından tanıma imkânım olmuştu. Çünkü bu benim, pek çok insan gibi, askerlik vesilesiyle ilk Devlet hizmetimdi.

Terhis olacağımız yirmi dördüncü aya doğru Kıbrıs’ta olaylar oldu. Bu sebeple terhisimiz bir ay gecikti. Yirmi beş ay askerlik yapıp vatani görevimizi tamamladık. Pek çok hanım gibi Eşim de “Askerliğimizi yaptık” tabirini kullanır. Gerçekten de beraber yapmıştık.

ASKERLİKTE MEMLEKETE VE SİYASETE DÖNÜŞ

1964 yılının ortalarında İstanbul'dan tekrar ayrılarak Urfa'ya döndük. Bu dönemde tarım şartları biraz düzeldiğinden, hastalıktan sonraki ilk İstanbul ikametimize göre epey rahattık. Hatta askerlik bize bir nevi tatil gibi de gelmişti.

6 Haziran 1964'de Ragıp GÜMÜŞPALA'nın vefatından sonra Sadettin BİLGİÇ, AP'nin Genel Başkan Vekillliğini üstlenmişti. İstanbul'da bulunduğum için Ragıp Paşa'nın Teşvikiye Camiindeki cenaze törenine de katılmıştım.

Kasım 1964 sonunda Adalet Partisi Büyük Kongresi toplandı. Süleyman DEMİREL'in seçildiği Kongredir bu. Demokrat Parti iktidarında MENDERES'in gözde bürokratlarından olan Süleyman DEMİREL, Kongredeki seçimi BİLGİÇ'e karşı net bir farkla kazanmıştı. Yeni bir yüzdü, başarılıydı. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü döneminde birçok barajın yapımında hizmeti olduğu için Barajlar Kralı diye de anılıyordu. Bu sıfatı siyasi hayatı boyunca onu takip etti. Sadettin BİLGİÇ de iyi bir teşkilatçıydı. Fakat Parti dışındaki havası DEMİREL kadar kabul görür durumda değildi. Delegenin tercihi de bu noktada belirmişti muhtemelen.

Urfa'ya döndüğümüzde, askere giderken uzaklaştığım parti içi hizipleşmenin aynen, hatta daha da şiddetlenerek devam ettiğini gördüm. Bir tarafta Belediye Başkanı da olan Mustafa KILIÇ başı çekiyor, diğer tarafta da eski DP Milletvekilimiz Birecikli Dr. Feridun AYALP ve Hacı Mustafa GÜVEN bulunuyordu. Eski Milletvekilimiz Celal ÖNCEL AP'ye katılmamıştı.

Mustafa KILIÇ dört elle bana sarıldı. Aradığı destek bendim. Askerden önceki İl Başkanlığım da yine beraberdik. Partide adeta bir arada oturulmayacak bir durum vardı. Gerginlik had safhadaydı. 1964 yılı yaz sonlarında Ankara'dan müfettiş olarak, Genel İdare Kurulu Üyeleri Adana Milletvekili Ali BOZDOĞANOĞLU ile Aydın Milletvekili İsmet SEZGİN gelmişlerdi. Kara Meydandaki Parti binasında kalabalık olarak bizleri dinlediler. Ali BOZDOĞANOĞLU'nun heyecanlı bir konuşma yaptığını hatırlıyorum. Ankara'ya dönmelerinden bir müddet sonra telgraf geldi. Beni yine İl Başkanı yapıyor ve bir heyet kuruyorlardı. Heyet aklımda kaldığı kadarıyla on bir kişiydi. Bizim taraftan ben ve İkinci Başkan olarak Avukat İsmail Kemal ÖZER Ağabey vardık. Geri kalan dokuz kişi de, herhalde denge olsun diye karşı tarafa verilmişti. Ayrıca Merkez İlçe Başkanı da yine Mustafa GÜVEN Bey'in oğlu Cemal GÜVEN'di. Kongre ile daha önce gelmişti. İl İdare Kurulunda hatırladığım kadarıyla, Sadık GÜVEN, Ahmet Naci TÜRKMEN ve bize de biraz yakın duran, beni seven Önceller'in diğer kolundan Halil Ağa isminde bir zat vardı.

Kurulun en genç üyesi olarak başkanlık yapmak biraz değişik bir olaydı. Her birine ya ağabey, ya da amca diyordum. Uzlaşmacı yaradılışım ile idare ettim. Hiçbir meseleyi taraflar yönünden ortaya koymadığım için pek sıkıntı yaşamadım. Olaylara hizip ve taraf yönünden bakmadığım kısa zamanda görülünce karşı tarafın bana duyduğu güven daha da arttı. Hizipleri öne çıkarmadan 1965 Seçimlerine kadar Partiyi rahatlıkla götürdüm. Kavgalı dövüşlü Partiye bir hayli huzur gelmişti. Gerginlik dağılmış, birbirine selam vermeyenler, Partinin yazları çay içmek için kullandığımız damında aynı kürsünün etrafında oturarak sohbet eder hale gelmişlerdi.

ADALET PARTİSİ İKTİDARI

1965 SEÇİMLERİ

İsmet İNÖNÜ'nün Başbakanlığında kurulmuş olan CHP-Bağımsızlar Hükümeti, Şubat 1965'de Parlamentoda istifa etmek zorunda bırakılmıştır. Yerine eski Gümrük ve Tekel Bakanlarından Suat Hayri ÜRGÜPLÜ Başkanlığında yeni bir koalisyon kurulmuştu. İNÖNÜ Hükümetinin düşürülmesinde aktif rol oynayan Adalet Partisinin yeni Genel Başkanı Süleyman DEMİREL de, Başbakan Yardımcısı olarak Kabineye giriyordu. Yani Adalet Partisi 1965 Seçimlerine Genel Başkanının Başbakan Yardımcısı olduğu bir durumda gidiyordu. 1960 Darbesinin iz ve etkilerinin hayli azaldığı havası toplumda hâkimdi. Bu rahatlık, 1965 Seçimlerinin AP yönünden parlak sonucunun belirgin bir izahı idi.

1965 Seçimleri önümüze gelip dayandığında nispeten sakin bir hayatımız vardı.

Seçimlere katılmamaya kesin kararım vardı. Eşim Yüksel'e söz vermiştim. İl Başkanlığına ikinci defa atandığımda bu kararı almıştık. Sebebi de Demokrat Parti yıllarından kalan bezginlikti. Benim çalışma tarzım, dur durak bilmeden gece gündüz çalışma üzerine kuruluydu. DP İlçe Başkanlığı yaptığım dönemde, yalnız şehir merkezinde 40'a yakın ocağım ve 3 bucağım vardı. Bir kısmı o zamanki Tüzüğe göre esnaf ocakları idi. Bunlarla gece gündüz uğraşır, evin yüzünü görmezdim. O günleri hatırlayan Yüksel, AP İl Başkanlığına ikinci defa atandığıma dair telgraf gelince çok üzülmüştü. Hatta o telgrafi iki üç gün cebimde sakladıktan sonra söylemiştim. “Gene mi o günlere döneceğiz, bir parça rahat yüzü gördük” dediğinde, “Partimize karşı son bir görev yapalım bu İl Başkanlığıyla, sonra evimize çekilip hayatımızı yaşayalım” diye samimi olarak söz vermiştim. Yani o günü geçmek için değil, gerçek kararım bu olduğu için söz vermiştim. Oysa 37 sene daha sürecek bir yoğun siyasi hayata sürüklenmekte olduğumu o anda bilemezdim elbette.

1965 Seçimine gidilirken Urfa'da adaylar, daha doğrusu aday adayları ortaya çıkmaktaydı. Şehir merkezinden Merkez İlçe Başkanı Cemal GÜVEN, Bozova'dan, daha sonra 1969'da seçilen Mehmet AKSOY, Siverek'ten Bucak Ailesine mensup Necmi GÜRMEN'di. Necmi Bey Amasya'daki kader arkadaşımız Sakıp GÜRMEN ile aynı soyadını taşırdı. Paris'te otururdu, Fransızca yazılmış eserleri bile vardı. Diğer adaylar arasında Viranşehir'den Hasan KÖRAN, Suruç'tan Lami ÖTKÜN ve başka arkadaşlarımız vardı.

Ben, Mustafa KILIÇ ve grubumuzdaki diğer arkadaşların ısrarlarına rağmen aday olmama kararımı değiştirmedim. Onlara teşekkür ederek özür diledim. Demokrat Parti dönemindeki o korkunç yoğunluğu tekrar yaşamak istemiyordum. Köy'deki işlerimizi düzene koymak lazımdı. O kadar arazi üzerinde yokluk yaşamak, çocuklarımıza karşı bir haksızlık olurdu. Avukatlığı da seviyor ve yapmak istiyordum. Çünkü DP devrinde, sadece partililerin bedava davalarından başka dava almaya zamanım da kalmamıştı. Yalnız bir tek davadan vekâlet ücreti alabilmiştim. Onunla da eve bir biblo ile Yüksel'e ufak tefek bir şeyler almıştım.

Kanun gereği, teşkilat mensuplarından seçimde aday olmak isteyenlerin görevlerinden istifa mecburiyetleri vardı ve bunun için tarih ilan edilirdi. İstifa için verilen sürenin son günü

İl İdare Kurulunu topladım. Adaylık için başvuranların istifalarını karar defterine işleyerek telgrafla Genel Merkeze bildirdim. Adaylık müracaatında bulunan arkadaşlara başarı ve şans dileyerek istifa müddetinin sonu olan saat 17.00'ye kadar Partide oturdum. Daha sonra Partiden ayrılıp Belediyeye gittim. Belediyenin bahçesinde Atatürk büstünün önünde hemen her akşam toplanıp sohbet ettiğimiz, çay içtiğimiz bir yerimiz vardı. Oraya geldiğimde Belediye Başkanı Mustafa KILIÇ henüz gelmemişti. Bir iki arkadaş vardı. Sohbet ederken Reis Mustafa KILIÇ geldi. Bizi yalnız bırakmak için o arkadaşlar kalktılar. KILIÇ oturduktan biraz sonra bana Urfa şivesiyle aynen şunu söyledi. “Bilimisen sen artık İl Başkanı degilsen” dedi. Anlar gibi oldum ama inanmadım. “Biz seni adıyla istifa ve adaylık telgrafını çektik bile. Alabilisen get geri al” dedi. İnanılması güç ama, milletvekili adaylığımın, milletvekilliğimin, bakanlık görevlerimin, darbelerin, düşüşlerin, yeniden çıkışların yer aldığı siyasi hayatımın ondan sonraki uzun dönemi aynen böyle başladı.

Şimdi seçime girmemek üzere söz verdiğim Yüksel'e bunu nasıl anlatacaktım. Daha doğrusu nasıl inandıracaktım. Kader hiç düşünmediğim yeni bir yol çizmişti bize. İşimize bakalım, rahat edelim, çocuklarımızı yetiştirelim diye hayaller kurarken, kendimizi tekrar onlarca yıl sürecek olan yeni bir hengâmenin tam ortasında bulduk. Çok yorulduk, çok yıprandık, ancak çeşitli mevki ve makamları görmek de nasip oldu.

Siyasi makamlarda bulunmanın dışında başka kazançlarımız da oldu. Bunların başında oğlum Cevher'i Galatasaray Lisesi ve Ankara Hukuk'ta okutabilmek, kızım Fatma'yı Ortadoğu Teknik Üniversitesinde okutup alanında başarılı bir profesör olmasının yolunu açabilmek gelir. 1960'ların Urfa şartlarında bu eğitim imkânlarını sağlayamayabilirdik.

Bir diğer büyük kazancım ise, 1965 sonrası siyasi hayatımda başka hiçbir meslek veya uğraşla yapılması mümkün olmayan bir şeyi gerçekleştirdim. Adım adım, karış karış ülkeyi dolaşma ve tanıma fırsatını buldum. Yurdun hemen her ilçesinde tanıdığım, sevdiğim ve beni seven dostlarım oldu. Adalet Partisi ve Doğru Yol Partisi Ailesinin bir ferdi olarak, memleketin dört bir tarafında kapısını çalacağımız, bizim kapımızı da sonuna kadar açık tuttuğumuz dava arkadaşlarına ve dostlara sahip oldum. Bu muhabbet ve sıcak ilişkiler Oğlumun siyasi hayatında bile onu takip etti, ona siyasi miras oldu.

1965 Seçiminde aday belirlenmesi, ön seçim veya o zaman teşkilatta yaygın olan tabirle “deneme” ile olacaktı. Deneme hâkim huzurunda olurdu.

Şimdi de kanunlarda bu hükümler bulunmakla birlikte, göstermelik bazı örnekler dışında pek uygulanmaz. Darbelerin ülkeye ve demokrasiye yaptığı kötülüklerden biri de budur. Seçilenler, seçenlerden, yani Halktan koparılarak lidere bağlanmaktadır. Parlamento seçilenler değil, büyük ölçüde tayin edilenler kurulu haline getirilmiştir. 12 Eylül 1980 darbesine kadar Adalet Partisinde, ki darbeye AP'nin Seçim İşleri Başkanı bendim, DEMİREL dâhil hepimiz ön seçime girerdik. Başka türlü düşünülemezdi bile. Genel Merkez olarak yüzde beşlik kontenjan hakkımızın çoğu zaman yarısını dahi kullanmazdık. Zaten hepsi 23 milletvekilliğine tekabül ederdi.

Urfa'da 1965 Seçimi öncesi deneme şöyle oldu. Gruplaşmalar zaten vardı. Bizim grupta ben, Siverek'ten Necmi GÜRMEN, Viranşehir'den Hasan KÖRAN bulunuyordu. Ön seçim pusulasına dört isim yazılması gerekiyordu. Yani o seçim çevresinden çıkacak milletvekili

sayısının yarısından bir fazlası. Bizim gruptaki dördüncü ismi hatırlayamıyorum. Diğer grubun listesinde ise, Merkezden Cemal GÜVEN, Bozova'lı Mehmet AKSOY ve Suruçlu Lami ÖTKÜN vardı. Bizim grubun listesi kazandı. Ancak bizim listeye oy veren Halfeti İlçesi delegeleri, bizim listeden bir arkadaşını silerek Cemal GÜVEN'i yazmışlardı. Öylece Cemal GÜVEN, her iki listeden de oy aldığı için az farkla birinci olmuş, grubumuz kazandığı halde ben de ikinci olmuşum.

10 Ekim 1965 tarihinde yapılan Genel Seçimde, Adalet Partisi Urfa'da yüzde 35 civarında oyla en fazla oy alan ve milletvekili çıkaran parti olmuştu. Ülke genelinde yüzde 53 civarında olan oyumuzun bir hayli altında kalmıştık. Bunda sanıyorum, ilimizde bağımsızların milletvekili çıkarmasına da yüzde 22 civarında oy alması ile CHP'nin ülke ortalamasının birkaç puan üzerinde oy alması etkili olmuştu.

Partimizden Cemal GÜVEN ve ben milletvekili çıkmıştık. Cemal GÜVEN, Parti içinde farklı gruplarda olmamıza rağmen çocukluk arkadaşım ve dostumdu. Üçüncü milletvekili, o zamanki Milli Bakiye Sistemine göre bize verilen Isparta adayı Ramazan TEKELİ idi. Isparta Şarkikaraağaçlı ve Sadettin BİLGİÇ'in akrabası gelirmiş. Dört sene fevkalade uyumlu bir çalışmamız ve yakın arkadaşlığımız oldu. İyi bir Ziraat Mühendisi idi. Milletvekilliğinden sonra Tarım Bakanlığı Müsteşarlığı da yaptı. Oylarımız, Siverek'ten Necmi GÜRMEN'i kazandırmaya yetmemişti.

O seçimde CHP'ye iki milletvekilliği düşmüştü. Birisi Birecik'ten Atalay AKAN, öteki de Viranşehir'den yaşlı bir zat olan Mahmut ÇETİN'di. Hastaydı, zaten dönemi tamamlamadan vefat etti. Yeni Türkiye Partisinden Avukat Halil BALKIS kazandı. Daha sonra AP'ye katılan bu ağabeyimiz Halfetiliydi. Türkiye İşçi Partisinden ünlü sosyalist Behice BORAN da Urfa milletvekili oldu. Çok aşırı ve dönemin önde gelen solcularındandı. Başka ilin adayı olmasına rağmen milli bakiyeden bize aktarılmıştı.

Seçimler genel olarak sakin bir havada geçmiş olmakla birlikte bir üzücü olay hepimizi sarsmıştı. Bozova'da bizim Partiye mensup Aksoyların bir adamı, CHP'li Vuralların bir yeğenini tabancayla vurup öldürmüştü. Ertesi gün taziyelerine gittim. Son derece efendice karşıladılar. Davaları uzun sürdü. Samsun'a nakledildi. Barıştırmak için çok uğraştım. Öylece sürdü gitti. Vurallarla komşuyduk, köylerimiz birbirine yakındı.

Önümüzde yeni bir yol açılmıştı. Urfa'da sakin bir hayat sürelim derken kader bizi Ankara'ya sürüklüyordu. Üst baş için gerekli eşyalarımızı toparlayıp geri kalanları aynen bırakarak Kasım 1965'de Ankara'nın yolunu tuttuk. Yüksel ve çocukları, eşi Rıza Bey'in memuriyet görevi sebebiyle Ankara'da oturan Ablası Emine Hanımlara bırakıp ben otele yerleştim. Bacanağım Rıza ÖREN Bey'in büyük misafirperverliğini gördük. Evleri Kocatepe Olgunlar Sokaktaydı.

Parlamente görevim sebebiyle Ankara'ya intisap ettiğimizde, mutlu bir tesadüftür ki, Kayınvalidem Fatma Hanım ve henüz evlenmemiş Kayınbiraderim Mehmet ve Baldızım Mirzen de İstanbul'dan Ankara'ya taşınmışlardı. Kayınvalidem ve çocukları, 60'lı yılların ortalarına kadar İstanbul'da ikamet ediyorlardı. Bizim de o sıkıntılı yıllarda İstanbul'da bulunduğumuzda çok büyük şefkat ve ilgi görmüştük kendilerinden. Ankara'daki hayatımızda da aynı şekilde bize ve çocuklarımıza müşfik kollarını açmışlardır.

Ankara'ya gelişimizden birkaç ay sonra, manevi ablam sayılan Türkan KANDEMİR ile sonradan CHP milletvekili olan eşi Rauf KANDEMİR'e ait Selanik Caddesi 48 numaralı apartmandaki daireye kiracı olarak taşındık. Milletvekili maaşı 3.500 TL civarında idi. Ev kiramız ise 1.000 TL.

Hukuk Fakültesinde okuduğum dört yıldaki Ankara ile o günün Ankara'sı arasında epey fark vardı. Az değil 10 yıl geçmişti. Evimiz Kızılay'a çok yakındı. Fatma 3 yaşında, Cevher ise 8 yaşındaydı. Cevher, yedek subaylığım döneminde ilkokula İstanbul Ata Kolejinde başlamış, 2.sınıfı İstanbul'dan Urfa'ya askerlikten dönüşümüz sebebiyle Urfa Vatan İlkokulunda okumuştı. Ben de Amasya'ya gitmeden önce Vatan İlkokulunda okumuştum. Sonraki yıllarda Cevher, yine benim okuduğum okullarda, Galatasaray Lisesi ve Ankara Hukuk Fakültesinde okuyacaktı.

Ankara'ya yerleşince, evimize yakın sayılan Kızılırmak Sokaktaki Ayşe Abla isimli özel bir okula kaydettirdik Cevher'i. Biraz gecikmeli olarak 3.sınıfa orada başladı ve oradan mezun oldu. Çok özenli bir okuldu.

Bu arada ben de Meclis'e başladım. Olağan işlemleri yaptırđık. Mazbatamızı Meclis İdaresine sunduk ve Meclis'in açılışını beklemeye başladık. Birkaç gün içinde Meclis'te Grup toplandı. Adalet Partisi, Milli Bakiye Sistemine rağmen ezici bir çoğunlukla birinci parti olmuştu. Bu sistemin, vatandaş iradesini tam olarak Meclis'e yansıtmak gibi bir gerekçeyle getirildiği ifade edilse de, aslında Adalet Partisini tek başına iktidar yapmamak için düşünülmüştü.

Milli bakiyenin, en son oyun dahi parlamentoya yansıması gibi bir mantığı vardı. Ancak seçmen tercihini dağıtıp parçalamayı teşvik eden yönü de bulunuyordu.

Millet bu hesapları alt üst etmiş, yüzde 53'e yakın bir oy oranı ve 240 sandalyeyle Adalet Partisini tek başına iktidar yapmıştı. Aynen 1950 Seçimine benzer bir hava vardı. Millet bir kere daha galeyana gelmiş, CHP'yi de bir defa daha iktidardan uzaklaştırmıştı.

1965'den önceki son koalisyon Hükümetinde, Cumhuriyet Senatosu Üyesi Suat Hayri ÜRGÜPLÜ Başbakan, AP Genel Başkanı Süleyman DEMİREL Başbakan Yardımcısı idi. Şimdi kader, MENDERES'in DSİ Genel Müdürü, Isparta'nın Atabey İlçesi İslam Köyünden Süleyman DEMİREL'i Başbakan yapıyordu. Hem de 1960 27 Mayıs darbesinin başı, Devlet Başkanı Cemal GÜRSEL'in ataması ve imzası ile.

Bu bir seçim zaferi miydi, yoksa haksızlığın reddi ve gaddarlıkların intikamı mıydı? 1964 Kongresinde DEMİREL'in Parti Başkanlığına seçilmesiyle Partiye yeni bir yüz, yeni bir icraat ve iktidar umudu gelmişti. Ancak burada bir zulme karşı şuuraltı isyanın izlerini görmemek de mümkün değildi.

1961 Seçimlerinde de Millette aynı isyan duyguları vardı. Ancak kanlı bir darbenin ve Yassıada idamlarının ağır havası Millete çıkış yolu gösterecek kadar henüz dağılmamıştı.

1965 Seçim sonuçlarıyla birlikte Halkta aynı 1950 sonrasında olduğu gibi bir rahatlık ve bahar sevinci vardı. Adalet Partisi'nin büyük hizmet dönemi başlıyordu. Ancak AP'nin hakkıyla yaptığı hükümet icraatları, eserler, kalkınma hamleleri, barajlar, yollar bir yana, asıl

misyonu büyük sosyal barışı sağlamaktı. Milletin sevgilisi olmuş üç masum insan, üç tertemiz insan, hiçbir hukukun, hiçbir insafın ve vicdanın kabul edemeyeceği zulümle hayattan koparılmıştı. Ama ne yaparsınız ki ordu bizim ordumuzdu, başka ordumuz yoktu. Ve bu kanı bütün orduya bulaştırmanın haklılığı da yoktu. Neticede 27 Mayısçılar, ordu içinde bir cuntaydı, bir çeteydi. Kendi komutanlarına dahi en büyük saygısızlıkları yapabilen bir grubun ileri gelenleriydiler. Böyle bir yapıyı, yüzlerce yıllık şanlı geçmişi olan Türk Silahlı Kuvvetleriyle özdeşleştirmek büyük bir hata olurdu.

Seçim sonrası yemin töreni yapıldı. Yasal ve anayasal şartları yerine getirmek suretiyle milletvekili olduk. Devlet Başkanı Cemal GÜRSEL, Süleyman DEMİREL'i hükümeti kurmakla görevlendirdi. Yatağından çıkıp her tarafı tahrip eden, yıkıp giden bir sel haline dönmüş nehir, sanki yatağına çekilmiş usul usul akıyordu.

İşte olması gereken de buydu. Devlet idaresi buydu. Devlet basireti buydu. Hiç öğrenmedik. Sadece işimize baktık. Buna bugün teslimiyet diyenlerin çoğu o gün hayatta idi. Kimseden çıt çıkmadı.

AP Grubu ilk toplantısını yaptı. Şimdi ana muhalefet partisinin toplandığı grup salonu, bizim Partiye tahsis edilmişti. Meclisin en büyük grup toplantı salonuydu. Şimdiki iktidar partisinin toplandığı amfi şeklindeki salon o zaman Senato Genel Kurul salonuydu.

İlk toplantımızda keyifli bir heyecanla Genel Başkanı bekliyorduk. Ayakta alkışlayarak karşıladık. Daha sonra kürsüye çıkarak konuşmasına başladı. Önce seçimin bir analizini yaptı. Hatırladığım kadarıyla 27 Mayıs darbesinden hiç bahsetmedi. Sonra cebinden bir zarf çıkardı ve Gruba göstererek, “Bu zarf belki 40 gram gelmez, ama çok ağır sorumluluklarla yüklüdür. Devlet Başkanının beni ve Partimizi hükümet kurmakla görevlendirdiği tezkeredir” dedi. Tekrar uzun uzun ve ayakta alkışladık.

Artık yapılacak iş, ülkeye huzur, sükûn ve güveni tekrar getirmek, kalkınmanın temel direklerini yerlerine dikmekti. Hizmetlerinin bedelini darağacında ödemiş bir Başbakanın yarım bıraktığı dünya kadar iş Adalet Partisini bekliyordu.

ADALET PARTİSİ URFA TEŞKİLATI VE DESTEKÇİLERİMİZ

Ben milletvekili seçilince, hatta daha önce adaylık dolayısıyla bilgim dışında İl Başkanlığından istifa ettirilince, yerime Özbay Ailesinden Ahmet Bey İl Başkanı olmuştu. Bu aileden daha önce de Demokrat Parti döneminde Aziz ÖZBAY milletvekiliği yapmıştı. Muteber bir zattı. Aile de tamamıyla Demokrat Parti ve Adalet Partisi tarafı idiler.

Milletvekilliği sebebiyle teşkilattan ayrıldığımda Merkez İlçe Başkanımız da Tevfik KAYA idi. Muhterem bir insandı. Ağabey derdik. Daha sonra ayrıldı, Mahmut AKYÜZ Merkez İlçe Başkanı oldu. O da Demokrat Partinin Urfa'da ilk kazandığı Belediye Seçiminde, Başkan seçilen Reşit AKYÜZ'ün kardeşiydi. Reşit AKYÜZ'ün oğlu Mehmet AKYÜZ ise, 80'li yıllarda Doğru Yol Partisinde epey süre Merkez İlçe Başkanlığımızı başarıyla yürütecekti.

Demokrat Parti döneminden başlayarak Adalet Partisinde ve Doğru Yol Partisinde siyaset yaptığım yıllarda ve her zaman kaya gibi arkamızda duran akraba ve dostlarımızdan bahsetmemek büyük noksanlık olur.

Başta iki Halam Oğlu Büyük Ömer ve Küçük Ömer'le, Amcazadem Şeyh Abdullah İLHAN gelir. Her iki halazademin de adı Ömer CEVHERİ olduğundan Büyük Ömer ve Küçük Ömer diye anılırlar. Canla, başla ve hep ölesiye yanımızda oldular. Şeyh Abdullah'ın oğlu Halil İLHAN ve Büyük Ömer'in oğlu Sabahattin CEVHERİ, sırasıyla Doğru Yol'da İl Başkanlığı da yapacaklardı. Sabahattin İl Başkanı olmasına rağmen 2002'de DYP'den aday gösterilmeyince bağımsız aday olup milletvekili seçilecekti. Daha sonra AK Parti'ye katılarak bir dönem de oradan milletvekili olacaktı.

Burada gerek Şeyhanlı, gerekse yakın dostlarımız olan dava arkadaşlarımızdan bahsetmek benim için muhakkak ki bir borçtur. Şeyhanlıları bizim oldukları için daha sonraya bırakırsak, başta Badıllı'ları saymak gerekir. Bu aşiret ve ona baş olan aile ile hem kirvelliğimiz, hem de Urfa Kurtuluş Savaşından beri dostluğumuz ve bağlılığımız olmuştur. Önceleri 1970'lere kadar hayatta olan Bekir Bey, sonra onun oğlu Lami ve Halil, Bekir Bey'in Amcazadesi Mustafa Bey'in oğlu Hacı Şeyho ve Cüneyt Bey'in oğlu Osman hep amma ama hep yanımızda oldular.

Siverek'teki Bucaklar da aynı şekilde dostluk ve siyasi beraberliğimizin hep devam ettiği bir aile olmuştur. Başta üvey Annem Yaşar Fatma Hanım olmak üzere, kız alıp vermeden doğan akrabalıklarımız da vardır Bucak Ailesiyle. Amasya'da birlikte mecburi ikametimiz ise, yakınlığımızı daha da pekiştirmiştir.

Suruç'ta Galip YÜKSEL Bey'in oğulları Lütfi, Şükrü, Necdet, Mehmet ve aynı ailenin Birecik'te oturan kolundan Müslüm ve oğlu Kadir'le dostluk ve bağlılığımız hep sürmüştür. Müslüm ve Kadir, baba oğul Birecik'te uzun müddet Belediye Başkanlığı yaptılar. Suruç'ta Şükrü de o görevde bulundu.

Akçakale ve Harran'da, İbrahim GÜNDOĞAN, Feyyaz GÜNDOĞAN, Hızan Şeyhi Mehmet GÜVENÇ, Abdurrahman KILIÇ, Halef KILIÇ ve Mehmet BAŞAK'la hep birlikte yol yürümüşüzdür.

Hilvan'da Bayıklar, Bozova'da Arusoğulları (Aksoylar) dost ve siyaset arkadaşlarımızdır.

Bütün geçmişte Şeyhanlılarla hep beraber olmuş, beraber hareket etmiş Karakeçi Beyleri de büyük çoğunlukla yanımızda olmuşlardır.

Şeyhanlılara gelince, hemen hemen hiç fire vermeden arkamızda durdular. 1965 Seçimlerine girdiğimizde birçoğu değişik partilerde dağınık durumdaydılar. Hepsini etrafımızda toplandılar. İlhan'daki tüm amcazadelerim ve halam çocuklarını, Seydi EYÜPOĞLU'nu, Sinan BUGENÇ'i, Ali ŞİTİL'i, Mehmet ve Ali MÜDÜROĞLU'nu, Sinan Ağa'yı, Hasan YABİR'i, Şeyho KUBAT'ı, Salih ve Sinan KAMİK'i, Hilvan'da Şeyh Osman, Hasan ve Abdurezzak'ı, çocukları Mahmut, Hasan, Ali, Mustafa, Murat'ı, Dürri ve Adem SÜZEN'i, yine Hilvan'da Hacı Cello'yu, Mehmet TURGUT'u, Ceylanpınar'da Ahmet GÜLTEKİN'i ve diğer birçok

akrabamı şükranla anarım. Siverek, Suruç ve Bozova'daki Şeyhanlıların tamamı noksansız arkamızda oldular.

Viranşehir'de bölge siyasetine hâkim olan Belediye Reisi Sabri ŞİHANLIOĞLU ve oğulları Aslan, Orhan, Muharrem, Fevzi hep kale gibi sağlam durmuşlardır. Bu dört kardeşin maalesef dördü de genç yaşlarda peş peşe vefat ettiler. Muharrem de Viranşehir Belediye Başkanlığı yaptı. Fevzi'nin milletvekilliği döneminde bir tartışma sonucu kalp rahatsızlığı geçirerek vefatı ise, hepimizi büyük kedere boğmuştu. Onların hayattan erken ayrılışlarıyla Viranşehir'in dengeleri değişti. Viranşehir'de bunlardan başka Belediye Başkanı Suphi ÖZTOP ve İlçe Başkanı Seydo AYDOĞAN da hep dostumuz oldular.

İLK DEMİREL HÜKÜMETİ

27 Ekim 1965'de Birinci DEMİREL Hükümeti kuruldu. O günkü durumumuzla Partinin iç yapısına nüfuz edebildiğim ve görebildiğim kadarıyla dengeli bir hükümetti. Sadettin BİLGİÇ'e yakın bazı arkadaşlar vardı ama kendisi yoktu. Kabinenin çoğunluğu olgun ve yadırganmayacak isimlerden oluşuyordu. O Hükümetten, Başbakan DEMİREL ile Çalışma Bakanı Ali Naili ERDEM ve 1967'de kabineye giren Nahit MENTEŞE dışında kalanların hepsi bugün Hakkın rahmetine kavuşmuşlardır.

Büyük Kongreyi kaybetmiş olan Sadettin BİLGİÇ'in bazı taraftarları soğuk ve muhalif duruyorlardı. Bu normaldi. Ancak bu demokratik duruş, ileride önce zararlı, sonra da yıpratıcı ve hatta yıkıcı durumlara dönüşecekti ki, onu da yeri geldiğinde uzun uzun anlatacağım. Çünkü anlatılması da, anlaşılması da lazımdır ve şarttır.

27,28,29 Kasım 1966 tarihlerinde Adalet Partisinin 3. Büyük Kongresi yapıldı. Taraflar yavaş yavaş önce belirginleşmeye, sonra da ortaya çıkmaya başladı. Bir tarafta Süleymancılar, yani Demirelciler, diğer tarafta Sadettinciler vardı. Benim gönlüm de fikrim de doğrusu DEMİREL'den yanaydı. Evet, Sadettin Bey iyi bir partici idi. Ama bu yetmiyordu. Halkın aradığı devlet adamı modeline DEMİREL daha çok uyuyordu.

DEMİREL taraftarları, Yeminli Grup isminde bir grup oluşturmuşlardı. Bu grubun önde gelenlerinden biri Ordu Milletvekili Hamdi MAĞDEN'di. Çok faal, particiliği iyi bilen, kulisçiliği fevkalade başarı ile yürüten bir arkadaşımızdı. Bizden büyüktü. Bahçelievler'deki evinde toplantılar yapar, katılanlar bu grupta çalışacaklarına ve ayrılmayacaklarına dair yemin ederlerdi. Benzer faaliyet, karşı grupta, yani Sadettin Bey cenahında da aynı şekilde ve hatta daha keskin olarak devam ederdi. Sadettin Bey'in Tunalı Hilmi'deki yazıhanesindeki her Perşembe yapılan kuru fasulye pilav günü bayağı ilgi toplardı. Bu detayları verişim, ileride Partinin bölünmesi ve bu bölünmeden de ülkenin çok zarar gördüğü durumların çıkış sebeplerini iyi anlatabilmek içindir.

Sadettin Bey 1967'de yapılan ara düzenleme ile Hükümete Ulaştırma Bakanı olarak girip bazı arkadaşları da onunla beraber Kabineye alınmıştı. Ancak yine de muhalefetini hiç kesmeden sürdürdü.

Adalet Partisi sadece merkez sağı temsil edildiği bir partiden ibaret değildi. İlimli soldan sağı ileri uçlarına kadar geniş bir siyasi yelpaze, kendisini AP'nin aynasında rahatlıkla görebiliyordu. Dindar kesim de, aşırı olanlar hariç bazı sol eğilimli gruplar da yeni bir yer arama ihtiyacını fazla duymuyordu. Bu anlamda AP, sanki değişik eğilimlerin altında toplandığı bir büyük çadır gibiydi.

Mezhep konularının en rahat dönemi yaşanıyor. Nitekim Maraş ve Sivas gibi olaylar AP'nin zayıflamaya yüz tuttuğu dönemlere doğru boy göstermeye başladı. İnancılardan siyaseten yararlanma eğilimlerinin malum kadrolarda ortaya çıkması ve ısrarla sürdürülmesiyle bizim büyük çadırdan fireler verilmeye başlandı. Ve nihayet bugünlere gelindi.

1967'deki hükümet revizyonu istifa etmeden aynı yapı içinde bir değişiklikler yapılmak suretiyle gerçekleşti. Sadettin BİLGİÇ başta olmak üzere, Turgut TOKER, Nahit MENTEŞE, Vedat Âli ÖZKAN, İlhami ERTEM, Sadık Tekin MÜFTÜOĞLU, ve Hüsamettin ATABEYLİ Kabineye dâhil edildi. Bazı arkadaşlar da tabii dışarıda kaldı.

Bu revizyonun en önemli yanı Sadettin BİLGİÇ'in hükümete alınmasıydı. Çünkü kendisi 1964 Kongresinde Genel Başkan adayı olarak DEMİREL'in rakibi idi. Bu belki biraz gecikmeli de olsa, bir bütünleşme teşebbüsü sayılabilirdi. Fakat daha sonra görülecekti ki, bu hareketin fazla bir faydası olmayacak, BİLGİÇ ayrılıkçı tutum ve yapısından hiç ayrılmayacaktır.

1966 KONGRESİ

Bu Kongrede bizler, güney doğu illerinden gelen milletvekilleri olarak yavaş yavaş kendimizi göstermeye başladık. Adıyaman Milletvekili Arif ATALAY, Adıyaman Senatörü Sırrı TURANLI, Elazığ Milletvekili Kevni NEDİMOĞLU önde olmak üzere bir araya geldik. Elazığlı işadamı Necmi Bey'in Meşrutiyet Caddesinin Atatürk Bulvarı köşesindeki yazıhanesini kullanarak kongre faaliyetlerine giriştik. Çok geçmeden ses vermeye başladık. Diğer birçok grup vardı. Onlar tarafından da aranır olmuştuk. Bunların sonucu ve semeresi olarak Sırrı TURANLI ve Kevni NEDİMOĞLU'nu Genel İdare Kuruluna soktuk. Arif ATALAY da Yüksek Haysiyet Divanına girmişti. Sonuç başarılı sayılırdı. Çünkü hareketimiz yeni idi. Ayrıca temsil ettiğimiz illerin, alınan oylara göre belirlenmekte olan delege sayıları fazla değildi.

Bu kongrede ben arkadaşlarımla kurullara girmesi için uğraşmış, ancak kendi isteğimle Genel Merkez'de bir göreve talip olmamıştım.

1960'LI YILLARDA ANKARA YAŞANTIMIZ

1966 Kongresini müteakiben AP Grubunda bir başka göreve talip olmuştum. Dünya Parlamentolar Birliği isminde, Birleşmiş Milletlere bağlı bir kuruluş vardı. Birliğe dâhil olan ülkelerin parlamentolarından buraya üyeler seçilir ve her yıl ilkbahar ve sonbaharda toplantılar yapılırdı. Adalet Partisi Grubunda, Partimize düşen kontenjandan Birliğe üye seçilmiştim. 1967 toplantısı İspanya'da yapılacaktı. Üye ülkeler, siyasi yönü çok fazla olmayan bu toplantıları

memleketlerini tanıtıcı amaçla kullanırlardı. O dönemin toplantısı, İspanya'nın Mallorca Adasında, Palma de Mallorca şehrinde yapılacaktı.

Bu seyahate keyifle hazırlandık. Eşlerimizi de götürüyorduk. Bizim Gruptan benden başka, Genel Başkan Yardımcımız aziz dostum İsmail Hakkı TEKİNEL, Gümüşhane Milletvekili Sabahattin SAVCI, İçel Milletvekili Burhan BOZDOĞAN, CHP Grubundan Adana Milletvekili Kemal SARIİBRAHİMOĞLU, Yozgat Milletvekili Dr. Celal SUNGUR da vardı.

Bu seyahat benim için bazı ilkleri içeriyordu. İlk defa Avrupa'ya çıkıyordum. Önce Roma'ya gittik. Madrid ve Barcelona ziyaretlerinden sonra Mallorca'ya geçmiştik. Şehircilik anlayışlarından, tarihi değerlerinden, kültür ve sanat alanındaki ilerlemişliklerinden çok etkilenmiştik. 60'lı yılların Anadolu'su ile karşılaştırdığımızda, aramızdaki gelişmişlik farkını acı ve net bir biçimde görmüştük.

1966 sonlarında Ankara'da bir araba aldım. Bu benim ilk arabamdı. Çankırı Caddesi üzerindeki bir alım satımcıdan, Çorumlu bir doktora ait 19 plakalı ve 1958 model bir Mercedes'ti. O eski arabayla bile Meclisin arabalıları sınıfına girmiştım. O zaman Meclis'te araba çok az idi. Sonra onu satıp 1965 model bir Chevrolet, daha sonra da 1967 model bir beyaz Chevrolet almıştım ki, bu sonuncusu bayağı havalı bir otomobildi. Bu konforu, kuraklığın geçmiş, süne afetinin de büyük ölçüde azalmış olmasına borçlu idim. Hayatımızda epey bir düzelme olmuştu. Milletvekili maaşı ancak siyaset gereği yapılan harcamalara yetse de, mahsulümüz artık iyi sayılırdı.

1965 'de Ankara 'ya adım attığımızda

1950'li yıllardaki kuraklık ve süne afetlerinin getirdiği maddi sıkıntılar, 27 Mayıs darbesinin acıları, 1961'deki hastalık süreci derken, hüznün ve keder dolu yıllar geçirmiştik. 1966 yılından sonra yaşamaya başladığımız hayat bize inanılmaz bir mutluluk dönemi gibi

geliyordu. Kiralık da olsa o zamanın gözde semti Kızılay'da Selanik Caddesi üzerinde küçük fakat güzel bir dairede oturuyorduk. Kapımızda arabamız vardı. O yıllarda Selanik Caddesinden bile tek tük otomobil geçirdi. Devlet Tiyatrolarının pek çok oyununa giderdik. Çekilen sıkıntılardan sonra Yüce Yaradan tarafından mükâfatlandırılmaktaydık. Evliliğimizin ilk yıllarında, şahsen bir kusurum olmasa da, Yüksel'e yaşattığım sıkıntıların borcunu biraz da olsa ödeyebildiğim için mutlu oluyordum. O yıllarda ilkokul öğrencisi oğlumuz Cevher'i sünnet ettirmiştik. Kirvesi ise, Urfa Belediye Başkanı ve benim ekip arkadaşım Mustafa KILIÇ'tı.

Dönem içinde bizi üzen bir olay ise, Ağabeyim Şeref CEVHERİ'nin, köyde bir kaza sonucu bacak kemiğinde oluşan kırıktı. Ankara'ya getirildi. Uzun süreli bir tedavi gerekiyordu. Bacağı alçıya alındı. Bir müddet Yengem Necla'yla birlikte bizde kaldılar. Doktorların altı ay süreyle Ankara'da kalması gerektiğini söylemeleri üzerine, bize yakın Hatay Sokakta bir daire tutarak oraya geçtiler. Bir kaza vesilesiyle de olsa, Ağabeyimle Ankara'da bir sokak arayla oturmak ve birlikte olmak güzeldi.

1968 KONGRESİ

Bu kongre benim siyasi yürüyüşümde önemli bir yer tutar. 1966 Kongresinde bir ekibin faal elemanıydım fakat başka adaylara çalışıyordum. Bu kongrede ise ben de adaydım. Partinin o zamanki gücü itibariyle muazzam bir kongre olmuştu. Bizim grubun etkinliği 1966 Kongresindeki gibi, hatta daha da fazla hissediliyordu. Bu kongrede ayrılık çizgileri ise hayli belirgindi. Sadettin Bey'in grubu aynı katılıkla hareketlerini sürdürüyordu. Bizler Demirelci idik.

1968 AP Büyük Kongresinde Urfa Delegeleriyle birlikte Demirel'in arkasındayız.

Ağabeyim Şeref, en şerefli yeri tutmuş

1964, 1966, 1968 Kongrelerinde giderek artan ayrılık, sonuçta 1970-71 bölünmelerine varacak, ayrışmalar kopma sınırını önce zorlayacak, daha sonra sınırı aşacak ve ülkenin bugün

yaşadığı problemlere kadar varan zorluklara, sıkıntılara ulaşacaktı. Bizim büyük çadır çatırdadıkça, o çadırın altından kaçanlar ayrı siyasi varlıklar haline dönüşecekti. Merkez sağın bölünmesi, hatta parçalanması başlıyordu.

68 Kongresinde Genel İdare Kuruluna girmem, sonra Teşkilat Başkan Yardımcılığına, daha sonra da Seçim İşleri Başkan Yardımcılığına gelmem, durumumu epey güçlendirmişti. Teşkilat Başkanlığı parti içinde önemli bir görevdi. Teşkilat Başkanı, Tüzük gereği, diğer Genel Başkan Yardımcıları arasında birinci sırada ve Genel Başkan Vekili idi. İşte bu önemli görevi yürüten zat da, Isparta Senatörü Dr. Mustafa GÜLCÜGİL'di. Çok ciddi, yüzü pek gülmeyen otoriter bir insandı. Lakabı da Kara Vezirdi. DEMİREL'e sıkı sıkıya bağlı, hemşehrisi olmasına rağmen BİLGİÇ'e de çok muhalifti. DEMİREL'in Teşkilat Başkanlığını ona emanet edişi bundandı. İki Teşkilat Başkan Yardımcısı vardı. Biri bendim, diğeri de Trabzon Senatörü Ahmet İhsan BİRİNCİOĞLU'ydu. İkimiz GÜLCÜGİL'in odasının yanındaki bir odada birlikte çalışıyorduk. BİRİNCİOĞLU ile 1969 Hükümetine birlikte girdik. O Gümrük ve Tekel Bakanı, ben de Turizm ve Tanıtma Bakanı olmuştum. Çok can bir insandı, benden epey yaşlı idi. Çok iyi dost olmuştuk. Teşkilat Başkanının iki yardımcısının da 1969'da kabineye girişinde sanırım, bu önemli bölümde iyi görev yapmış olmamızın yanında, Başkanımız Mustafa GÜLCÜGİL'in de etkisi olmuştu. O da, BİRİNCİOĞLU da nur içinde yatsınlar.

1969 SEÇİMLERİ VE YENİDEN AP İKTİDARI

HÜKÜMETE GİRİŞİMİZ

Genel Merkez ve Ankara'daki durumumun güçlenmesine paralel olarak Urfa'daki durumum da kuvvetleniyordu. Belediye Başkanı Mustafa KILIÇ ile birliğimiz ve gücümüz aynen devam ediyordu.

1969 Seçimleri için tabii önce deneme yapılacaktı. Denemede yine bizim grup başarılı oldu. Ben, Halfeti'den Dr. Mehmet Ali GÖKLÜ, Bahri KARAKEÇİLİ ve Bozova'dan Mehmet AKSOY denemeyi kazanarak AP'ye düşen dört milletvekilliğini aldık. Çok başarılı olmuştuk. Yaklaşık 56.000 oy alarak, 28.000 oy alan CHP'yi ikiye katlamıştık. Daha önce 1968'de yapılan Belediye Seçimlerindeki bariz üstünlüğümüz bunun işareti olmuştu. Mustafa KILIÇ da tekrar Belediye Başkanı seçilmişti.

1969 Seçimlerinde CHP'nin iki milletvekilliğine de Vehbi MELİK ve Necati AKSOY seçilmişlerdi.

Ülke genelinde de Partimiz yüzde 46,5 oy oranıyla 256 sandalye kazanmış, yüzde 27 küsur oy oranıyla 143 milletvekilliği çıkaran CHP'yi büyük bir farkla geçerek yeniden tek başımıza iktidar olmuştuk. Bu seçimde 15 milletvekilliğini FEYZİÖĞLU'nun Güven Partisi çıkarmış, 13 bağımsız milletvekiline karşı, nisbi temsil sayesinde küçük partiler de tek haneli sayıda sandalye elde etmişlerdi.

Urfa'da elde ettiğimiz başarının verdiği zafer havası ile Ankara'ya döndük. Çok şükür seçimler olaysız geçmişti. Yeniden üyeliğine seçildiğim Dünya Parlamentolar Birliği sonbahar toplantısı için Hindistan'ın Yeni Delhi şehrine gidecektik. Seyahat hazırlıkları yapıyordu. Ben de Eşimle birlikte katılacağımı not ettirdim. 1965'deki denemeyi kazanamadığı için milletvekili çıkamamış olan Mehmet AKSOY, bu defa seçilmişti. Bana "Bu seyahate katılma, il olarak parlak bir netice aldık, kabineye girebilirsin. Bak herkes uğraşüyor" dedi. "Benim gözüm yok, biz Partimize karşı görevimizi yaptık, gidip biraz dinlenmek istiyorum" diyerek, arkadaşımın bu samimi ve iyi niyetli temennisine karşılık verdim.

Seyahate katıldık. Katıldığımıza da değdi. Delhi dünyanın en enteresan yerlerinden biri. Tac Mahal'i de gördük. Toplantıda bir konuşma yapmıştım. Elçilik Müsteşarıyla birlikte hazırlamıştık. O günlerin konuları olan Mescidi Aksa baskını ve Bosna Hersek olaylarını içeren bir metindi. Fransızcaya tercüme ederek yazılı metin üzerinden konuşmamı yapmıştım.

Ertesi gün Müsteşar heyecanla gelerek "Tebrik ederim" dedi. "Tebrik edecek ne var? Sıradan bir konuşmaydı, zaten beraber yazmıştık" dedim. "Hayır, hayır. Ankara'dan kripto geldi. Yeni hükümet kuruldu. Siz de Turizm ve Tanıtma Bakanı oldunuz" dedi.

Kader bu şekilde tecelli etmekteydi. Benim haberim olmadan arkadaşlarımın benim adıma milletvekili adaylığı müracaatı yaptığını Urfa Belediyesinin bahçesindeki mutad çay sohbetinde öğrenişime benzer tarzda, 2.Demirel Hükümetine girdiğimi de böyle duymuştum. Hem görev yapmak, hem de görgümüzü arttırmak ve dinlenmek için geldiğimiz dünyanın bir

ucunda, beklemediğimiz ve ummadığımız bir şeyle karşılaşılırdık. Ankara'dan hemen dönmemiz yönünde bir telgraf da gelmişti.

2.Demirel Hükümeti 3 Kasım 1969'da kurulmuştu.

Kafileden ayrılarak Tahran üzerinden Ankara'ya döndük. Bizimle beraber Hindistan heyetinde bulunan çok kıymetli dostlarımız Çorum Milletvekili Abdurrahman GÜLER ve eşi Ülker Hanımın candan sevinmelerini ve bizi kutlamalarını hiç unutamayız.

Turizm Bakanlığı görevini 1965'den 1969'a kadar İzmir Milletvekili Nihat KÜRŞAT yapmıştı. Tesadüf o ki, Özel Kalem Müdürü çocukluktan arkadaşım Urfalı Hadi ÖZBAY'dı. 1969 öncesinde Bakan Bey yokken sık sık Bakanlığa gider, Hadi'nin yanında oturdum. Milletvekili olarak Urfa'nın bazı işlerini de oradan takip ederdik. Talihin cilvesi, şimdi ben onun bakanı oluyordum. Blok notu bir elinde, kalemi öteki elinde karşıma geçip "Emriniz efendim" derken bir tuhaf olur, gülmek için kendimi zor tutardım.

Hindistan'dan Ankara'ya dönüşümüzde, Hadi ÖZBAY Özel Kalem Müdürüm olarak havaalanında bizi karşıladı ve ertesi sabah makam arabası ile gelip beni evden alacağını söyledi. Evi de zaten bilirdi.

Sabah mesai saatine doğru araba geldi, beni aldı. Maltepe Caddesi üzerindeki Bakanlık binasına geldik ve göreve başladık. Hayatımızın yeni bir safhası başlıyordu. Bu safha benim için olduğu kadar, Ülkemiz, Partimiz ve rejim için de çok değişik olaylarla dolu olacaktı.

Bakanlıkta önce Müsteşar ve mevcut iki Genel Müdür tebrike geldiler. Müsteşar Demokrat Parti milletvekillerinden ve Meclis'in renkli simalarından Sadık GİZ'in kardeşi Münici GİZ idi. Sadık Bey Yassıada'da hüküm giyenlerdendi. Genel Müdürlerden birisi, Turizm Genel Müdürü Okyay ÇAMLIBEL, yine Yassıada mahkumlarından milletvekili ve ünlü şair Faruk Nafiz ÇAMLIBEL'in oğluydu. Tanıtma Genel Müdürü de, aynı kabinde beraber bulunduğumuz Gençlik ve Spor Bakanı, parti müfettişi olarak Urfa'ya gelip beni ikinci defa İl Başkanı olarak teklif eden İsmet SEZGİN'in kardeşi Mukadder SEZGİN'di.

Tebrik faslından sonra Müsteşar Münici Bey, öğleye doğru yalnız olarak tekrar geldi. Galatasaray Lisesi 1939 mezunudur. Mektep geleneklerine göre 1951 mezunu olan benim için "Ağabey" sayılırdı. Son derece zarif bir beyefendiydi. "Eğer bir kadro için emriniz varsa hemen size yardımcı olmaya hazırım" dedi. Yeni bir müsteşar getirme fikrim veya kararım varsa, ayrılmaya hazır olduğunu ifade etmek istiyordu. Bu vakur harekete karşı ona şu cevabı verdim. "Benim hiçbir kadro düşüncem yok. Sizinle de zevkle çalışırız. Yalnız benim bir ilkem vardır. Tutku halinde. O da şudur. Devletin bir meteliğini zayi etmemek için canımı veririm. Bunun da size ters gelmeyeceğinden eminim" dedim. Ve Devlette önemli bir göreve başlarken ilk sözüm bu oldu.

Turizm Bakanlığı da, turizm konusu da bana doğrusu yabancı idi. Seçim bölgemiz Urfa o zaman şimdiki gibi değildi. Turizm hareketlerinden hayli uzaktı. İlk günleri ve haftaları dinleyerek, daha çok Müsteşar ve Genel Müdürleri konuşturarak Bakanlığın yapısını tespitte çalıştım. Gördüm ki, Bakanlığın işleri fazla kapsamlı değildi ve bütçesi oldukça sınırlıydı. Ancak faaliyet alanındaki işlerin daha çok estetik karakterli oluşu sebebiyle 2490 Sayılı İhale Kanununa tâbi değildi. Bu durum çalışmalarda bir rahatlık getirdiği gibi, birtakım sıkıntılı

konulara da açık kapı bırakıyordu. Özellikle tanıtıcı basın işlerinde ihalesiz tercih durumu, bir hayli dedikodulu konu meydana getirmişti. Bakanlığa tünemiş bazı basın kuruluşlarının ayağını kesmek lazımdı. Öyle de yaptım. Tabii şikayetler yükselmeye başladı. Gidip beni Başbakan'a şikayet edenler de oldu.

Bir taraftan da konuyu Partiye dayandırma gibi durumlar vardı. “Nasıl bir liberal Parti imişiz? Böyle katı uygulama mı olurmuş” gibi lafları epey dinledik. Bazı basın kuruluşlarında aleyhimde aylarca tefrika halinde yayınlar oldu. Tabii bu bir şeyi değiştirmede. Biz yolumuza devam ettik, işler duruldu.

Partideki Teşkilat Başkan Yardımcılığım da devam ediyordu. Elimdeki teşkilat dosyalarını Bakanlığa getiriyordum. Bakanlığın işleri bitince akşamları onların üzerinde çalışırdım. Urfa'dan ilk defa bir bakan Hükümete girmişti. Hemşehrilerim de çok çok geliyorlardı.

Urfalılar haklı idiler. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren, o zamanki rejimin özelliği olarak, Urfa milletvekillerinin birçoğu yabancılardan atanarak gönderiliyordu. Bunların içinde Mehmet Emin YURDAKUL gibi ünlü kişiler de vardı. Fakat netice itibarıyla seçilen veya seçilmiş gibi gönderilenlerin Urfa ve Urfalı ile yakınlığı bahse konu olamıyordu. Gerçi 1950 Seçimlerinde DP'nin kazanması ile bu durum büyük ölçüde aşılmıştı. Halk artık milletvekillerine rahat ulaşabiliyor, hatta icabında yakasını da tutabiliyordu. Ama hükümet üyeliği nedense olamamıştı. Mesela Celal ÖNCEL veya Dr. Feridun AYALP pek âlâ hükümet üyeliği yapacak çapta ve ehliyetinde kimselerdi. Fakat gerçekleşmemişti.

2. Demirel Hükümetindeki bu görevlendirmeyeyle, o zamana kadar bir kenarda unutulmuş gibi duran Urfa önemsenmiş oluyordu. İşte Ankara'ya vaki olan tehacüm kanaatimce bundan dolayıldı. Henüz 39 yaşında olmama rağmen çok yoruluyordum. Bu kalabalığın Bakanlığa yüklenmesi, beni biraz da Bakanlık camiasına karşı içten içe sıkıyordu. Hemşehrilerimin gelişini seyretmek gibi bir şeyi tabii ki düşünemezdim.

O zamanlar Meclis'te milletvekillerinin çalışma odası diye bir şey yoktu. Her milletvekiline ait bir adet posta kutusu benzeri dolap ve dolapların gruplar halinde konulduğu bir yer vardı. O küçük dolap milletvekiline ait Parlamento binasındaki yegâne özel alandı. Milletvekillerinin tek bir personeli bile yoktu. Vereceği bir telefon numarası da bulunmuyordu haliyle. Milletvekilleri ziyaretçilerini Meclis kulislerinde, otel lobilerinde ve varsa özel bürolarında kabul ederlerdi. Dolayısıyla ziyaretçilerimi Meclis'e kaydırmak gibi bir şansım yoktu. Buna zamanım da yoktu.

Esasen o günün şartlarında çalışılan mekanlar ve kullanılan vasıtalar son derece sınırlı ve küçük ölçekliydi. Tevazu ve tasarruf içinde olmak, Partimiz için ilkeydi. İki defa tek başına iktidara gelmiş Adalet Partisi, bütün azametini rağmen yıllarca Konur Sokaktaki iki katlı küçük bir binayı Genel Merkez olarak kullandı. Ta ki 70'li yıllarda Selanik Caddesindeki bina yapılmaya kadar. Ki o bina bile beş katlı bir apartman ölçeğindeydi. Partide bir tek DEMİREL'e ait makam aracı ve şoförü bulunurdu. Bütün Genel Başkan Yardımcıları, varsa kendi özel araçlarını kullanırlardı.

Turizm Bakanlığındaki Özel Kalem Müdürüm, hemşehrim ve eski arkadaşım Hadi ÖZBAY’la konuştuk. Bakanlığı bir Urfa bürosu haline döndürmemizin hem şahsımız, hem de Urfa için doğru olmadığı kanaatine vararak şöyle bir çare düşündük. Bakanlığın biraz yakınında kiralık büroların bulunduğu bir yer vardı. Oradan bir büro tutmaya, akşam Bakanlığın işleri bitince oraya geçip Urfalılara yardımcı olmaya karar verdik. Öyle de yaptık. Bir büro tuttuk. Ancak bu proje yürümedi. Sevgili hemşehrilerimiz aynen Bakanlığa gelmeye devam ettiler. “Ne yapalım, canları sağolsun” dedik ve büroyu kapattık.

Bakanlık görevim esnasında, her sene yapılan Şeb-i Arus törenleri için 17 Aralık 1970’de Konya’ya gitmişim. Turizm Bakanlarının kapanış gecesine iştirak etmeleri gelenekmiş. Törenler çok güzel ve etkileyiciydi. Ancak bir spor salonunda yapılıyordu. Hem turizm açısından, hem de manevi bakımdan Mevlâna Külliyesine güzel bir semahane yapılmasına dair bende bir fikir oluştu. Başbakan’a bu düşüncemi aktardım. O da uygun gördü. Bakanlıkta Müsteşar ve Genel Müdürlerle görüştük. Sınırlı bütçemize rağmen yapabiliirdik.

Sonra şöyle bir durum ortaya çıktı. Aynı yılın 16 Ağustosunda Nevşehir Hacı Bektaş İlçesinde yapılan Hacı Bektaş Veli’yi anma törenlerine yine görevim gereği katılmışım. Konuşma da yapmışım. Ancak orada gördüğüm bir durum beni çok düşündürmüştü. Hacı Bektaş’ta yapılan sema törenleri, ki orada semah deniyordu, türbenin yanında toprak zemin üzerinde yapılıyordu. Bu beni çok da üzmüştü. Hacı Bektaş’ta semah toprak üzerinde yapılırken, Konya’ya semahane yapmak çok yanlış olurdu. Hacı Bektaş törenlerini yapanlar da bu memleketin çocuğu, aynı vatanın vatandaşlarıydı.

Bu tereddüdümü Başbakan DEMİREL’e de söyledim. “Hacı Bektaş’a da aynı zamanda yapmadan Konya’ya semahane yapamayız” dedim. Bu fikrimi de doğru buldu ve o yönde çalışmalara başladık.

Bu çabalarımız CHP’lileri bayağı rahatsız etmişti. Bütçe müzakerelerinde “Bu bir siyasi yatırımdır” şeklinde Meclis kürsüsünden konuşmaları da olmuştu. Ben de verdiğim cevapta “Evet bu bir siyasi yatırımdır, ancak parti siyaseti değil, milli birlik ve bütünlük siyasetidir” dedim.

O yıllarda CHP’nin bu konudaki siyaseti ve gayreti, alevi vatandaşları solda ve CHP’de toplamaktı. “Alevilik eşittir solculuk, solculuk eşittir CHP” şeklinde bir formül haline getirmek istiyorlardı meseleyi. Oysa bu bölücü ve zararlı bir politikaydı.

1969 Seçimlerinde Adalet Partisi, manevi değarlere bağlılığı aşıkâr bir parti olarak, Sivas gibi, Çorum gibi, Yozgat gibi alevi nüfusun yoğunlaştığı illerde de, milletvekilliklerinin dörtte üçünü almıştı. Çünkü bizde ayırım yoktu. Milli Nizam ve Milli Görüş hareketinin sağa, CHP’nin ise alevi projesiyle sola doğru yaptığı politik manevralar derin ayrışmalara yol açıyordu.

Parti içi çatlaklarla başlayan siyasi sıkıntılar, bizim Konya ve Hacı Bektaş projelerimizi uygulamaya fırsat vermedi ve 1971 ortamına geldik.

PARTİDE ÇATLAMA BAŞLANGICI

AP İktidarının ikinci döneminde, yani hemen beşinci yılının başlangıcında çatlama alametleri baş gösterdi. Başbakan DEMİREL, 1967 yılında 1965’de kurduğu Hükümeti aynen koruyarak bazı düzenlemeler yapmış, fakat bu yeterli olmamıştı. Sadettin BİLGİÇ ve etrafına topladığı katı bir blok ayrılıkçı tutumunu aynen ve fazlasıyla sürdürüyordu. Ben bu durumu, Hindistan’da Büyükelçiliğe gelen kriptoda hükümet listesini görünce “Eyvah Parti bölünüyor” diyerek hissetmiştim. Sevgili dostum Çorum Milletvekili Abdurrahman GÜLER de yanımdaydı ve bu endişemin şahidi olmuştu. İnanılmaz bir gaflet ve kinle hükümeti sarsmaya, düşürmeye çalışıyorlardı.

Neydi dertleri? İkinci defa seçimi kazanarak tek başımıza iktidar olmuştuk. Meclis’te ve Senato’da sağlam bir çoğunluğumuz vardı. Önümüzde Ülke için yapacak pek çok işimiz ve projemiz bulunuyordu. DEMİREL daha 5 senelik Genel Başkan, 4 senelik de Başbakanı. Millet nezdinde itibarımız en yüksek seviyede idi. Ama bizim arkadaşlarımıza bunlar yetmiyordu.

Önce 72’ler muhtırası diye bir teşebbüste bulundular. Sert ve tehditkâr ifadelerle iktidarı sarsıyorlardı. Sonra sıra harekete geçmelerine geldi. Bunu da hiç gözlerini kırpmadan Şubat 1970’de Bütçe görüşmelerinde icraya koydular.

41’ler hareketi denen olay sonuca ulaşmış, bir iktidar Partisi kendi Hükümetini yıkmıştı. 72’ler 41’e inmiş, bu 41 arkadaşımız kendi Partilerinin bütçesine “ret, ret” diyerek siyaset tarihine geçmişlerdi.

Yılmadık. 226 oya ulaşmak için 5 eksikimiz vardı. Bunları tamamlayıp güven oyuna giderek hükümeti tekrar kurabilirdik. Öyle de oldu.

Yeni Türkiye Partili ve bağımsız 5 doğulu milletvekili bulduk. Bu iş en başta da bana düşüyordu. Diyarbakır’dan Nafiz YILDIRIM, Yusuf ULUSOY ve Kırşehir’den Cevat EROĞLU’nu hatırlıyorum.

Bu düşüş ve tekrar kalkış arasında önemli bir olay oldu. İstanbul Birinci Boğaz Köprüsünün temeli atıldı. Ben de o gün İstanbul’a gitmek istedim. DEMİREL, “Sen kal şu milletvekilleri işini tamamla. Bu iş de galiba İstiklal Harbi gibi doğudan kurulacak” demişti.

Cumhuriyetin en önemli ve muhteşem eserlerinden olan köprünün temeli, kendi arkadaşları tarafından düşürülmüş müstafi bir Hükümet tarafından atılıyordu.

6 Mart 1970’de Hükümet aynı şahıslarla 3.Demirel Hükümeti olarak yeniden kuruluyordu. Hükümet kurulmuştu, ancak yara kapanmayıp kanamaya devam ediyordu. O arkadaşların bir kısmı ayrılıp Demokratik Parti’yi kurdular. Bir kısmı zaman içinde usul usul geri döndüler.

Kale büyük darbe yemişti. Surlarında açılan gedikler ondan sonra da pek kapatılamadı. Ta bugünlere uzanan birçok sıkıntılı durumun çıkış noktası budur denirse, ne yanlış, ne de abartma olur. Merkez sağın gücü büyük ölçüde sekteye uğramış, çadırında barındırdığı bazı aşırı mihraklar çadır dışına çıkararak veya kaçarak yeni organizmalar haline dönüşüyordu.

Siyaset parçalanıyor, hizmet imkânları zayıflıyor, memleket büyük zarar görüyordu. Merkez sağ çadırının altındaki ayrışmalar, milli bünyenin bütünlüğünü de sarsıyordu. Din kavramı üzerindeki istismarlar, derin bölücü etkiler yaparak siyaseti tahrip ediyordu. Oysa AP'nin gücü yine kendi mensupları tarafından kırılmamış olsaydı, bu tip oluşumlar belki hiç olmayacak, belki ötelenecek veya çok etkisiz seviyede kalacaktı.

ERBAKAN VE MİLLÎ GÖRÜŞ'LE YOL AYRILIĞI

Din eksenli politikaların baş mimarı sayılan Necmettin ERBAKAN, 1969 Seçimlerinde AP'ye milletvekilliği adaylığı için başvurmuştu. İşleme koymadık, veto da etmedik. Öylece geçiştirdik. O seçimlerde Seçim Komitesinde görevliydim.

Bunun öncesinde, 1969 yılının Ağustos ayında, ERBAKAN'la Odalar Birliği Başkanlığı krizi yaşanmıştı. Hoca, TOBB içindeki muhafazakâr kesimleri örgütleyerek Genel Başkan Sırrı Enver BATUR'u Mayıs 1969'da devirip yerine oturmuştu. Ancak kaybeden taraf konuyu Mahkemeye götürmüş ve ERBAKAN'ın seçimi iptal edilmişti. Mahkeme kararına uymak istemeyen ERBAKAN da, bir süre direnmişti. Kilitli bıraktığı makam odasının Emniyet tarafından açtırılmasıyla Mahkemenin göreve iade ettiği önceki Başkan yerine oturmuştu. Bu olay, ERBAKAN'ın Hükümet tarafından uzaklaştırılması olarak takdim edilmiştir. Oysa orada yapılan iş Mahkeme kararının uygulanmasıdır. Ancak bu durum ERBAKAN'la Adalet Partisinin yol ayrımına gelmesinin başlangıcını teşkil eder.

Adalet Partisi, tıpkı Demokrat Parti gibi İslam Dininin mukaddes değerlerine hep sahip çıkmış ve korumuştur. Ancak bu akidelerin siyasete malzeme olmasını hiçbir zaman benimsememiştir. Dindar kesimin oyunu almayı elbette istemiş ve önemsemiştir. Mütedeyyin ve muhafazakâr insanların Cumhuriyetin belli dönemlerinde rencide edilmiş olmasını içine sindirememiş ve karşı çıkmıştır. Kendi iktidarında da, bu vatandaşlarımızın inanç ve ibadet hürriyetlerini teminat altına almıştır.

İstismara vardırımadan dindar insanlarımızı himaye eden bu yaklaşım, haliyle dinine yürekten bağlı kesimin Demokrat Parti ve Adalet Partisini desteklemesi ve siyasete ilgi duyanlarının da o çatı altında yer alması sonucunu getirmiştir.

Ancak bu durum gerek Cumhuriyet Halk Partisi, gerekse darbeciler tarafından, onların nitelendirmesiyle “şeriatçı ve gericilerin” DP'de, AP'de yuvalandığı, himaye gördüğü şeklinde eleştirilmiştir. Bu yersiz ve haksız tepkiler, bir kısım darbe ve darbe teşebbüslerinin gerekçesi olarak da kullanılmıştır.

Gerçi siyaseti din eksenine oturtmaya hevesli, Cumhuriyetle ve onun kurucu değerleriyle hesaplaşmaya kararlı bazı insanların bizim aramıza girdikleri de bir gerçektir. Ancak bunlar ne Demokrat Parti'de, ne de Adalet Partisi'nde politika oluşturma ve belirleyici olma noktasına gelememişlerdir. Bünyemiz de buna izin vermemiştir.

Esasen Demokrat Parti ve Adalet Partisinin Cumhuriyetin temel değerlerine ve Atatürk İnkılâplarına bağlılıklarında en ufak bir şüpheye yer yoktur. Cumhuriyetimizin Kurucusuna hürmette hiç bir eksiklikleri de bulunmaz. Nasıl olabilir ki? Demokrat Partinin kurucusu

Atatürk'ün Başvekili Celal BAYAR, Adalet Partisini kurucusu ise İstiklal Madalyası hamili bir Ordu Komutanı olan Ragıp GÜMÜŞPALA'dır. Demokrat Parti ve Adalet Partisi, Atatürk'ün belirlediği şekilde yüzü Batı'ya dönük, laisizmi gönülden benimsemiş, Batı'nın demokratik standartlarına ulaşmayı ve onun kurumları içinde yer almayı hedefleyen bir siyaset anlayışının sahibi olmuşlardır daima.

Demokrat Parti ile Adalet Partisi, bu anlamda Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası ile aynı yersiz tenkitlere ve haksız tahriklere maruz kalmıştır.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Milli Mücadelenin kahraman komutanlarının kurduğu ve idare ettiği bir siyasi teşekküldür. Kâzım KARABEKİR, Ali Fuat CEBESOY, Refet BELE, Rauf ORBAY gibi insanlar Mustafa Kemal Paşa'nın Milli Mücadeleyi omuz omuza yürüttüğü silah arkadaşları ve dostlarıdır.

Serbest Cumhuriyet Fırkası ise, yine Atatürk'ün yakın dostu ve sonraları Başvekili olacak Ali Fethi OKYAR tarafından kurulmuştur. Partinin diğer önemli ismi Nuri CONKER ise, Gazi'nin belki de dünyadaki en yakın dostudur.

Her iki parti de, “gerici unsurların” yuvalandığı yer olarak görülüp kapatılmıştır. Bu suçlamaların arkasında ise, mutad olduğu üzere, Cumhuriyet Halk Fırkası bulunmaktadır.

Demokrat Parti'ye karşı Silahlı Kuvvetler içindeki bazı grupların kışkırtılmasında CHP'nin kullandığı argüman yine aynıdır. Ve sonuç da almışlardır.

Adalet Partisi ise, bünyesinde yer alan din eksenli siyaset yapıcılarla yolunu, Odalar Birliği hadisesinde Mahkeme kararını uygulatmakla ve ERBAKAN Hoca'nın Partiden adaylığına yol vermeyerek ayırmıştır. Ki bu tavır, o unsurların Adalet Partisinde etkin olmalarına izin verilmeyeceğinin en büyük delilidir. Adalet Partisi, yıllar sonra yine bir askeri darbeyle kapatılacak olsa da, bu sefer artık “gericilere odak olma” gibi bir bahaneye muhatap edilememiştir.

ERBAKAN Milli Görüş hareketinin kurucusu ve lideridir. Adalet Partisi'nden koptuktan sonra kendi siyasi grubunu oluşturmuştur. Merkez Sağ ile Milli Görüş'ün yolları, bir daha aynı çatı altında bulunmamak üzere ayrılmıştır artık. ERBAKAN ise, 1970'de Milli Nizam'la yaptığı başlangıcı 1972'den itibaren Milli Selamet'le sürdürmüş, 1975'de koalisyon ortağı olarak da iktidara ulaşmıştır. 1995'de ise, Refah'la tekrar iktidarı ve hatta Başbakanlığı yakalayabilmiştir.

12 MART 1971 MUHTIRASI VE ARA DÖNEM

12 MART MUHTIRASI

1971 yılının 12 Mart günü öğlen saat 13.00 ajansında o malum bildiri okundu. “Parlamento ve Hükümet süregelen tutum ve davranışıyla” diye başlıyor, âmir ve hükmeden bir ifade ile devam ediyordu. Genel Kurmay Başkanı Memduh TAĞMAÇ’tı. Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk GÜRLER, Deniz Kuvvetleri Komutanı Celâl EYİCEOĞLU ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin BATUR’un da imzalarıyla Cumhurbaşkanı Cevdet SUNAY’a verilmişti muhtıra. Saat 13.00’e doğru Özel Kalem Müdürü Hadi ÖZBAY odaya girdi. Radyoyu açmamı istedi. Ortalıkta zaten bazı söylentiler dolaşmaktaydı. Hadi de bildiri okunacağını duymuş bana haber vermekteydi. Yanı başımdaki radyoyu açtım ve yukarıdaki cümleyle başlayan bildiriye yanımdaki üç misafirle birlikte dinledim. Misafirlerimden genç olanı, son derece üzgün bir ifadeyle, “Bu işler bitmiş zannediyorduk” dedi. Demek ki bitmemişti. Daha sonra da bitmeyecekti.

Devletin yapısı içindeki hâkim güçler, Halkın iradesini ve idaresini kabul edemiyorlardı. 1950’de “Yeter söz Milletindir” diyen Millete ancak 10 yıl tahammül edebilmişlerdi. Sivil bürokrasi ve elit burjuvazinin sinsi sinsi beslediği hâkim askeri güç, 1960’da Milletin elinden söz hakkını da, idare hakkını da almıştı. 1960’larda bin bir zorlukla, adım adım bu çarpıklık düzeltilmeye çalışılmış, yan yatan halk idaresi ancak 1965’de doğrultulabilmişti. İşte şimdi o yapı da tekrar yan yatırılıyordu.

Bu müdahalenin hiçbir haklı sebebi yoktu. Hakkı zaten olamazdı. Mazereti de yoktu. 1980’de ileri sürecekleri gibi, asayiş ve güvenlik bahaneleri de bulunmuyordu. Yüzde 5 enflasyonla, yüzde 7 kalkınma hızı sağlanmıştı. Fakat ne var ki, asker sivil elitler ve Halktan kopmuş bazı aydınlar, Halkın idaresini kabullenemiyorlardı.

Oysa Batıda aydınlar demokrasinin bayrağını en önde taşıyor, halk onların arkasından gidiyordu. Fransız İhtilali gibi. Bizim birtakım aydınlar, bırakın önde yürümeyi, Halkı arkalarında görmeye bile tahammül edemiyorlardı.

İşte o aydın gafleti, önce askeri idarelere ve askeri idare destekli hükümetlere, daha sonra da din eksenli kendine özgü demokrasi anlayışına ulaştı. Bu günkü gibi parlamentonun halktan koparılıp, yürütmenin başının tespit ve tayin ettiği bir yapı ortaya çıktı. Kuvvetler ayırımı ortadan kalktı ki, bu ayırım demokratik rejimin kaynağı ve teminatıdır. Yasamayı belirleyen ve kendisine bağlayan yürütme zamanla bununla da yetinmez, yargıyı da bu dairenin içine almak yoluna girer ki, aynen öyle olmuştur.

12 Mart günü Bakanlar Kurulu toplantıya çağrıldı. Cumhurbaşkanı 1966’de seçilen Cevdet SUNAY’dı. O da DEMİREL’e “Beni de devreden çıkardılar” diyor ve telefonlara cevap vermekten kaçınıyordu. Yani muhtıracılar için bir emeklilik karnamesi götürülse imzalamayacağı açıktı. Tamamen teslim olmuştu, ya da öyle görünüyordu.

Bakanlar Kurulunda duygusal konuşmalar da oldu. Hüsamettin ATABEYLİ “Sizin Hükümetinizde bulunmuş olmak, çocuklarımıza bırakacağımız yeterli bir mirastır” diyordu. Cevdet SUNAY’ın tutum ve durumu itibarıyla istifadan başka yol kalmıyordu. İstifanın

Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı tarafından götürülmesi kabul edildi. Bu da telefonlara çıkmayan veya çıkamayan bir Cumhurbaşkanı'na gösterilebilen yegâne tepki olabildi. Çünkü teamül istifa eden Başbakanın istifayı Cumhurbaşkanı'na bizzat sunması yolunda idi.

İstifa Köşke gittikten sonra Bakanlar Kurulu dağıldı. Başbakan DEMİREL'in odasında biraz durduk. Tabiatıyla herkes çok üzgündü. Başbakanlığa gelen bazı milletvekili arkadaşlarımızla dertleştik ve ayrıldık.

Akşam saatlerinde Bakanlığa geldim. Müsteşar ve Genel Müdürlerimiz odama geldiler. Zaten bizim camiamızın insanlarıydılar. Onlar da çok üzgündüler. Çantamı topladım, Partideki görevim sebebiyle akşamları çalışmak üzere getirdiğim Parti dosyalarını aldım sadece. Müsteşar Münci Bey, Anayasa gereği yeni Bakan gelinceye kadar vekâlet edeceğim için, imzalamam gereken evrakı nereye getireceklerini sordu. Onlara "Bana evrak filan getirmeyin, akçalı işleri de yeni Bakan gelinceye kadar durdurun. Ben artık imza atmam. Şimdiye kadar Millet adına imza atıyorduk, artık Memduh TAĞMAÇ adına imza atmam" diyerek ayrıldım. Bazı hükümet üyesi arkadaşlar, yeni kabine kuruluncaya kadar Bakanlıkta oturup vekâlet süresini doldurdular. Ama bu bana ters gelmişti.

1970 sonlarına doğru Bakanlık görevim gereği kullanamadığım arabamı sattığım için arabasız da kalmıştım. Bir süre arkadaşların arabasıyla idare ettikten sonra yeni bir araba da aldım.

12 MART SONRASI ARA DÖNEM

26 Mart 1971'de yeni Hükümet kuruldu. Malum teknokratlar hükümetiydi. Kırk yıllık CHP'li Nihat ERİM, ki Ankara Hukuk'ta hocamızdı, bir günde istifa ettirilerek sözde bağımsız hale getiriliyordu. Yanına da birçoğu da Parlamento dışından, hatta KARAOSMANOĞLU gibi yurt dışından kişiler de katılarak bir hükümet meydana getiriliyordu. Burada horlanan, aşağılanan siyaset kurumu ve demokratik rejimdi. Bizim sözde aydınlar bunu da alkışladılar. Hatta solun birçok önemli ismi de bu alkış korosuna katılmıştı. Ta ki, 12 Mart'ın sopası kendi kafalarına da inmeye başlayınca kadar.

Nihat ERİM gibi bir anayasa hukuku profesörü, bu bağımsız Başbakan komedisi rolünü kabul etmemeliydi. Başbakanlık kendisine hayır getirmedi. Bu talihsiz görev, ona acı bir son da hazırlayacaktı. 1980 yılında korumasıyla birlikte bir elim suikast sonucu hayatını kaybetti. Allah rahmet eylesin.

Partilerden de, tabii bizden de hükümet üyesi aldılar. Diğer bir ifadeyle sormadan aldılar ve bunu zorunlu tuttular. Yani kişilerin hükümet üyeliğini kabul etmemek hakkı yoktu. Bir kısım arkadaşlarımız çok üzülen bu görevi aldılar. Genel İdare Kurulunda Partiden alınan üyelerle ilgili oylama yapılırken, Orhan Cemal FERSOY, Kabineye alındığı için iki elini yüzüne kapatarak üzüntüsünden gözyaşı dökmüştü. Maalesef, az sayıda da olsa, üzülmeyen kabul edenler de olmuştu.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığına, yani benim yerime de Ankara Hukuk'ta dört yıl birlikte okuduğumuz Erol Yılmaz AKÇAL tayin edilmişti. Erol, MENDERES Hükümetlerinde görev

yapmış, Yassıada'da hüküm giymiş çok değerli bir zat olan İzzet AKÇAL'ın oğluydu. Daha sonra Başbakanlık yapan Mesut YILMAZ'ın da amcasının oğlu ve Rize Milletvekili idi. Bakanlığa gideceği gün, devir teslim için makam arabası ile beni Selanik Caddesindeki evimden aldı. Son derece üzgündü. “Çok fenayım Necmi” dediğini hatırlıyorum. Ağlamaklı idi. Bakanlıktaki mutad merasimden sonra beni uğurladılar. Eve ve Partiye dönmüştüm.

Partideki odamda oturuyordum. İnsanoğlunun şaşmaz kuralı aynen yürürlüğe girmişti. Her gün sabahdan akşama kadar merdivenlerine dek dolup taşan Parti binası bomboştu. Telefonlarımız sanki kesikti. Hiç çalmıyordu.

Hükümetin 15 üyesi TBMM dışından alınmıştı. Bunların hepsi özenle seçilmiş Adalet Partisi, Demokrat Parti karşıtı kimselerdi. Partilerden ise göstermelik olarak alınmış üyeler vardı.

Hükümet 1971 yılının Aralık ayına kadar gitti. Aralık ortalarında Nihat ERİM, bazı bakanların hizmet alanlarında değişiklik yaparak ikinci Hükümetini kurdu. O kabinde de Meclis dışından 11 üye vardı. Yani kafa yine aynı kafa idi. Bir kısım teknokratlar, arkalarına askeri gücü alarak ülkeyi yönetmeye devam edeceklerdi. Bunlardan biri de Adalet Bakanlığına getirilen İsmail ARAR'dı. Bir gazetecinin DEMİREL'in tekrar Başbakan olup olamayacağına dair sorusuna, “Güldürmeyin beni” diye cevap veren kişiydi. DEMİREL o tarihten sonra Milletin oyuyla 4 defa daha Başbakan olacaktı.

DEMİREL'in 1975, 1977 ve 1979'da tekrar Başbakan oluşuna şahit olan İsmail ARAR, bu duruma pek gülemese de, herkes ona gülmüştü. İsmail ARAR daha sonra, bir başka darbe yönetimi tarafından 12 Eylül 1980'den sonra kurulan Danışma Meclisine üye olarak atanmıştı. DEMİREL'in 1991'deki Başbakanlığını görmeye ise ömrü yetmemiş, 1983'de vefat etmişti. Allah rahmet eylesin.

Bu siyasi komediyi daha fazla sürdüremeyeceğini gören askeri güç, yeni bir oluşuma yöneldi. Ferit MELEN Başbakan yapıldı. Yapı ve zihniyet yine aynıydı. Sekiz tane Meclis dışı kabine üyesi, ülkeyi sözde kurtaracak teknokratlar ve bazı partili üyeler.

Gerçi alınanlar arasında bizden olan Turgut TOKER, Rıfkı DANIŞMAN, Mesut EREZ gibi değerli ve ehliyetli kimseler vardı. Ama onlar da bu yapının kendilerine biçtiği rolün dışına çıkamıyorlardı. Mayıs 1972'de kurulan bu Hükümetle işler, 1973 yılı Nisan ayına kadar süründü gitti.

CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİ

7 yıllık süresini dolduran Cevdet SUNAY'ın yerine seçilecek Cumhurbaşkanı için yapılan seçim bir hayli problemli ancak verdiğimiz ders bakımından da anlamlı olmuştu.

12 Mart muhtırasını veren ekibin güçlü ismi ve muhtıranın altına Kara Kuvvetleri Komutanı olarak imza koyan Orgeneral Faruk GÜRLER, Ağustos 1972'de Genel Kurmay Başkanı olmuştu. 12 Martçılar, Faruk Paşa'yı Cumhurbaşkanı yapmak istiyordu. Devletin en üst noktasına da hâkim olmak gibi bir tavır içine girmişlerdi. Gerçi Hava Kuvvetleri Komutanı

Muhsin BATUR'un da, askeri gücü tehdit unsuru olarak kullanarak Devletin başına geçmek gibi bir ihtirası vardı. Nitekim 1980'de aday olup zorlayacak, ancak o da Faruk GÜRLER gibi muvaffak olamayacaktı.

GÜRLER Paşa, hedefe yürümek için süresi dolmadan Genel Kurmay Başkanlığından Mart 1973'de emekliliğini istemişti. 1961 Anayasasına göre Cumhurbaşkanı ancak TBMM içinden seçilebildiği için, GÜRLER, Cumhurbaşkanı SUNAY tarafından alelacele kontenjan senatörü olarak atandı. Yani SUNAY da bu oyunun içinde rol aldı veya alması istendi.

6 Nisan 1973'de yapılan oylama öncesi, GÜRLER seçilemezse askerin müdahale olacağı söylentisi ve kanaati epey yaygındı. 12 Mart cuntasının GÜRLER'i seçtirmek istediği ve bu tehditlerin gölgesinin TBMM üzerine düşmesi için örtülü bir çaba içinde olduğu açıktı. Oylama günü Genel Kurmay Başkanı SANCAR ve Silahlı Kuvvetlerde görev yapan generallerin önemli bir kısmı, üniformalarıyla Meclis Genel Kurul localarını doldurmuşlardı.

İhsan Sabri ÇAĞLAYANGİL, arkadaşı olan emekli Oramiral Fahri KORUTÜRK'ü telefonla arayıp "Frakını al gel" diyerek Ankara'ya çağırmişti. KORUTÜRK, 1960 öncesinde Deniz Kuvvetleri Komutanlığı görevinde de bulunmuş, darbeden sonra Temmuz 1960'da emekliye sevk edilmişti. Çeşitli ülkelerde Büyükelçilik yaptıktan sonra 1968'de SUNAY tarafından kontenjan senatörü olarak atanmıştı. Ancak İstanbul'da ikamet ediyor ve aktif siyasetten uzak bir hayat sürdürüyordu.

KORUTÜRK, CHP Genel Başkanı ECEVİT ile varılan mutabakat sonucu ve CHP ile birlikte verdiğimiz 365 oyla Cumhurbaşkanı seçilmişti. Sivil kıyafetiyle Genel Kurul Salonunda yalnız oturan GÜRLER ve locaları dolduran generaller büyük bir hayal kırıklığı yaşamışlardı. Parlamento ise onurlu bir direniş göstermişti. Daha sonra ciddi bir hastalığa duçar olan GÜRLER Paşayı, DEMİREL'in yurt dışına tedaviye gönderdiğini hatırlıyorum.

Cumhurbaşkanı KORUTÜRK, ara dönemin son hükümetinin başına, Ferit MELEN'in yerine Naim TALU'yu Başbakan olarak atamıştı. Tabii Adalet Partililerin arzusu ve talebi ile. 15 Nisan 1973'de kurulan ve AP ağırlıklı olan bu Hükümet, 1973 Seçimlerinde CHP'nin birinci parti çıkması üzerine, Ocak 1974'de Birinci Ecevit Hükümetinin kuruluşuna kadar görev yaptı.

1973 SEÇİMLERİ VE KOALİSYONLAR DÖNEMİ

1973 SEÇİMLERİ

14 Ekim 1973 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçiminde, 1971’den itibaren süren merkez sağdaki hizip kavgasının ve parçalanmanın sonucu olarak ikinci parti durumuna düştük. Milli Selamet hareketinin de bu oy kaybında payı büyüktü. Nitekim ERBAKAN liderliğindeki bu parti yüzde 12’ye yakın oyla 48 milletvekili çıkarmıştı. Bizim bünyeden olan arkadaşların partisi Demokratik Parti ise, yine yüzde 12 civarında oy oranı ile 45 milletvekiline sahip olmuştu. Birinci parti CHP yüzde 33 oyla 185 sandalye elde etmiş, bizim oy oranımız olan yüzde 29,82 ise, 149 milletvekili çıkarmamıza yetmişti ancak.

Adalet Partisi olarak biz Urfa’da yine başarılı olmuştuk. Birinci parti olarak 4 milletvekili çıkardık. Ben, Mehmet AKSOY, Mehmet BUCAK ve Halil MİLLÎ seçildik. Diğer üç milletvekili ise CHP’den Celal PAYDAŞ, Milli Selamet Partisinden A.Kadir ÖNCEL ve Demokratik Partiden eski yol arkadaşım Mustafa KILIÇ olmuştu.

ECEVİT’in CHP’si, tek başına hükümet kuracak sayıya erişemediğinden, hükümet kurma arayışları 1974 başlarına kadar sürdü. Ocak 1974’de CHP ile MSP Koalisyon Hükümeti kuruldu. ECEVİT bu Hükümeti kurarken, ERBAKAN’ın temsil ettiği hareketin haklılığını şimdiye kadar kabul edemeyişini “tarihi yanlış” olarak açıkça ifade etti.

İşte bu ifade ile tarihi yanlış sözü siyaset hayatımıza girmiş ve önemli bir dönüm noktasını teşkil etmişti. ERBAKAN artık Devlet kapısından içeri giriyordu. Tabii ki hüküm tarihe aittir.

ERBAKAN Başbakan Yardımcısı olmuş, İçişleri, Adalet gibi önemli bakanlıkların yanında Tarım, Ticaret ve Sanayi Bakanlıkları gibi teknik bakanlıklar da MSP’ye verilmekteydi.

ECEVİT ilk defa Başbakan oluyordu. Parti siyasetindeki görüş ayrılığı sebebiyle Genel Başkanı ve çok şey borçlu olduğu İNÖNÜ ile büyük ölçüde ters düşmüştü. İNÖNÜ müdahaleye açıkça karşı çıkılmasını istemiyordu. Ara dönem hükümetlerine üye verilmesi konusunda ECEVİT ile aralarında görüş ayrılığı da bulunmaktaydı. Bu sebeple ECEVİT güçlü Genel Sekreterlik görevinden ayrılmıştı. 4 Mayıs 1972 Kurultayında, ECEVİT’ten bahisle “Ya o ya ben” tarzındaki restine rağmen teklifleri Kurultay tarafından onaylanmayınca İsmet Paşa istifa etmişti. Genel Başkanlıktan, CHP’den ve milletvekilliğinden ayrılıp eski Cumhurbaşkanı olarak tabii senatörlük görevi almıştı. Bunun üzerine 14 Mayıs’ta yapılan Kurultayda ECEVİT Genel Başkan olmuştu.

CHP’nin 14 Mayıs Kurultayına, AP’yi temsilen misafir olarak katılmıştım. Politika adına ibret verici, ders alınacak bir durumdu. İNÖNÜ kürsüde oturuyordu. Salon soğukçaydı ve paltosu sırtına atılmıştı. Doktoru Zafer PAYKOÇ hemen arkasında biraz alçakta oturmaktaydı. Koskoca Garp Cephesi Kumandanı, Atatürk’ün yakın dostu, silah arkadaşı, yılların Cumhurbaşkanı, Başbakanı omuzları çökmüş bir vaziyette öğrencisine yeniliyordu. Belki de askeri ve siyasi alanda bunca önemli işleri yaptıktan sonra, yaş da gelip 90’a dayanınca siyasette var olmak için daha fazla ısrar etmeden ve Genel Sekreteriyle çatışmaya girmeden ayrılmalıydı.

Daha genel bir ifadeyle, siyasetçi de zamanı gelince, hangi yaşta ve mevkide olursa olsun, kendisine “Yeter artık” denilmeden gitmesini bilmelidir.

ECEVİT’in “tarihi yanlışlığı” fazla sürmedi ve yerini günün gerçeklerine bıraktı. On ay kadar süren Hükümet Kasım 1974’de son bulmuştu. Belki de ECEVİT, yanlışlığını zannetmekle yanlışmıştı. ERBAKAN zor adamdı. Hayalleri kendi kafasına bile sığmaz, hareketleri ve hedefleri de çağdaş dünyaya sığmazdı. Arap ve İslam dünyası için taşıdığı tasavvurlar, KADDAFİ’nin urban çadırında bile hakarete varan bir alayla karşılanacaktı.

Bu arada ECEVİT-ERBAKAN Hükümeti, Temmuz 1974’de Kıbrıs Harekâtını başlatmıştı. Askeri olarak bir başarı elde edilmiş, Kıbrıs Türklüğü o zor günlerinde yalnız bırakılmamıştı. Ne var ki Kıbrıs’a çıkışımızın siyasi sonuçları hâlâ çözüm bekler halde süregelmektedir.

ECEVİT, ERBAKAN ile hükümeti bozduktan sonra başka ortak bulamamış ve tekrar hükümet kuramamıştı.

Cumhurbaşkanı KORUTÜRK, Kontenjan Senatörü Sadi IRMAK’ı hükümet kurmakla görevlendirmişti. IRMAK’ın partisi de yoktu, desteği de yoktu. 24 üyeli kabinenin 15 üyesini TBMM dışından almıştı. Böylece partilerden tarafsız bir görünümle destek bulmayı umut ediyordu. Profesör ve iyi niyetli bir kimseydi. Ancak Başbakanlıkta tek başına oturuyordu.

Sadi IRMAK Hocanın kurduğu bu Hükümet Mart 1975’e kadar üç ay sürmüştü. Demokrasi ve siyaset kurumu dışında işletilmek istenen çarklar bir türlü dönmüyordu. Demokrasiyi koruma aşamasına ve bilincine henüz yeterince ulaşamamış da olsa, toplumumuz demokrasi dışı formüllere de sempati duymuyor, kabullenmiyordu.

PARTİDEKİ ÇALIŞMALARIM

Partideki görevime devam ediyordum. Seçim İşlerine bakan Genel Başkan Yardımcısı, yani Seçim İşleri Başkanı olmuştum. Arkadaşlarla uyum içinde çalışıyorduk. O zaman Genel Merkez Selanik Caddesi ile Yüksel Caddesinin köşesinde iki bina halinde idi. Kızılay’dan taraf olan üç katlı binada Genel Başkanlık, Genel Sekreterlik, Sadettin Bey’in başında olduğu Teşkilat Başkanlığı ve diğer bazı birimler vardı. Yukarı taraftaki iki katlı binanın üst katı da bizim Seçim İşlerine aitti. Seçim İşleri Başkan Yardımcım ise, Tokat Senatörü, eski hâkim Osman HACIBALOĞLU isminde, benden epey yaşlı 1916 doğumlu çok muhterem bir zattı. Edep ve nezaket timsali bir insandı. Nur içinde yatsın.

Ayrıca iki eski milletvekili arkadaşımız da bize yardım ederlerdi. İkisi de hukukçuydular. Biri eski Adana Milletvekili Kemal ÇETİNSOY, diğeri de eski Kars ve Ordu Milletvekili Cengiz EKİNCİ idi. İkisini de rahmetle yâd ediyorum.

Seçim İşleri Başkanlığı görevim 12 Eylül 1980 darbesine kadar devam etti. 1977 Milletvekili Genel Seçimi, 1975, 1977 ve 1979 Cumhuriyet Senatosu kısmi yenileme seçimleri, 1975 ve 1979 Milletvekili ara seçimleri ile 1977 Mahalli İdareler Genel Seçimi benim Seçim İşleri Başkanlığı görevim esnasında olmuştur. Partinin aday belirleme süreci başta olmak üzere,

seçimlerin hukuki alt yapısıyla ilgili tüm çalışmalar arkadaşlarımla beraber tarafımızdan yerine getirilmiştir.

1.MİLLİYETÇİ HÜKÜMET

Sadi IRMAK Hükümeti ayakta durmaya çalışırken, biz de Adalet Partisi olarak milliyetçi sağ partileri toparlayıp bir hükümet kurma projesi geliştirdik. “Milliyetçiler birleşiniz” gibi bir sloganı yavaş yavaş kullanmaya başladık. Sovyet ihtilalinin kullandığı nl “Proleterler birleşiniz” sloganının milliyetçi temeldeki bir versiyonu gibiydi.

Ancak karşı grşllerden bunun ayrımcılık olduğuna dair eleştiriler gelmekte gecikmedi. Gerçi bizim böyle bir niyetimiz yoktu. O dönemlerde şimdiye göre çok daha güçlü ve agresif olan sol, tabii ki elindeki her imkânı kullanacaktı. Kullandı da. Kurduğumuz Hükümetleri, Milliyetçi Cephe Hükümetleri veya kısaca MC Hükümetleri diye damgaladı.

DEMİREL Başkanlığında kurulan Birinci Milliyetçi Hükümet, 31 Mart 1975’de göreve başladı. Sol muhalefet, hükümet ilanının 31 Mart gününe rastlamasını da ayrı yönden eleştiri konusu yapmakta gecikmedi. Hkmetimizi 31 Mart Hükümeti diye adlandırarak, Osmanlı Dönemindeki 31 Mart irtica hareketi ile özdeşleştirmeye çalıştılar.

Bu Hükümette de, Ecevit Hükümetinde olduğu gibi ERBAKAN Başbakan Yardımcısı idi. Ayrıca diğer sağ Milliyetçi Partilerden Güven Partisi ile Milliyetçi Hareket Partisi de Hükümete dâhil olmuştu. Güven Partisi Genel Başkanı Turhan FEYZİOğLU ve Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alpaslan TüRKEş diğer Başbakan Yardımcıları idiler.

ECEVİT’in attığı kapıdan Devletin içine giren ERBAKAN bu yürüyüşüne devam ediyor, bir de 27 Mayıs darbesinin önemli ismi TüRKEş, ilk defa sivil bir hükümette yer alıyordu. 27 Mayıs 1960’dan sonraki askeri hükümette görev alışı sayılmazsa, bu da onun yönünden bir ilkti.

ERBAKAN ve TüRKEş’in durumu bizim camiada da eleştiri aldı. Ama ne var ki, 27 Mayıs da, TüRKEş de, ERBAKAN da Türkiye’nin gerekleriydiler.

İddialı bir Hükümet kurulmuştu. 12 Mart sürecinde Başbakan olarak hükümet kurmuş Ferit MELEN, bu Hükümette Milli Savunma Bakanıydı. Ayrıca bizim Partiden İhsan Sabri ÇAğLAYANGİL, Ali Naili ERDEM, Selahattin KILIÇ, Turhan KAPANLI, Nahit MENTEşE gibi önde gelen bazı arkadaşlarımız da Kabinede yer alıyordu.

Bu Hükümet döneminde, 3 Nisan 1977’de, hem Parti, hem Urfa, hem de şahsım yönünden çok büyük bir olay cereyan etti. Evet, bu hükümet Urfa Tünellerinin temelini atıyordu. Tarihi bir olaydı. Urfa Havaalanı o zaman gelen kalabalık heyeti taşıyan uçakların inişine müsait olmadığı için, DEMİREL Gaziantep Havaalanına inmiş, kendisini orada karşılamıştık.

Arabaya bindik, kendisi makam aracının arka sağında oturuyor, yanında ortada ben vardım. Benim solumda da Faruk SKAN’ın bacanağı ve Urfa Valisi olan Rafet ELLİ oturuyordu. Önde şoförün yanında koruma müdürünün oturması gereken yerde de Mustafa KILIÇ oturmaktaydı.

DEMİREL, yapacağı konuşmanın yazılı olduğu metni “Bak, mahalli olarak ilave edilecek bir şey var mı” diyerek bana verdi. Ben o uzun konuşmayı okumaya devam ederken, Gaziantep mıntikasını geçmiş, Urfa hudutlarından içeri girmiştik. DEMİREL ile solumdaki Vali Bey konuşuyorlardı. Tabii konu GAP, su, Fırat, Harran’dı. Bir ara DEMİREL’in Valiye şunu söylediğine şahit oldum ve okumayı keserek dikkat kesildim. “Biliyor musunuz Vali Bey, benim bu gün siyasetteki misyonum bitiyor, hatta hayattaki misyonum bitiyor” diyordu. Yani ben bunun için yaşıyorum demek istemişti. Kendi tayin ettiği Valisine siyasi propaganda yapmayacağına göre, bu söz o gün beni hayli etkilemişti.

Urfa’ya vardık ve tören başladı. Kendisi konuşmasından önce, programda olmamasına rağmen, “Sen de çık konuş” dedi. Konuşmaya başladığımda projenin önem ve ihtişamı sebebiyle o kadar heyecanlıydım ki, söylediklerimin tek bir kelimesini bile hatırlamıyorum.

Konuşmalardan önce Başbakan bana demişti ki, “Bu topraklara Halil İbrahim bereketini getireceğimizi söylüyoruz, bir hoca getirelim de Kur’an okunsun, öyle temel atalım”. Yusuf Paşa Camiinin İmamı Cuma Hocayı getirmiştik. Temel atma kürsüsüne gittik. Baraj temelleri dinamit patlatılarak atılmış. Kur’andan bir surenin bazı ayetleri okundu ve patlatma butonuna basıldı. Dinamitler patladı, renk renk dumanlar göğe yükseldi. Önce gözlerim yaşardı, kendimi tutamadım, ellerimi yüzüme kapatıp ağladım.

*Urfa Tünellerinin Temel Atma Töreninde tünel maketli kürsüde konuşurken.
3 Nisan 1977*

Kolay değil, çatlayan topraklara, boynu bükük kuruyan ekinlere, binlerce yıldır uzaklarda sessizce yatağında akan Fırat'ın suyu geliyordu. İnanılması zordu ama geliyordu işte. Tarih 3 Nisan 1977, saat 16.00 idi. Bu tarih Urfa'nın ve bu suyun damlayacağı her yerin hayatında en önemli dönüm noktasıdır. Bir milattır. Siyaset unutturur, yapanlar da unutulur. Ama bu su akmaya devam eder. Önemli olan da zaten onun akmasıdır.

Bu Hükümet DEMİREL'in kurduğu dördüncü kabineydi ve zamanın istikrarsız şartlarına rağmen epey uzun sürdü sayılabilir. 1975 Martından 1977 Haziranına kadar devam etti. Bizim Urfa tünellerinin temelini atılmasından iki ay sonra yerini ECEVİT'in 2. Hükümeti'ne bırakacaktı. Neyse ki biz tünellerimizi kurtarmış, aradan çıkarmıştık.

1977 SEÇİMLERİ VE 12 EYLÜL

5 HAZİRAN 1977 SEÇİMLERİ

1.Milliyetçi Hükümet 5 Haziran 1977 Milletvekili Genel Seçimlerine kadar Ülkeyi idare etti. Bu seçimlerde ECEVİT'in CHP'si, oylarını yüzde 41'e yükselterek 213 sandalye elde etti. Ülkede bir "Karaoğlan efsanesi" yayılıyordu. Halk da ECEVİT'in bu havasına ilgisiz değildi. Bu Türk solunun çok partili hayatta aldığı en yüksek oydur.

Biz oylarımızı yüzde 29,82'den yüzde 36,87'ye, sandalye sayımızı da 149'dan 189'a yükseltmiştik. 1971'de başlayan çatlama larla gelen oy kayıpları, 6 yıl aradan sonra yerini oy artışına bırakmıştı. Adalet Partisi tekrar yükselişe geçmişti ve ileriki yıllarda da bu devam edecekti.

Bünyemizden ayrılan Demokratik Parti yüzde 2'lerin altına inerek yok olma sürecine girmiş, ERBAKAN'ın MSP'si, yüzde 12'lerden 8,5 seviyesine düşmüş, sandalye sayısı da yarıya inmişti. Buna karşılık TÜRKEŞ'in MHP'si oylarını ikiye katlayarak yüzde 6 seviyesinin üstüne çıkmıştı. 16 milletvekili çıkararak geleceğin siyasetinde var olacağının işaretini vermekteydi.

ECEVİT, salt çoğunluğa sahip olmadığından hükümet kuramıyor, koalisyon ortağı da bulamıyordu. Cumhurbaşkanı KORUTÜRK, en fazla sandalyeye sahip partinin Genel Başkanı olarak ECEVİT'e hükümeti kurma görevi vermişti.

Salt çoğunluğa sahip olmayan CHP, koalisyon ortağı bulamadığı gibi aramıyordu da. Buna rağmen Hükümetini kurdu ve çoğunluk sağlanmadan ilan edildi. Cumhurbaşkanı KORUTÜRK'ün ekseriyeti bulamadığı aşikâr olan bu Hükümet listesini onaylayıp ilan edişi garip karşılandı ve Çankaya Hükümeti denmeye başlandı.

21 Haziran'da kurulan 2.Ecevit Hükümeti, 21 Temmuz'a kadar yaşadı. Daha çok DEMİREL ve AP tarafından yürütülen yoğun eleştirilere daha fazla dayanamadı.

2. MİLLİYETÇİ HÜKÜMET

Hükümet kurma görevi yine DEMİREL'e verilmişti. 21 Temmuz 1977'de DEMİREL Hükümeti kurdu ve 5.defa Başbakan oldu. Bu Hükümette ERBAKAN yine Başbakan Yardımcısı idi. Alpaslan TÜRKEŞ de diğer Başbakan Yardımcılığı görevini üstlenmişti. Hükümete 2.MC Hükümeti ismi verilmişti bile.

Hükümetin kuruluşunu yakından takip etmemiştim. Bir Cuma günü hükümet listesi ilan edilmişti. Namazdan sonra Partiye geldiğimde arkadaşlar radyodan dinlemişler, tebrik ettiler. Başbakan DEMİREL bana da Adalet Bakanlığı görevini tevdi etmişti.

Ertesi gün mutad merasim için makam arabası eve geldi. Bakanlığa giderek Ecevit Hükümetinin Adalet Bakanı Erzurum Milletvekili Selçuk ERVERDİ'den görevi devraldım.

Hukukçu olmama rağmen, hâkimlik, savcılık gibi görevlerde bulunmamıştım. Avukatlık hizmetimse, partililerin meccanen aldığı davalarını takip etmekle sınırlıydı. Şimdi ise Adalet Bakanlığı gibi önemli kurumun başına geçiyordum.

Bakanlığın oturmuş düzgün bir kadrosu vardı. Hukuk İşleri, Ceza İşleri, Cezaevleri gibi Genel Müdürlükleri vardı. Müsteşar Melih EZGÜ de hâkimlik mesleğinden dirayetli bir zattı. Biraz CHP eğilimli olduğunu daha sonra öğrendim. İyi münasebetler kurduk, çok yardımını gördüm.

Yüksek Hâkimler Kurulu Başkanı Mazhar BUDAK, CHP Artvin Milletvekili Abdullah Naci BUDAK'ın ağabeyiydi. Yargıtay Başkanı da Cevdet MENTEŞ'ti. Bu kadro ile iyi çalışmalarım oldu. Buna sebep de benim hukukun üstünlüğü ve yargı bağımsızlığına olan bağlılığımı onlara ilk başta ve açıkça ifade etmem olmuştur.

Hakikaten benim fakülte yıllarımdan itibaren yargının tam ve kesin bağımsızlığına, tarafsızlığına değişmeyen bir inancım vardı. Bunu bakanlığın üst kadrosu önünde ifade etmiştim. “Burada oturduğum günden kalkıp gideceğim güne kadar benim ağzımdan, şu dosya ne oldu veya şu hâkim, şu savcı nerededir sözünü işitmeyeceksiniz” demiştim. Gerçekten de kalkıp gittiğim güne kadar işitmediler. Bu tavrımın onları etkilediğini hissediyordum. Beni de sevdiler. Oradan ayrıldıktan sonra da bu iyi ilişkiler sürdü.

Anayasa gereği Yüksek Savcılar Kurulunun Başkanıydım. Kurulda Bakanlık Müsteşarı ve Özlük İşleri Genel Müdürü de bulunuyordu. Keza Anayasanın 143. Maddesine göre, Adalet Bakanı gerekli gördüğü hallerde Yüksek Hâkimler Kuruluna da Başkanlık yapabiliyordu. 1961 Anayasası, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Yüksek Savcılar Kurulunu, iki ayrı kurul olarak düzenlemişti. Adalet Bakanının her iki kurul üzerinde, özellikle de Yüksek Savcılar Kurulunda büyük ağırlığı vardı. Buna rağmen yargı faaliyetine müdahil olmak, bize ve fikriyatımıza yakın savcı ve hâkimleri öne çıkarmak gibi bir yaklaşımın içinde ne ben, ne de Hükümetimiz asla olmadık. Oysa o günlerde ülkede siyasi kutuplaşma had safhadaydı. Bizim Adalet Partisi de zorunlu olarak bu ayrışmanın bir tarafında yer almaktaydı.

Parlamentonun parçalı ve istikrarsız yapısı, Hükümete fazla hayat süresi tanımadı. 1977 yılının sonlarına doğru yine cadı kazanı kaynamaya başladı. Bizden adam alıp hükümeti düşürme projesi yürütölmeye başlandı. Ve siyaset tarihimizin en nahoş olaylarından biri cereyan etti.

Bizim Gruptan 12 arkadaş istifa ettirildi. Bunların 11'ine bakanlık verildi. Bu organizasyonu yapan da Konya Milletvekili Oğuz ATALAY'dı. Kendisi hükümete girmedı. 11 arkadaş ECEVİT'e götürerek, kendi Partisinin Hükümetini yıktı. Bu yakışksız görüşmeler Güneş Motel diye bir yerde cereyan etmiş. Onun için de bu Hükümetin adı Güneş Motel Hükümeti olarak siyasi ajandamıza kaydoldu.

Hükümet düştü. Tarih 5 Ocak 1978'di. Türk siyasetinin kötü bir sayfası da böyle kapanıyordu.

GÜNEŞ MOTEL HÜKÜMETİ

Bizden sonra kurulan yeni Hükümette maalesef bizim hemşehrimiz, benim yıllarca birlikte siyaset yaptığım Mustafa KILIÇ da vardı. Urfa’da Parti yoklamasında kazanamadığı halde, teamüllere aykırı olarak, Ankara’dan kontenjan milletvekili yapmıştık. Kefili de ne yazık ki bendim.

Kendisinden rica etmiştim. Dedim ki, “Kirve, sen versen de vermesen de ECEVİT bizi düşürecek sayıyı buldu. Biz nasıl olsa gidiyoruz, fakat gel sen bu yanlış işin içinde olma”. Dinletemedim. “Rica ediyorum bana dokunma” dedi. Bakanlık tatlı gelmişti. Güneş Motel Hükümetinin Devlet Bakanı oldu.

Güneş Motel Hükümeti epey dayandı. Kasım 1979’a kadar iki seneye yakın sürdü. Daha önce kurulan Milliyetçi Hükümette Başbakan Yardımcısı Turhan FEYZİOĞLU, bu Hükümette de Başbakan Yardımcısı oldu. Ne yaparsınız siyaset bazen ve bazıları tarafından böyle anlaşıyor, böyle yapılıyordu.

ADALET PARTİSİ AZINLIK HÜKÜMETİ

14 Ekim 1979’da yapılan Cumhuriyet Senatosu kısmi yenileme seçimiyle, Millet Meclisi’nde boş bulunan 5 sandalye için ara seçim birlikte yapıldı.

Eski parlak günlerimize dönüş başlamıştı. Senato’nun 50 üyesi için yapılan yenileme seçiminde, yüzde 47 oyla 33 senatörlük çıkarmıştık. CHP ise 12.

Milletvekili ara seçiminde ise sonuç daha çarpıcıydı. Yüzde 54 oy oranıyla seçime konu 5 milletvekilliğinin tamamını kazanmıştık. Özellikle CHP’nin çok güçlü olduğu Edirne’yi kazanmamız anlamlıydı. Edirneli Partililerimiz, beş milletvekilliği kazanışımızı mahalli deyişle “Bej, bej” diye sloganlaştırmışlardı.

Bu siyasi zaferimiz ECEVİT’in CHP’sini çok sarstı. Hassas bir insan olan ECEVİT, bu yenilgiyi gurur meselesi yapmıştı. Bu arada bizden o tarafa gitmiş bazı arkadaşlar da nedamet getirip geri döndüler. 16 Ekim’de ECEVİT Hükümetin istifasını sundu.

Cumhurbaşkanı KORUTÜRK yine DEMİREL’i hükümet kurmakla görevlendirdi. Geçmiş tecrübelerden ağzımız çok yandığı için, Genel İdare Kurulunda ve Grupta kendi başımıza hükümet kurmaya karar verdik. Gerekli çoğunluk sayısından çok uzakta değildik ama çoğunluğumuz yoktu. Bir azınlık hükümeti olacaktık.

Azınlıktık, ama bizim dışımızdakilerin bir araya gelmesi pek zordu. ERBAKAN her zamanki rolünü oynuyordu. Bizi destekleyeceğini beyan etmişti. Destekledi de. Ama her gün burnumuzdan getirerek. “Kadayıfın altı daha kızarmadı” vecizesi işte o Hükümet döneminden kalma bir sözdür. Kadayıfın altı da kızınca bunları düşüreceğiz demek istiyordu.

12 Kasım 1979’da DEMİREL kendisinin 6, Cumhuriyetin 43. Hükümetini kurdu. Dolgun bir kadro ile kurulmuş iddialı bir hükümetti. Tecrübeli arkadaşlarımız vardı. Hükümetin

kuruluşunda DEMİREL’le yakın mesaimiz oldu. İki üç arkadaş için rica ettim. Onları Kabineye aldı.

Ancak Hükümet bir yıldan az sürdü. 12 Eylül 1980 darbesi ile son buldu. Ancak o dönem, siyasi tarihimiz için önemli ve ibret alınacak bir dönemdir.

Azınlık iktidarımızın önemli bir icraatı da, siyaset literatürüne “24 Ocak Kararları” olarak geçen ekonomik istikrar tedbirlerinin alınmasıydı. Programın teknik olarak hazırlanmasında, Başbakanlık Müsteşarlığı ve DPT Müsteşar Vekilliği görevine getirdiğimiz Turgut ÖZAL’ın katkısı çoktu. Oysa kararı alan ve uygulama iradesini koyan DEMİREL Hükümetidir. Artısı ve eksisiyle siyasi sorumluluğu bizimdi. ÖZAL 24 Ocak Kararlarına sahiplenmek için çok uğraştı. Bunda başarılı olduğu da söylenebilir. Program kamuoyunda ÖZAL’a mal edildi. 12 Eylül sonrasında darbeciler tarafından Başbakan Yardımcılığına getirilmesinde ve 1983’de iktidara gelmesinde, AP Azınlık Hükümeti döneminde DEMİREL tarafından kendisine verilen fırsatların büyük katkısı olmuştur.

Bir yandan ekonomiyi yoluna koymak için uğraşırken diğer taraftan terör alabildiğine artıyor, hatta arttırılıyordu. Sıkıyönetim vardı. Genel Kurmay Başkanı Kenan EVREN’di. Temmuz 1980’de Başbakan kendisini güneydoğuya göndermişti. Gitti dolaştı, fakat hiçbir şey çıkmadı. Çünkü maksat başkaydı. O dönemde görev yapmış Orgeneral Bedrettin DEMİREL, Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan hatıralarında açık açık şöyle anlatıyordu. “Müdahale kararımızın olgunlaşması için terörün artması gerekiyordu. Onun için bekliyorduk”. Bunu anlattığı dönemde günde 15-20 kişi ölüyordu. Bunu beklemenin ve önlemekle görevli olmasına rağmen seyretmenin adı ne konulabilirdi?

Şanlı bir tarihi miras bırakmasına rağmen, İmparatorluğun bir mirası da, işte bu darbeler kültürü idi. Halkın idaresine ve iradesine güvenmemek, inanmamak, ona teslim olmamak artık darbecilerin genlerine işlemişti.

Vatandaş da sanki bunu kabullenmişti. Tıpkı 27 Mayıs darbesinden sonra solcu öğrencilerin tankların üzerine çıkıp özgürlük nutukları çektikleri gibi. Bu defa da insanlar terörün durması için vatandaşlık haklarından vazgeçmeye çoktan razıydı. Darbecilerin, darbe yapma yerine güvenliği sağlama zorunluluğu bulunduğunu düşünmüyordu. Güvenliği, hürriyetini vererek alıyordu. Oysa hem hürriyet, hem güvenlik onun hakkıydı.

İnsanımız buydu. Onu Padişahın kulu olmaktan çıkarıp tebaa yapma aşağı yukarı 150 sene sürmüştü. Ta Tanzimat’a kadar. Şimdi ise kulluktan çıkıp tebaa olmuş insanımızı vatandaş yapma mücadelesi veriliyordu. O da kolay değildi. Tebaa, şuurlu vatandaş olunca o toplumlarda darbeler düşünülüyordu.

12 EYLÜL DARBESİ

Ve beklenen gün geldi. Kan pahasına, can pahasına, hürriyet pahasına, hukuk pahasına beklenen gün geldi. Akan kanı durdurması gerekenler, onu durdurmak için var olanlar, onu durdurma görevi Hükümet tarafından ayrıca kendilerine verilenler, onu bahane ederek

yönetime el koydular. Radyolar, aynı daha öncekilerin okudukları gibi, benzer metni tekrar tekrar okudular.

Senelerce Millete bayram diye kutlattırılan 27 Mayıs çare olmuş idiyse, 12 Mart ne için yapılmıştı? 12 Mart çareyse, 12 Eylül neyin nesiydi?

12 Eylül sabahına Ankara Dostlar Sitesindeki evimizde uyandık. Sabahın çok da erken olmayan bir saatinde kapımız çalındı. Zaten bekliyorduk çalınmasını. Binbaşı rütbesindeki bir subayla birkaç er gelmişti. Erler dışarıda bekliyordu. Binbaşı da ancak davetimiz üzerine içeri girdi. Gayet nazik bir subaydı. Çay ikram etmek istedik. Teşekkür ederek almadı. Silahım olup olmadığını sordu. Ruhsatlı tabancamı verdik. Zabıt tutarak aldı. Beni alacaklarını ifade ettiğinde hazır olduğumu söyledim. Eve veda ettim. Çocuklar sarsılmadılar ama üzgündüler. Eşim Yüksel ise, tıpkı 27 Mayıs'da olduğu gibi gayet metindi. Aşağıda askeri servis otobüslerinden biri bekliyordu. İçine girince birkaç arkadaş daha olduğunu gördüm. Ağrı Milletvekili Mikail AYDEMİR, Bolu Milletvekili Ahmet ÇAKMAK da vardı. Arkadaşlara takıldım. "Bakın sağ olsunlar bizi şık bir otobüsle alıyorlar. Bu üstü açık bir kamyon da olabilirdi" dedim. 1 Şubat 1939'da Urfa'da bindirildiğimiz üstü açık kamyon aklıma gelmişti. Ama o kadarını arkadaşlarıma söylemedim. Otobüsün kalkmasını beklerken, aynı sitede oturan değerli arkadaşım Urfa Milletvekili Bahri KARAKEÇİLİ'nin getirdiği çayı da hatırlıyorum.

Otobüsün yolcuları, yani gözaltına alınanlar tamamlanınca hareket ettik. Bazı CHP milletvekilleri de vardı. Oturduğumuz Dostlar Sitesi, milletvekillerin kurduğu bir kooperatif olduğu için sakinleri de hep milletvekilleri idi. Eve pek de uzak olmayan Kirazlıdere'deki Merkez Komutanlığına getirildik. Orada Urfa Milletvekili Mehmet BUCAK'ın da getirilmiş olduğunu gördüm. CHP'den Deniz BAYKAL, Urfa Milletvekili Celal PAYDAŞ, Diyarbakır Milletvekili İskân AZİZOĞLU da oradaydı. Bizden Denizli Milletvekili Kemal AYKURT'u, Bursa Milletvekili Kasım ÖNADIM'ı, Trabzon Senatörü ve Milli Savunma Bakanı Ahmet İhsan BİRİNCİOĞLU'nu hatırlıyorum. Sonra ayrı ayrı onar kişilik koğuşlara konulduk. Bizim koğuşta Mehmet BUCAK, Şevket KAZAN, CHP Milletvekili Erol SARAÇOĞLU, MHP Erzurum Milletvekili Nevzat KÖSOĞLU ve soyadını hatırlayamadığım TÖBDER Başkanı Ömer isimli bir arkadaş da vardı. Solcusunu, sağcısını birbirine katmışlardı. İçeride son derece samimi ve dostça bir ortamımız vardı.

Koğuşun galiba yaşlısı idim. Değerli Kardeşim Mehmet BUCAK ile birlikte sol görüşlü arkadaşlar bile bana hizmet ediyorlardı. Mehmet, "Ağabey rahatına bak, daha bir yıl buradayız" diyordu. Siyasi görüş ayırımı yapmaksızın birbirimizle kaynaşmıştık. Boş bir koğuşa askerlerden aldığımız battaniyeleri sererek küçük bir mescit yapmıştık. İmamlığımızı da çoğu kez Şevket KAZAN veya Konyalı Tahir Hoca yapıyorlardı. Günde yarım saat havalandırmaya çıkarıyorlardı. Yani tam mahpus gibiydik.

Gözaltı mı, tutukluluk mu, hükümlülük mü, ne olduğunu anlayamadığımız bu durum bir ay sürdü. Haftada bir gün görüşme vardı. Aileler ziyarete geliyorlardı. Eş ve yakın akrabalara izin veriliyordu. Nebiye Ablam, soyadı farklılığından dolayı kardeş olduğumuzu ispat edemediği için kapıdan çevrilmişti. Çok üzülmüştü rahmetli.

Bir ay sonra AP'liler ve CHP'liler serbest bırakıldı. Milli Selamet Partililer ve tabii bu arada bizim mescit imamı Şevket KAZAN, MHP'li Nevzat KÖSOĞLU ve sol görüşlü

TÖBDER’ciler de içeride kalmıştı. Bir sabah çok erken saatte bizi çıkardılar. Kalan arkadaşlarımız sabah namazında idiler. Vedomuz hüzünlü oldu. Kalanlar için çok üzgündük. Sonra onlardan bir kısmı açılan davalar sebebiyle değişik sürelerde epey tutuklu kaldılar. Bizim tahliyeden hemen veya bir müddet sonra Mehmet BUCAK tekrar alındı ve Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemesi kararıyla bir hayli tutuklu kaldı.

Biz içerdeyken darbeciler Hükümetlerini kurmuşlardı bile. Hükümet Başkanlığına eski Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Bülent ULUSU’yu getirmişlerdi. Kurdukları Hükümetin ilginç bir yapısı vardı. 12 Eylül darbesi ile devrilen 7.Demirel Hükümetinin Başbakanlık ve Devlet Planlama Müsteşarı olan Turgut ÖZAL, Başbakan Yardımcılığına getirilmişti. Turgut ÖZAL’ın DEMİREL’den izin alarak girdiği söylendi. Bilebildiğim kadarıyla böyle bir izin söz konusu değildi. Geriye kalanlar yine 12 Mart benzeri teknokratlardı. Teknokrat dedikleri, siyaset dışı ve hatta siyasetçilere ters bakan bazı insanları hükümet üyesi olarak atamak, darbeciler için artık gelenek haline gelmişti.

12 Eylül darbesinin öncesinde terör olayları korkunç boyutlara ulaşmıştı. Ve çıkış yerlerinden biri de Urfa’nın Hilvan ilçesiydi. İlk defa orada bir karakol polisini şehit ettiler. Sonra olaylar günbegün artarak yayıldı. Her gün resmi sivil pek çok insan ölüyordu.

Günde 15-20 kişi ölürken darbenin olgunlaşmasını beklemek ne kadar büyük bir kötülüktür, bunun kararını tarih verecektir. Yukarıda da belirttiğim gibi, Genel Kurmay Başkanı EVREN ve komuta kademesi olayları seyrediyordu. Nitekim aynı ordu, aynı komuta kademesiyle, 12 Eylül’den sonra olayları bastırmayı bilmiştir. Çok can yakarak, çok büyük insanlık dışı işkencelere imza atarak da olsa, bunu başarmıştır. Oysa demokratik rejim içinde, siyasi mekanizmanın kararlarıyla ve insanlık dışı uygulamalara tevessül etmeden de Türkiye huzura kavuşturulabilirdi. Yapmadılar, yapmak istemediler.

12 Eylül 1980 darbesi olmasaydı, 29 Ekim 1980’de Cumhuriyet Bayramı gününde, daha önceki adı Karababa olan Atatürk Barajının temeli atılacaktı.

Darbe ile düşürülen 7.Demirel Hükümeti, Atatürk Barajı ve GAP sulamaları için 4 milyar dolarlık kredi temin etmişti. Yüksek faizlere rağmen yıllık yüzde 5 gibi makul bir faizle bulunmuştu bu kredi. Darbeden sonra DEMİREL zamanının kredisidir diye küçümseyip kullanmadılar. Sonrasında 1 milyon İsviçre Frangı için Avrupa’da kapı kapı dolaştılar. Barajın başlangışı 6-7 yıl gecikti.

Darbeden sonra ülke büyük bir sessizliğe bürünmüştü. Milli Güvenlik Konseyi’nin, ki Genel Kurmay Başkanı, Üç Kuvvet Komutanı ve Jandarma Genel Komutanından oluşuyordu, tebliğlerinden başka bir ses duyulmuyordu. Milli Güvenlik Konseyi (MGK), yasama ve yürütme gücünü eline almıştı. Hükümet üyeleri şeklen vardı ve MGK’nın bürokratları gibiydiler. Yargının da MGK’nın tasvip etmeyeceği bir kararı alması söz konusu değildi. Zaten ceza yargılamaları büyük ölçüde Sıkıyönetim Mahkemelerince yapılıyordu.

Vatandaş da bu zorba idareye pek tepki göstermiyordu. Ya da cesareti yoktu. Büyük ölçüde sağlanan asayiş, insanımızı darbecilerin despotluğunu kabule zorlamıştı. Bir sohbette benim darbe karşıtı sözlerime Hacettepe Üniversitesi’nden bir profesör, “Ama Necmettin Bey, artık eşimle gece sokağa çıkabiliyorum” diye cevap vermişti. Ben de ona, “O gece sokağa

ıkabilmen karşılığında artık Nikaragua vatandaşı oldun. Güvenliğini, bedel olarak hürriyetini ödeyerek aldın. Oysa her ikisi de senin hakkındı” demiştim.

Nitekim aynı zihniyetin tezahürüdür ki, darbecilerin hazırladığı ve kendilerini teminat altına alan 1982 Anayasası için yapılan referandumda, vatandaşımız yüzde 92 oranında evet demiştir.

Genel Başkanımız, Başbakanımız DEMİREL ve Eşi Nazmiye Hanım, CHP Genel Başkanı Bülent ECEVİT ve Eşi Raşsan Hanımla birlikte Gelibolu Hamzakoy’da zorunlu ikamete tabi tutuluyordu. Daha doğrusu gözaltına alınmışlardı. Bir farkla ki, yanlarında eşlerinin bulunmasına izin verilmişti. Başbakan ve Ana Muhalefet Liderine mahsus özel bir gözaltı statüsü oluşturmuştu darbeciler.

Bizlerin, yani AP ve CHP’lilerin Ankara Merkez Komutanlığında salıverildiği zaman, DEMİREL ve ECEVİT de Hamzakoy’dan salıverilmişlerdi.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
DOĞRU YOL PARTİSİ DÖNEMİ

BÜYÜK TÜRKİYE PARTİSİ

PARTİMİZİN KURULUŞU VE KAPATILIŞI

Bütün Türkiye gibi bizler de siyasetin açılacağı zamanı gözlemeye başladık. Çünkü siyaset, istendiği zaman kapatılan, istendiği zaman da açılan bir tiyatro sahnesi gibi kabullenilmişti. 27 Mayıs'da da, 12 Martta da sahne ve perde aynı idi.

Herkesçe gayet iyi bilindiği için burada detaylara girmeyeceğimiz, 1982 Anayasa Referandumu süreci yaşandı. Evet demek ve bunun propagandasını yapmak serbest, hayır oyunu savunmak ise polis ve jandarma baskısına maruz kalmayı göze almak demektir. Bilhassa taşrada ve doğu, güney doğu bölgelerinde. Buna rağmen bizler dilimizin döndüğü kadar hayır oyu verilmesinin gerekliliğini anlatmaya çabaladık. Özellikle Anayasaya verilecek evet oyuyla Kenan EVREN'in Cumhurbaşkanı seçilmiş olacağına, Milli Güvenlik Konseyi Üyelerinin de Cumhurbaşkanlığı Konsey Üyesi seçilmiş sayılacağına dair maddelerin sakıncalarını izah etmeye çalıştık. Konulan Geçici 15. Maddeyle de EVREN ve arkadaşları, darbeciliklerinden dolayı ömür boyu yargılanamayacaklardı. Yaptıkları bu darbenin, öncesinde kan dökülmesine seyirci kalmalarının ve sonrasında gerçekleştirdikleri zulmün hesabının bir gün sorulacağını bildikleri için böyle bir korumaya ihtiyaç duymuşlardı. Nitekim bu kalkan onları uzun yıllar koruyacaktı.

1982 Anayasası ile birlikte partilerin kuruluşuna izin verildi. Hatta lütfedildi demek daha doğru olur. Bu lütfün nasıl ve ne ölçüde olduğu ileride anlatacağımız olaylarla daha iyi anlaşılacaktır.

DEMİREL'in Hamzakoy'dan dönüşüyle birlikte onun sevk ve idaresi altında siyasi faaliyete başladık. 1982 Anayasasının ve arkasından Siyasi Partiler Kanunuyla seçim hukukuna ilişkin diğer kanunların yürürlüğe girmesi büyük bir canlılık getirdi. Büyük Türkiye Partisi kuruldu. Büyük de sükse yaptı. DEMİREL ve bizler, yani AP'nin üst yönetim kadrosu 10 yıllık siyaset yasağına tabi olmuştuk. Bu sebeple yeni Partimiz olan Büyük Türkiye Partisinin kurucusu olamazdık. Bırakın kurucu olmayı, herhangi bir siyasi konuda tek cümle etmemiz bile yasağın kapsamındaydı.

Ağabeyim Şeref CEVHERİ benim yerime Partimizin kurucuları arasındaydı. Nahit MENTEŞE'nin kardeşi Orhan MENTEŞE ve diğer bazı isimler de aynı temsil özellikleri sebebiyle Kurucular Heyetinde yer almışlardı.

Büyük Türkiye Partisinin başına emekli Orgeneral Ali Fethi ESENER getirilmişti. Ali Fethi Paşa, düşünce itibarıyla bize yakın bir insandı. 3.Ordu Komutanlığından yeni emekli olmuştu. Burada biraz da 12 Eylülcülerin bize karşı malum tepkilerini azaltma mülahazası vardı. Tıpkı 27 Mayıs'tan sonra kurulan Adalet Partisinin başına Ragıp GÜMÜŞPALA Paşanın getirilmesi gibi. Bütün bu engelleme ve üstünü örtme çabalarımıza rağmen, MGK bizim yeni Partimize ancak 11 gün tahammül edebildi.

Daha sonra 1983 Seçimlerinde tek başına iktidara gelecek olan Turgut ÖZAL'ın Anavatan Partisi kısa bir süre önce kurulmuş, ancak kamuoyunun pek de ilgisini çekmemişti. Asker de kendi hükümetlerinin Başbakan Yardımcısı ÖZAL'a mesafeli duruyordu.

ÖZAL'ın Anavatan Partisinden kısa bir süre sonra kurulan Büyük Türkiye Partimiz müthiş bir heyecan uyandırmıştı. 12 Eylül 1980 tarihinde faaliyetine son verilen Adalet Partisi adeta yeniden canlanmıştı. Zaten “Büyük Türkiye” deyiimi DEMİREL'in ve Adalet Partisinin sloganıydı. AP döneminde ülkemizin kalkınmasını ve gelişmesini ifade etmek için dilimizden düşürmediğimiz bir sözdü. Şimdi artık yeni Partimizin ismi olmuştu.

Akay Caddesinde müstakil bir bina kiralık olarak tutulmuştu. 20 Mayıs 1983 tarihinde kuruluş dilekçesini verdikten sonra Akay Caddesine gelindiğinde adeta yer yerinden oynuyordu. AP ruhu yeniden vücut buluyordu. Bu heyecan dalga dalga bütün memlekete yayılmaktaydı. Adalet Partililer, bizlerin ayrıca duyurmasına gerek kalmadan tereddütsüz bir şekilde adreslerini bulmaktaydı. Hiçbir Partimiz, “Bu Parti neyin nesidir, bizim Partimiz midir?” diye sormadan saflara katılmaktaydı. Çünkü mesaj ve adres çok netti.

Ne var ki bu net görüntünün farkında olan sadece bizim Partililer değildi. DEMİREL'in liderliğindeki Adalet Partisi kadrolarının ülke siyasetinde bulunmasını hiç istemeyen 12 Eylülcüler de, AP ve hatta DP ruhunun Büyük Türkiye Partisinde hayat bulduğunu anlamakta hiç gecikmediler. Belki biz de tedbiri fazlaca elden bırakmıştık. Ali Fethi Paşa'yı Partinin başına geçirmekteki titizliğin benzerini, kuruluş coşkusu bir müddet için bastırmak ve saklamak suretiyle gösterebilirdik. Ama ok yaydan çıkmıştı bir kere.

Milli Güvenlik Konseyi 31 Mayıs 1983 Tarihli 79 Sayılı kararıyla, Büyük Türkiye Partisinin faaliyetlerini durdurmuştu. Bu oluşuma destek verdiğini düşündükleri Süleyman DEMİREL, Sadettin BİLGİÇ, Nahit Mentеше, Ekrem CEYHUN, Yiğit KÖKER, Ali Naili ERDEM, Hüsamettin CİNDORUK, Mehmet GÖLHAN ve İhsan Sabri ÇAĞLAYANGİL'in Çanakkale Zincirbozan'daki askeri tesiste zorunlu ikamete tâbi tutulmasına karar vermişti. Keza Cumhuriyet Halk Partisi'nden Sırrı ATALAY, Metin TÜZÜN, Celal DOĞAN, Deniz BAYKAL, Ferhat ASLANTAŞ, Süleyman GENÇ, Yüksel ÇAKMUR gibi isimler için de, siyaset yasağına aykırı davrandıkları gerekçesiyle Zincirbozan yolu görünmüştü.

Büyük Türkiye Partisi rüyamız çok çabuk bitmişti. Oysa her şey ne kadar iyi gidiyordu. Askerlerin yaptırdığı araştırmalarda Partimizin oylarının yüzde ellileri geçtiği söyleniyordu. AP'nin 1979 sonlarında başlayan ve darbeye durdurulan yükselişinin devam etmesi gayet normaldi. Milletin DEMİREL ve AP kadrolarına teveccühü artarak sürmekteydi.

Bu tablo tabiatıyla askeri cunta için ürkütücüydü. Onların bütün endişesi yaptıkları bu hukuk dışı işin ve bu ağır suçun bir gün hesabını verme korkusuydu. Büyük Türkiye Partisinin varlığına son verip, bir kısım arkadaşlarımızı yargısız olarak hürriyetlerinden yoksun bırakmak açıkça hukuka ve kendi yaptıkları Anayasaya aykırıydı. 1982 Anayasası o tarihte yürürlükteydi ve siyasi partilerin kapatılmasına karar verme yetkisi, Siyasi Partiler Kanununda belirtilen bazı hallerde, Anayasa Mahkemesine aitti. Anayasanın bugün hâlâ yürürlükte olan hükmü yokmuş gibi bir karar çıkartılıyordu. İşte darbe buydu.

Ali Fethi Paşa, değerli bir komutan, milli ve manevi değerlere sahip bir insandı. Elbette ki o hassas günlerde, emekli bir Orgeneralı Genel Başkan yaparak darbecilerin tasallutundan bir nebze olsun kurtulmak gibi bir düşüncemiz de vardı. Zaten Paşa, 1980 öncesi dönemde AP Hükümetinin Kara Kuvvetleri Komutanı adayıydı. Ancak Cumhurbaşkanı KORUTÜRK Hükümetin bu teklifine karşı Adnan ERSÖZ üzerinde ısrar edince, Cumhurbaşkanı ile Hükümet arasında inatlaşma yaşanmış, ikisi de atanamadan süreleri dolup emekli olmuşlardı. Onlarla beraber OLCAY Paşa da emekli olunca, bunların hepsinden daha kıdemsiz olan ve emekliliğe hazırlanan Ege Ordu Komutanı Org. Kenan EVREN, 1978 yılında aniden kendini Genel Kurmay Başkanlığı koltuğunda buldu. EVREN 2 yıl sonra 12 Eylül darbesini yapan kadronun başına geçecek, 1983'den sonra da 7 yıl Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturacaktı. Kader ve kısmet denilen şey bu olsa gerek. Buydu, ancak kim bilir daha neler görülecekti.

Büyük Türkiye Partisinin kuruluşundan 11 gün sonra haksız biçimde kapatılmasına karşı, Ali Fethi Paşanın sadece “Hayırlısı olsun” diyerek binadan bir daha dönmek üzere çıkıp gitmesini yadırgamıştık. En azından o günkü şartların elverdiği ölçüde bir tepki göstermesini beklerdik. Daha sonra vefatına kadar siyasetle ilgilenmedi. Allah rahmet eylesin. Bizim Genel Başkanlarımızdan biri olarak tarihimizde yerini almıştır.

Büyük Türkiye Partisinin kapatılmasıyla ilgili hafızamda yer etmiş diğer bir olay da, bizim AP Gençlik Kollarına mensup çocukların, Partinin eşyalarını kaçırmalarıydı.

Daha sonra DYP Genel Merkezi olarak da kullanacağımız Akay Caddesindeki 4 katlı müstakil bina, BTP Genel Merkezi olarak tutulup döşenmiş, gerekli büro donanımı konulmuştu. Ancak 31 Mayıs 1983 günü beklenmedik bir şekilde Partinin kapatılmasıyla, binanın kapıları, Ali Fethi Paşa ve yöneticiler çıktıktan sonra mühürlenmişti. Bin bir zorlukla ve maddi fedakârlıklarla temin edilen eşyalarımız da içeride kalmıştı. İşte o gece, başında bizim Yalçın ATALAY'ın olduğu Adalet Partili gençler binaya gizlice girdiler. Binanın bir tarafı Akay caddesine bakarken, diğer cephesi daha تنها bir sokaktaydı. İşte oradan bir camı kırarak içeri girmişler. Çıkartabildikleri kadar, daktilo, telefon makinesi ve diğer yükte hafif pahada ağır eşyaları almışlardı. Bizim çocuklar o gece kan ter içinde operasyonu bitirmişler, diğer bir ifadeyle kendi mallarını çalmışlardı. Aksi takdirde kapatılan bir partinin malı olarak el konulacak, bir depoya atılacaktı. O eşyalar daha sonra kuracağımız Doğru Yol Partisi için iyi bir ganimet oldu.

Burada Yalçın ATALAY'dan bahsetmek istiyorum. Yalçın benim manevi yeğenimdir. Ankara'ya yerleşmiş Siverekli bir ailenin çocuğudur. Makine Mühendisidir. Ama mühendislikten çok siyasetle uğraşmıştır. Adalet Partisi Ankara Gençlik Kolu Başkanlığı yapmış, Doğru Yol Partisinin de Genel Merkez yönetiminde bulunmuştur. Siyasette kendi adına bir ihtirası olmadığı için başka da bir görev talep etmemiştir.

Yalçın, siyaset hayatımda ve özel hayatımda kendime en yakın gördüğüm insanlardan biridir. Bir özelliği de, inişli çıkışlı olan siyaset hayatımda, ki siyasetin tabiatı böyledir, hep sıkıntılı günlerde yanımda durmasıdır. Yükseliş dönemlerinde de ortadan kaybolmuştur. Bu da onun asaletinden kaynaklanmaktadır.

MGK'nın 79 sayılı kararının ilan edildiği 31 Mayıs 1983 günü saat 13.00'de, ben, Nahit MENTEŞE, Ankara İl Başkanımız ve Hukuktan sınıf arkadaşım Bülent Şimşek ÖZÇELİK

Ankara Atlı Spor Kulübünde yemekte idik. Tebliğ aynı zamanda DEMİREL ve diğer arkadaşların 3 Haziran saat 17.00'ye kadar Çanakkale Zincirbozan'daki Komutanlığa teslim olmalarını içeriyordu. Tabii yemekten yarım kalkıp DEMİREL'in Güniz Sokaktaki evine geldik. DEMİREL haliyle üzgündü. Ancak endişeli bir halinin olduğunu hatırlamıyorum. "Gidelim bakalım bunu da görelim. Millet bunun da hakkından gelir" gibi konuşmalar yapıyordu. Ben orada kendisinden bir ricada bulundum. "Şimdiye kadar hep beraber yürüdük. Sizin arabanız çoktur. Ancak sizi ben götürmek istiyorum. Bu ricamı kabul edin. Sürgüne beraber gidemiyoruz maalesef. Bari götüren ben olayım. Sizinle beraber bu sürgüne gidemeyişimden adeta eziklik duyuyorum" dedim.

Gerçekten de, Zincirbozan'a sürülenler arasında olmayışına bayağı içerlemiştim. "Acaba Büyük Türkiye Partisinin kuruluşuna yeteri kadar katkı sağlamadığımı mı sandılar" diye düşündüm. Ama kendimden ve davaya hizmetimden hiç şüphem yoktu. Diğer arkadaşlarla beraber var gücümüzle Partiyi yeniden ayağa kaldırmaya çalışmış ve kaldırmıştık.

Bu konuyu evde de konuştuk. 12 Eylül'den sonra bir ay Merkez Komutanlığında yatmıştım. Zincirbozan'a gönderilecek arkadaşlarımız da, DEMİREL hariç, o vakit alınmamışlardı. Herhalde "Benim önceki yattığımı mahsup ettiler" demiş ve acı acı gülümsemiştim.

O arada oğlum İbrahim Cevher, Ankara Hukuktan okul arkadaşı olan ve Mersin'de ikamet eden Anamurlu bir ailenin kızı Ferda ile evlenmek üzereydi. 4 Haziran 1983'de düğünleri Ankara Anadolu Kulüp Salonunda yapılacaktı. Oğlumun nikâh şahidi de tabiatıyla Süleyman DEMİREL olacaktı. Benim Zincirbozan'a sürülmeyişimi anlamaya çalışırken, "Düğünün hatırına acıdılar herhalde" diyerek de hicvetmiştik.

DEMİREL, Zincirbozan'a gönderilmeyişimle ilgili üzüntüm karşısında bana ve geride kalan diğer bazı arkadaşlara, "Sizin burada kalmanızda da hayır var. Burada yapılacak işleri siz yaparsınız, burada da adam lazım" diyerek bir nevi teselli etti. Ancak benim arabamla gitmek için söz verdi. 3 Haziran 1983 günü sabah Saat 7'de evden kendilerini almak üzere anlaştık. Bizim Kırmızı Mercedes hikâyesi de böyle başladı.

ZİNCİRBOZAN

3 Haziran sabahı Saat 7'den biraz da önce Güniz Sokaktaki eve geldiğimde ayrılmış olduklarını üzüler ve hayretle gördüm. Kapının önünde bekleyen AP Adana İl Başkanımız Metin TOLAY'dan sordum. Beyefendinin burada fazla durmak istemediğini, o sebeple hareket ettiğini, benim de yolda kendilerine yetişmemi istediğini söyledi. Süratle yola koyuldum, Konya Yol Kavşağını biraz geçince kfileyi yakalayarak durdurdum. "Buyurun arabaya, sözleştiğimiz üzere sizi ben götüreceğim" dedim. Öyle de oldu.

Benim Kırmızı Mercedes'e doluştuk. Arabayı ben kullanıyordum. DEMİREL yanıma oturdu. Benim arkamda Sadettin BİLGİÇ, ortada İsmet SEZGİN, sağda da Nahit MENTEŞE oturmuştu. Zincirbozan kfilesi tamamlanmıştı, yola koyulduk. Önümüzdeki yeşil bir Mercedes'te DEMİREL'in kardeşi Hacı Ali DEMİREL gidiyordu. Hacı Ali direksiyondaydı.

Yol boyunca defalarca yeni Partimizin ismi ne olsun diye konuşuldu. Havayı yumuşatmak için şöyle de bir şaka yapmıştım. Önümüzde giden Hacı Ali'yi göstererek, "Efendim, Partinin adı Yükseliş, Başkanı da Hacı Ali olsun" demiştim. Yükseliş, Hacı Ali'nin özel kolejinin adıydı. DEMİREL de "Bırak şimdi şakayı, ciddi konuşuyoruz" diye cevap vermişti.

Öncelikli konumuz yeni Partinin kuruluşuydu tabiatıyla. "Bulun 30 kişi, kurun" diyordu DEMİREL. Yeni Siyasi Partiler Kanunu, parti kuruluşunda 30 kurucunun varlığını şart koşuyordu. Arkadaki arkadaşlardan biri, "Efendim zor. On yıl Başbakanlık yapmış bir kimsenin sürgüne gönderildiği ortamda, parti kurucusu olmayı kabul edecek kişileri bulmakta zorluk çekmez miyiz?" dediğini işittim. DEMİREL buna biraz üzüldü, bir müddet öylece durdu. Göz ucuyla süzebiliyordum.

Onun üzerine şöyle bir ifadede bulundum. "Efendim zoru kolayı yok, madem ki kurulması gerekiyor, madem ki ülkenin buna ihtiyacı var, endişe etmeyin bunu kurarız. Hayatımız pahasına da olsa kurarız. Bu görevin bize düşmüş olmasını da Yüce Allah'ın bize bir ikramı sayarız".

Bu ifademi yıllar sonra bir gün DYP'nin Grup Toplantısında, hükümetten ayrılmamız sebebiyle morallerin bozuk olduğu bir oturumda kürsüden aynen ifade etmiş ve şunu da eklemiştim. "Kendimizi değil, Partimizi anlatmaya çalışıyorum. Çünkü ülkenin de uygar bir Partiye ihtiyacı var". Gerçekten de O Partiye ülkenin ne kadar ihtiyacı olduğu bugün, 2012 tarihi itibarıyla daha açıkça görülmekte değil midir?

Çanakkale yolunda bu minval üzere konuşa konuşa gidiyorduk. DEMİREL'in söylediklerini arka sıranın ortasında oturan İsmet SEZGİN not alıyordu. Arabada beş kişiydik. Üçü Zincirbozan'da kalacak, ben ve İsmet Bey dönecektik. Ben direksiyonda olduğum için not alma işi de haliyle İsmet Bey'e kalıyordu. Partinin ismiyle ilgili yol boyunca değerlendirmeler yapıldı. Öne çıkan Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette geçen "Sırat el Müstakim" ifadesiydi. Meali "Doğru Yol" idi.

Bazen geç kalıyoruz gibi ifadeler olduğunda, DEMİREL "O zaman bizi kabul etmezler mi?" diye şakalar yapıyordu. Böylece Bursa'nın Osmaniye Kasabasına vardık. Orada bizi Bursa Teşkilatımızdan arkadaşlar karşıladı. Başlarında İl Başkanımız Abdulkadir CENKÇİLER vardı. 20. Dönemde milletvekilliğimizi de yapmış, daha sonra amansız bir hastalıktan Hakk'ın rahmetine kavuşmuştu. CENKÇİLER hem çok üzgün, ama yeni hareket için de çok azimliydi. Nur içinde yatsın.

Zincirbozan Deniz Üssünün, bize göre hapishanesinin nizamiyesine nihayet varabildik. Kapılar açıldı. DEMİREL, BİLGİÇ, MENTEŞE içeriye girdiler ve kapı tekrar kapandı. Öncesinde öpüşmüş, kucaklaşmıştık zaten. Kapının bir tarafında onlar, kapının dışında ben ve İsmet SEZGİN, bir müddet karşılıklı olarak birbirimizi seyrettik. Çok üzgündük, ama bezgin değildik. Demir parmaklıklar arkasında bir Başbakan seyretmenin anlatılması tarifsiz duygularını yaşıyorduk. Sanıyorum, o heyete dâhil olup da o parmaklıkların diğer tarafında olamamanın ezikliği de vardı içimizde. Birbirimizi seyretmekten kendimizi alamıyorduk. Ama almak zorundaydık. Onlar mahpus hayatlarına, biz de belki onlarınkinden daha zor olan

görevimize dönmek mecburiyetindeydik. Parmaklıklar ardındaki bir Başbakanın Partisini kuracaktık. Parmaklıkların önü ve arkası. Bakalım nasıl olacaktı?

Onlar yavaş yavaş uzaklaştı. Refakat eden görevlilerin gösterdiği bir yöne saparak gözden kayboldular. Biraz durduktan sonra biz de geri döndük. Kırmızı Mercedes’e binerek Bursa’ya döndük ve bir otele yerleştik. Yemeğe indiğimizde bazı arkadaşlar gelmişti. Hamdi ÜÇPINARLAR’ı iyi hatırlıyorum. Sonra bir bey daha geldi. Masadaki Bursalı arkadaşlar da, İsmet Bey de ona özel bir ilgi gösterdiler. Ben tanıyamadığım için biraz mesafeli kalmıştım. Hamdi ÜÇPINARLAR kulağıma eğilerek, “Ağabey, tanımadığımı anladım. O bey Cavit ÇAĞLAR” demişti. Sonraki yıllarda Cavit Beyle dostluğumuz gelişti.

ZİNCİRBOZAN GÜNLERİNDE OĞLUMUZUN EVLENMESİ

Ertesi sabah Ankara yoluna koyulduk. 4 Haziran’da Cevher’in nikâhı vardı. Anadolu Kulüpte kıyılacak nikâhtan sonra kokteyl ve yemek de verilecekti. Şahidimiz DEMİREL ise ne yazık ki Zincirbozan’da kalmıştı. Yolda giderken kendisine nikâh merasimini iptal etmeyi teklif etmiştim. Buna kesinlikle karşı çıkmış ve nikâh şahidi olarak yerine İsmet SEZGİN’i görevlendirmişti.

O sıkıntının içinde unutmamış, çiçek de göndermişti. Bundan çok duygulanmıştık. Çiçeğini boş bir koltuğun üstüne koyup, o koltuğu da nikâh şahitlerine ayrılan yere koymuştuk. İsmet SEZGİN ve Prof. Sait Kemal MİMAROĞLU’nun şahitlikleriyle nikâh kıyıldı. Dini nikâh aynı gün Dostlar Sitesindeki evimizde, eski Amasya Milletvekili ve Devlet Bakanı Muhammed KELLEÇİ tarafından kıyılmıştı.

Tabiatıyla bizlerde ve misafirlerin pek çoğunda büyük bir hüznün vardı. Düğün evine benzer bir halimiz kalmamıştı. DEMİREL ve diğer dava arkadaşlarımızın Zincirbozan’da keyfi olarak hapsedilmeleri morallerimizi çok bozmuştu. Oysa onların hepsi bu mutlu günümüzde burada bizlerle olacaktı. Şarkılar söylenecek, oyunlar oynanacaktı. Bunların hiçbirini yapmadık. İçimizden gelmedi. Gelinle damat için bir dans müziği dışında müzik çaldırmadım. Gelin tarafı da bu halimizi anlayışla karşılamıştı. Müteşekkirimiz.

Salonun bir köşesinde oturan, Tarsuslu sıhri akrabamız Kasım EKENLER’in yanına gitmiştim. “Kendine dikkat et, sen de sıradaymışsın. Seni de gönderecekler” dedi. Dönülmez bir yola girdiğimizi ve o yolda sonuna kadar yürümekten başka hiçbir seçeneğimizin olmadığını, olacağını da sanmadığımı söyledim.

Cevher ve Ferda, Dostlar Sitesine taşınırken boşalttığımız Bayındır Sokak 49 numaradaki dairemize geçici olarak yerleştiler. Cevher avukatlık stajını henüz bitirmiş birkaç ay sonra askere gidecekti. Askerlik dönüşü Adana’daki evlerine yerleşeceklerdi.

12 Eylül ve Zincirbozan’ın çocuklarımıza kadar uzanan böyle bir yansıması da olmuştu. Bu hep içimde bir hicran olarak durmuştur. Kendimi hep ve hâlâ borçlu hissederim. Ne yapalım şartlar öyleydi. Yine de 27 Mayıs şartlarına göre epey iyi sayılırdı. Allah’a şükürler olsun, oğlumuzun nikâhını da, mürüvvetini de bize göstermişti. 27 Mayıs’tan sonra, hasat zamanını ve bütün yazı geçirdiğimiz köyümüzde, ismini ihtilale karşı “Hürriyet” koyduğumuz ceylan ile

akşama kadar koşturan, 3,5 yaşındaki zıbınlı, sarı işlemeli külahlı Cevher evleniyordu. Gönlümüze göre bir düğün yapamasak da, bunu görmüştük. Hayat boyu ayağım yorganımı geçmedi. Eşim de öyledir. Her iki kıymetli evladımız da öyledirler, öyle yetiştirler. Onlara minnettarım.

DOĞRU YOL PARTİSİ VE 1983 SEÇİMLERİ

DOĞRU YOL PARTİSİNİN KURULUŞU

Nikâhtan sonra devasa görevimizle, Başbakanın Partisini kurma görevi ile baş başa kalmıştık. İmkânsız diye düşünüleni yapacaktık. Nasıl olabileceğini düşünmek artık geride kalmıştı. Tercih hakkımız veya yayılabileceğimiz bir alanımız yoktu. Tek bir yol vardı. Âşık Veysel'in dediği "Uzun ince bir yoldu". Başka da yol yoktu. Bir kere söz vermiştik. "Hayatımız pahasına da olsa kurarız" demiştik. Bu söz bize, o uzun ve ince yoldan başka her şeyi kapatmıştı. Yaradana sığındık. Bismillah deyip işe başladık.

Kuracağımız Parti, Demokrat Parti, Adalet Partisi ve Büyük Türkiye Partisi'nden sonraki Dördüncü Partimiz olacaktı. 12 Haziran 1945'de Dörtlülükla Takrirla yola çıkan Dört Büyüğümüzün yolunda, zorunlu olarak Dördüncüsünü kuracaktık. Ne mutlu bize.

Demokrat Parti 15 yıl, Adalet Partisi 20 yıl, Büyük Türkiye Partisi 11 gün yaşamıştı. Varlıklarına askeri darbeler sonucu ve askeri yönetimlerce haksız biçimde son verilmişti. Yine bir askeri yönetimin müstebit idaresi altında yeni Partimizi kuracaktık.

Bu konu benim siyasi hayatımda en önemli yeri işgal eder. O itibarla hatırlayabildiğim ve derleyebildiğim kadarıyla bütün detayları vermek isterim.

İlk meselemiz çalışacak bir yer bulmaktı. Benim büro olarak kullandığım Bayındır Sokaktaki daireyi yeni evlenen çocuklarımıza bırakmıştık. Zaten o daire 4.kattaydı ve bize ait olduğu belliydi. DEMİREL talimatlarını not ettirirken üstüne basarak şunları söylemişti. "Deşifre olmayın, mümkün olduğu kadar kendinizi göstermeden işleri yürütmeye bakın. Sizi de alırlarsa, meseleden tamamıyla koparız, elimizde hiçbir imkân kalmaz" demişti. Bu talimat önemli ve doğrudu.

Partilerin nasıl açılıp kapanacağı, iyi kötü bir referandumdan geçmiş Anayasa ile hükme bağlanmışken, bunlar bir tarafa atılmıştı. 79 sayılı MGK kararıyla her şey darmadağın edilmiş, Büyük Türkiye Partimiz kapatılmış, Davamızın en önemli şahsiyetleri Zincirbozan'a sürülmüşlerdi.

Hukukun ve anayasal teminatların hiçe sayıldığı bir yerde, darbecilere rağmen bir Parti çıkaracaktık. İlk kullandığımız büro, Selanik Caddesinde AP ve DYP'nin Genel Merkezi de olan binanın karşısına düşen, 25 numaralı binadaki Partili arkadaşımız Siirtli işadamı Zübeyir Bey'e ait büroydu. Öncelikli işimiz Parti kurucusu olabilecek ve olmaya razı olacak en az 30 kişiyi bulabilmektir. Çok zordu işimiz. Ama moral verici gelişmeler de oluyordu.

İlk çağırıldıklarımızdan biri Vefa TANIR'dı. CHP menşeli, üst parti görevlerinde bulunmuş bir zattı. Hiç tereddütsüz göreve hazır olduğunu ifade etmesi, hem güzel bir jest, hem de ümit verici bir işaretti. Tabii hep böyle olmuyordu. DEMİREL'in 1965'de ilk kurduğu Hükümette görev verdiği bir Bakan, yaptığım teklife gayet alçak bir sesle mazeret beyan ederken gözünün ucuyla kapıya bakıyordu. Acaba duyulur mu diye.

İsmet Bey de ayrı bir büroda çalışıyordu. Yine Selanik Caddesinin üst başında, emekli Kaymakam, danışmanlık yapan İsmail Bey isimli bir zatın bürosunu kullanıyordu. Sonraları ben de oraya intikal ettim.

DEMİREL Zincirbozan yolunda bize Aydın MENDERES ve Önel ŞAKAR'dan da yararlanabileceğimizi söylemişti. Bir de eski Maliye Bakanımız Yılmaz ERGENEKON için talimatları olmuştu. Yılmaz Bey hastaydı. Nitekim kuruluş sürecinde vefat etti. Yılmaz Bey'in eşi Zemzem Hanım da Ankara Hukuk'tan sınıf arkadaşımды. Onun cenazesinde ve taziyesinde bile kurucu işlemlerimizi durdurmuyorduk.

DEMİREL'in bütün talimatlarını harfiyen uygulamamıza rağmen, MENDERES ve ŞAKAR konularında tereddüdüm oldu. İsmet Bey de kabul etti. Şöyle ki, MENDERES Ailesi yeterince ıstırap çekmişti. Baba hiç yere idam edilmiş, bir ağabey intihar etmiş, diğer ağabey ise şüpheli bir kazaya kurban gitmişti. Aydın Bey'in başına da bir iş gelirse, Aile ve Berin Hanım buna katlanamazdı. Çünkü yaptığımız iş riskli ve askeri kızdıracak bir işti. Bu gerekçeyle Aydın Bey ile irtibat kurmadık.

Önel çok sevdiğimiz bir arkadaşımızdı. Zar zor adam buluyorduk. Bulduklarımızın içine de sizden-bizden meselesi girerse zor olan işimiz içinden çıkılmaz hale gelebilirdi. Bu sebeple daha sonra yararlanmak üzere Önel'u almayı erteledik.

Bu süreç içinde, yürekli, yüreksiz pek çok insanı tanıma fırsatı bulduk. Yazıhanesini kullanmamız için kendileri bizden ricada bulunan, çalıştığımız odaya kapıyı vurarak hizmetli gibi giren, yemeğe çıkararak zaman kaybetmeyelim diye oraya yemek getiren, hatta mutfağa girip pişiren kıymetli dostlarımız oldu. Bu vesileyle Zeki ÇELİKER'i, Ahmet ÖZDEMİR'i şükranla zikretmek isterim. Buna karşı, bize selam vermekte dahi tereddüt eden, yaptığımız işi beyhude bir çaba olarak gören, hatta bize acıyarak bakan, alay eden bazı Adalet Partili arkadaşlar da vardı.

Deşifre olmamamız gerektiğine dair DEMİREL'in yolda giderken verdiği açık talimatına riayet ederek büyük bir gizlilik içinde çalışıyor, sık sık yer değiştiriyorduk. Darbecilerin de DEMİREL ekibinin bu çalışmasının farkında olmadığını sanıyorduk. Ya da fark etseler bile yolumuzu kesmeyeceklerini umuyorduk. Ama hiç de öyle olmadığını daha sonra görecektik.

Büyük bir hızla çalışmaktaydık. Çünkü 24 Ağustos 1983 tarihine kadar süre verilmişti. Teşkilatlanmasını üçte bir oranında tamamlayamayan partilerin 1983 Seçimine katılamayacağı ilan edilmişti. Ancak bizim işimiz öncelikle Genel Merkezin kuruluşunu tamamlayabilmektir. Kanuni şartları taşıyan asgari otuz vatandaşın kurucu olduğunun, kuruluş beyannamesi ile İçişleri Bakanlığına bildirilmesi gerekiyordu. Ayrıca ve ne gariptir ki, kurucular listesinin Milli Güvenlik Konseyi tarafından onaylanması gerekiyordu. Eğer onaylanmış kurucu üye sayısı otuzun altına düşerse, tamamlanması için ek süre de veriliyordu. Aksi takdirde, yani en az otuz kurucusu onaylanmayan partiler de Milletvekili Genel Seçimine giremeyecekti.

Anayasada, Siyasi Partiler ve Seçim Kanunlarında olmayan bu onay mecburiyeti, fiili bir hüküm haline getirilmişti. Amacın ne olduğunu daha sonra anlayacaktık. Darbeciler diledikleri partileri seçime sokacak, bizimki gibi "sakıncalı" bulduklarını da, kurucu listesinden otuz kişiyi

onaylamayarak seçim dışı bırakacaklardı. MGK'nın onay yetkisi kesindi. Hiçbir gerekçe gösterme mecburiyetleri yoktu. Zaten göstermiyorlardı da.

Otuz kişiyi bulmakta elbette bir sıkıntımız yoktu. Ama kimleri onaylayacaklarını bilemiyorduk. Zorluğumuz buradaydı. Teşkilatların kuruluşunda zaten bir müşkülâtımız olmazdı. Adalet Partisi Teşkilatları, dimdik ve hazır vaziyette talimat bekliyordu.

Gizlilik talimatına da titizlikle uyuyorduk. Ne eşim Yüksel'e, ne de AP İl Başkanlığı ve Büyük Türkiye Partisi kuruculuğu yapmış Ağabeyim Şeref'e yeni bir parti kurma çalışması içinde olduğumuzu söylememiştim. Eşim Parti kurulduktan sonra, "Bir şeyler yaptığımı anlıyordum ama sormuyordum" demişti. Çünkü ben siyasi görevlerim dışında pek dışarıya çıkan birisi değildim. Oysa kuruluş aşamasında gece yarılara kadar çalışıyorduk. Ağabeyim Şeref'i bir Ankara seyahati dönüşünde uğurlarken bana, "Senin üstünde bir dağ var" demişti. Ben de "Evet bir dağ var" dedim. Gerisini ne o sordu, ne ben söyledim.

Kuruluş için otuz kişinin bir Parti Tüzüğü ile başvurması lazımdı. Benim, İsmet Bey'in ve Yılmaz Bey'in buna ayıracak zamanımız yoktu. Sabahtan akşama kadar adam kovalıyorduk. MGK'nın her vetosunda, veto edilmeyecek ve görevi kabul edecek insanları kovalıyorduk. Bir tane buluyorduk, öte taraftan bir başkası kaçıyordu. Tüzük yazma işini Bekir Sami DAÇE ile İçel eski Milletvekili İbrahim GÖKTEPE'ye vermiştik. Birkaç gün sonra Sami Bey telefon açtı. Benim Ankara Hukuk'tan sınıf arkadaşımıdır. İkinci memleketim Ceyhan'dan da hemşehrimdir. Adalet Bakanlığım döneminde Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığı görevine atamıştık. 12 Eylül'den sonra Danışma Meclisi üyeliği de yaptı. Sonraki yıllarda benim ve oğlum Cevher'in kendisiyle siyaset arkadaşlığımız oldu. Sami Bey bana, "Tüzüğü yazıyoruz, birinci maddeye Partinin isminin yazılması lazım. Bize ismi söylemedin ama metni temize çekiyoruz. İsim yeri için bir mi, iki kelime mi açık bırakayım?" diye sormuştu. Ben de ona, "Sami, bunu sana da söylemeye yetkili değilim, kusura bakma" demiştim.

Partinin ismini, ben, İsmet Bey ve Yılmaz Bey'den başka sadece ilk Genel Başkanımız Ahmet Nusret TUNA ve Orhan DENGİZ biliyordu. Kurucular dahi bilmiyordu. Kuruluş beyannamesini İçişleri Bakanlığına götüren yedi kişilik heyetteki arkadaşlarımız dahi, orada öğrendiler.

Bu gizliliğe ve titizliğe mecburduk. Daha evvel kapatılan Büyük Türkiye Partisi'nde bir kargaşa yaşanmıştı. Yolda Bakanlığa giderken bile bazı kimseler isimlerini ilave ettirmişti.

Bu süreçte çok yürekli ve inançlı arkadaşlarımızla karşılaştık. Hepsine minnettarız. Burada iki dava arkadaşımızın tavrını daha örnek olarak vermek isterim. Kız Meslek Liseleri Genel Müdürlüğü de yapmış Aliye ÇOŞKUN vardı. Muhterem bir hanımefendiydi. Kurucular Kurulunda bulunması için rica etmiştik. O gün için çalıştığımız büroya gelmişti. Bir Parti kurmakta olduğumuzu ve kendisinden kurucu olmasını istediğimizi söylediğimde, ayağa kalktı. Başıyla da bir selam vererek, "Şeref sayarım, ölünceye kadar" diyerek hayran kaldığım bir cevap vermişti. Bu dört kelime, Partiyi yaşatıp o ortamdan bile iktidar çıkaran güçtü. Aliye Hanım, hatırladığım kadarıyla evrak eksikliği veya yetiştirilememesi gibi bir sebeple kurucular arasında yer alamasa da, Parti'de çok önemli görevler ifa edecekti.

İlk 34 kurucunun içinde, darbeye kadar Kırıkkale İlçe Başkanlığımızı yapan Hacı Doğan DEVELİOĞLU isminde mühendis bir arkadaşımız vardı. Kuruculuk için gerekli evrakı verirken, “Partinin ismi ne?” diye sormuştu. Ben de “Evrakını bırak git, daha o kadar büyümedin” diye takılmıştım o kardeşime. Daha sonra bu olayla ilgili bir hatırasını şöyle anlatmıştı. “Evrakımı verip Kırıkkale’ye döndükten sonra, bir Parti kuruluyor, ben de kurucu oluyorum diye caka yaparak konuşmuştum. Müracaatın yapıldığı gün saat 13.00 ajansında Partinin kuruluşu haber olarak verilirken, yazıhanemde bazı gençlerle oturmaktaydım. Doğan Ağabey, senin Partin bu mu diye sordular. Ne diyeceğimi şaşırdım. Bu desem, ya değilse, bu değil desem, ya buysa diye aklımdan geçirdim. Siz anlamazsınız, yarın görürsünüz diye geveledim”. Bize anlattıktan sonra yıllarca bu olaya gülmüştük. Bir vesileyle Tansu Hanım’a anlattığımda o da epey gülmüştü. Doğan’ı daha sonra genç yaşında kaybettik. Mekânı cennet olsun.

23 Haziran 1983’de arkadaşlarımız, Doğru Yol Partisi’nin 34 kişilik kurucu listesini İçişleri Bakanlığına verdiler. İçlerinde değişik kesimlerden saygın insanlar vardı.

Zincirbozan yolundayken, Kur’an’daki Sırat el Müstakim ifadesinden hareketle Doğru Yol ismi üzerinde durulmuş, ancak kesinleştirilmemişti. Zincirbozan’dan gelen bir talimatla Partimizin isminin DOĞRU YOL PARTİSİ olması kesinleşti.

Amblemini ise, Partinin kuruluş aşamasında bizimle beraber çalışan, daha sonra da kurucu olarak görev alan Ankara’nın tanınmış mimarlarından Sezer AYGÜN çizmişti. Bir düz yolda, yani Doğru Yolda yürüyen bir insan belirlenmişti. Bu, atı elinden alınmış, yaya kalmış Adalet Partisi’ni anlatıyordu. Bir insanın atı elinden alınsa ve hiçbir şeyi kalmasa da, yine doğru bildiği yolda tek başına yürüyeceğini ve yürüdüğünü ifade ediyordu.

DYP Genel Başkan Yardımcısı ve Ar-Ge Başkanı Dr. Hasan Fikret TURKEL’in ciddi bir kaynak çalışmasıyla derleyip ilgilenenlerin bilgisine sunduğu çalışmasıyla da teyid ettiğimiz gibi, listedeki şu 34 arkadaşımız, Doğru Yol Partisinin ilk kurucuları olma bahtıyarlığına ermişlerdir.

Ahmet Nusret TUNA, Orhan DENGİZ, M. Kemal KESTELLİ, Rasim Giray SAY, M. Turgay ÜÇÖZ, Abidin COŞKUN, Ragıp CENGİZOĞLU, İsmail DOKUZUOĞLU, İsmail HERAL, Sedat AKAY, Reşit KURŞUN, Yusuf ULUSOY, Enver KAYA, Tuğrul TOKLUCU, Erkut ŞENBAŞ, Muktedir BALLI, Esat Yıldırım AVCI, Ali Rıza YARADANAKUL, Ömer Lütü HOCAOĞLU, Vefa TANIR, Müjgan DERİCİOĞLU, Mehmet YARDIMCI, Lütü ERDEMİR, Orhan ÜÇÖK, Galip ONURSAL, Hacı Doğan DEVELİOĞLU, Hasan Fuat UYAR, M. Fatih ÖZGÜR, Ahmet Senvar DOĞU, Hüseyin GÖKÇEN, Halil ÜNALP, Sezgin TAŞKIRAN, Ziya HEPBİR, Kenan KOLUKISA.

Bu pırıl pırıl arkadaşlarımızı temsilen İçişleri Bakanlığına gidecek heyeti ben ve Yılmaz ERGENEKON, Aka Tur’un Cinnah Caddesindeki yazıhanesinden uğurladık. Aka Tur’un ortağı Muktedir BALLI zaten kurucu heyetteydi. Ortağı Özden ÖZBİLUN da bizim dava arkadaşımızdır. Daha sonra Partide önemli görevler alacaktır. Bunlar zaten AP’nin Gençlik Kollarından yetişmiş kardeşlerimizdir.

O yazıhanede de epey çalışmıştık. Ama ne Muktedir, ne de Özden Partinin ismini sormadılar bize. İçişleri Bakanlığına giden heyette Ahmet Nusret TUNA, Orhan DENGİZ gibi olgun yaştaki arkadaşlarımızın yanı sıra Erkut ŞENBAŞ gibi gençler de vardı. Ben Özden’in

odasındaki evrakı toplarken, Yılmaz Bey arkadaşları uğurlayıp döndüğünde bana şu olayı nakletti. Daha sonra İzmir Milletvekili de olan Erkut, kapıdan çıkarken Yılmaz Bey'e, "Yılmaz Ağabey, sakın saygısızlık sayma, biz heyetteki gençler aldığımız Parti terbiyesi gereği arkadan yürürüz. Ola ki Bakanlığın kapısında bir gazeteci bizi yakalayıp Partinin adını sorarsa, bilmediğimizi söylemek tuhaf olur. Onun için soruyorum. Kusura bakma" demiş. Ne kadar disiplinli çalışıldığının, herkesin nasıl terbiye ve ciddiyet içinde olduğunun ifadesi olarak bu hadiseyi de not etmekte fayda görürüm.

Bir sıkıntımız da Partiye yer bulmaktı. Kimse korkudan bize yer vermiyordu. Muktedir bir yer bulmuştu. Dedeman Otelinin karşısında işyeri olarak kullanılan birkaç katlı bir bina vardı. Orada koridorun sonundaki üç odayı tutacaktık. Koridorun içine bir kapı koyarız olur dedik. Yani üç tek odadan oluşan bir Genel Merkezimiz olacaktı. Muktedir, "Bir de sen gör Ağabey" dedi. Gittim görmeye. Mal sahibi beni görünce vazgeçti. Aramaya devam ettik.

Cinnah Caddesinin çıkışa göre sol tarafında, iflas etmiş bir bankerin üçüncü kattaki boş bürosuydu. Biz elbette siyaseten müflis değildik. Ama imkânsızlıklarımız itibariyle, işi bozulan bankerle bir benzerlik gösteriyorduk sanki. Mal sahibi İstanbul'daymış. Anladığımız kadarıyla verip kurtulmak istiyordu. Verdi, biz de tuttuk. Ötekisi gibi bu da Ankaralı olsaydı sanırım elimize geçmezdi.

İlk Genel Merkezimiz fena bir yer değildi. Bir kere kapıdan bakabildim. Oralarda fazla görünmek istemiyorduk. Devamlı takip altındaydık. Telefonlarımız dinleniyordu. Ne de olsa siyaseten yasaklıydık. Adalet Partisi üst yönetimini temsil ediyorduk. Yeni kurulan partilerde, kapatılan partilerin devamı olduklarına dair belirtilerin bulunması dahi, darbecilerin yaptıkları Siyasi Partiler Kanununa göre kapatma davası açma sebebiydi. Nitekim bir süre sonra, aldığımız bütün gizleme tedbirlerine rağmen, kapatma davasına da muhatap olacaktık.

Temel noktalarda Zincirbozan'dan, yani DEMİREL'den gelen talimatlarla çalışıyorduk. Talimatları da, orada yatan arkadaşlarımızın hafta sonları ziyaretlerine giden eşleri taşıyordu bize. DEMİREL, küçük kare şeklindeki kâğıtlara yazılı notlar gönderiyordu bize. Arkadaşlarımızın eşleri, Zincirbozan'a giriş ve çıkışta arandıkları için, kâğıtları elbiselerinin içlerine saklayarak çıkarabiliyorlardı ancak. Bir keresinde kısmen silik gelen bir notu okuyamayıp da Yiğit KÖKER'in hanımına sormuştum. Muhterem bir insan olan Necla Hanım, "Bu yaz sıcakta terden silinmiştir" diyerek onu elbisesinin içinde getirdiğini mahcubiyet içinde söylemek zorunda kalmıştı. Ben de sorduğuma pişman olmuştum.

DEMİREL'den gelen notlar daha çok kurucu isim tavsiyeleri şeklindeydi. Hemen onların da peşine düşüyorduk. Genel Başkanlık görevi için teklifte bulunduğumuz bir isim de, fikriyatımıza ve yapımıza yakın bir isim olan, Gazi Üniversitesinin o tarihteki Rektörü Prof. Şakir AKÇA idi. Kabul etseydi tabiatıyla Zincirbozan'ın onayına sunacaktık. Kendisine teklif yaparken, aramızdaki samimiyete istinaden ceketinin iki yakasını tutup, "Bak Hocam, biz senin bu cüppene de talibiz. Sen arkadaşımısın, kıymetlisin o ayrı mesele. Ama bu cüppenin çok önemi var. Bir profesörün Rektörlüğü bırakarak Partimizin Genel Başkanı oluşu, Partinin inandırıcılığı ve gücünü büyük ölçüde artırır" demiştim. İki gün müsaade istedi. Sonra özür diledi. İnanıyorum ki, çok gönlü vardı. Sonraları onu Orgeneral Necdet ÜRUĞ'un caydırdığını duyduk. Doğru muydu? Bilmem.

Kuruluş sonrasında bir başka ilgi çekici teklif de, Tercüman Gazetesinden Uğur REYHAN vasıtasıyla gelmişti. 12 Eylülcülerin Başbakanı Emekli Oramiral Bülent ULUSU, Partiye Genel Başkan olmak istediğini, yönetimi ve bütün kadroları bize bırakabileceğini iletliyordu.

Bir tertip de olabilirdi. Partinin kontrolleri altında olmasını istediklerini tahmin ettik. Çünkü her hareketimizin en ince teferruatına kadar takip edildiğinden emindik. O tarihte ne yazık ki Yılmaz ERGENEKON vefat etmiş olduğundan, konuyu İsmet Bey ile birlikte müzakere ederek kararımızı verdik. Kabul etmedik. Uğur'a, teşekkür ettiğimizi, Partiyi bildiğimiz gibi ve nasıl kurulması gerekiyorsa öyle kuracağımızı Paşaya iletmesini söyledik. Allah şahit dik durduk, durabildik.

Partinin ilk Genel Başkanı Ahmet Nusret TUNA oldu. Tabii ki Zincirbozan'dan gelen talimatla. Gerçi bizim gönlümüzdeki isim de oydu. Sağlam kişilikli muhterem bir zattı. Kastamonu Senatörümüzdü. Naim TALÛ Hükümetinde de Tarım Bakanlığı yapmıştı.

Kastamonu mahalli siyasetinde onunla ihtilafı olan aynı bölgenin siyasetçisi Münif İSLAMOĞLU, gelip bize çattı. "Niçin bunu yaptınız" diyerek. DEMİREL ile Münif Bey'in arasını açmamak ve mesuliyeti üzerimize almak için Ahmet Nusret TUNA isminin Zincirbozan talimatı olduğunu söylemek istemedik. Münif Ağabey, iyi dostumuzdu ama suyu sert ve geçinilmesi zor bir insandı. "Sizi Zincirbozan'a gidip DEMİREL'e şikâyet edeceğim" deyince talimatın oradan geldiğini söylemek zorunda kaldık.

Ancak Ahmet Nusret TUNA Ağabeyimizin Genel Başkanlığı sadece 15 gün sürdü. MGK, parti kurucularını onaylamak için sahip olduğu 15 günlük sürenin dolmasını beklemeden, 7 Temmuz 1983 tarihli 92 sayılı kararıyla 30 arkadaşımızı veto etti. Ahmet Nusret Bey de veto edilenler içinde olduğundan, kuruculuğu da, Genel Başkanlığı da sona ermişti. TUNA karardan sonra bir açıklama yaparak, "34 kurucu üyemizin 30'u Konsey tarafından biçilmiştir" demek suretiyle o günün şartlarında herkesin cesaret edemeyeceği bir açıklama da yapmıştı. Veda mesajında, "Allah bizi Doğru Yol'dan ayırmasın. Doğru Yol'da olanların bir nefer olarak peşlerinde ve emirlerindeyiz. Yolumuz Doğru, hedefimiz Doğru olduğu için muhakkak zafere ulaşacağız" diyordu. Zafere ulaşmasına ulaştık. Ne var ki 1988 de kaybettiğimiz bu Ağabeyimiz, vefatından üç yıl sonraki zaferimizi göremedi. Nur içinde yatsın.

Veto edilmeyen dört arkadaşımız kalmıştı. Dr. Yıldırım AVCI, Halil ÜNALP, Erkut ŞENBAŞ ve Hacı Doğan DEVELİOĞLU. Kuruluşu tamamlamak için 26 yürekli kişiye daha ihtiyaç vardı. Yine yollara düşecektik. Düşelim de, kurucularının tamamına yakını biçilmiş bir Partiye kim kurucu olmak isterdi?

Ancak başka çare yoktu. Süre de gittikçe daralıyordu. 24 Ağustos'a kadar hem kurucuların tamamlanması, hem de mahalli teşkilatların üçte bir oranında kurulması gerekiyordu. Aksi takdirde seçime girilemeyecekti.

Önceki listeden veto edilmeyen 4 arkadaşımızla birlikte şu arkadaşlarımızı da 11 Temmuz 1983 tarihinde liste halinde İçişleri Bakanlığına bildirdik.

Celal Kaya CAN, Talat AKGÜL, Refik SUNOL, Enver ŞENERDEM, Niyazi BİCİOĞLU, Zahit AKDAĞ, Nevzat ÖZKAN, Zekeriya AKÇALI, Enver KOZANOĞLU,

Haşım BİNGÖL, Ergün KIZILBEY, İsmail Kırıl GÖĞÜŞ, Turan ÇELEBİ, Yener KALYONCU, Mehmet MUHSİNOĞLU, Vasıf YAZICI, Mehmet KARTALOĞLU, Özden ÖZBİLUN, İhsan AKIN, İsmail KÖSE, Bener ÖZCAN, Hamdi ÜÇPINARLAR, Zeki HATİPOĞLU, Aydın GÜNDEZ, Ali KAYALAR, Nurhan GÜVEN, Orhan Aziz ONUK, Rıza İRFANOĞLU, Halis KALELİ, Reşit AYHAN.

Genel Başkanlık konusunda da şöyle ilginç bir gelişme oldu. Kurucular listesini tamamlayacak isimleri verirken bir Genel Başkanın seçilmiş olması ve listenin onun imzasıyla verilmesi gerekiyordu. Zira veto edilmeyen, dolayısıyla kurucu sıfatını kazanmış dört arkadaşımız vardı. Bu arkadaşlarımızdan biri Genel Başkan olacaktı. İsmet Bey ile birlikte Kavaklıdere’de bir yazıhanede çalışıyorduk. Erkut ve Doğan oldukça genç arkadaşlarımızdı. Gerçi her ikisi de Gençlik Kollarımızdan yetişmiş, siyaseti iyi bilen kardeşlerimizdi. Ama bizlerde biraz daha olgun ve tecrübeli bir Genel Başkan belirleme fikri oluşmuştu. Geriye Halil ÜNALP ve Yıldırım AVCI kalıyordu. Kurucu arkadaşlar da o esnada Kızılay’da Avukat Kemal KESTELLİ’nin yazıhanesinde toplanmış bizden haber bekliyorlardı. Bir bayram arifesiydi. Liste verilir herkes bayram tatiline çıkacaktı. O sebeple bizi sıkıştırıyorlardı.

Bu vesileyle bir hususu vurgulamamız lazım. Doğru Yol Partisinin kuruluşundaki o sıkıntılı günlerden iktidara, Başbakanlığa, Meclis Başkanlığına ve Cumhurbaşkanlığına kadar uzanışımızda en büyük etken, Parti terbiyesi ve Parti disipliniydi. Bütün arkadaşlarımız, İsmet Bey ve vefatına kadar Yılmaz Bey ile birlikte aldığımız tüm kararlara eksiksiz ve mutlak bir itaatle uymaktaydı. Tabii ki bize bu gücü veren DEMİREL’in görevlendirmesi ve arkamızda duruşuydu. Kimsenin bunu gidip DEMİREL’e sorma imkânı yoktu. Esasen böyle bir şüphe de yoktu. Ama herkes biliyordu ki, bizden gelen talimat, DEMİREL’in talimatı mertebesindeydi. Bizler de, zorunlu olarak inisiyatif aldığımız, ya da DEMİREL’in bizim takdirimize bıraktığı haller dışında, onun talimatlarını mutlak emir kabul ederek harfiyen uygulamaya çalıştık. İşte hiçbir çatlak ses çıkmadan gösterilen bu görev şuuru, Doğru Yol’un en büyük gücü olacaktı.

Genel Başkanlık konusunu İsmet Bey ile müzakere ettik. Zincirbozan’dan talimat bekliyorduk. Talimatı DEMİREL’in kayınbiraderi Ali ŞENER getirecekti. Ancak geliş gecikmişti. Kurucu arkadaşları tutmakta zorlanıyorduk. Talimatı beklemeden karar vermeye mecburduk. Halil ÜNALP, DEMİREL’in de arkadaşıydı, ancak İzmir’de oturuyordu. Geriye Yıldırım AVCI kalmıştı. Beyannameyi onun ismine göre düzenletip verdirdik. Arkadaşlar da dağıldılar. Bir saat kadar sonra Ali Çanakkale’den çıkageldi. Yerimizi biliyordu, telefon açtı, iki kelimeyle talimatı ilettili. “Halil ÜNALP” dedi. “Ali geç kaldın, bekleyemedik, arkadaşlar dağılmak üzereydi. Biz inisiyatif alarak böyle karar vermek mecburiyetinde kaldık. Gelecek hafta gittiğinde bu şekilde arz edersin” dedik.

İşte değerli inanç adamı Dr.Yıldırım AVCI’nın, Partimizin tarihi içindeki bu önemli vazifeye geliş böyle olmuştu. Öncesinde KESTELLİ’nin yazıhanesinde bu konuyu ima ettiğimizde tereddüt etmiş, hatta affını istemişti. Biz de kendisine böyle bir hakkının olmadığını, esasen hiç birimizin hiçbir görevi reddetme hakkının bulunmadığını söylemiştik. Sonrasında görev tevdi edilince, olgunluk ve yüreklilikle kabul etmiş, Hüsamettin Bey’e bayrağı devredinceye kadar da liyakatle taşımıştı.

Yıldırım Bey, son derece hoş sohbet ve nüktedan bir insandır. Alabildiğine de tevazu sahibidir. Yine kendisi gibi nüktedan bir dostumuz olan Adalet Partisinin Devlet Bakanlarından

Muhammed KELLEÇİ’den dinlediğimiz bir hatırayı, Yıldırım AVCI’yı tasvir etmek bakımından buraya not etmek isterim. Bir miting için Ege Bölgesinde bir şehirde bulunulduğunda, Yıldırım Bey konuşmasını yapıp program tamamlanınca, o sırada İzmir’de tatilde bulunan ailesinin yanına gitmek ister. Orada bulunan arkadaşlara “Beni otogara bırakıverin, bir otobüsle İzmir’e geçerim” deyince ilk itiraz orada görevli olarak bulunan KELLEÇİ’den gelir. “Olmaz öyle şey Genel Başkanım. Sen MENDERES’in, DEMİREL’in koltuğunda oturuyorsun. Olur mu otobüse atlayıp gitmek” der Muhammed Kardeşimiz. Yıldırım Bey’in “Sizlere çok zahmet olacak” gibi itirazlarına rağmen orada oluşturulan bir konvoyla İzmir’deki ailesinin yanına kadar Doğru Yol Partisi Genel Başkanı’na yaraşır şekilde götürülür.

İçişleri Bakanlığına 11 Temmuz tarihinde verilen ikinci listemizden 15 arkadaşımız, MGK’nın 29 Temmuz 1983 tarih ve 104 sayılı kararıyla veto edildi. Yine hiçbir gerekçe gösterilmeden veto edilmişti bu değerli arkadaşlarımız. İlk listeden veto edilmeyen 4 arkadaşımıza ilaveten ikinci listemizden şu 15 arkadaşımız biçilmekten kurtulmuştu. Refik SUNOL, Niyazi BİCİOĞLU, Zahit AKDAĞ, Nevzat ÖZKAN, Zekeriya AKÇALI, Mehmet KARTALOĞLU, Özden ÖZBİLÜN, İhsan AKIN, Bener ÖZCAN, Zeki HATİPOĞLU, Ali KAYALAR, Nurhan GÜVEN, Orhan Aziz ONUK, Rıza İRFANOĞLU, Halis KALELİ.

Hemen yeni kurucular bulmaya giriştik. Arka arkaya gelen vetolar kurucu adaylarımız üzerinde olumsuz etki yaratıyordu. Kimse askeri idarenin gazabına uğramak istemiyordu. Bu sebeple kurucu üye rezervimiz gittikçe tükenme noktasına geliyordu. Ona rağmen şu arkadaşlarımızı zaman kaybetmeden, ilk iki listeden veto edilmeyen arkadaşlarımıza ilaveten bildirdik.

Gökberk ERGENEKON, Hayri ÜRGÜPLÜ, Orhan DAUT, Hanefi ULUĞTEKİN, Sırrı GÜLTEKİN, İhsan ASLAN, Fevzi KUTAY, Sabahattin ŞERİFOĞLU, Türkan AKSU, Ali TABANLI, Yaşar TEKŞEN, Şükrü AKKAN, Mehmet TOPRAK, Yusuf MENGEN, Kazım ŞAHİN.

Ne var ki, 19 Ağustos’ta bir veto daha yedik. MGK’nın bizi seçime sokmak istemediği gittikçe belirgin hale geliyordu. Üçüncü listeden 9 arkadaşımız veto edilmiş, Gökberk ERGENEKON, Hanefi ULUĞTEKİN, Sırrı GÜLTEKİN, Fevzi KUTAY, Türkan AKSU, Ali TABANLI uygun görülüyordu. Daha doğrusu bize sayıyı tamamlatmamak için rast gele bazılarını biçiyor, bazılarını bırakıyorlardı. İlk üç listeden veto edilmeyen 25 arkadaşımız vardı. Hâlâ 30 sayısını tamamlamamışlardı bize. Üstelik seçime girebilmek için kurucuların tamamlanmasıyla ilgili süre 24 Ağustos’ta doluyordu.

22 Ağustos’ta son bir çabayla, İbrahim ÇETİNKAYA, Cevat KERPİÇCİ, Erman YERDELEN, Sevil ERMAN, Şükrü Sezer AYGİN, Münir ÖZDEN, Mehmet AYDIN, Altan SAVACI, Şinasi ŞENBAŞ isimlerini de bildirdik. Bunlardan da 3 arkadaşımız yine veto edildi. Cevat KERPİÇCİ, Erman YERDELEN, Sevil ERMAN, Şükrü Sezer AYGİN, Mehmet AYDIN, Altan SAVACI isimleri onaylanıp 30 sayısı tamamlandıysa da, MGK bu onayı bilerek 24 Ağustos’tan sonra verdiği için 6 Kasım 1983 Milletvekili Genel Seçimine katılma imkânımız gasp edilmiş oldu.

Bu süreçte veto edilen veya edilmeyen, ancak Doğru Yol Partisinin kurucusu olmayı büyük bir heyecanla kabul eden tüm arkadaşlarımıza minnet borçluyuz. Büyük Türkiye Partisi kurucularıyla birlikte bu arkadaşlarımızın pek çoğu, sonraki yıllarda Partimizde önemli görevler üstlenmişlerdir.

Genel Merkezin kuruluşu tamamlanır tamamlanmaz mahalli teşkilatların kuruluşuna hız verdik. Genel Merkez kurucularını tamamlamaya uğraşırken mahalli teşkilatların kuruluşu işini bilerek yavaştan alıyorduk. Yoksa il ve ilçelerde arkadaşlarımız teşkilatları kurmak için hazır bekliyorlardı. Partiye yönelişin canlı bir hareket halinde olduğu görülürse, Genel Merkez kurucularının onaylanması tehlikeye düşer diye ihtiyatlı hareket etmekteydik. İsmet Bey ile öyle kararlaştırmıştık.

Bu safhadan itibaren bize üç arkadaş daha gönderildi. Selahattin KILIÇ, Turgut TOKER ve Esat KIRATLIOĞLU, kendisini ziyarete gittiklerinde DEMİREL onlara, “Siz de Ankara’ya gidin, kuruluş çalışmalarına katılın” talimatını vermiş. Öyle işittik. Bu üç arkadaşımızın, kuruluş döneminin zorlukları içinde büyük gayretleri oldu.

Onların da gelişiyile epey rahatladık. Çünkü Genel Merkez kuruluşundan daha zor bir bölüm başlıyordu. DEMİREL’den gelen bir notta, 67 il ve 650 ilçede teşkilat kurulması diye bir talimat vardı. O zaman il sayısı da zaten 67 idi. Bu önemli ve zor bir görevdi. Adalet Partisinin iktidarda olduğu dönemlerde bile 650 ilçede teşkilatın tamam olmadığı vaki idi. Fesih, istifa gibi sebeplerle boşluklar olurdu. “Patronun bizim halimizden haberi yok galiba” diye İsmet Bey’le şakalaşıyorduk.

Yeni gelen arkadaşlarımızla birlikte iki gruba ayrıldık. Çünkü kalan süre azdı. Mahalli teşkilatları üçte bir nispetinde kurmuş olmak da seçime katılabilme şartıydı. Selahattin KILIÇ’la ben bir grup, Esat KIRATLIOĞLU ile Turgut TOKER de bir başka çalışma grubu oluşturmuştuk. İsmet SEZGİN de diğer bir koldan tek başına çalışmaları yürütüyordu.

İki ayrı yazıhanede çalışıyorduk. Yer bulmakta hiçbir sıkıntımız yoktu. Partimize gönül vermiş işadamları, serbest meslek sahibi arkadaşlarımız yerlerini seve seve tahsis ediyor, yemeklerimizi bile elleriyle ikram ediyorlardı.

İki grup olarak, illeri de ikiye taksim etmek suretiyle işe koyulduk. Adalet Partisi Teşkilatları bizim için bir hazineydi. AP’nin Genel Merkez yöneticileri olarak bizlere 10 yıl siyaset yapma yasağı getiren darbeci zihniyet, mahalli teşkilat yöneticilerine de 5 yıllık yasak koymuştu. AP mahalli teşkilat yöneticileri bu sebeple bizzat görev alamazlar da, bizlere görev alacak kişileri hemen bulup getiriyorlardı.

Urfa’da kurucu İl Başkanımız Avukat Adil RASTGELDİ idi. Benim AP İl Başkanlığımda, İl İdare Kurulu Üyesi olarak çalışmıştı. Ailece temelden Demokrat ve Adalet Partilidirler. Amcası Reşit RASTGELDİ, Demokrat Parti döneminde önde gelen bir zattı. RASTGELDİ’nin kurulu da, hemen hepsi Adalet Partililerden meydana geliyordu.

Adil Bey’den sonra bir süre de, yine Avukat olan, dostumuz ve akrabamız Halit GÜLLÜOĞLU Urfa İl Başkanlığı görevini deruhte etmişti.

Büyük çabalar ve memleketin her tarafındaki arkadaşlarımızın gayretleriyle mahalli teşkilatları kurmasına kurduk da, Genel Merkez kurucularının onaylanmasını bilerek geciktirip bizim 1983 Milletvekili Genel seçimlerine girişimizi engellediler.

DEMİREL'İN YENİDEN ARAMIZA DÖNÜŞÜ

DEMİREL ve diğer tutuklu arkadaşlarımızın 1 Ekim 1983'de serbest bırakılacakları duyuruldu. Bir gün önceden İsmet Bey'le birlikte Bursa'ya gittik. 1 Ekim sabahı Zincirbozan Askeri Tesislerinin demir parmaklı kapısının önündeydik. Tıpkı 2 Haziran'da bıraktığımız noktada kapıların açılmasını bekliyorduk. Kırmızı Mercedes de yine aynı yerde bekliyordu. Kapılar açıldı nihayet. DEMİREL ve arkadaşlarımız çıktılar. Bizden başka da onları almaya gelen yakınları ve Partililer vardı.

DEMİREL'i yine Haziran'da götürdüğümüz gibi bizim arabaya aldık. Nahit MENTEŞE, yakınlarıyla birlikte İzmir'e hareket etti. İhsan Sabri ÇAĞLAYANGİL'i ise Cavit ÇAĞLAR almıştı. Diğer arkadaşlar da karşılayanlarca araçlara alındıktan sonra hareket ettik. Esat KIRATLIOĞLU da arabadaydı.

Daha 50 metre bile uzaklaşmamıştık ki, DEMİREL bir tek kelime etti. "Rapor" dedi. Yine yanımda oturmaktaydı. İlk cevabı ben verdim. "Başımızı eğmedik, bir şeyler yapmaya çalıştık" dedim. "Hayır, çok şeyler yaptınız" dedi. Yapılması mümkün olan hiçbir şeyi yerine getirmekten çekinmemiştik. Vicdanen rahattık. O sordukça, gerek İsmet Bey, gerekse ben ayrıntılarıyla anlattık.

Önümüzde askeri bir araç gidiyor, içinde de bir binbaşı ve askerler vardı. Arkamızda da karşılamaya gelmiş arkadaşlarımızın oluşturduğu 8-10 araçlık bir konvoy. Bizim vefalı, yürekli Burdur Milletvekilimiz Ahmet SAYIN ve Hacı Ali DEMİREL'i hatırlıyorum.

Öndeki subay ikide bir kafileyi durduruyordu. Sorduğumuzda konvoyu düzenlediğini söylüyordu. "Konvoydan size ne, konvoy kendi kendine gider" dediysek de, bildiğini yapmaya devam etti. Anladık ki duraklamalarla bizi geciktirip, Ankara'ya gündüz girmemizi engellemek istiyorlardı. Giderken olduğu gibi, dönüşte de mola vermek için Bursa'nın Osmaniye Kasabasında durduk. Orada bizi bekleyen Bursalı arkadaşların arabalarının anahtarlarını toplamışlardı. Konvoyumuz büyümesin diye.

Akşam hava kararmakta iken Ankara'ya varabildik. GÜNİZ Sokakta DEMİREL'in konutuna geldiğimizde Nazmiye Hanım bekliyordu. Kısa bir müddet kaldıktan sonra izin alarak ayrıldık.

1983 SEÇİMLERİ

Zincirbozan hikâyesi sona eriyordu, ancak sözde demokrasi masalı ve tiyatrosu sona ermiyordu. Referandumla kabul edilmiş bir Anayasa ve ona dayalı kanunlar, sanki başka bir ülkenin, Suriye'nin ya da Bulgaristan'ın kanunlarıymış gibi bir tarafta duruyordu. Ülke Padişah Fermanı gibi, iki günde bir çıkan Milli Güvenlik Konseyi kararlarıyla yönetiliyordu.

Bu arada bin bir zahmet ve eziyetle kurduğumuz Doğru Yol Partisi hukuksuz gerekçelerle seçime sokulmuyordu. O kadar emeğe yanarken, yine de tesellimiz vardı. Seçime sokulmasa da, taş gibi bir Parti, inancıyla, özgüveniyle, gücüyle yerinde duruyordu. Nitekim 8 yıl sonra iktidara gelecek ve ülkeyi yönetecekti.

Bir kısım CHP'liler de, Prof. Erdal İNÖNÜ'nün Genel Başkanlığında Sosyal Demokrasi Partisini (SODEP) kurmuşlardı. Onlar da bizim gibi icazet almadan, askeri yönetimle ters düşme pahasına partilerini kurmuşlardı. Ne var ki aynı akıbete onlar da uğradılar. Kurucuları onaylanmayarak 1983 Seçimine sokulmadılar. Erdal Bey de ilk biçilenlerden olduğu için, yerine Cezmi KARTAY Genel Başkan olmuştu. Daha sonra Erdal İNÖNÜ, MGK'nın veto yetkisi kalkınca Genel Başkanlığa dönmüştü.

12 Eylülcüler ülke siyasetini şekillendirme planını da yürürlüğe koymuşlardı. Akıllarınca sağda ve solda birer parti kurdurarak Meclis'i teşkil edeceklerdi. Sağdaki partiye iktidarı uygun görmüşler, soldakine ise uslu muhalefet vazifesi biçmişlerdi. Öyle ya, ülkeyi kardeş kavgasından ve siyasi çekişmelerden kurtarmışlardı bu beyler. Şimdi de kavga etmeyen bir iktidar partisiyle akıllı duran bir muhalefet partisi armağan ediyorlardı bizlere!

Askeri cuntanın adamı, emekli edilmiş Orgeneral Turgut SUNALP'a Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) adıyla bir parti kurdurulmuştu. İktidar için düşünülen parti buydu. Ne yazık ki bazı Adalet Partili arkadaşlarımız da bu oyunda rol almayı kabul etmişlerdi.

Diğer taraftan, 12 Eylül sonrası Başbakanlık Müsteşarlığında bulunan, vaktinde İsmet Paşa'nın da Özel Kalem Müdürlüğünü yapmış olan Necdet CALP'ın Genel Başkanlığında Halkçı Parti kurulmuştu. Sol eğilimli bazı isimlerden müteşekkildi. Birkaç kurucusu veto edilmekle birlikte, süresi içinde kuruluşunu tamamlamasına izin verilmişti. Anlaşılan o ki, uslu muhalefet rolü de bu partiye verilmişti.

12 Eylül 1980'den sonra Aralık 1983'e kadar ülkeyi yöneten Bülent ULUSU Hükümetinin Ekonomiden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Turgut ÖZAL'ın kurduğu Anavatan Partisi (ANAP) de vardı. Bu Parti, bizim Büyük Türkiye Partisiyle aynı günlerde kurulmuş, ancak bizim Partinin ihtişamı karşısında gölgede kalmıştı. Partimiz 11 gün sonra dağıtılıp DEMİREL ve arkadaşlarımız Zincirbozan'a sürüldükten sonra yavaş yavaş kendini hissettirmeye başlamıştı. Doğru Yol Partimizin kurucuları insafsızca biçilirken, ÖZAL'ın ANAP'ına da azar azar yol açılıyor gibiydi.

Turgut ÖZAL'a yol verilmesini bazı siyaset teorisyenleri şöyle değerlendiriyordu. Türkiye'de sağ oylar yüzde 60-65'lere kadardır. Bunun bir tek siyasi kuruluşta toplanmasını askeri strateji açısından sakıncalı gördüler. Sağın oylarının tek bir adreste birleşmemesi için Turgut ÖZAL'ın önünü açtılar. Bu nazariyeler doğru da olabilirdi. Darbeci mantığı bu.

Hesap bu şekilde yapılmışsa da, sonuç bu hesabı yapanların istediği gibi olmadı. Sağı bölmek için hareketine göz yumulan ÖZAL, bütün tahminleri aşarak, kendisini bile şaşırtan bir sonuçla birinci parti oldu.

6 Kasım 1983'de yapılan Milletvekili Genel Seçiminde ÖZAL'ın Anavatan Partisi yüzde 45 oyla 211 milletvekili çıkararak, o zamanki Anayasa hükmüne 400 kişilik Meclis'te çoğunluğu sağlayıp tek başına iktidar olmuştu. CALP'ın Halkçı Partisi yüzde 30 oyla 117

milletvekili, MGK'nın iktidar adayı SUNALP'ın Milliyetçi Demokrasi Partisi ise yüzde 23 oyla 71 milletvekili çıkarabildi.

ÖZAL dahi böyle bir sonucu beklemediğinden, bazı illerde alt sıralara liste doldurmak için rast gele isimler yazmış, o insanlar da bu beklenmedik sonuçla kendilerini bir anda Parlamentoda bulmuşlardı. Hatta Bingöl'de iki milletvekilliğini de ANAP kazanmış olmasına rağmen, ANAP listesi tamamlanamadığından ANAP oradan bir milletvekili eksik çıkarmış, Meclis de o dönem 399 milletvekili ile toplanmıştı.

Urfa'da, Türkiye genelinden farklı olarak SUNALP'ın MDP'si birinci Parti olmayı başarmıştı. Hemşehrilerimiz, askeri idarenin desteklediği MDP'ye yüzde 38 civarında oy vermişti. Değerli bir dostum olan Bahri KARAKEÇİLİ bu listeden seçilmişti. Her zaman sağda siyaset yapmış olan ÖNCEL Ailesinden Aziz Bülent ÖNCEL ile birlikte. ÖZAL'ın ANAP'ı Türkiye genelinin epey altında kalmakla birlikte, yüzde 34 oyla Osman DOĞAN ve Mustafa DEMİR'i Meclis'e göndermişti. HALKÇI Parti ise, Vecihi ATAĞLI'yı listesinden seçtiriyordu.

Adalet Partisi Genel Merkez yöneticileri olarak siyasi yasaklı olduğumuzdan bizler zaten seçime giremiyorduk. Ancak Partimize, yeni ismiyle Doğru Yol Partisine güveniyorduk. Yolumuz kesilmişti. Artık ileriye bakmaktan başka yapacak bir şey yoktu.

YASAKLI DÖNEMDE ÖZEL HAYATIMIZ VE KIZIMIZIN EVLENMESİ

Ankara Dostlar Sitesindeki evimizde oturuyor ve ben neredeyse zamanımın tamamını siyasi çalışmalara ayırıyordum. Ara ara Urfa'ya gidip geliyorsam da, bu işlerimizle ilgilenmekten ziyade, Urfa'da yeni Partimizin teşkilatlanmasıyla ilgili oluyordu. Özel işlerimizi Ağabeyim Şeref ve Yeğenim Kadir yürütüyorlardı. Ceyhan'daki işlerimizi ise, Oğlum Cevher ve diğer Yeğenim Ömer takip etmekteydi.

Cevher, evlendikten kısa bir süre sonra askere gitmişti. Etimesgut Zırhlı Birlikler Okulu ve Eğitim Tümen Komutanlığında Tankçı Asteğmen olarak başladığı görevini, Hâkim Asteğmen olarak tamamlamış, Adana'ya yerleşerek avukatlık yapmaya da başlamıştı. Benimle aynı okullarda okuyarak hayata atılmıştı. Galatasaray Lisesinde yatılı okumuş, mezun olduktan sonra Ankara Hukuk Fakültesine girmişti. Daha hukuk öğrencisi iken, kendi isteğiyle Ceyhan'daki Çiftlik işlerimizle de ilgilenmeye başlamıştı. Daha sonra da yine beni takip ederek siyasete atılacaktı.

Bu arada Gelinimiz Ferda da avukatlık stajını tamamlamış ve Adana'daki yeni evlerine yerleşmişlerdi. Cevher henüz askerlik görevini yapmaktayken ilk torunumuzu kucağımıza vermişlerdi bile. Adaşım Necmettin'in doğumundan üç yıl sonra Ferda'nın merhum Babasının ismini taşıyan Ertuğrul'u da kucağımıza almayı nasip etti Rabbimiz.

Eşimin kardeşleri ve onların kıymetli eşleri, siyasetteki pozisyonumuz sebebiyle bizden en ufak bir talepte bulunmadıkları gibi, sağlam aile ilişkileriyle hayatımıza güzellikler katmışlardır. Kayınbiraderlerimi, 1979 ve 1984'de genç yaşlarında Ankara toprağına vermek mukadder imiş. Kayınvalidem Fatma Hanım ise, hepimizin üzerinde hakkı ve emeği olan

saygın bir hanımefendiydi. İki evladının acısını yaşadıktan sonra 1988’de kaybettik. O da Ankara’da metfundur. Hakk’ın sonsuz rahmeti üzerlerine olsun.

Kızım Fatma (Fatoş) çok başarılı bir öğrencilik hayatı geçirdi. Ankara Atatürk Anadolu Lisesinin başarıyla bitirdikten sonra, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünü Türkiye genelinde çok yüksek bir derece ile kazanmıştı. Çok başarılı bir öğrenciydi. Bitirirken de aynı başarıyı tekrarladı.

Fatoş’a hemen mezuniyetini müteakip, Gelinimiz Ferda’nın akrabası olan bir aile Allah’ın emri ile talip oldu. Ferda ile iki kız kardeşin torunları olmak seviyesinde akraba olan Eşref, Amerika’da eğitim almış doktoralı bir mühendisti. İyi eğitilmiş iki genç hayat yoluna çıkmışlardı. 1984 yazında çok sıcak bir günde, Mersin Babil Sitesi Salonunda yapılan düğünle biricik kızımızı gelin ettik. Şark adetlerine göre, gelin tarafı içinden gelse bile sevinemezdi. Ağır uslu bir kenarda oturmak zorundadır. Ama biz gerçekten çok hüznüldük. Konakladığımız Mersin Otelinden gelini almaya geldiklerinde, Cevher’in gözyaşlarını tutamadığını hatırlıyorum.

Damadımız anlayış gösterip çalıştığı Shell Firmasının Amsterdam’daki merkezine tayin isteyince, kızımız Güney Amerika açıklarındaki Hollanda Antilleri’ne gelin gitmekten kurtulmuştu. Amsterdam bize öbürüne göre çok yakın gelmişti. Fatoş, biri Hollanda’da, biri İstanbul’a döndüklerinden sonra olmak üzere iki güzel kız torun verdi bize. Merve ve Neva’yı biraz büyüttükten sonra, mesleğine dönüp akademik hayatı seçti. Her zamanki disipliniyle çalışıp çabalayarak kısa sayılabilecek bir sürede Mimar Sinan Üniversitesinde kendi alanında başarılı bir profesör oldu.

*Ayakta soldan itibaren Baldızım Mirzen, Kızım Fatma, Gelinim Ferda.
Merve ve Neva Anneannelerinin omuz ve kucağında.
Ertuğrul ve Necmettin Babaannelerinin solunda yanı başındalar.
1994 başı*

DOĞRU YOL'UN CANLANIŞI

1984 MAHALLİ İDARELER SEÇİMİ

Yeni Partimizin ilk sınavı 1984 Mahalli İdareler Seçimi oldu. Adalet Partisi'nin temeli üzerine kurduğumuz Doğru Yol Partisi, doğru bildiği yolda yürümeye başlamıştı. Genel Başkanımız Yıldırım AVCI, siyasi yasaklı olmayan arkadaşlarımızın açık çalışmaları, yasaklıların da sütte gerisindeki destekleriyle bayağı iyi götürüyordu. İlk günlerin çekingenliğini üzerinden atmıştı. Hatta oldukça cesur ve askeri idareye meydan okur bir tavır içindeydi.

Bu ilk seçimimizde tüm kadrolarımız adeta seferber olmuştu. Partimiz için yeniden diriliş mücadelesiydi. Adalet Partisinin Genel Merkez kadroları 10 yıllık, mahalli teşkilat mensupları ise 5 yıllık siyaset yasağı kapsamında olduklarından, yeni Partimize zarar vermemek için azami dikkat gösteriliyordu. Zira Siyasi Partiler Kanunu, yeni partilerin kapatılan partilerin devamı olduğuna dair en ufak bir işareti dahi kapatma sebebi saymaktaydı. Keza Milli Güvenlik Konseyinin kararlarına karşı çıkmak da aynı müeyyideye tabiydi.

Ama içimiz içimize sığmıyordu. Aynı heyecanı Yıldırım Bey de duymaktaydı ki, seçim çalışmaları esnasında isim vermeden ve üstünü örtmeye çalışarak Adalet Partisi ve DEMİREL'e bolca gönderme yapıyordu. Aslında başta darbeciler olmak üzere herkes biliyor ve kabul ediyordu ki, Doğru Yol Partisi Adalet Partisinin sadece devamı değil ta kendisiydi. Demokrat Parti'nin, Adalet Partisinin ve Büyük Türkiye Partisi'nin yeni ismiydi. DEMİREL de Partinin tartışmasız lideriydi.

Bu gerçeğin üstünü suni çabalarla örterken, ya da örttüğümüzü zannederken, başımıza esaslı bir çorap örülmekte olduğunu seçimden çok kısa bir süre sonra anlayacaktık.

Rahat bir çoğunlukla işbaşına gelmiş ÖZAL Hükümeti henüz 4-5 aylıktı. ÖZAL'ın popülaritesi de oldukça yüksekti. Partimiz bir yandan kendini anlatmaya çalışıyor, bir yandan da yıldızı parlak yeni iktidara muhalefet ediyordu. Üstelik bu çalışmaları, Demokrat Parti ve Adalet Partisinin şanlı geçmişine ve muhteşem hizmetlerine vurgu yapma hakkından mahrum biçimde yürütmek zorundaydı.

25 Mart 1984 Mahalli İdareler Seçiminde, iktidar döneminin balayını yaşayan Turgut ÖZAL Hükümetine karşı oldukça iyi sayılabilecek bir sonuç almıştık. 2,5 milyona yakın bir oy alarak yüzde 13,25 oranını yakalamış, 233 Belediye Başkanlığı kazanmıştık. Milletvekili Seçimi Kanunundaki yüzde 10'luk ülke barajını da rahatlıkla aşabilecek durumda olduğumuzu Ülkeye ve dış dünyaya göstermiş olduk.

KAPATMA DAVASI

Mahalli İdareler Seçiminde alınan olumlu sonuç tüm Teşkilatlarımıza moral dopingi olmuştu. Cinnah Caddesindeki mütevazı Genel Merkezimizde çalışan arkadaşlarımızın da heyecan ve motivasyonları yükselmişti.

İşte bu güzel günlerde, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 6 Nisan 1984 Tarihinde Doğru Yol Partisi hakkında Anayasa Mahkemesinde kapatma davası açtı. Hepimizin üzerine sanki bir bomba düşmüştü. Başsavcılığın iddianamesinde, Genel Merkez ve mahalli yöneticilerin Adalet Partisi'ne, Demokrat Parti'ye, Büyük Türkiye Partisi'ne yönelik övücü sözleri delil gösteriliyordu. Bizim arkadaşlar seçim meydanlarında coşkuyla çalışırken, Başsavcılık da delil topluyormuş.

Bu Kanuna da, bu iddianameye de isyan etmemek mümkün değildi. Adalet Partisine sahip çıkmanın neresi yanlıştı? Darbeyle kapatılınca kadar 20 yıl boyunca ülkeyi bir baştan bir başa imar etmişti bu Parti. Demokrat Parti'nin bıraktığı yerden bayrağı almış, Batı standartlarında bir demokratik yapıyı ülkeye önemli ölçüde yerleştirmişti. Bir yandan manevi değerlere sahip çıkarken, diğer yandan vatandaşın iş ve aş meselesini çözmemekteydi.

Partimiz için tekrar zor günler başlıyordu. Cinnah Caddesindeki mütevazı Genel Merkeze bir karamsarlık çökmüştü. Mahalli teşkilatlar da endişeli bir bekleyiş içine girmişlerdi.

Hukukçu arkadaşlar güzel çalışmalar yapıp savunmalar verdiler. 6 ay süren sıkıntılı bir dönemden sonra, Başsavcılığın kapatma davası Anayasa Mahkemesi tarafından oybirliği ile reddedildi. "Türkiye'de hâkimler varmış" dedirten bir kararla hepimiz derin bir nefes aldık. Yüksek Mahkeme, Siyasi Partiler Kanununa aykırılık teşkil ettiği iddia olunan fiillerin sübuta ermediği ve MGK'ya karşı olduğu iddia edilen tutumların aslında Yüksek Seçim Kurulu'na yönelik olduğu gerekçeleriyle red kararı vermişti.

1985 KONGRESİ

Kapatma davasının stresini üzerinden atan Partimiz, kamuoyunda da büyük ilgi toplamaya başlamıştı. Bu hava içinde ilk Büyük Kongremizi yaptık. Tarih 14 Mayıs 1985'di. Demokrat Partinin 1950'de iktidara gelişinin yıldönümü seçilmişti.

DEMİREL, Genel Başkan adayı olarak AP'nin son İstanbul İl Başkanı Hüsamettin CİNDORUK'u işaret etmişti. Genel Başkan Yıldırım AVCI'da hafif bir burukluk oluşsa da, dava insanı olarak bu tercihi anlayışla ve saygıyla karşılamıştı. Nitekim Kongrede çok güzel ve duygusal bir veda konuşması yaptı. Genel Başkanlığa veda etti, ama davamıza hep sadık kaldı.

Ancak dönemin Odalar ve Borsalar Birliği Genel Başkanı Mehmet YAZAR, aynı itaati göstermedi. Aktif siyasetin dışında, ama popülaritesi yüksek bir kişi olarak Partimize meyletmiş ve Genel Başkanlığa aday olmuştu.

O devirde Tercüman Gazetesi sağ kesim üzerinde çok etkiliydi. Gazetenin patronu Kemal ILICAK'ın eşi ve yazar Nazlı ILICAK Mehmet YAZAR'ı destekliyordu. Hatta YAZAR'ın Nazlı Hanım tarafından öne sürüldüğü dahi söylenmekteydi. Önemli bir kurumun başında bulunan YAZAR, Tercüman Gazetesinin açık desteği ve değişim ifade eden havasıyla, bizim delegelerde kendine doğru epey kaymalara yol açıyordu.

Ancak bize göre doğru tercih CİNDORUK'tu. Mehmet Bey düzgün ve nitelikli bir insandı. Fikriyatımıza da yakındı. Ama o dönemin DEMİREL'in liderliğinde geçirilmesi

Partimiz için elzemdi. Böyle bir modele de YAZAR uygun değildi. DEMİREL'in otoritesini kabulleneceği oldukça şüpheliydi.

Delegedeki YAZAR'a doğru kaymalar karşısında, DEMİREL daha aktif bir tavır alıp bizzat görüşmeler yaparak ağırlığını koymak durumunda kaldı. Ve Kongreyi bu atmosferde Hüsametdin Bey kazandı.

O gün salonda en çok dikkatleri çeken olay şuydu. YAZAR konuşmasını yaparken, CİNDORUK'a destek veren ve salona hâkim durumdaki delegelerle izleyiciler, sürekli slogan atarak konuşmayı kesiyorlardı. Söyledikleri "DEMİREL nerede biz oradayız" idi. Bu slogana bir süre tepki vermeyen Mehmet YAZAR, nihayet "Ben de DEMİREL neredeyse oradayım" demek zorunda kaldı. İçi öyle demese de, diliyle bunu ifade etti. Ancak bu manevra da ona kongreyi kazandırmaya yetmedi ve Partimizde CİNDORUK dönemi başladı. Bu dönemle birlikte "Emanetçi" deyimini siyaset literatürüne girmekteydi.

Mehmet YAZAR ise bir süre sonra Hür Demokrat Parti'yi kurdu. MDP'den ayrılan bazı milletvekilleri oraya katıldıysa da ömrü fazla olmadı. YAZAR daha sonra ANAP'a katılarak siyasete devam etti.

Bu Kongreden akıllarda kalan bir başka detay da, bir kısım delegeler veya onları etkileyenler arasında, eskilere karşı bir hareket hissedilmesi idi. Bizlere, yani Adalet Partisinin yönetim kadrolarına, emekle, zahmetle, risk alarak Doğru Yol'u kuranlara karşı sınırlı da olsa bir tepki dile getiriliyordu. Belirli ve somut bir sebebi de yoktu. Belki de siyasetin tabiatında bu vardı. Ya da bazı genç arkadaşlar kendilerine yer açılın diye böyle bir tavır içine girmişlerdi. Oysa bizler henüz 50'li yaşların başındaydık. Ve çoğumuz da zaten ya 5 yıllık, ya 10 yıllık siyaset yasağı kapsamındaydık. Önemsemedik, güldük geçtik. Demek ki "Bize böyle teşekkür ediliyor" diye de hicvettik. Gerçi bu tavır Doğru Yol'un sonraki kongrelerinde de sınırlı ölçüde devam etti. Bilhassa Genel İdare Kurulu Seçimlerinde İsmet Bey, Sadettin Bey, Nahit Bey, ben ve diğer bazı kıdemli arkadaşların üzerine bolca "çizik" atılıyordu.

Öte yandan bizim anlamlı amblem de yeni yönetim tarafından değiştiriliyordu. Yolda tek başına yürüyen bizim Doğru Yol'un garip adamı yerini şahlanan bir kırat ve üzerindeki süvariye bıraktı. Bakalım şahlanacak mıydık?

DYP'NİN GRUP KURMASI VE ARA SEÇİM ZAFERİ

SUNALP'in başında olduğu MDP, 1983 Seçimlerinde kendilerine iktidar rolü biçilmesine rağmen üçüncü parti durumuna düşmüştü. Mart 1984 mahalli İdareler Seçiminde ise yüzde 7 oy oranıyla ağır bir yenilgi alarak dağılma sürecine girmişti. Önce SUNALP Paşa Genel Başkanlıktan ayrıldı. Daha sonra da Mayıs 1986'de MDP kendini feshetti.

Adalet Partili pek çok arkadaşımız bu partinin bünyesinde çeşitli görevler almışlardı. Bazı MDP milletvekillerinin fesihten sonra bize katılmasıyla 1986 yılının ortalarında Meclis'te Grup kurduk. 1983'de hakkımız gasp edilerek seçimlere sokulmasak da, 2,5 yıl sonra Grup kurarak Parlamentodaki yerimizi almıştık. Hatay'dan Murat SÖKMENOĞLU, Mersin'den Ali İhsan ELGİN, Adıyaman'dan Arif ATALAY, Ankara'dan Nejat RESULOĞLU, İstanbul'dan Yılmaz

HASTÜRK gibi birçok arkadaşımız, Doğru Yol Partisinin Meclis'te temsilini sağlamışlardı. DEMİREL'in direktifleriyle çalışıyorlardı.

Grup kurmamızın da katkısıyla 28 Eylül 1986'da yapılan Milletvekili Ara Seçiminde önemli bir zafer kazandık. Güçlü iktidar ANAP yüzde 32 oyla birinci parti olsa da, biz yüzde 23,5 oyla ikinci parti olmuş ve ara seçime konu olan 11 milletvekilliğinden 4'ünü kazanmıştık. ANAP, 1983'e göre oy kaybetmiş, 6 milletvekilliği çıkarabilmişti. Bizden Genel Başkan Hüsametdin CİNDORUK Samsun Milletvekili, Köksal TOPTAN Zonguldak Milletvekili, Sümer ORAL ve Ümit CANUYAR da Manisa Milletvekili seçilmişlerdi. Grubumuz daha da güçlenmişti.

1986 Ara Seçiminde bizim Partili gençler, komedi filmlerine konu olabilecek kadar muzip ve fakat zekice bir manevraya imza attılar. O tarihlerde yeni yeni renkli yayına geçmiş Devlet televizyonu TRT, mevzuat gereği tüm partilere eşit süreli propaganda hakkı tanıyordu. Yeni kurulan partiler dahi bu haktan yararlanacaktı. Bunu fırsat bilen bazı arkadaşlar, Kemal BEKMAN'ın Başkanlığında Büyük Anadolu Partisini kurdular. Kısaltılmış ismi BANAP olsun diye bu ismi koymuşlardı. Böylece ÖZAL'ın ANAP'ını çağrıştıracaktı. ANAP'ın itirazı üzerine BAP yapmak zorunda kaldılar. Amblemın hikâyesi ise daha ilginçti. İlk amblem ANAP'ın amblesmine benziyordu. ANAP amblesme de itiraz edince, YSK kararıyla onu da değiştirmek zorunda kaldılar. Fakat bu sefer ANAP'lıları itiraz ettiklerine pişman edecek bir amblem seçtiler. Davulu delen bir jaguar resmedilmişti. Davul, ÖZAL'ın tasvip etmediği müzisyen damadını simgeliyor, jaguar ise bir işadınının ÖZAL'ın kızı ve damadına hediye ettiği ve tartışmalara sebep olan lüks otomobilin markasıydı.

İşte Eylül 1986'da yapılan Milletvekili Ara Seçimi öncesi TRT televizyonundaki propaganda konuşmalarında, BAP sözcüsünün sesinin yanı sıra bu amblem ekrana geliyordu. Bu olay seçime büyük renk katmıştı.

SİYASİ YASAKLAR

1982 Anayasasına konulan bir geçici maddeyle, kapatılan siyasi partilerin yöneticilerine 5 ve 10 yıllık siyaset yapma yasağı getirilmişti. 1982 Referandumunda vatandaş, Anayasanın pek çok hükmü gibi, bunu da ekseriyetle bilmeden onaylamıştı.

ÖZAL ve ekibi, içten ve dıştan gelen demokratikleşme, sivilleşme baskıları karşısında, Anayasanın bu geçici maddesinin değiştirilmesine kerhen razı oldu. İsteseydi referanduma götürülmeden Meclis'te uzlaşmayla ve çoğunlukla bu değişikliği geçirebilirdi. Ama halkoyuyla reddettirmek gibi bir ince hesaplara referanduma götürülmesini temin etti. Kenan EVREN ve ekibi de bu niyeteydi. Böylece onlar yolu açmış olacaklar, Halk ise eskilere dur diyecekti.

6 Eylül 1987 tarihinde referandum yapıldı. Bu referandumda siyasi yasakların farklı bir çoğunlukla kaldırılması beklenirken, yüzde elliye çok az geçen bir oranla kaldırıldı. Bu oran çok düşündürücüydü. Bunun sebebi, Türk Halkının vatandaşlık bilinci ve demokrasi anlayışının daha epey emek ve zamana ihtiyacı olduğu mu, yoksa tüm siyasi partilere ve siyaset kurumuna yüklenmek istenen yanlışlıkların hâlâ Milletin hafızasından silinmemiş olması mıydı? Bilemiyorduk.

Ancak hangisi olursa olsun, ortada apaçık bir hadise vardı ki, o da ÖZAL'ın yasakların kalkmaması için alenen kampanya yapmasıydı. En yakın arkadaşı ve Devlet Bakanı olan Güneş TANER'e, yasakların kalkmasıyla ilgili verilecek hayır oyunun rengi olan turuncu renkli atlet bile giydirmişti. Atletin üzerinde hayır kelimesinin İngilizce karşılığı olan “no, no” kelimeleri vardı.

ÖZAL'ın, kendisini çok önemli makamlara getiren ve bu suretle belki de Başbakanlığının yolunu açan DEMİREL'in yasağının sürmesi için gösterdiği bu çaba çok üzücü ve düşündürücüydü.

ÖZAL bir şey daha yaptı. Referandum sonuçlarının ilan edildiği gün, 1987 yılı sonbaharı için erken seçim kararı alacaklarını da ilan etti. Nasıl olsa Meclis'teki rahat çoğunluğuyla o kararı aldırabilirdi. Oysa seçimler, 5 yıllık yasama dönemi öngören 1982 Anayasasına göre 1988'de yapılacaktı.

ÖZAL'ın erken seçim istemekteki amacı, bir baskın seçim yapıp DEMİREL ve Doğru Yol'un toparlanmasına fırsat vermemektir.

Bu arada Genel Başkanımız Hüsamettin CİNDORUK, referandum sonucunun ilanıyla birlikte, bize gelen bilgilere göre DEMİREL'e sormadan Genel Başkanlıktan istifa etmişti. Diğer bir ifadeyle DEMİREL'i hemen o koltuğa oturmaya mecbur bırakmıştı.

Amacı DEMİREL'i zor durumda bırakmak mıydı? Bilemeyiz. Ama DEMİREL zor durumda kalmıştı. Bütün referandum kampanyası boyunca, bu yasakların kalkmasının demokratik rejim için gerekli olduğunu savunmuş, meşhur “Kendim için bir şey istiyorsam namerdim” sözünü de bu vesileyle sarf etmişti. Şimdi hemen koltuğa geçip oturacaktı. Başka da çaresi yoktu. Erken Genel Seçim kapıya dayanmıştı. Genel Başkanlığın bu kritik dönemde tekrar birine emanet edilmesi mümkün değildi. 24 Eylül 1987'de yapılan Olağanüstü Büyük Kongrede Genel Başkanlık görevini 7 yıl aradan sonra tekrar üzerine aldı. Ben de yeniden Genel İdare Kurulu üyesi olmuştum.

URFA'DAKİ YOL ARKADAŞLARIMIZ

Doğru Yol Partisinin kuruluşundan itibaren Urfa'da Demokrat Partili ve Adalet Partili ailelerin çocukları çizgilerinde sapma olmaksızın Partimizde görev aldılar, canla başla çalıştılar. İl Başkanlığı ve Merkez İlçe Başkanlığı gibi önemli görevler üstlendiler. Benimle de omuz omuza siyaset yapmışlardır. Anne tarafından yakın akrabam olan ve AP'de Merkez İlçe Başkanlığımızı, DYP'de de yöneticiliğimizi yapmış Mustafa HATİPOĞLU'nu, Ağabeyimin yakın arkadaşı Hacı Tevfik SARAÇ'ın oğlu ve Merkez İlçe Başkanlığımızı yapmış olan Mustafa SARAÇ'ı, akrabamız ve dostlarımız olan AYDOĞDU Ailesinden Halil AYDOĞDU'yu, yine Merkez İlçe Başkanlığımızı yapmış Ahmet AYDOĞDU'yu, daha önce bahsettiğim Merkez İlçe Başkanımız Mehmet AKYÜZ'ü, İl Başkanlığımızı yapan Paşa ALİŞİROĞLU'nu ve Velid ABA'yı da sevgiyle anıyorum.

1983'den itibaren İl Başkanlığımızı başarıyla yürüten Adil RASTGELDİ ve Halit GÜLLOĞLU'ndan yukarıda Partinin kuruluş bölümünde, keza İl Başkanlığımızı yapmış

Amcazadem Şeyh Abdullah İLHAN'ın oğlu Halil İLHAN ve Halazadem Büyük Ömer'in Oğlu Sabahattin CEVHERİ'den de yukarıda AP döneminde bahsetmişim. Siyaseti bıraktığımdan sonraki dönemde yine İl Başkanlığı görevini sırasıyla üstlenen Ahmet BUCAK ve Halazadem Büyük Ömer'in diğer evladı Mahmut CEVHERİ'nin de önemli hizmetleri olmuştur. Esasen İlhan'daki akrabalarımız, bütün siyaset hayatım boyunca beni hiç yalnız bırakmadılar. Bu meyanda Halazadem Büyük Ömer'in diğer evlatları Lütfi, Selahattin ve Mehmet'i, öbür Halazadem Küçük Ömer'in kardeşleri Ahmet, Mehmet ve Cevher'i, çocukları Bedrettin, Mehmet Ali ve Cenap'ı, Şeyh Abdullah evlatları Cevher, Salih, Sinan ve Necmi'yi, Amcazadem Hacı Muhammet evlatları Muhtar Feyzullah İLHAN ve hepsi değerli tüm kardeşlerini, yine Amcazadelerim Şeyh Sinan, Şeyh Mahmut ve Şeyh Celâl ile çocukları Mehmet Emin'i ve diğer tüm evlatlarını en iyi duygularıyla anmak isterim.

*Şeyh Cevher'in oğlu Büyük Amcamız Şeyh Hasan'ın ziyaretindeyiz.
Yeğenim Faruk'la beraber. İlhan'daki bu mütevazı kerpiç odada yaşadı ve vefat etti.
Gerçek bir Şeyhti o. Bu sıfatıyla para kazanmaya asla tevessül etmedi.
Yardım kabul etmedi*

1987 SEÇİMLERİ

29 Kasım 1987 tarihinde yapılan erken Genel Seçimde, ANAP yüzde 45’den yüzde 36’ya gerilemişti. Ancak Milletvekili Seçimi Kanunuyla oynayarak kendilerine avantaj sağlayacak değişiklikler gerçekleştirmişlerdi. Seçim çevrelerini daraltarak, büyük illerde birden fazla seçim çevresi oluşturmuş ve ülke genel barajına ilaveten seçim çevresi barajları da koymuşlardı. Ayrıca bazı seçim çevrelerinde birinci çıkan partiye verilmek üzere “Kontenjan milletvekilliği” oluşturmuşlardı. Bütün bunların sağladığı avantajla, oylarındaki 9 puanlık gerilemeye rağmen, 211 olan sandalye sayılarını 292’ye çıkarmışlardı.

Erdal İNÖNÜ liderliğindeki SHP yüzde 25,2 oyla 99 milletvekilliği, bizim Parti ise yüzde 19,13 oyla 59 milletvekilliği kazanmıştı.

Bu seçimde benim durumum ise şöyle oldu. Üzerimizdeki 10 yıllık yasak kalkınca yeniden görev talebiyle aday adayı oldum. ANAP’ın getirdiği kontenjan sistemi Urfa’da da uygulanacaktı. O seçim çevresinde en fazla oyu alan parti ayrıca kontenjan milletvekili de çıkaracaktı. Buraya aday gösterilen kişi, aday yoklaması veya ön seçim yarışına da girmiyordu. Bu seçimde Bozova’dan aday olan bir arkadaş, doğrudan veya dolaylı bu kontenjanın kendisine verilmesini benden istedi. Genel İdare Kurulu üyesiydim. Diğer arkadaşlara haksızlık olmasın diye bu talebi kabul etmedim. O da gitti başka adaylarla birleşti ve benim dışımda bir blok oluşturuldu. Ön seçimde ben listede aşağılara düştüm ve adaylıktan çekildim. Bu olay benim bütün siyasi hayatım boyunca kazanamadığım yegâne seçim oldu. O talebi kabul etseydim hiçbir şey olmayacaktı. Doğru mu yaptım, yanlış mı? Bilemiyorum.

Ancak kendimi şöyle eleştirebilirim. Adalet Partisinde, 1965’den sonra yapılan denemelerde (ön seçim) kulis çalışması yapmadığım gibi Urfa’ya bile gitmediğim olurdu. Oturduğum yerden, Allah razı olsun, Urfalı Partililer beni liste başı yaparlardı. Oysa 1980 sonrasında ülke ve siyaset değişmişti. O dönemde kendi menfaatini her şeyden fazla kollama, hedefe varmak için başkalarının üstüne basma gibi hasletler topluma yayılmaktaydı. Bunu göremedim sanırım. Eğer kulislere ve gruplaşmalara dalsaydım, o güne kadar üç defa olduğu gibi, ondan sonra da üç defa olacağı gibi çok rahat Urfa’nın liste başı olurum. Bu konuda gayret sarf etmem gerektiğine dair beni uyaran akrabalar ve dostların ikazlarına da riayet etmedim. “Çocuğum yaşındaki adaylarla pazarlık yapmak bana yakışmaz, herhalde Partideki ve Urfa’daki hizmetlerim takdir edilir” diyordum. Oysa o sırada benim dışımda liste oluşturulduğunu sonradan öğrendim. Saflıkla gaflete düşme arasında bir noktada donup kalmıştım adeta. Bazı adaylar sonradan, “Ağabey, sen o kadar rahat duruyordun ki, ön seçimi sağlama aldığını düşündük ve biz de kendimizi kurtarmaya çalıştık” gibi günah çıkarmalara giriştiler. İnanmasam da, inanmış görünüp sırtlarını sıvazladım, “Canınız sağ olsun” dedim.

Benim olmadığım listeyle seçime giren Partimiz, Urfa’da seçim çevresi barajına takılarak milletvekili çıkaramadı. Ben o seçimi Ankara’da takip ettim ve Genel Merkez seviyesinde seçim çalışmalarına katıldım.

İkinci ve son ÖZAL iktidarı başlıyordu. Yukarıda belirtilen düzenlemelerin getirdiği avantajlarla sağladığı rahat çoğunluk, ona yeniden tek başına iktidar yolunu açmıştı. Kaderin cilvesidir ki, çevre barajlı daraltılmış seçim çevreleri, kontenjan milletvekillikleri, ülke barajı gibi büyük partilere avantaj sağlayan ve fakat nisbi temsilden daha da uzaklaştıran uygulamalar,

4 yıl sonraki seçimde bizim Partimize avantaj sağlayacaktı. Tek başımıza iktidar olamasak bile, Koalisyon Hükümeti kurarak ÖZAL'ın ANAP'ını iktidardan uzaklaştıracaktık.

DEMİREL 1987 Seçiminde yine Isparta'dan Meclis'e girmişti. Parlamento'da ve ülkede ses getiren bir siyaset ortaya koydu. Onun bitmek bilmeyen enerjisi ve azmiyle ülkeyi karış karış dolaşarak hallacın pamuğu attığı gibi atıyorduk. ANAP ise saltanat kayığındaki sarhoşluğu ile yoluna devam ediyordu.

İstemeyerek gittiği ve yasakların kalkmaması için uğraştığı referandum ve baskın seçimden sonra ÖZAL bir manevra daha yaptı. Mahalli İdareler Genel Seçiminin erkene alınması için gerekli Anayasa değişikliğini Meclis'ten geçirdi. 1989 Martında normal olarak yapılacak seçimleri 13 Kasım 1988 tarihine almak istiyordu. Ancak referandumsuz Anayasa değişikliği için yeterli sayıyı bulamadığı için de referanduma götürmek zorunda kaldı. Burada da amacı bir başka baskın yapmaktı. ANAP'daki gerilemeyi o da görüyordu. Partisi daha fazla yıpranmadan Mahalli İdareler Seçimini de aradan çıkarmak gibi bir hesabı vardı. Mahalli İdareler Seçimini de sağlama alırsa 1989'da süresi dolacak EVREN'in yerine Cumhurbaşkanı olması daha kolay olacaktı.

Ama bu hesap tutmadı. Biz başta olmak üzere, bütün muhalefet partileri referandumda hayır oyu verilmesi için yoğun bir çalışmaya başladı. Bütün Teşkilatlarımız seferber oldu, yollara düştü. Allah'ın işine bakın ki, iki yıl sonra bu sefer biz "Hayır"cı olmuştuk. Ama bizim "Hayır"ımızda demokratikleşmeye aykırı bir şey yoktu. Aslına bakılırsa, Mahalli İdareler Seçiminin 26 Mart 1989'da yapılmasıyla, 13 Kasım 1988'de yapılması arasında bizim için de değişen bir şey yoktu. Amaç bu referandumu ÖZAL iktidarına karşı bir güven oyununa dönüştürmek ve ona demokratik bir darbe vurmaktı. 1987 Referandumunu kıl payı kazanmış, hatta kendimizi kazanmış da sayamamıştık.

Bu sefer ezici bir sonuçla kazandık. 25 Eylül 1988 tarihli Referandumda evet oyları yüzde 35, hayır oyları ise yüzde 65 çıktı. Anavatan Partisini zor günler bekliyordu artık.

1989 MAHALLİ İDARELER SEÇİMİ

1988 Referandumu sonucundan aldığımız moralle, Mart 1989 Seçimlerine daha fazla asıldık. 1980'de darbeyle gasp edilen ve 1983'de yolumuz kesilerek ÖZAL'a teslim edilen iktidarı geri alma zamanı yaklaşıyordu. Ülke yolsuzluk iddialarıyla çalkalanmaktaydı. Bilhassa çiftçi ve esnaf kesimi büyük sıkıntı içindeydi. Vatandaşa genel bir memnuniyetsizlik hissedilmekteydi.

DEMİREL'in eski Urfa Havaalanında bir karşılanışı, 80'li yılların sonu

26 Mart 1989 Tarihinde yapılan seçimlerde, İl Genel meclis oyları itibariyle SHP yüzde 28,7 oyla birinci, biz yüzde 25,1 oyla ikinci parti olmuştuk. ANAP ise büyük bir yenilgiye uğrayarak üçüncü parti konumuna düşmüştü. Oy oranları 21,8'di. Kazanılan Belediye Başkanlıklarında da sıra aynıydı. SHP 646, DYP 569, ANAP ise 549 Başkanlık kazanmıştı. Büyükşehir Belediye Başkanlıklarının altısını SHP, birini DYP, birini RP almıştı. ANAP, kanununu çıkardığı Büyükşehirlerden hiçbirini kazanamamıştı.

ANAP için yolun sonu görünmüştü artık. ÖZAL'ın yapabileceği tek bir şey kalmıştı. Meclis'teki çoğunluğunu zorlayarak kendini Cumhurbaşkanı seçtirmek. Nitekim bu yolu zorlamaya başladı.

ÖZAL'IN CUMHURBAŞKANLIĞI

Ve nihayet ÖZAL Cumhurbaşkanı da oluyordu. 1982 Anayasasının kabulüyle “otomatik” olarak Cumhurbaşkanı seçilen Kenan EVREN'in yedi yıllık Cumhurbaşkanlığı

dönemi dolunca yerine seçim yapılacaktı. 31 Ekim 1989'da SHP ve DYP'nin katılmadığı üçüncü turda ÖZAL, Türkiye'nin 8.Cumhurbaşkanı seçildi.

ÖZAL'dan sonra Başbakanlığa getirilen Yıldırım AKBULUT temiz ve iyi bir insandı. Adalet Partisi'nde bizim Erzincan İl Başkanlığımızı da yapmıştı. AKBULUT Hükümeti 1,5 yıl kadar sürdü. İktidar Partisi ANAP, Büyük Kongresini yapıp Genel Başkanını seçmek zorundaydı. Kongre oldukça çekişmeli ve dedikodulu oldu. ÖZAL Ailesi, kendi getirdikleri Yıldırım AKBULUT'un karşısında yer aldılar. Hesaplara uymayan Yıldırım AKBULUT, uymamasının bedelini Kongreyi kaybederek ödedi.

Kongreyi kazanıp ANAP Genel Başkanı olan Rize Milletvekili Mesut YILMAZ, teamül gereği Başbakanlığa atandı ve Hükümetini kurdu. Mesut YILMAZ, Yassıada'da hüküm giyen DP Milletvekillerinden İzzet AKÇAL'ın yeğeni, Turizm Bakanlığı görevini benden devralan sınıf arkadaşım Erol Yılmaz AKÇAL'ın da amcazadesidir. Haziran 1991'de kurulan bu Hükümet, alınan erken seçim kararı üzerine 20 Ekim 1991'de yapılan Genel Seçime kadar sürdü.

DOĞRU YOL İKTİDARI

1990 KONGRESİ

Seçim öncesi DEMİREL yönetimindeki Doğru Yol hareketi çok güçlü işaretler veriyordu. Anadolu'yu ve Trakya'yı karış karış dolaşıyorduk. Bu dönemim en önemli olaylarından birisi, 1990'daki Büyük Kongremiz öncesi Tansu ÇİLLER'in Partiye gelişi oldu.

İlk defa 1985 Kongresinde hissedilen, 1988'de de artarak devam eden “yeni isimler” ve “vitrini güzelleştirelim” arayışı, 1990 Kongresi öncesi delegeler arasında ve Parti tabanında zirve yapmıştı. DEMİREL de bu baskıdan pek hoşnut değildi. Elbette ki, bize katılacak bazı yeni isimler gücümüzü arttırır ve Partiye heyecan getirirlerdi. Ama bazı Teşkilatlar neredeyse bütün kadroların yenilenmesi gibi ifrata kaçan taleplerde bulunuyorlardı. DEMİREL, hem bu talepleri sınırlı ölçüde karşılamak, hem de Partimizin vizyonunu yenilemek amacıyla, uzmanlık, birikim ve tanınmışlıklarıyla Doğru Yol'a katkı sağlayacak bazı isimleri bünyeye kattı. İşte Tansu ÇİLLER, Ersin FARALYALI gibi o günlerin bazı popüler şahsiyetlerinin Partimize intisabı böyle gerçekleşmişti.

Tansu ÇİLLER'i ilk defa İstanbul'da, o zamanki adı Sheraton olan otelde DEMİREL'in kabuller yaptığı süit dairesinde gördüm. Biz de bazı arkadaşlarla süitin kabul kısmında idik. Bu hanımefendi geldi. Basındaki resimlerinden tanıdım. Selamladık, bir köşede oturup DEMİREL'in kabulünü bekledi.

Tansu Hanım'ın Partiye resmi girişi ise, 1990 Kongresinden bir süre önce, Akay Caddesindeki Genel Merkezimizin “Mahzen” diye tabir edilen ve girişin altında yer alan toplantı salonunda olmuştu. Çeşitli illerden gelen Teşkilat mensupları, delegeler ve Genel Merkez yöneticilerinin olduğu heyecanlı bir toplantıydı. DEMİREL, ÇİLLER'i elinden tutarak, “Anadolu'nun tozlu topraklı yollarında bizimle beraber yürümek için geldi” diye takdim etmiş, salonda müthiş bir tezahürat kopmuştu.

1990 Kongresini takviye etmek amacıyla Ankara'nın değişik otellerinde üç seminer düzenlemiştik. Ekonomi konulu semineri de ÇİLLER yönetmişti. Kongrede DEMİREL kendisini Genel İdare Kuruluna aldı. Daha sonra da Ekonomik İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı yaptı. Kamuoyunda hayli olumlu ve sıcak karşılanmıştı. Bir hanımın Partimizde o zamana kadar çıkabildiği en yüksek derece idi. Parti Teşkilatı da çok olumlu karşıladı, etrafında bir sevgi oluştu.

DEMİREL bitmek bilmeyen enerjisiyle bizleri koşturup duruyordu. Kayseri'de, Adana'da yaptığımız mitinglere on binlerce vatandaş geliyordu.

1990 Kongresi çok heyecanlı oldu. DEMİREL dâhil, hepimiz moralli ve iktidara yürümeye kararlıydık. Genel Başkanlık seçimine dair formalitenin yerine getirilmesinden sonra çekişmeli bir Genel İdare Kurulu seçimi oldu. DEMİREL'e atfen üç liste çıktı. Birden fazla listede ismi olanlar haliyle fazla oy alarak GİK'e üst sıralardan girdiler. Biz "eskiler" de yine bir miktar çizik yiyerek Genel İdare Kurulundaki yerimizi aldık.

SEÇİM HUKUKUNA DAİR DEĞERLENDİRME

ANAP'ın yeni Genel Başkanı ve Başbakan Mesut YILMAZ, gerileme sürecindeki Partisinin ve ÖZAL'dan kalan kadroların bu işi daha fazla götüremeyeceğini düşünmüş olmalı ki, 5 yıllık yasama döneminin bitişini beklemeden, erken seçim kararı aldırtmıştı. Muhalefet zaten bunu istiyordu.

20 Ekim 1991'de önemli bir seçim olacaktı. Seçim Hukukunda yapılan değişiklikle ilk defa tercihli oy kullanılacaktı. Zaten bu uygulama son da olacaktı. Partiye oy veren kişiye, ayrıca liste üzerinde değişiklik yapma hakkı tanınmaktaydı. Aday listeleri yine parti marifetiyle, ön seçim, aday yoklaması veya genel merkez yoklaması usullerinden biriyle yapılacaktı. Her parti o seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısının iki katı kadar aday gösterecekti. Seçmene tanınan imkân, bu listede tek bir işaretleme yaparak, listedeki sırayı değiştirebilme hakkıydı. Bu demokratik bir uygulamaydı. Ancak sınırlıydı. Zira seçmen, partinin listesinde olmayan bir ismi listeye dâhil etme imkânına sahip değildi.

Bu usulün iyi tarafı, seçmenin bir partinin listesinde tercih yapabilmesi için, önce o partiye oy vermesi gereğiydi. Yani önce bir partiye evet mührünü basacak, sonra dilerse alttaki aday listesinden bir kişiye tercih yapabilecekti. Hâlbuki aday yoklaması veya ön seçimde, partinin listesini belirleyen delege ya da kayıtlı üye, oluşmasında rol almasına rağmen, çıkan listeyi beğenmediği takdirde asıl seçimde partiye oy vermeyebiliyordu. Vermeyenler de çok oluyordu. Tercih oyu kullanan seçmenin zorunlu olarak partiye oy vermesine karşılık, delege ya da üyenin böyle bir zorunluluğu bulunmuyordu. Nitekim bazı ilçelerde bir partiye çıkan oy, o ilçedeki kayıtlı üye sayısının, hatta delege sayısının altında kalabiliyordu. Uzun yıllar Seçim İşleri Başkanlığı yaptığım için gözleme şansına sahiptim. Ne yazık ki bizim Partide de bu örneklerle rastlıyordum.

Öte yandan, Siyasi Partiler Kanunu ve parti tüzüklerindeki hükümlere rağmen, üye kayıtlarının ve delege seçimlerinin adaletli, demokratik biçimde yapılması çoğu zaman ve çoğu yerde sağlanamıyordu. Bütün partilerde, delege seçimleri “delege yazımına” dönüşmekteydi. 1980 sonrasında bu daha da yaygınlaştı. Üye kaydetme de, parti yönetimlerinin insaf ve hesaplarına bağlı hale gelmişti. Kongre ve ön seçim hesaplarıyla, mezar taşları üzerindeki isimlerin bile partilere üye kaydedildiği gibi, biraz mübalağalı ve mizahi hikâyeler anlatılır hale gelmişti.

Bu tablo karşısında, tercihli oy önemli bir denge mekanizmasıydı. Ne yazık ki, ilk ve son defa 1991 Seçiminde uygulandı. 1995'de seçime giderken, maalesef bizim Partinin de teklifiyle mevzuattan çıkarıldı. Hiç şüphe yok ki, bir partiye oy veren ve zaman zaman sayısı milyonları bulan seçmenin irade ve tercihi, en az partiyi yönetenlerin ve parti listesini yapanlarınkı kadar muteberdir, makbuldür.

1991 Seçimi de, yine daraltılmış bölgelerde, bölge barajlı olarak yapıldı. Yüzde 10'luk ülke barajı da zaten korunmaktaydı. Yukarıda da belirttiğim gibi, ANAP'ın kendi için tasarladığı bu uygulamalar, 20 Ekim 1991'de fazlasıyla bizim işimize yaradı, ANAP iktidarını yıkarak DYP'yi 1. Parti yaptı.

1991 SEÇİMİ

20 Ekim 1991 tarihinde yapılan Genel seçimde birinci parti olurken oy oranımız 27,03'dü. 178 Milletvekili çıkarmıştık. ANAP'ın oy oranı ve milletvekili sayısı 24,01 ve 115, SHP'nin 20,75 ve 88 idi. İki yıl önceki Mahalli İdareler Seçiminin galibi SHP, birincilikten üçüncülüğe inmiş, ANAP üçüncülüğten ikinciliğe çıkmış, biz ise ipi göğüslemiştik. ERBAKAN'ın RP'si de yüzde 16,88 ile iyi bir çıkış yakalamış, 62 sandalye elde etmişti. ECEVİT'in DSP'si ise barajı kıl payı geçerek 7 milletvekilliğinde kaldı.

Doğrusu 27,03 oranı bizi pek memnun etmedi. Daha yüksek bir oran bekliyorduk. Her ne kadar yüzde 27 oy bize Başbakanlığı, Meclis Başkanlığını, Cumhurbaşkanlığını getirecek olsa da, Memlekette lehimize esen olumlu havanın yüksekliği, gözümüzü daha yukarılara dikmemize sebep olmuştu. İnsanoğlu tabii hiçbir şeye doymuyordu. Zincirbozan askeri üssünün demir parmaklıklarını çabuk unutmuştuk. Ya da Anadolu'nun coşkun havası bize oraları unutturmuştu. Yine de bu seçim sonucu, Adalet Partisini deviren 1980 darbesine karşı, 11 yıl sonra da olsa, verilmiş anlamlı bir cevaptı. Demokrasinin ve Halkın cevabıydı.

Urfa'da yapılan aday yoklamasında işi sağlama almıştım. 1987'deki kazaya uğramamak için gerekli çalışmalar yapıldı. 1987'den öncekilerde olduğu, daha sonrakilerde de olacağı gibi Şanlıurfa 1.Bölge 1.sıra adayı olmuştum. 2.Bölgede de güzel bir liste çıktı. Ben Genel Seçimde tercih oylarında da 1. olarak seçildim. Zira o sisteme göre alt sıralardan bir aday tercihle yukarıya çıkabilirdi. Benden sonra o bölgeden Aydın MİRKELEAM ile Abdurezzak YAVUZ da seçildiler. 2.Bölgeden de Sedat BUCAK ve Fevzi ŞİHANLIOĞLU seçildi.

Urfa'daki oy oranımız yüzde 31,34 idi. Yani Partimizin genel ortalamasının 4 puan üzerine çıkmıştık. DEMİREL ve Partinin genel politikaları Urfa'ya da yansımıştı. Bunun yanı sıra, yapılan dengeli ve iyi listeler, tercih oyu toplayan adayların toplum içindeki ağırlıkları Urfa'da başarıyı getirmişti.

1983-1987 arası dönemde, o zamanki ANAP milletvekillerimizin verdiği bir kanun teklifiyle ilimizin ismi artık Şanlıurfa olmuştu. 20.Dönem Parlamentosuna seçilen DYP Şanlıurfa Milletvekilleri olarak iyi ve uyumlu bir ekip olmuştuk. Hepsisi iyi arkadaşlardı. Ben en yaşlılarıydım. Bana ağabey muamelesi yapıyorlardı.

Sedat BUCAK, Adalet Partisinde yıllarca birlikte omuz omuza çalıştığımız, ağabey-kardeş ilişkisi içinde olduğumuz ve o tarihte Hakkın rahmetine kavuşmuş olan Mehmet Celal BUCAK'ın yeğeniydi. Keza Adalet Partisinden Senatörlüğümüzü yapan ve benim bir ağabey olarak bildiğim Hasan ORAL'ın da yeğeniydi. Bucak Ailesiyle zaten sıhrî hısımlığımız bulunmaktaydı. Fevzi ŞİHANLIOĞLU ise akrabamdı. Fevzi ile daha sonra iki dönem daha birlikte seçildik.

Bizim bölgeden beraber seçildiğimiz Aydın MİRKELEAM, Birecik'te 1946'dan beri Demokrat Parti ve Adalet Partisinde yer almış bir aileye mensuptu. Abdurezzak YAVUZ ise Suruç Pijanlı aşiretinden sevdiğimiz bir arkadaştı. Ayrıca ANAP'tan seçilen Seydi EYYÜBOĞLU da Şeyhanlıdır. 1980 sonrası yasaklı dönemimizde ANAP'ta siyaset yapmak için benden izin istemişti. ANAP Merkez İlçe Başkanlığı ve İl Başkanlığı da yaptıktan sonra,

şimdi de milletvekili seçilmişti. ANAP Milletvekili olarak Meclis kürsüsünde yemin ettikten sonra DYP sıralarına gelip benim elimi öpmesi bütün Meclis'in dikkat ve ilgisini çekmişti.

O dönem Meclis'te görev yapan 8 Şanlıurfa Milletvekilinden 3'ünün (Ben, Fevzi ve Seydi) Şeyhanlı olması, bizimkileri bayağı gururlandırmıştı. Gerçi bu rakam, bir sonraki dönem Adana'dan da bir Şeyhanlının seçilmesiyle 4'e yükselecekti.

Adana'da yüzde 30 gibi çok iyi bir oranı yakalamıştık. Üç bölgeye ayrılmış bu ilimizde, 14 milletvekilliğinden 10'unu çıkararak Türkiye rekoru kırılmıştı. Yani DYP ülkede en fazla milletvekilini Adana'dan çıkarmıştı. Adana benim ikinci memleketim olduğu için çok sevinmiştim. Ama sevincimin asıl sebebi, DYP Adana İl Başkanının Oğlum İbrahim Cevher CEVHERİ olmasıydı.

Cevher, daha Ankara Hukuk'ta öğrenciyken Adana'ya yerleşmişti. Ceyhan'daki işlerimizle de ilgileniyordu. Öğrencilik yıllarında Adalet Partisi Gençlik Kollarında çalışmış, siyasete ilgi sebebiyle de 1990 Kongresinde Adana İl Yönetimine girmişti.

Seçim öncesi İl Başkanımız olan değerli dostum Ahmet ŞANAL'ın milletvekili adayı olmak için İl Başkanlığından ayrılmasıyla, Tüzüğümüz gereği yapılan seçimde, İl Yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmakta olan Cevher İl Başkanı seçilmişti. Henüz 34 yaşındaydı. Ve göreve gelişinin ilk aylarında kendini Genel Seçimin içinde buldu. Arkadaşlarıyla beraber de üstesinden iyi geldiler.

20 Ekim öncesinde Adana'da yapılan muhteşem mitingde yer yerinden oynamıştı. On binlerce Adanalı İstasyon Meydanına akmıştı. Sadece meydana değil, havaalanından meydana kadar kilometrelerce süren güzergâhta vatandaşın müthiş bir ilgisi ve coşkusu vardı. DEMİREL beni sonradan ayrıca tebrik etmişti. Ama araçta yanına aldığı genç İl Başkanını, miting alanının girişinde öperek kutladığını bilahare öğrendim ve gururlandım.

Orada da yapılan dengeli listelerle ve aday arkadaşlarımızın gayretleriyle başarı geldi. Adana'dan o dönem, Selahattin KILIÇ, Bekir Sami DAÇE, Halit DAĞLI gibi güçlü isimler Meclis'e geldi. Tabii İl Başkanlığı görevini Cevher'e devreden Ahmet ŞANAL da. Veli Andaç DURAK, Mustafa KÜPELİ, Uğur AKSÖZ, Turgut TEKİN, Orhan ŞENDAĞ, Yalçın ÖĞÜTCAN gibi arkadaşlarımızı da Parlamentoda görmekten mutlu olmuştuk.

20 Ekim'deki büyük başarıya rağmen, kurulan ilk Hükümette Adana'nın bakanlık alamaması, ileride de değineceğim gibi bazı tartışmalara sebep olmuştu. Ancak daha sonraki Hükümetlerimizde, Bekir Sami DAÇE, Ahmet ŞANAL ve Halit DAĞLI arkadaşlarımız başarıyla görev yaptılar.

DYP-SHP KOALİSYONU

Seçimden sonra kaderin bir cilvesi daha cereyan etti. Cumhurbaşkanı Turgut ÖZAL, hamisi, koruyucusu ve Ağabey dediği, fakat siyasi yasağını devam etmesi için de çırpındığı DEMİREL'i Başbakan olarak atıyordu. Ve DEMİREL 7. defa Başbakan oluyordu. "6 defa gittik 7 defa geldik" dediği olay buydu. Bu 6 defa gittik sözü, zaman zaman DEMİREL'e karşı

kişi ve gruplar tarafından, onun zaafı veya dirençsizliği şeklinde değerlendirilmiştir. Ne var ki, 6 defa gittiği halde, ki bu gidişlerin çoğu askeri darbeler ve koalisyon dağılmaları sonucu olmuştur, 7. defa gelişinin de yine bir sebat ve direnç eseri olduğu göz ardı edilmektedir.

Bu arada koalisyon hükümeti kuracağımız ortağımız SHP'nin de desteğiyle Hüsamettin CİNDORUK TBMM Başkanı seçilmişti. Hüsamettin Bey bu görevi 1995 yılına kadar sürdürecekti. Halef selef Genel Başkanlarımız DEMİREL ve CİNDORUK, Devletin 2 ve 3 numaralı koltuklarına oturacaklardı. Aziz Milletimizin teveccühü ve Partinin bütünlüğü, yüzde 27 gibi çok da yüksek sayılmayacak bir oy oranıyla bize bu makamları bahşetmişti.

*Cumhurbaşkanı ÖZAL'ın sıkıntılı günleri.
Sağında Meclis Başkanı CİNDORUK, solunda Başbakan DEMİREL oturuyor.
Benim yanımda Hükümette birlikte görev aldığımız DYP Edirne Milletvekili Şerif ERCAN,
diğer başta bir dönem sonra DYP'den milletvekili de olacak
Genel Kurmay Başkanı GÜREŞ Paşa.
Partimizin gücünün fotoğrafı olarak*

DEMİREL, Hükümeti Erdal İNÖNÜ liderliğindeki SHP ile kuracaktı. Bu çok önemli bir olaydı. Hükümetin kurulma aşamasında DEMİREL beni çağırdı. 1980'li yılların ikinci yarısında Çankaya Köşkünün altından geçen bir sokakta bir çalışma ofisimiz vardı. Orada genellikle Ekrem CEYHUN, İsmet SEZGİN, İlhan KESİCİ gibi arkadaşlarla politika tespit çalışmaları yapardık. DEMİREL beni bu büroya çağırmıştı ve ikimiz yalnızdık. Elinde bir kâğıtta daktilo ile Bakanlar Kurulu listesi yazılıydı. Kâğıdı bana uzattı. İki veya üç Bakanlığın

karşısında önceden elle yazılmış isimler vardı. Bana bir iki isim daha söyledi. Onları da karşılıklarına yazmamı istedi, yazdım. Geri kalanı boş duruyordu. “Kendini de yaz, nereye istersen oraya yaz” dedi. Ben teşekkür ettim. “Partide kalmak isterim” dedim. “Hayır, orada yeterince kaldın, buraya geçeceksin” dedi. Listeye baktım. Koalisyon protokolünde bizim Partiye ayrılan Bakanlıklardan, İçişleri, Maliye, Milli eğitim, Ulaştırma, Tarım gibi epey boş yer vardı. Partide kalma teklifimi tekrarladığımda yine “Hayır” cevabı alınca, “Mutlaka olacaksa Tarım ve Köyişleri” olsun dedim. “Yaz oraya” dedi, onu da yazdım.

1969’da Turizm ve Tanıtma Bakanlığına, 1977’de Adalet Bakanlığına, şimdi de Tarım Bakanlığına getiriyordu. O gün teşekkür edip istemeyişimde gerçekten samimiydim. Siyasetteki hırslım, hep particilikte ve Partimin başarısında yoğunlaşırdı. Birçok kimsenin kulisler yaptığı, İstanbul’dan hatırlı kimseleri Ankara’ya getirip sanki faydası olacak gibi devreye soktuğu bu Bakanlık işi o gün itibariyle üç defa olmuştu. Birincisinde, yani Turizm Bakanlığına gelişimde Hindistan’da görev seyahatinde idim, oradan çağırdılar. İkincisi olan Adalet Bakanlığı görevimi de, ben Cuma namazındayken radyodan dinleyen arkadaşlardan duydum. Üçüncüsü de bu şekilde oldu.

Bakanlık görevine başlamam yine mutlak şekilde oldu. Sabah Mahatma Gandhi Caddesindeki eve araba geldi. Kumrular Sokağın Güven Parka bakan köşesindeki Bakanlık Merkez Binasına gittik. Benden önceki Bakan, ANAP’lı asker kökenli Çankırı Milletvekili İlker TUNCAY’dı. Çok kıbar ve zarif bir zattı. Karşılıklı iltifat ve ikramdan sonra kendisini aşağıya inerek uğurladım. Sonra Müsteşar Vekili ve Merkezde çalışan Genel Müdürler tebrike geldiler.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı çok yüklü bir bakanlıktı. Bağlı kuruluş olan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, önceden ayrı bir bakanlıktı. Bize bağlı 14 Genel Müdürlük vardı. Bunların 6 tanesi Kamu İktisadi Teşekkülü idi. Et Balık Kurumu, Toprak Mahsulleri Ofisi, Zirai Donatım Kurumu, Süt Endüstrisi Kurumu gibi. Bu Genel Müdürlüklerin her birisinin 20 ila 30 Bölge Müdürlüğü vardı. Bakanlık görevi Başbakan tarafından verilirken arzulu olmamıştım. Ama içine girince, topraktan gelen bir ailenin ferdi olduğum için, buradaki hizmetler bana büyük haz veriyordu. Köyümüzde, Çiftliğimizde araziye dolaşırken hep aynı hazzı alırım.

Müsteşar Vekilini değiştirerek, genç bir Ziraat Profesörünü Müsteşar yaptık. ANAP Döneminde milletvekilliği, belediye başkanlığı yapmış Genel Müdürler vardı. Kendilerini alacağımı sandılar, ama öyle yapmadım. “Benim Partim de dâhil, hiçbir parti için particilik yapmamak kaydı ile sizinle çalışırım” dedim. Kaldılar ve dürüstçe çalışarak görevlerini yaptılar. Bu her ne kadar bizim DYP Grubunda ufak tefek tenkitlere sebep olduysa da, Bakanlıkta çok olumlu bir hava yarattı. İşlerin yürümesi ve hizmet üretimine çok katkısı oldu. Zira yerinde bıraktıklarımız işinin ehli insanlardı. ANAP kökenli bazı bürokratları muhafaza etmem, particilik açısından beğenilmeyebilir. Ama bir Bakanın görevi, kamu hizmetinin en iyi şekilde yürütülmesidir. Üstelik ben Particiliği en az bu tenkitleri yapan Partili arkadaşlarım kadar bilirdim. Partinin menfaati, öncelikle Parti Hükümetinin başarılı olmasındadır. Eğer hak etmiyorsa, ya da o işin ehli değilse, sırf iyi Partili diye bir bürokrati terfi ettirmenin, ya da başarılı birini görevden alıp o Partiliye yer açmanın Partiye hiçbir yararı olduğunu görmedim. Ama hem dünya görüşü itibariyle Partiye yakın, hem de nitelik ve kapasitesi üstünse, o insana görev verilmelidir. Verdik de.

Hükümetlerin, Müsteşar, Müsteşar Yardımcısı, Genel Müdür ve en fazla Genel Müdür Yardımcısı seviyelerinde, kendi kadrolarını kurmaları tabiidir. Daha alt kadrolara müdahale etmeleri ise partizanlığa girer.

Bürokrat arkadaşlarla beraber gece 9'dan, 10'dan önce çıkmaz çalışırdık. Müsteşar ve Yardımcıları ile icap eden her Genel Müdürlüğün son iş durumunu konuşur, ertesi güne kalan işleri programlar öyle çıkardık. Hangi Genel Müdürlüğün, hangi Bölge Müdürlüğünde ne kadar gübre, ne kadar buğday, mısır, süt, kesimlik hayvan stoku varsa masaya konulur, tartışılırdı.

Toprak Mahsulleri Ofisi, bizim zamanımızda çiftçinin tam anlamıyla “Kara gün dostu” olmuştu. Bu slogan uzun yıllardır TMO'nun silolarında yazar durur. Ama bazı hükümetler zamanında slogan olarak kalmıştır. Oysa AP ve DYP Hükümetleri, Ofisi tam bir müdahale kurumu olarak çalıştırmıştır. Amaç çiftçinin tüm ürününü TMO'ya almak değildir. Buna gerek de yoktur. Ülkenin acil durum stoklarını alması yeterlidir. Önemli olan piyasayı regüle edebilmesidir. Diğer bir ifadeyle, sosyal politikalar gereği çiftçinin eline geçmesi gereken “hedef fiyatın” serbest piyasada oluşmasını sağlamaktır. Eğer piyasa bu fiyatın altına düşerse, ya da birileri tarafından çekilirse, o zaman müdahale kurumu devreye girer, peşin ödeyip alım yaparak fiyatı tekrar olması gereken seviyeye çıkartır ve piyasadan çekilir. TMO'nun pahalıya ve gereğinden fazla mal alması, stok maliyetine katlanması, daha sonra da düşen piyasada ucuza satıp zarar etmesi yaygın bir uygulamaydı. Bıraktığımızda TMO borçsuz ve zarar etmeyen bir kurum halindeydi.

Bilhassa bizden önceki hükümetler döneminde, hasat zamanı dahi serbestçe tarım ürünü ithalatına izin verilir, tam çiftçinin ürününü satacağı zaman piyasaların düşmesine sebep olunurdu. Biz bunu da ortadan kaldırdık. Zira Hükümetlerin elinde, fon ve vergi koymak gibi ithalatı zorlaştıracı enstrümanlar her zaman vardır. Bunu doğru zamanda ve doğru oranlarda kullanmak gereklidir.

Yaş sebze meyve piyasaları da ithalatın baskısı altındadır. Sınır ticareti yoluyla da gelen bu ürünler, sadece sınır illerinde satılmayıp ülkenin birçok yerine ulaşırdı. Ortadoğu kaynaklı ucuz ve kalitesiz karpuz girişleri, Çukurova çiftçisine sıkıntı yaratırdı. O zamanlar sınır illerindeki Valilere talimat verip bu girişleri zorluk çıkartarak, kamyon üzerinde bekleterek engellemeye çalışırdık. Yerli üretici de bu sayede biraz soluk alırdı.

Çiftçinin ürününün serbest piyasada hedef fiyattan satılması kadar, sanayicinin uygun fiyatla ham madde temin edebilmesi, keza tüketicinin makul fiyatla gıda maddesi alabilmesi de çok önemlidir. Bu dengeyi kuracak olan siyasi otoritedir. Bir yandan ithalatla ilgili sınırlamalar getirilip ihracata teşvikler sağlanırken, diğer taraftan tarım destekleri arttırılmalıdır. Bu suretle çiftçiye sağlanan gelir artışından doğan külfetin, Devlet bütçesi, sanayici ve tüketici arasında adaletli bir biçimde paylaştırılması esastır. Ekonomi yönetimi ile Tarım Bakanlığının koordinasyon ve sıkı bir diyalog içinde olmasıyla bu amaç gerçekleştirilebilir.

Biz bunu yapmaya çalıştık. Tarım Bakanlığı olarak, Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Tansu ÇİLLER ile uyumlu ve güzel bir çalışma içinde olmuştuk. Sanıyorum çiftçilerimiz de o günleri hayırla yâd etmektedirler.

Öte yandan Zirai Donatım Kurumu gibi önemli bir yapı bizden sonraki yıllarda parça parça satılıp tasfiye edildi. Bu kurum, kimyevi gübre başta olma üzere tarım girdileri piyasasını düzenlemek gibi önemli bir fonksiyona sahipti. “Devlet artık bu çağda gübre, zirai alet, traktör satar mı?” diye tenkit edildi. Bu tenkidin haklı olduğunu varsaysak bile, “Bu piyasaların başıboş kalmasının nasıl önleneceği” sorusu cevapsız kalır. Nitekim Devlet bu alandan çekildikten sonra, çiftçinin en önemli girdisi olan kimyevi gübre piyasasında, çoğu spekülasyonlardan kaynaklanan öylesine dalgalanmalar olmuştur ki, kısa sürede fiyatlarda yüzde yüze varan artışlar gözlenmiştir. Gübre üretimini ve ithalatını kontrol eden karteller çok güçlü hale gelmişler, yurt dışındaki üretici firmaları dahi baskı altına alıp, Tarım Kredi Kooperatifleri gibi çiftçi kuruluşlarının yapacağı gübre ithalatını engelleyecek kudrete erişmişlerdir. O halde Zirai Donatım benzeri bir kurumun kamu elinde bulundurulması, başta kimyevi gübre olmak üzere tarım girdileri piyasalarında terbiye edici bir fonksiyon üstlenmesinde yarar vardır. Biz bunu TZDK ile yaptık.

DYP Hükümetlerinin çiftçinin kullandığı kimyevi gübreye, miktarına ve fiyatına bakılmaksızın fatura tutarı üzerinden, vurgu yaparak ifade ediyorum, “yüzde elli” oranında destekleme verdiğinin hatırlanmasında yarar vardır. Son yıllarda bu destek oranının yüzde 5 civarında olduğu düşünülürse hatırlatmanın sebebi daha iyi anlaşılır.

Tarım Bakanlığımız döneminde akıllarda kalan pek çok hoş hatıradan biri de, Konya’da TİGEM’e bağlı İşletmede yapılan buğday hasat töreninde, bir biçerdövere çıkarak operatörün yerine bir depo buğday biçmişliğimdir. Törende bulunanlar hayret etmişti. 50’li yılların sonuna doğru Köyümüzde iki adet biçerdöverimiz vardı. Onların üzerinde zaman zaman çalışırdım. Bizimkiler eski ve iptidai de olsa, kullanılışını bilirdim.

Hasbelkader bulunduğum Devlet hizmetlerinde bana en çok haz ve huzur veren bu Bakanlık olmuştur.

DYP-SHP Hükümetinin birinci yılında, DEMİREL Kabinede bir değerlendirme toplantısı yaptı. Her Bakan sırasıyla yapılan icraatı anlattı. Bana gelince şöyle bir yaklaşım tercih ettim. Dedim ki, “Bir yıldır iktidarsınız. Bir müdahalenin neticesinde ıskat edildığımız yerlerden gelip iktidar olduk. Yatan gemiyi doğrulttuk. Demokratik yolla bunu yaptık. Bizim icraat olarak ne kadar veya ne nispette başarılı olduğumuz bundan sonra gelir. Önemli olan demokrasinin iktidar oluşudur. İkinci ve en az bunun kadar önemli olan, bizim koalisyon ortakları olarak bir araya gelişimizdir. Bu Hükümeti kuran iki Parti, tarih şahittir ki hep karşı karşıya olmuşlar, zaman zaman da çok sert çekişmeler içine girmişlerdir. Biz, ülkedeki siyasi kuruluşların görüşleri, ilkeleri, inançları, programları birbirinden ne kadar uzak olursa olsun, Memlekete birlikte hizmet etmelerine engel teşkil etmediğini, etmemesi gerektiğini ispat ettik. Bu Hükümeti kurmakla uzlaşmayı, uzlaşma kültürünü iktidar yaptık”.

Erdal İNÖNÜ toplantının çıkışında beni tebrik etmişti. Bu noktada Erdal Bey’den bahsetmek gerekir. İsmet Paşa gibi Milli Mücadele Komutanı bir Devlet adamının oğlu olmak başlı başına bir övünç vesilesidir. Ama Erdal İNÖNÜ, her şeyden önce çok başarılı bir bilim insanıydı. Siyaset onun tabiatına ne kadar uygundu, tartışılır. Zaten o işte çok mutlu olmamış ki, kısa sayılabilecek bir sürenin sonunda, siyasetçilerde az rastlanan bir tarzda, bir daha dönmek üzere zirvedeyken veda etti.

Erdal İNÖNÜ, son derece dürüst, zarif ve nezaket sembolü bir insandı. Yüzünde eksik olmayan gülümsemesi ve bir fizik Profesörünün keskin zekâsının ürünü olan nükteleri akıllarımızda yer etmiştir. DYP-SHP Koalisyonunun kuruluş ve devamında, Erdal Bey'in yumuşak ve uzlaşmaya açık üslubu çok büyük pay sahibidir.

Koalisyon Hükümetinin Bakanları illere gittiklerinde, hem kendi Parti binasını, hem de ortağının binasını ziyaret ederdi. Erdal İNÖNÜ, bir Adana seyahatinde DYP İl Başkanlığını da ziyaret ediyor. Adana İl Başkanımız CEVHERİ kendisini kapıda karşılayıp salona davet ettiğinde, Erdal Bey Cevher'e dönerek şöyle bir konuşma yapıyor. "Bugüne kadar herkes bana Babamla çalıştığını, onu tanıdığını (İsmet Paşa'dan bahisle) söyler, hatıralarından bahseder. Şimdi de ben DYP İl Başkanına diyorum ki, ben senin Babanla çalışıyorum. Onunla mesai arkadaşlığı yapıyorum". Bu esprili giriş konuşması bile İNÖNÜ'nün bizim Partililerin gönlünü fethetmesine yetmişti. Mekânı cennet olsun.

Bu Hükümetin Hazineden Sorumlu Devlet Bakanı Tansu ÇİLLER'di. Ben kendisine en uygun hizmet alanının Milli Eğitim Bakanlığı olduğunu, Dışişleri Bakanlığına gelmesinin ise çok çarpıcı olacağını söylemişim. Ancak kendisinin Hazine ve Ekonomi'yi arzu ettiğini görmüştüm. DEMİREL de bu görevi ona tevdi etmişti.

Tansu ÇİLLER'in gelişi, Grupta, Genel Merkez Yönetiminde ve Teşkilatta olumlu bir hava yarattı. Bu yeni bir yüz, yeni bir hava demekti. Memlekette de sempatiyle karşılandı. O zamanlar Pakistan'ın Hanım Başbakanı Benazir BUTTO Dünya gündeminde hayli yer tutardı. Vatandaşa "Bizim de Benazir'imiz var" gibi bir hava bile oluşmuştu. Hatta ÇİLLER Genel Başkan ve Başbakan olduktan sonra, İsviçre'de yaşayan dünyaca ünlü Beyin Cerrahımız Profesör Gazi YAŞARGİL, Başbakanlıktaki odama beni İsviçreli Eşiyle birlikte ziyarete gelmişti. Kendisine gerekli ilgi ve saygıyı göstermişim. Bana ilk sözü, "Size teşekkür geldim" olmuştu. Ne demek istediğini az çok anlasam da, "Hayrola Hocam" demişim. "Siz dış dünyada bizi fesli, şalvarlı karikatürlerden kurtardınız. Tansu Hanım'a yardım etmekle ülkeye böyle bir hizmette bulundunuz" diye cevap vermişti.

Hükümet işlerinde de Tansu Hanım'la uyumlu bir çalışmamız olmuştu. Tarım Bakanlığının icraatı, belki diğer tüm Bakanlıklar gibi, büyük ölçüde Ekonomi Yönetimine bağlıydı. Ayrıca ÇİLLER Hanımla beşeri münasebetlerimiz de oldukça iyiydi. Yurt dışına görev gereği çıkışlarımızda, Bakanlık vekâletini karşılıklı olarak birbirimize bırakırdık. Cevher de Adana İl Başkanı sıfatıyla Ankara'ya her gelişinde, arkadaşlarıyla beraber öncelikle Tansu Hanım'ın makamına giderdi. ÇİLLER de Adana'ya gittiğinde oradaki Teşkilata çok ilgi gösterirdi.

*Devlet bakanı ÇİLLER, 1992 Şubatı'nda Adana İl Binasını ziyaretinde
İl Başkanı ve Partili kadınlarla birlikte*

DYP Adana İl Başkanı, yanında İl Yöneticileri ve İlçe Başkanlarıyla beraber bir defasında Tarım Bakanlığına beni ziyarete geldi. Hububat destekleme fiyatlarının açıklanacağı günlerdeydi. Adana gibi önemli bir tarım bölgesinde çiftçinin beklentilerini bize aktarmak istiyorlardı. Ben de ilgili Genel Müdürlerimi yanımda hazır bulundurdum. Kalabalık heyet makam odasına alınıp “hoş geldiniz” denildikten sonra, İl Başkanı “Sayın Bakanım” diyerek söze başlamış ve büyük bir ciddiyet içinde konuyu takdim etmişti. Ben de aynı ciddiyet içinde “Değerli İl Başkanım” diyerek Hükümetim adına söylenmesi icap eden şeyleri söylemiştim. Bu ciddiyet karşısında, odada bulunan herkeste içten içe bir gülümseme ihtiyacı oluştuysa da,

hepimiz bunu bastırmıştık. Orada her şey Devlet gelenekleri ve siyaset kurumunun usulleri çerçevesinde cereyan ediyordu. Baba evlat ilişkisi özel hayatın sınırları içinde kalmalıydı.

Buna benzer bir tablo da, görevim gereği Adana ve Mersin İllerine yaptığım bir ziyarette yaşanmıştı. Programımın Mersin bölümünde, Adana'nın genç İl Başkanı, komşu ilin Parti Başkanı sıfatıyla bana refakat etmişti. Tıpkı Çukurova bölgesine giden diğer Bakanlara refakat ettiği gibi. Seyahatin Adana bölümünde ise, normal program gereği SHP ve DYP İl Başkanlıklarını ziyaret ettim. DYP Binasına gittiğimde, yine bizim Bakanlıktaki ziyarete benzer bir ciddiyet içinde karşılandık. Aynı tarz hitaplar ve konuşmalar yapıldı. Bu ziyarette eşim Yüksel de vardı. Onun bu konuşmaları, yanaklarına doğru süzülen gözyaşlarını saklamaya çalışarak izlediğini hatırlıyorum.

*Tarım Bakanı olarak DYP Adana İl Başkanlığında,
Adana Milletvekillerimiz Bekir Sami DAÇE ve Veli Andaç DURAK'la birlikte
İl Başkanının konuşmasını dinliyorum*

Bu hükümete gelinceye kadar 3 askeri darbe yaşanmıştı. Bir kısım darbe teşebbüslerini saymazsak demokratik hayatımız 1960, 1971 ve 1980 de kesintiye uğratılmıştı. Her 3 darbeden sonra da DEMİREL iktidar olmuştu. Yani 3 defa darbe ile gitmiş, 3 defa da demokratik yolla geri gelmişti. 1960 darbesinden sonra 1965'de AP'nin tek başına Hükümet kurmasıyla, 1971 darbesinden sonra 1975'de 1.Milliyetçi Hükümetle işbaşına gelmişti. 1980 darbesinden sonra da, işte bu DYP-SHP Koalisyonu ile yine iktidar olmuştu. Darbelerin intikamı her defasında demokrasi ile alınıyordu. Bu olay yeteri kadar idrak edilememiş veya dikkate alınmamış olacak ki, "Şapkayı alıp gitti" sözü ucuz bir siyaset malzemesi olarak kullanılıp durdu. Bugün bile gündem sıkıntısı çekildiği zaman kullanılıp durduğu gibi.

1992 yılında yapılan ara seçimde, uzun zamandır kazanamadığımız Urfa Belediye Başkanlığı seçimini de kazanmıştık. Kadim arkadaşımız Avukat Necati AKGÖL'ün oğlu Esat AKGÖL genç yaşında Belediye Başkanı olmuştu. Şehir merkezindeki Refah Partisinin ağırlığına karşılık alınan sonuç çok önemliydi. Ne var ki bu kazanç 1994 Mahalli İdareler Genel Seçiminde sona ermişti.

1993 yılının ilk günleri, hayırlı bir işe de vesile olmuştu. Başbakan DEMİREL ile birlikte Umre ziyareti yaptık. Hikmet ÇETİN, Cavit ÇAĞLAR, Ali Rıza SEPTİOĞLU ve diğer bazı arkadaşlar da heyetimizdeydi.

*Başbakan DEMİREL 'le birlikte Mescid-i Haram'ı ziyaret ederek
Kâbe-i Muazzama 'ya yüz sürdüğümüz gün*

ADALET PARTİSİNİN AÇILIP YENİDEN KAPATILMASI

12 Eylül 1980 darbesiyle faaliyetlerine son verilen siyasi partiler, resmi olarak 16 Ekim 1981 tarihinde askeri idare tarafından çıkarılan bir kanunla temelli olarak kapatılmışlardı. Yani bizim Adalet Partimiz, 12 Eylülden sonra kâğıt üzerinde de olsa bir yıl kadar varlığını sürdürüp ondan sonra kapatılmıştı.

Ne var ki DYP-SHP Döneminde çıkarılan 3821 Sayılı Kanunla, daha önce kapatılan siyasi partilerin, aynı isim ve amblem altında yeniden açılmasına müsaade edildi. Bu durum bizi de çok heyecanlandırmıştı. “AP” ve “Kırat” unvanlarını taşıyarak 19 yıl boyunca Ülkemiz için güzel işler yapmıştık. O çatının altı 19 yıl bizim siyasi yuvamız olmuştu.

Ancak bu heyecanı bizden başka duyanlar da vardı. Sadettin BİLGİÇ ve arkadaşları, AP'nin yeniden açılacak olmasını, DEMİREL'e karşı 1964'den beri bitmeyen muhalefetlerini sürdürmenin bir fırsatı gibi gördüler. Hiç olmazsa bu son raundu kazanmak istiyorlardı.

DEMİREL'in başında bulunduğu DYP bir yıl önce iktidara gelmiş, Koalisyon Hükümetiyle ülkeyi başarıyla yönetmekteydi. Adalet Partisinin yeniden tüzel kişilik kazanması, DEMİREL'in ve DYP'nin başını ağrıtabilecek bir konuydu. O sebeple, söz konusu kanun gereği yapılacak kongrede Adalet Partisini tekrar canlandırmak ve parti içi muhalefetin merkezi yapmak amacındaydılar.

DEMİREL ise tüm DYP Teşkilatlarına talimat vererek, 1980 yılı itibariyle Adalet Partisi Büyük Kongre delegesi olan şahıslarla temasa geçilmesini, onlara artık misyonumuzun Doğru Yol'da devam etmekte olduğunun ve Doğru Yol'a zarar verecek hareketlerden kaçınılması gerektiğinin anlatılmasını istemişti.

Bu kolay bir iş değildi. Kapatılan bir Partinin 12 yıl önceki delegelerini bulmak oldukça zordu. Nitekim Büyük Kongre delege cetvelini hazırlayacak Çankaya Seçim Kurulu dahi listeyi oluşturmakta zorlanıyordu. Askeri idare, AP dâhil kapattığı partilerin evrakını da yok ettirmişti.

Zorluğu şuradan da biliyorum. DYP Adana İl Başkanı olan oğlum Cevher, AP Adana delegelerinin bir kısmının Özal Döneminde ANAP'a kaydığını ve DEMİREL'e muhalif olduklarını, bazılarının siyasetten koptuğunu, kimilerine ise ulaşamadıklarını söylüyordu. Bu insanlar Adalet Partisinin ve dolayısıyla Doğru Yol Partisinin geleceğiyle ilgili nasıl karar verecekti?

Teşkilatın ve Genel Merkezin gayretleriyle, 19 Aralık 1992'de Ankara'da toplanan Adalet Partisinin "Son Büyük Kongresi", Partinin önce yeniden açılmasına, sonra da Doğru Yol Partisine katılmasına karar verdi. Bu bizler için çok hazin bir Kongreydi. Canımız gibi sevdiğimiz Adalet Partisini, bir daha çıkarılmamak üzere kendi elimizle tarihin derinliklerine gömüyorduk. Yeni partimiz Doğru Yol'un sağlıklı biçimde yaşaması uğruna. O karar için oy kullanan delegelerin ve Teşkilat yöneticilerinin büyük bir kederle oy verme işlemini izlediklerini, sonuçlar ilan edildikten sonra da, bir sevdiğini toprağa verip de kabristandan ayrılmak istemeyen yakınları misali, Kongre salonundan çıkmak istemediklerini Cevher'den dinlemiştim.

KOALİSYON HÜKÜMETLERİNİN URFA'YA HİZMETLERİ

Demokrat Parti, Adalet Partisi ve Doğru Yol Partisi'nin tüm ülkeye ve Urfa'ya olan hizmetleri, bu satırların kapsamına sığmayacak kadar geniştir. O muazzam hizmetlerin muhasebesinin yapılması bu yazının konusu da değildir. Siyasi tarih bu meseleyi yeterince yazmış ve hizmet sahiplerinin hakkını teslim etmiştir. Kaldı ki, Milletin hafızası da, "Müreffeh ve Büyük Türkiye'yi" tesis etme davasının, bu yolda yapılan çok önemli işlerin şahididir.

Burada sadece 1995 yılına kadar önce DEMİREL'in, sonra da ÇİLLER'in Başbakanlığında icraat yapan Koalisyon Hükümetlerinin Urfa'ya hizmetleriyle ilgili bir parantez açmak istiyorum. Bunların en başında, şüphesiz yalnız Urfa'nın değil, Türkiye'nin de

hudutlarını aşan GAP Projesi gelir. 3 Nisan 1977’de Adalet Partisi’nin başında olduğu Hükümet döneminde, devrin Başbakanı DEMİREL tarafından temeli atılan Urfa Tünelleri, 9 Kasım 1994’de, Cumhurbaşkanı DEMİREL ve Başbakan ÇİLLER tarafından açıldı.

*Cumhurbaşkanı DEMİREL,
çok büyük emeği olan Urfa Tünellerinin açılışında konuşuyor*

Bu çok önemli bir tarihi olaydı. Nisan 1977’de Urfa Hükümet Konağının önünde DEMİREL’in Halka verdiği bir söz yerine getiriliyordu. “Önce çatlayan dudaklara su, sonra çatlayan topraklara su” verilmesi sevdası hayata geçiyordu. Çatlayan dudaklara verilecek içme suyu, daha evvel Edene ve Hanok gruplarından sayıları 1.000’i aşan köye çoktan ulaşmıştı. Şimdi sıra çatlayan topraklarda idi. Tünelin çıkış ağzında ve birkaç kilometre ileride Abdurrahman Dede Köyünde iki ayrı tören yapıldı. Abdurrahman Dede Köyündeki törenin sonunda verilen yemekte, Başbakan ÇİLLER yer minderinde Arap kadınları ile sac kavurması yiyordu. Bu sahnenin fotoğrafları o zaman basında geniş yer almıştı.

Tünelin çıkış ağzındaki törende DEMİREL benim de bir konuşma yapmamı istemişti. 1977’deki temel atma töreninde çıkış ağzının yamaçlarına, DEMİREL’in talimatıyla “Dağları Değil, Çağları Deliyoruz” ifadesini iki metre boyundaki harflerle yazmıştık. Bu sefer de biz,

“Dağları da, Çağları da Deldik” şeklinde aynı boyutta bir yazıyı kendiliğimizden yazmıştık. Konuşmamı da DEMİREL’e bu yeni yazıyı işaret ederek tamamlamıştım.

Hepimiz heyecandan titriyorduk. Kolay değildi. Yaratıldığı günden bu yana yağmur damlacıklarından başka su yüzü görmemiş bu topraklara dağların içi oyularak 26 kilometre öteden Fırat getiriliyordu. Topraklar artık çatlamayacaktı. Çatlamadı da.

Yine bu dönemde Urfa üniversiteye kavuştu. Harran Üniversitesi kuruldu. Dünyanın ilk üniversitesi diye bilinen bu eğitim kurumu yeniden doğdu. Oysa 1965’de iktidara geldiğimizde ve benim ilk defa milletvekili seçildiğimde, bütün Urfa ilinde yalnız merkezdeki Urfa Lisesi vardı. Geriye kalan en büyük ilçelerde dahi sadece orta okullar vardı. Artık 10’a yakın fakültesi, 10’un üzerinde yüksek okulu ile Urfa’mız bir üniversite şehri oluyordu. 90’lı yılların başında, büyük şehirler dışında çok az şehre götürülen bir hizmetti bu. Merkez Kampus, Viranşehir yolu üzerinde 64 dekarlık bir suni gölün etrafında dizilmiş modern binalardan oluşmuştu.

*Harran Üniversitesi temel atma töreninde
Başbakan DEMİREL’le kucaklaşmamız.
Mayıs 1992*

Akçakale yolundaki eski havaalanının yerine, Urfa’nın kuzeyine uluslararası bir havalimanı yapıldı. 4.000 metrelik pisti, halen Türkiye’nin en uzun pistidir. Böyle oluşu da, Harran Ovasında, Suruç Ovasında, Viranşehir, Kızıltepe, Ceylanpınar Ovalarında yetiştirilecek

taze ve turfanda ürünlerin, kargo uçaklarıyla Türkiye, Avrupa ve Ortadoğu'nun önemli şehirlerine zamanında ulaştırılması içindir.

Dergâhı ele aldık. O Kutsal Makamı adeta boğmuş olan 160 ev ve 10 kadar işyerini, kamulaştırmaya gitmeden rayiç bedel ile satın alıp yıkarak yeni alan açtık, düzenledik. Artık hafta sonlarında yerli yabancı 50 bin ziyaretçinin geldiği söyleniyor

*DEMİREL'le birlikte
1988 Eylülü'nde Dergâh'ta Hazreti İbrahim'in Makamındayız*

DEMİREL'in Dergâh'a hep özel bir ilgisi olmuştur. Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı dönemlerinde, kamu kaynaklarından yeteri kadar ödenek ayırttığı gibi, özel bütçesinden de katkılar sağlamıştır.

Dönemin Valisi Ziyaeddin AKBULUT'la Dergâh Projesine epey emek vermiştik

Organize Sanayi Bölgesini Suruç yolu üzerinde kurduk. 500 yataklı Devlet Hastanesini başlattık. 30 bin kişilik Stadyumu yaptık. Bölgenin en büyük stadıdır. Büyük ve modern bir hipodrom yaptık. Bir zamanlar atçılığın merkezlerinden olan şehrimizde unutulmuş olan atçılığı canlandırdık.

Antep'e kadar gelmiş olan otoyolu Urfa'ya kadar uzattık. Urfa'dan Mardin'e doğru da bölünmüş yol olarak devam ediyor. Şimdi artık Urfa'dan İstanbul'a, Edirne'ye, Almanya'ya kadar, otoyolla gitmek mümkün. Ereğli Kavşağı-Ankara arasının yapımı bizden sonra ihmal edilmemiş olsaydı, Türkiye bir uçtan diğerine otoyolla bağlanmış olurdu.

Urfa'da halen GAP Sulamaları kapsamında 2 milyon 30 bin dekar arazi sulanıyor. Oysa GAP programına göre Urfa ilinde sulanacak arazi yaklaşık 10 milyon dekardır. Bu hedefin gerçekleşen beşte biri bile Urfa'yı 500 bin nüfustan ileriye götürmüştür. Yalnız suyun getirdiği artı değerın yıllık 500 milyon doların üzerinde olduğu değerlendirilmektedir. Urfa'da gayrimenkul fiyatları Ankara ve diğer bazı büyük şehirlerle yarışır hale gelmiştir. Bu da artan refahın işareti olması demektir. GAP'ın sulama programı ikmal edildiğinde, bugünkü hareketlilik ve hâsılâtın beşle çarpılması gerekir.

Bütün siyasi hayatımda, "Ben yaptım, ben ettim" sözünü kullanmadığımı herkes bilir. Ancak zaman zaman "Urfa'ya ne yaptı ki" sözünün kullanıldığı bir vakıa idi. Esasen bir siyasetçiye muhalefet etmenin en kolay ve basit yolu, "Ne yaptı ki?" sorusunu sormaktır. Siyasetçi bu ucuz muhalefet karşısında istediği kadar çırpınıp dursun, iyi kötü yapılanları anlatmaya çabalasın, yine de o sözün etkisi ve izi kalır.

Urfa'ya Adalet Partisi döneminden başlayıp, DYP iktidarlarında devam eden ve yukarıdaki listeye eklenebilecek birçok hizmet ve eseri anlatmak, o hizmet ve eserlere karşı bir borçtur. Urfa'ya helal olsun. Vicdanen çok rahatım.

DEMİREL ÇANKAYA'DA

ÖZAL'IN VEFATI VE DEMİREL'İN ADAYLIĞI

1993 yılı Nisan ayında, Büyük Kongre öncesi ilçe kongrelerimizi yapmaktaydık. 17 Nisan günü Turgut ÖZAL vefat etti. Ben de İstanbul'da devam eden kongrelerde görevliydim. Özel Kalem Müdürüm Sevilay Hanım yanıma gelerek ÖZAL'ın hastalanıp hastaneye kaldırıldığını söyledi. Konuşmamı kısa kesip indim. Daha sonra da ölüm haberi geldi.

Kongreyi hemen toparlayıp Ankara'ya gitmek üzere havaalanına geldim. Amacım bir an önce Ankara'da olup, DEMİREL'in "Ben aday değilim" gibi, muhtemeldir ki, bir söz sarf etmesinden önce orada olmaktı. Çünkü biliyorum ki, siyasetin daima kolayına, tatlısına talip insanlar çıkar, ortalık karışır, bu defa çözüm bulmak çok sıkıntılı olurdu.

Ankara'ya varır varmaz ziyaret ettiğim DEMİREL'e, geri durması halinde Meclis'in de, Parti'nin de karışacağını ifade ettim. "Zincirbozan yollarını Çankaya'da noktalamamız yalnız sizin değil, hepimizin onurudur" dedim. 1990 yılında yapılan Büyük Kongremizde kürsüden şöyle demiştik. "16 Yıldızlı Cumhurbaşkanlığı Forsunu bir gün mutlaka Harran'daki kıl çadırın üstüne asacağız". Ve astık da. Ben ve benim gibi düşünen bazı arkadaşların DEMİREL'i teşvik etmemiz karşısında, bu tatlı göreve talip bazı dostlar, bana ve o arkadaşlara epey içerlemişlerdi.

Adaylık müracaatımızın yapılacağı günün sabahı, yine benim talebim üzerine, Zincirbozan'a beraber gidip geldiğimiz mahut Kırmızı Mercedes ile ikimiz, sabah namazına Hacı Bayram'a gittik. "Önce buraya, sonra Meclis'e" diye rica etmiştim.

9.CUMHURBAŞKANI DEMİREL

DEMİREL 16 Mayıs 1993'de, Meclis'te 3.turda Cumhurbaşkanı seçildi. 1990 Kongresindeki dileğimizin gerçekleşme zamanı gelmişti artık. 23 Mayıs 1993 Tarihinde, Urfa'ya yapılan bir başka önemli eser olan Birecik Barajının temeli Cumhurbaşkanı DEMİREL tarafından atıldıktan sonra Harran'a geçtik. Geleneksel olarak kıl çadırda sac kavurması yenilecekti. Kıl çadırın altında yer minderinde yemek yenirken, çadırın üstünde 16 Yıldızlı Cumhurbaşkanlığı Forsu dalgalanıyordu. Bu da bir kaderdi. Bu defaki kader, sadece DEMİREL'in çizgisini çizmekle kalmıyor, sonraki dönemin ve Türkiye'nin hayatına uzun müddet mührünü vurmuş bir Partinin, Doğru Yol'un da kaderini yazıyordu. Bu kademedeki bir geçişin her yana çeşit çeşit etkiler yapmaması mümkün değildi.

*Arkadaşlarımız Harran'daki kıl çadıra 16 Yıldızlı Cumhurbaşkanlığı Forsunu asıyorlar.
23 Mayıs 1993*

DEMİREL Cumhurbaşkanı olduktan sonra tabiatıyla Partiden ve Genel Başkanlıktan ayrıldı. Genel Başkanlığa Mehmet GÖLHAN, Başbakanlığa da Erdal İNÖNÜ vekâlet etmekteydi. Yeni bir hükümet kurulması gerekiyordu. Bunun için de Koalisyonun büyük ortağı yeni Genel Başkanını seçmeliydi. İşin zor ve dikkat gerektiren noktasına geliniyordu. SHP ile koalisyon yapısı aynen durduğuna ve devam edeceği işaretini taşıdığına göre, seçilecek Genel Başkan, Başbakan olacaktı.

DYP'DE ÇİLLER DÖNEMİ

ADAYLIK SÜRECİ

13 Haziran 1993'te yapılacak ve Tüzüğümüz gereği yeni Genel Başkanın seçileceği Olağanüstü Büyük Kongre için, önce birkaç aday ismi ortada dolaşıtıysa da, sonra bu üçe indi. İsmet SEZGİN, Köksal TOPTAN ve Tansu ÇİLLER aday olarak kaldılar.

Ülkede bir ÇİLLER havası esmeye başlamıştı. Tabii karşı düşüncede olanlar da vardı. Topraktan gelen, daha çok kırsal kesimin temsilcisi olan, hatta köylü partisi olarak da nitelendirilen Doğru Yol, Türk tarihinin ilk kadın liderini çıkarma heyecanına tutulmuştu. Açıkçası birçok arkadaşımız gibi, benim de gönlümdeki eğilim bu idi. Ancak zorluğumuz vardı. O da İsmet Bey'in dostumuz oluşu, Partinin kuruluşunda birlikte çektiğimiz eziyetler hep gözümüzün önünde duruyordu. Ancak bu önce bir Ülke meselesi, sonra da Parti meselesi idi. Kırsal kesime sıkışmış Parti kabuğunu kıracak, Ülke ise, Batıda yetişmiş başarılı bir ekonomist, bir akademisyen ve bir kadın lider ile dış dünyada olumlu çizgiler çizecekti.

ADANA İL KONGRESİ

Bu arada ilçe kongreleri bitmiş, il kongrelerine geçilmişti. Bunlardan biri de Adana'ydı. Mayıs sonlarında Adana İl Kongresi yapılacaktı. 1991 Seçimlerindeki büyük başarı sonucu 14 milletvekilliğinden 10 tanesini kazanan Adana, bu sevinci fazla yaşayamamış, iç sıkıntılar baş göstermişti. Genç İl Başkanı İbrahim Cevher CEVHERİ ve Yönetimi, hizip kavgalarıyla bilinen Adana'da, dengeli ve yumuşak bir üslupla İktidardan çok şey bekleyen Adanalıların sorunlarına eğilmeye çalışıyorlardı. Bir tarafta Selahattin KILIÇ ve Halit DAĞLI'nın başını çektiği hizip, diğer tarafta Ahmet ŞANAL'ın grubu, hızlı bir çekişme içindeydiler. Cevher, Ahmet ŞANAL'ın yönetiminden gelmiş ve ŞANAL ile yakın dost olmasına rağmen, diğer gruba karşı hiçbir tavır içinde değildi. Nitekim İl Yönetimi olarak ilçe kongrelerini tamamen Tüzüğe uygun biçimde yaptırmışlar, bu yönde Genel Merkeze herhangi bir şikâyetin gelmesine sebebiyet vermemişlerdi. Cevher, Kılıç-Dağlı Grubunun başında olan Selahattin KILIÇ'a çocukluğundan beri "Amca" diye hitap eder, büyük hürmet gösterirdi. Teşkilat gezilerine hep onunla çıkar, ondan tecrübeli bir siyaset büyüğü olarak çok şey öğrendiğini söylerdi.

Ne var ki kongre sürecine girildiğinde Selahattin Bey, ki benimle de çok uzun süre yol arkadaşlığı ve dostluğu olmuştur, Cevher'e ve Yönetimine karşı bir tavır içine girmişti. Bir iddiaya göre, önceleri defalarca yaptığı Bakanlık görevine bir kere daha gelecek olmasını Cevher "engellemişti". Bu mümkün olamazdı. Çünkü DEMİREL çapında bir lidere, "Şunu Hükümete alma" demek, ne Cevher'in, ne benim, ne de kimsenin haddi olamazdı. Bunu söylemeye tevessül edilse bile, böyle bir saygısızlığı zaten DEMİREL'in kabul etmesi mümkün değildir. Kaldı ki Cevher'in ve benim, Selahattin Bey'in Hükümette girmesine karşı çıkmamız için hiçbir sebep yoktu. İşin gerçeği şuydu ki, çok sayıda Adana Milletvekilinin aynı anda bu göreve talip olması, DEMİREL'in dengeleri bozmamak adına bir dönem Adana'ya bakanlık vermemesi sonucunu doğurmuştu.

Diğer bir söylentiye göre, Cevher'in Osmaniyeli Ahmet ŞANAL ile dostluğu, yine Osmaniyeli olan Selahattin Bey'i rahatsız etmekteydi. Oysa Cevher bir dostu için, çocukluğundan beri "Amca" diyerek sevip saydığı diğer birini feda edecek kişi değildi. Nitekim Selahattin Bey için her şeyi yapmıştı. 1991 Seçimleri için aday belirleme sürecinde, Selahattin KILIÇ gayri resmi aday yoklamasına katılmamış, kontenjan adaylığına talip olmuştu. Aday belirleme sürecinde DEMİREL tarafından Adana için tam yetkiyle görevlendirilen Yaşar TOPÇU'nun, Adana 1.bölge kontenjan adaylığına, sonradan Bursa'dan gösterilen İbrahim GÜRDAL'ı teklif etmesi ve hatta dayatmasına rağmen, Cevher ve Yönetimi direnmişti. Teşkilat olarak 1.Bölge Kontenjan adaylarının Selahattin KILIÇ olduğunu, başka bir adayla çalışmak istemediklerini Yaşar TOPÇU'ya söylemiş ve kabul ettirmişlerdi. Bu sayede Selahattin Bey, aday yoklaması zahmetine bile girmeden bir kere daha Parlamente'ye gitmişti. Bu da unutulmuştu her nedense.

Selahattin Bey'in bu tepkileri ve Halit DAĞLI'nın Ahmet ŞANAL ile rekabeti, Cevher ve Yönetimine karşı, bu iki arkadaşımızın 6 milletvekilinin yer aldığı bir blok oluşturmaya yol açmıştı. ŞANAL, DURAK ve ŞENDAĞ ise İl Yönetiminin yanındaydılar. Benim okul arkadaşım Bekir Sami Bey ise ortada durmayı tercih etmişti. Kılıç-Dağlı Grubunun İl Başkanı adayı ise, benim vaktinde Adana'ya Merkez İlçe Başkanı yaptığım, 1991 sonrasında, hiçbir Devlet hizmeti olamadığı halde Tarım Bakanlığında önemli bir pozisyona getirdiğim bir Partilimizdi.

Bu ortamda gidilen ve oldukça gergin geçen İl Kongresinde, Selahattin KILIÇ'ın söz alarak Cevher'i ve hatta hepimizi hedef alan sözlerine çok kırılmıştık. Cevher'in taraftarlarının o tarihte 70 yaşını aşmış Selahattin Bey'i yuhalaması ise, en az onun sözleri kadar bizi üzmüştü. Daha sonra her iki aday yumuşak ve ılımlı birer konuşma yaparak tansiyonu düşürdüler.

Yapılan seçimde, kader bir kere daha değişik şekilde tecelli ediyordu. 623 oy kullanılmıştı. Delegelerden biri zarfın içine mühürlü oy pusulası yerine, seçim öncesi Cevher'in delegelerden destek istemek amacıyla yazdığı mektubu koymuştu. Üzerine de, "Oyum sana helal olsun Cevheri" diye not düşmüştü. Mektuba kendince cevap vermekteydi bu delege. Tabii o oy geçersiz sayıldı. Geriye kalan 622 oy, tam ikiye bölünerek 311-311 çıktı. Seçim Kurulu Hâkimi, iki adayın görüşünü alarak, kura çekmek yerine 40 gün sonrası için yeni bir seçim tarihi belirledi.

Bu bölümde detaya girilmesi, Adana İl Kongresinin, 13 Haziran'daki Olağanüstü Büyük Kongre üzerinde önemli bir etkisi olacağı içindir.

ÇİLLER GENEL BAŞKAN

Adana İl Kongresinin galibi çıkmamıştı. İl Yönetimi, yapılacak seçime kadar İl Kongresi Başkanlık Divanına kayyum olarak devredilmişti. Ancak Kongrenin seçim bölümü tamamlanmadığı için, 13 Haziran'daki Olağanüstü Büyük Kongreye Adana'dan, 1990 İl Kongresinde seçilmiş olan Büyük Kongre delegeleri katılacaktı. Bu delegeler de, Cevher'in grubunun delegeleri olup sayıları 30 küsurdu. Ankara'ya intikalden sonra Cevher, "Son İl Başkanı" sıfatıyla delegelerini Ankara'da Turban Genel Müdürlüğünde Ömer BİLGİN'in

odasında toplamış ve kararı aldırması bile. Halit DAĞLI'ya yakın 2 delege dışında, 30 delege Tansu ÇİLLER demektedir. Bunlardan iki tanesi de Bekir Sami DAÇE'ye yakın isimler olup, son anda karara katılmışlardı. Anlaşılan Sami Bey de son anda kararını vermişti. Kendi adına da doğru karar vermiş olacak ki, o karar kendisine birkaç hafta sonra Bakanlık yolunu açacaktı.

Cevher 30 delegenin ÇİLLER'e destek kararını imza altına aldırması, elinde o yazı, kendisi önde delegeler arkada, Karanfil Sokak'taki Turban Genel Müdürlüğünden Akay Caddesindeki Genel Merkez'de Tansu Hanım'la randevusuna gitmekteydi. Oysa ben hâlâ, İsmet Bey ile dostluğumuz, Köksal Bey'e olan sevgim ve DEMİREL'den geleceği iddia edilen "işaret" gibi sebeplerle tereddütler yaşıyordum. Adana İl Başkanı, biraz da gençliğinden kaynaklanan gözü peklikle kararını vermişti bile. Kararının gerekçesini soranlara, "Ben değil, Delegelerimiz ve Teşkilatımız böyle karar verdi, ben sadece sözcülüklerini yapıyorum" gibi siyasi cevaplar veriyordu.

Cevher ve Adana Heyeti, Tansu Hanım'ın onları Genel Merkez'de beklediği Ali Şevki EREK'in odasına girdiklerinde, ÇİLLER onları kucaklamıştı. Bütün olarak desteğini açıklayan ilk ildi Adana. Bu destek açıklaması domino etkisi gösterecek, arkası arkasına birçok il, tamamen veya kısmen ÇİLLER safında yer alacaktı.

Adana İl Kongresindeki gruplaşma, Genel Merkez seviyesinde de aynen devam ediyor, Cevher'in yanındaki üç Milletvekili, Tansu Hanım'a destek veriyordu. Yani grup tesanütü bozulmamıştı. Bekir Sami Bey de sadece o bölümde bu gruba katılarak Tansu Hanım'ı destekledi. Adana İl Kongresinin diğer tarafındaki Milletvekili arkadaşlarımız ise İsmet Bey'in yanındaydılar.

Urfa İl Teşkilatı da benim onayım ile ÇİLLER safında yer aldı. Bana gelince, kanaatim ve mantığım ÇİLLER'den yana olmakla birlikte, diğer arkadaşlarla olan şahsi ilişkilerim sebebiyle açık bir kampanya yapmadım. Ancak benim ÇİLLER'i tuttuğum yaygın bir kanaat olarak hem bütün Teşkilatta, hem de basında mevcuttu. Bunu yalanlamadım. Yalanlamaya gerek de görmedim.

Olağanüstü Kongre toplandı. Tansu Hanım ilk turda seçilmek için gerekli yüzde 50 oyu alamamasına rağmen en yüksek oyu aldı. SEZGİN ve TOPTAN'ın ikinci turda çekilmeleriyle Tansu ÇİLLER Genel Başkan seçildi. Bu seçimle Genel Başkan seçilmesinin tabii sonucu olarak Başbakan olması gerekiyordu. Öyle de oldu, Köşk'e çağrıldı. Hükümet kurma görevi, çok kısa ve birkaç dakikalık bir görüşmeyle kendisine verildi

13 Haziran 1993 Olağanüstü Büyük Kongremizde delegelerin arasında otururken hepimizin yüzünde Partimizin geleceği için umut, heyecan ve sevinç vardı

Hükümet kurulduktan sonra ertelenen Adana İl Seçimi tekrarlandı. Daha önceki seçimde tarafsız duran Bekir Sami DAÇE de Cevher'i destekledi. Hükümete girmekten duyduğu memnuniyetin ve ÇİLLER'in tarafında Cevher'le birlikte yer almış olmasının bu destekte rolü vardır sanırım. Ancak Cevher o ikinci seçimi 322-301 kaybetti. Oysa Genel Merkez'de kazanan ekibin taraftıydılar. Favori gösteriliyorlardı. Biraz bunun rehavetine de kapılmışlardı. Ama 13 Haziran'da Büyük Kongreyi kaybeden ekip, Adana İl Seçimini, kaybettikleri Büyük Kongrenin rövanşı haline getirdiler. Asıl hesap ÇİLLER'e Kongre kazandırdığını düşündükleri benimleydi. Var güçleriyle, önceki Hükümetin işadamı Bakanının sağladığı maddi imkânlarla Adana'ya asıldılar. O seçim yine kazanılabilirdi. Cevher'in bazı katı prensipleri, aynı imkânları kullanarak mücadele etmeyi engelledi. Delegenin oyunun rengini, hizmet ve siyaset dışı "bazı yöntemlerle" değiştirmeyi, Parti ahlakına aykırı bularak reddettiğini ekip arkadaşlarından dinlemişim. Yıllar sonra bir sohbetimizde, "Gençliğin verdiği bir idealist yaklaşımla boşu boşuna kendimi de, ekip arkadaşlarımı da kayba sürüklemişim. Şimdiki aklım olsa, aynı yöntemleri ben de kullanır, o Kongreyi çok rahat kazanırdım. O bir Parti içi savaştı. Savaşta her türlü silahı kullanmak gerekir. Biz işin bu yönünü ihmal etmişiz" demişti. Dili öyle söylüyordu. Ancak o gün tekrar aynı Kongre mücadelesine girse, yine eskisi gibi davranırdı diye düşünüyorum.

Karşı taraf kısa süre sonra küçük de olsa bir rövanş almıştı bizden.

Gerek bizim Partide, gerekse CHP’de parti içi mücadele zaman zaman ve bazı bölgelerde çok sert geçerdi. Adana da o dönem için bunlardan biriydi. Yine o bölgede Gaziantep, parti içi kavgalarımızın bitip tükenmediği yerlerden biri olmuştur. Öyle ki, arkadaşlarımız bütün enerjilerini iç mücadelede tüketir, asıl seçimde, yani diğer partilerle girişilecek mücadeleye harcayacak güçleri kalmazdı. Bu gibi yerlerde bizim Partililer kendi aralarında selamlaşmazken, diğer partililerle çok sıcak dostane ilişkiler kurabilirlerdi. Elbette ki bu özeleştiri, bazı bölgelere ve bazı dönemlere ilişkindir. CHP ise bu sorunu bizden daha fazla yaşırdı.

Cevher, asla hak etmediği ve hak etmediğini bütün Parti kamuoyunun kabul ettiği bu sonucu, birkaç hafta içinde tolere edip tekrar aktif siyasete döndü. Etrafında çok güzel ve kalabalık bir ekip oluşturdu. Gölge bir İl Başkanı gibi çalıştı. Her gün bürosu dolup taşıyordu. Siyaset uğruna avukatlığa da ara vermişti. Bu çabalarının semeresini 1995’de alacaktı.

DEMİREL’İN İTHAMI

İTHAM KONUSU

ÇİLLER’in seçildiği bu Kongredeki tavrımız dolayısıyla bir ithama, hatta ağır bir ithama muhatap oldum. Bu ithamı reddederek haklılığımı ortaya koymadan durmam veya susmam söz konusu olamazdı.

O Kongredeki tavır ve yaklaşımı yukarıdaki paragraflarda izah etmeye çalıştım. İtiraz ettiğim ve hep de edeceğim konu şöyle ortaya çıktı. Hürriyet Gazetesinin 10 Temmuz 1994 tarihli sayısında yayınlanan bir yazı dizisinin benimle ilgili bölümünde, Cumhurbaşkanı DEMİREL’in Osman BÖLÜKBAŞI ile söyleşirken “İki küreğimin arasında bir hançer var” dediğine yer veriliyordu.

Burada açık açık itham edilen bendim. Bunun üzerine Sayın Cumhurbaşkanı’na bir mektup yazıp, benim kimseyi hançerleyecek birisi olmadığımı ve hançerlemediğimi olayların detayıyla birlikte anlattım. Elden teslim edilmek üzere güvenilir bir kişiyle de Makama yolladım. Bir cevap bekledim. Bu benim hakkımdı. Ama gelmedi. 30 yıllık emek, Kongremizde bana bir tercih hakkı doğurmaya yetmediği gibi, şimdi bir cevap alma imkânına da yetmiyordu.

Bunun üzerine yine Hürriyet Gazetesinin 19 Temmuz 1994 tarihli sayısında yayınlanan uzun bir cevap yazmak durumunda kaldım. O yazıyı noktasına dokunmadan tam sayfa yayınlayarak cevap ve kendimi savunma hakkımı kullanmama imkân veren, Gazetenin o günkü Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul ÖZKÖK ve arkadaşlarına müteşekkirim.

Bu benim için çok zor oldu. Keşke DEMİREL ile bu konuları baş başa konuşabilseydik. Keşke bana karşı sitem ve tenkidi varsa, yalnızken bunları ifade edip kendimi savunmama fırsat verseydi. Keşke basında çıkan bu haberleri iki satırla tekzip etseydi. Keşke mektubuma cevap verip, hadisenin öyle olmadığını yazsaydı ve basına yollasaydı. Bunların hiçbiri yapılmadı. Artık cevap hakkımı kullanmak, kendime ve Aileme karşı bir görev halini almıştı.

ZORUNLU CEVABIM

İçim sızlayarak Hürriyet’te aynen yayınlanan şu metni kaleme aldım:

10 Temmuz 1994 Pazar günü Hürriyet Gazetesi’nde yayınlanan yazı dizisinin, benimle ilgili yer alan bir bölümü, bana bazı açıklamalar yapma zorunluluğu getirdi.

Şöyle ki: Yazının o bölümünde, Sayın Cumhurbaşkanı Demirel’in Sayın Osman Bölükbaşı’yla bir söyleşisinde, benden bahsedilirken, Sayın Cumhurbaşkanı’nın “İki küreğimin arasında bir hançer var” dediğine yer veriliyordu. Burada açık açık itham edilen bendim. Bunun üzerine Sayın Cumhurbaşkanı’na birkaç gün önce bir mektup yazarak, benim kimseyi sırtından hançerleyecek birisi olmadığım gibi, kendilerini de hançerlemediğimi olaylarıyla anlattım.

Benim kendi kendimi savunma zorunda kalmama razı olmayacağını, 30 yıllık bir hukuka dayanarak ümit ettim. Ancak bugüne kadar beklediğim iki satırlık bir açıklamayı bulamadım.

O zaman bir olayı, biraz da gerilerine giderek anlatma hakkımın, hatta mecburiyetimin doğduğuna inanıyorum. Böyle çirkin bir ithamı ne kabul etmem ne de çocuklarıma miras bırakmam bahse konu olamaz.

Olayın başlangıcı benim yönümden aynen şöyledir. Şahidi de Yüce Allah'tan sonra, Sayın Demirel'in bizzat kendileridir.

Merhum 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal vefat edince, ki o gün İstanbul'daydım, hemen acele ile Ankara'ya gittim. "Sizden rica ediyorum sakın aday değilim demeyiniz. Meclis de, Parti de bir kargaşaya düşer. İkincisi artık bu yaşa kadar kendinizi tüketircesine yaptığınız icra görevine daha fazla devam etmeniz ve bunun da sizden istenmesi artık haksızlık olur. Üçüncüsü Zincirbozan yollarını Çankaya'da noktalamamız, yalnız sizin değil hepimizin onurudur. Milyonlarca Doğru Yol Partilinin yıllar boyu süren büyük kavgası bu şekilde sonuçlanmalıdır" dedim. Öyle sanıyorum ki bu sözlerim, kendilerinin bütün Milletçe bilinen hafızalarında kelimeleriyle mevcut olmalıdır.

Sayın Cumhurbaşkanı'nın adaylık başvurularını Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na vereceğimiz gün, benim ricam üzerine sabah namazına Hacı Bayram Camii'ne gittik.

Kendilerini Zincirbozan'a götürüp getirdiğim mahut kırmızı Mercedes araba ile. İkimiz yalnızdık. Sonra turlar başladı. Kazanacağımızın kesinleştiği 16 Mayıs 1993 günü yapılacak 3. turdan bir gün önce, Tarım Bakanlığı'ndan kendilerini telefonla aradım. Sayın Esat Kırathioğlu da yanımda idi. "Efendim yarından sonrası için bize ne emriniz olacak, siz yukarıya çıktıktan sonra buraları, tabii olarak biraz karışır, ne yapacağımızı bilmemiz lazım" dedim.

Kendileri bizi biraz sertçe cevapladılar. "Ne telaş ediyorsunuz" dediler. Ben de cevaben, "Siz yarın Cumhurbaşkanı olacaksınız. Allah bize bunu nasip etti. Fakat oralarda size ulaşamayız. Sizin de merhum Turgut Bey gibi olayların içinde görünmeniz doğru olmaz. Direktifiniz ne ise onu verme imkânına sahip olduğunuz şu anda alsak iyi olur, öyle düşünüyorum" diye tekrarladım da aynı cevabı aldım.

Ertesi gün 16 Mayıs 1993 günü, Türkiye Cumhuriyeti'nin 9. Cumhurbaşkanı seçildiler. Bir hafta sonra 23 Mayıs Pazar günü, daha önce yapılmış bir program gereği Birecik Barajının temelini atmak üzere Şanlıurfa'ya gittik.

Barajın temelini attıktan sonra Süleyman Demirel Lisesi'nin temelini atacağımız meşhur Harran Kasabamıza geçtik. Daha evvel yasaklı yıllarda bu Harran Ovası'nda iki büyük toplantı yapmıştık. Zaten kendilerinin yasaklı yıllarda ilk yaptığı yurt gezilerinden biri 5 Mayıs 1986 da bu Harran Ovası'na olmuştu. Burada kıl çadırlarda binlerce vatandaşla yemek yiyip toplantı yapmıştık. 1990

Kongresi'nde kürsüden aynen şunları söylemiştik. "16 Yıldızlı Cumhurbaşkanlığı Forsu'nu bir gün mutlaka Harran'daki kıl çadırın üstüne asacağız."

İşte bu da bize nasip olmuştu. 23 Mayıs 1993 günü Zincirbozan sakini, ki bu kendilerinin tabiridir, Sayın Demirel'in Cumhurbaşkanı olarak oturduğu kıl çadırın üzerinde 16 yıldızlı Cumhurbaşkanlığı Forsu dalgalanıyordu. Basında da fotoğraflarla bu olay yer aldı. Hançer lafıyla ilgili sayılabilir diye, bu küçücük fakat anlamı büyük olayı hatırlayıverdim.

Bunları niçin anlatıyorum. Hançer nedir oraya geleceğim. Sonra Doğru Yol Partisi içerisinde herkesin çok iyi bildiği Genel Başkanlık yarışı başladı. Bir takım insanlar çıkmaya kalktılar, bir türlü çıkamadılar. O sayın kişi çıkamayınca onun yanındaki arkadaşlar diğer geri kalan adaylar arasında taksim oldular.

Üç değerli arkadaşımız aday olarak kaldılar. Sayın Sezgin, Sayın Toptan ve Sayın Çiller. Sayın Çiller benden destek talep ettiği zaman Sayın Demirel'in kafasındaki aday Sayın Sezgin değildi. Tabiatıyla ki, ancak bu kadarını söyleyebilirim. Benim siyasi terbiyem ancak bu kadarı, o da kendimi savunabilmem için söylememe izin verir.

Bu üç değerli arkadaşımızdan birisini tercih ettim. Kendime göre bir karar verdim. Doğru Yol Partisi'nin Grup Kürsüsünde de ifade ettim. Tercih ettiğim adayın, yani Sayın Çiller'in diğer iki değerli arkadaşımızdan üstün olduğu için değil, farklı bir olay olduğu için böyle bir karar verdiğimi söyledim. Bunun Partiye de, ülkeye de değişik bir hava getireceğine inandım.

Tarihimizde ilk defa bir kadının Başbakan olması ve bunu da kırsal kesimin partisi, yani açıkçası köylü partisi diye kabul edilen DYP'nin gerçekleştirmesi, bana göre Partiye yarar sağlayacak olan farklı bir olaydı. Doğrusunu yanlışını tarih değerlendirir. Eğer o Kongrede Sayın Çiller'le Sayın Demirel karşı karşıya olmuş olsalardı ve ben de Çiller'i tutmuş olsaydım, haksız ve çirkin hançer lafı belki o zaman haklı sayılabilirdi. Oysa 13 Haziran Kongre günü bazı Isparta delegeleri gelip bana teşekkür ettiler.

30 yıllık bir emeğin bana bir tercih hakkı bile doğurmağa yetmediğini, düşünemedim. Sayın Demirel'in hançerlenmiş sayılması için kendisiyle Sayın Çiller'in rakip olduklarını kabul etmeleri gerekir ki, buna ne lüzum vardı.

Kongre arifesinde kendilerine maruzatım hep şöyle oldu:

"Siz bu işin dışında durun, sizi arkadaşlarınız bu işin içine itmeye veya çekmeye çalışabilirler, bu doğaldır. Ancak biz, merhum Özal'da tenkit ettiğimiz şeyleri aynen yaparsak bu nasıl olur. Saniyen size atfedilen bir aday kazanırsa, kaybedenler, kaybı sadece kendi mağlubiyetleri saymazlar. Size karşı hınç duyarlar. Parti yaralanır, hatta bölünebilir. Buna ne gerek var. Sizin tuttuğunuz aday, bir de kaybederse, onu düşünmek bile istemiyorum."

Bütün bunları günler boyu anlatmaya çalıştım ve mutabık kaldık.

Nitekim “İşaret Sezgin’e” manşetlerinin çıktığı 11 Haziran Cuma günü, yani Kongreden 48 saat önce, “Cumhurbaşkanlığı Makamı Kongrenin dışındadır ve bitaraftır” şeklindeki tebliği ben yazdım. Birlikte Cuma namazına giderken, konutun kapısında arabanın camını açarak bu tebliği bizzat kendi elleriyle Sayın Demirel, gazetecilere verdiler. Namazdan sonra ayrıldık. Ve Kongre bitimine kadar ne görüştük, ne de telefonla konuştuk.

Kongreden bir gün önce, yani 12 Haziran 1993 günü Sayın Yiğit Köker’in evinde, bilahare Sayın Demirel’in isteğiyle yapılmış olduğunu öğrendiğim toplantıda olay aynen şöyle cereyan etti. Orada Yiğit Köker, Turgut Toker, Ekrem Ceyhan, Selahattin Kılıç, Sayın Sezgin, Esat Kırathoğlu ve ben vardık. Bu arkadaşların hepsi hayattadır ve henüz bir yıllık bu olayı çok iyi hatırlarlar.

Orada Sayın Sezgin’e “Yapma Ağabey. Bak bir haftada ortaya sürülen üçüncü kişinin. Haftanın başında Köksal’dı, ortasında Dalan oldu, şimdi de sen, sana da yazık, bize de yazık, senin o salonda bir çınar ağacı gibi devrilişini görmek istemiyorum” dedim. Sanıyorum ki bunun unutulmuş olacak bir tarafı yoktur. Sayın Sezgin’in bana “Senin oyuna lanet olsun” gibi bir beyanı olmamıştır. Hem Sayın Sezgin bana böyle bir şey hiçbir zaman söylemez, hem de ben, Sayın Sezgin dahil hayatta hiç kimseye bu lafı söyletmem.

Ayrıca o gün Sayın Sezgin’e “Aday olurken bize bilgi verdin mi?” diye sordum. Çünkü kendisinin adaylığını basından duymuştuk. “Bir kader birliğimiz var idiyse, adaylığı da birlikte kararlaştırmamız gerekirdi” dedim.

Sonra olaylar bilinen şekliyle cereyan etti ve Sayın Demirel benim bütün uğraşmalarıma ve çırpınmalarıma rağmen, gereksiz ve haksız olarak bu Kongrenin içerisinde gösterildi. “Ya Demirel Çiller’i, ya Çiller Demirel’i” gibi yeri ve haklılığı olmayan manşetlere fırsat verildi. Oysa ne lüzumu vardı? Kongreden sonra kullanılan, gene aynı şekilde haksız manşetleri ve yazıları hep hatırlıyoruz, ancak benim burada tekrarlamaya içim elvermiyor.

Kendilerine arz ettiğim mektubumda da aynen yazdım. Ben kimseyi sırtından hançerlemem, olay aynen bu değilse kendilerine halen saygıyla bağlı olduğum Sayın Cumhurbaşkanı düzeltilebilirler. Eğer sırtta bir hançer varsa bu hançer benim değil, olsa olsa benim Zincirbozan’dan Çankaya’ya taşımayı hayatımın özlemi saydığım Sayın Cumhurbaşkanımızın ismini ve makamını haksız yere bir kongre ortamında dolaştıranlardır diye düşünüyorum.

Bunları yazmaktaki amacım, kimseyi kınamak, özellikle bir lideri asla değil, fakat kınanmaya da asla razı olmamaktır.

DEMİREL’LE SONRAKİ İLİŞKİLERİMİZ

19 Temmuz tarihli Hürriyet Gazetesindeki yazıya da hiçbir cevap gelmedi. Bu olay tabii ki beni hayli yaraladı. Hem haksız, hem de yakışsız bir ithamdı. 30 yıllık siyaset ve çalışma

hayatımız bir bir gözümün önünden geçti. Daha ilerisi için, haklılığım kabul edilmezse, ben de o ayrılıp arkadan türlü türlü şeyler konuşan nankörler alayına dâhil edilirim endişesini duydum. Karşılıklı olarak araya mesafe koyduk. Kendiliğimden temas talebim zaten eskiden beri yoktu.

Bu konu daha sonra basında yer bulmaya devam etti. Benim DEMİREL’den şahsımla ilgili bir işaret beklediğim, bu olmayınca ÇİLLER’i desteklediğim bile yazıldı. Oysa benim Partinin başına geçmek, ya da o göreve talip olmak gibi bir niyetim olsaydı, bunu öncelikle DEMİREL’e açar ve ondan onay almak isterdim. Ayrıca bir göreve talip olduğumda, bunu Parti kamuoyuna açıklayacak kadar medeni cesaretim ve özgüvenim vardır. Oysa ben o gün için Genel Başkanlık görevine 40-50 yaşları arasında, Millete ve Teşkilata umut verecek, dış dünyada da sempatiyle karşılanacak bir arkadaşımızın gelmesine dair beklentimi her vesileyle ifade etmekteydim. Bu basında da yer almıştır. Ben o tarihte 63 yaşındaydım. Daha uzun süre de aktif siyaset yapmak gibi bir niyetim yoktu. Ama Kongre sonucunu bir türlü hazmedemeyen bazı arkadaşların da servis etmesiyle bu laflar bir süre daha yazılıp çizildi.

ÇİLLER’in Kongredeki rakibi İsmet SEZGİN’e yakın olup Cumhurbaşkanlığı Köşkünde görev yapan bazı kimselerin devamlı telkinleriyle DEMİREL bir müddet daha uzak durdu. İsmet Bey benim o gün de, bu gün de “Ağabey” dediğim yakın bir dostumdur. Ve ondan bana yönelik bir sitem olduğunu hatırlamıyorum. Olmuşsa da bana intikal etmemiştir.

DEMİREL ile mesafeli duruşumuz devam ettiği süre zarfında otuz yıllık hukukumuzla bağdaşmayacak en ufak bir davranışta bulunmadım. Nasıl bulunabilirdim ki? 93 Kongresi sonrasındaki haksız ithamı hariç, geçmişte şahsıma hep teveccüh göstermiştir. Urfa’ya yaptığı muazzam hizmetler, bizden gelen hizmet taleplerini tereddütsüz ve fazlasıyla karşılamış olması, bir Urfalı olarak dahi kendisine minnet duymamı gerektirmektedir.

Üzüntümüzü ve kırgınlığımızı içimize gömüp işimize bakmaktaydık. ÇİLLER’in çevresinde ve Parti Grubunda DEMİREL’e karşı tavır alan bazı arkadaşların sözlerini içim sızlayarak duyuyordum. Hakkında olumsuz tek bir söz söylemedim ve yanımda söylenmesine razı olmadım. Ancak Hükümetin başıyla Devletin başı arasında ciddi bir stres vardı. Bu da tansiyonu yükseltiyor, siyasi istikrarı son derece olumsuz etkiliyordu.

Epey süre sonra Cumhurbaşkanımız beni aramaya başladı. Bilhassa Urfa’yla ilgili konular veya o bölgeye yapılacak ziyaretler temas kurma vesilesi oluyordu. Takip eden yıllarda ilişkiler bir hayli iyileşti, sıcaklaştı. Hızla akan zaman ve epey ilerleyen yaşlarımız, kalp kırmanın caiz olmadığını ve zor kurulan dostlukların heba edilmemesi gerektiğini daha iyi anlamamıza vesile olmaktaydı. Bugün artık bizler için teşriki mesai yapacağımız bir siyaset alanı bulunmuyor. Ancak beşeri ilişkilerde karşılıklı olarak verilebilecek hâlâ çok şey var.

*20 Şubat 2000'de Cumhurbaşkanımızın daveti üzerine
Urfa programına katılmak üzere uçaktayız*

Burada bir tespiti yapmak ve not etmek mükellefiyeti altında hissetmekteyim kendimi. DEMİREL olmasaydı Adalet Partisi tek başına iktidar olamaz ve o dönemin büyük hizmetlerini, demokrasi hamlesini gerçekleştirme imkânı bulunamazdı.

DEMİREL olmasaydı Doğru Yol Partisi olmazdı. Doğru Yol Hükümetlerinin hizmetleri de olamazdı. Fikriyatımıza gönül veren insanlar ise, Genel Başkanlarının aynı anda, Cumhurbaşkanlığı, Meclis Başkanlığı ve Başbakanlık koltuğunda oturduklarını göremezdi.

ÇİLLER'İN BAŞBAKANLIĞI

BAŞBAKANLIĞIN İLK YILLARI

DEMİREL'in bu kırgınlığı yalnız benimle sınırlı kalsaydı, etkisi de sınırlı olurdu. Netice itibariyle kişisel bir mesele idi, zararı da o kişileri etkilerdi. Oysa ÇİLLER'in Başbakan olmasından sonra Cumhurbaşkanlığı Makamı ile Başbakanlık arasındaki uyumsuz ve hatta gergin bir durumun faturası ağır olur, bunu da Ülke ve Millet öderdi. Aynen de öyle oldu.

Hâlbuki 1991 Ekiminden itibaren her şey bizim Parti için ne kadar güzel geliyordu. 25 Haziran 1993 itibariyle, yani 50.Hükümetin kuruluşuyla beraber, Devletin ilk üç Makamında, üç Genel Başkanımız oturuyordu. DEMİREL Cumhurbaşkanı, CİNDORUK Meclis Başkanı, ÇİLLER Başbakan. Milletin bize gösterdiği teveccüh ve hepsi hepsi yüzde 27 oyla bunu sağlamıştık. Bu nimetin kadrini yeteri kadar bilebildik mi? Bu soruya olumlu cevap verebilmeyi çok isterdim. Ama işler hiç de istenildiği gibi gitmedi.

1946'dan beri birbirinden farklı bir takım grupları çatısı altında toplayıp orada tutmaya muvaffak olan bir merkez hareketini hakkıyla temsil eden Partimiz, adım adım zayıfladı, zayıflatıldı. ÇİLLER'den kurtulmak için Partinin baraj altına düşmesini temenni edenler, hatta bunun için çırpınanlar oldu.

Tansu Hanım, Hükümetini 25 Haziran 1993'de kurdu. Aynı ortakla 50.Hükümeti kurduk. Erdal Bey yine Başbakan Yardımcısı olarak kalmış, ancak ilk Kurultayda Genel Başkanlık ve Başbakan Yardımcılığı görevini bırakacağını açıklamıştı. Nitekim öyle de oldu. Eylül 1993 de yapılan SHP Kurultayında Partideki ve Hükümetteki görevinden ayrıldı. Ayrılışı bile büyük bir tevazu içinde olmuş, ısrarlara rağmen makam aracı yerine bir taksiye binerek Başbakanlıktan ayrılmıştı.

Bu Hükümette Erdal Bey'le birlikte SHP'den Murat KARAYALÇIN ve Hikmet ÇETİN de, Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı sıfatlarıyla görev almışlardı. Bizim Partiden de liyakatli arkadaşlar görev yapıyorlardı. 50. Hükümette Adana'dan Bekir Sami DAÇE ve Ahmet ŞANAL Devlet Bakanı olarak görev aldılar. Böylece Adana'nın gönlü alınmış oldu. Sami Bey, Kongredeki desteği, dürüstlüğü ve hukukçu kimliği ile Başbakan tarafından bu göreve getirilmişti. Ahmet ŞANAL da başarılı bir eğitimci ve idareci olmasının yanı sıra, iyi de bir İl Başkanımızdı. Hükümette görev almasında sanıyorum Cevher'in açık destek verdiği Genel Başkanından ricası da rol oynamıştı.

Eylül 1993 Kurultayında SHP Genel Başkanlığına seçilen Murat KARAYALÇIN, Hükümette de Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak görev yapıyordu. Ben de bu Hükümette Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğünden sorumlu Devlet Bakanı olarak görev almıştım. Murat Bey o tarihte milletvekili olmadığı için, Anayasa gereği Başbakanlık yapma yetkisine sahip bulunmuyordu. O sebeple Başbakan ÇİLLER yurt dışına çıktığında ona vekâlet etme imkânı da hukuken bulunmuyordu. Başbakan Vekilliği de, Hükümet Listesindeki yerim ve Başbakanın takdiriyle tarafıma tevdi edilmekteydi. Önemli bir sorumluluktuk. Çok şükür hakkını verebilmek bize nasip oldu.

*Vekili sıfatıyla Başbakan ÇİLLER'i bir yurt dışı gezisine uğurlarken.
Başbakan'ın solunda Dışişleri Bakanı Mümtaz SOYSAL Hoca. 1994*

Bu arada 20 Kasım 1993'de 4.Olağan Büyük Kongremiz yapıldı. Bu ÇİLLER'in kendi yönetimini kuracağı, daha doğrusu kendi çalışmak istediği Genel Merkez Yönetimi için Parti tabanının tasvibini alacağı ilk Büyük Kongre idi. 13 Haziran'daki Olağanüstü Kongrede sadece Genel Başkan seçilmiş, 1990 Kongresinde seçilmiş olan Genel Merkez Yönetimi ise devam etmekteydi. Tansu Hanım bu Kongrede DEMİREL döneminin yönetiminden epey ismi değiştirmiş ve kendi kadrosunu kurma yönünde yol almıştı. Ben de bu Kongrede yeniden GİK Üyeliğine seçilmiştim.

SHP Kurultayı ve İNÖNÜ – KARAYALÇIN görev değişiminden sonra da bu Hükümette hayli değişiklikler oldu. İlk oluşu ve tecrübesizliğine rağmen Tansu Hanım Hükümeti ve Ülkeyi fazla aksama olmadan yönetti. Hükümet 5 Ekim 1995 Tarihine kadar devam etti. Bu süreçte ÇİLLER, gerek Devlet işlerini, gerekse Parti işlerini, yetkili kurullar ve kişilerle istişare ederek yürüttü. Partinin tecrübeli isimlerinin görüşlerine itibar etti. Bundan da hem kendisi, hem de Parti ve Hükümet yarar gördü. Haliyle yapılan hatalar da asgari seviyede kaldı.

Tansu Hanım'ın bu çalışma yöntemi, 1995 Seçimleri sonrasında da, bir iki yıl kısmen devam etti. Ne zaman ki Partinin birikimli insanların görüşleri, Başbakanlık Konutunda, Dışişleri Konutunda "fuzuli ve modası geçmiş" olarak görülmeye başlandı, işler de tersine gitmeye başladı. Partili olmayan, fikir ve gönül birliğimizin bulunmadığı ve hatta Devlet

tecrübesi bulunmayan bir takım danışmanlarla ve aile efradıyla Parti ve Ülke meseleleri tartışılıp yürütüldükçe, büyük hatalar da ortaya çıkıyordu.

Ortağımız SHP ile uyumlu sayılabilecek bir çalışma ortamı, 50. Hükümeti 2 yılı aşkın bir süre işbaşında tuttu. O tarihte İstanbul Emniyet Müdürü olan Necdet MENZİR'in, SHP'li Bakan Algan HACALOĞLU hakkındaki sert sözleri sonrasında, Koalisyon ortağımızın MENZİR'in görevden alınması talebi yerine getirilmeyince Hükümetin de sonu geldi.

50. Hükümetin Ülkenin imarı yönündeki önemli hizmetlerinin yanı sıra, asayiş ve güvenlik bakımından da ciddi çalışmaları oldu. Bugün dahi zaman zaman tartışılan bazı uygulamalar, o günlerde yükselen bölücü şiddet hareketlerini sıfır noktasına kadar indirmişti. O dönemde görev yapan Genel Kurmay Başkanı Doğan GÜREŞ'in, Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal ERKAN'ın, Emniyet Genel Müdürü Mehmet AĞAR'ın ve diğer birçok bürokrat arkadaşımızın çabalarını da burada zikretmek gerekir.

*50. Hükümet Döneminde Başbakan ÇİLLER,
Başbakan Yardımcısı İNÖNÜ ve Genel Kurmay Başkanı Org.Doğan GÜREŞ'le birlikte
bir Güney Doğu programı için helikopterdeyiz*

CHP İLE KOALİSYON

ÇİLLER, 50. Hükümetin istifasını müteakip tekrar hükümet kurma görevi aldığıında, MHP ve DSP'nin zayıf desteğiyle bir azınlık hükümeti kurduysa da güvenoyu alamadı. O esnada SHP-CHP birleşmesi olmuş, Parti CHP ismi altında ve BAYKAL'ın Genel Başkanlığında bütünleşmişti. Bu sefer CHP ile seçime gitmek üzere 52. Hükümet kuruldu.

Bu Hükümette Deniz BAYKAL Devlet Bakanı ve Başbakan yardımcısı olarak görev aldı. Ben de son kez olmak üzere, tekrar 50 ve 51. Hükümetlerdeki görev alanım içinde Devlet Bakanı olarak çalıştım. 3 Kasım 1969'da DEMİREL'in kurduğu 31. Hükümette başlayan Bakanlık hizmetim, Turizm ve Tanıtma, Adalet, Tarım ve Köyişleri ve Devlet Bakanlıklarında görev yapmak suretiyle 6 Mart 1996'da sona eren 52. Hükümetle tamamlanmış oldu. Ve koalisyon protokolü gereği, sadece günlük işleri yürüten Hükümet, 24 Aralık 1995 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçimine Ülkeyi salimen götürdü.

20. DÖNEM PARLAMENTOSU

24 ARALIK 1995 SEÇİMİ

24 Aralık 1995 Seçiminin bizim için bir güzel, bir de güzel olmayan iki sonucu vardı. Güzel olan sonuç, Cevher'in çoktan hak ettiği milletvekilliğini Adana 2.sıradan kazanışı oldu. Yukarıda bahsettiğim gibi, Adana İl Kongresinden sonra da, bütün mesaisini Partililere ve vatandaşa vermekteydi. Avukatlığı da daha ziyade Partililerin işlerine gönüllü olarak bakmak suretiyle yapmaktaydı. Adana siyaseti için belki her yerden fazla önem taşıyan, vatandaşın hastasına, cenazesine, düğününe gitme işlerini hiç ihmal etmezdi. Bu konuda o zamanki milletvekilleri ve muhtemel milletvekili adayları arasında adeta bir yarış vardı. O da bu yarışta geri kalmamaya uğraşırdı.

Aday tespit sürecinde, pek çok il gibi Adana için de merkez yoklaması kararı çıkmıştı. Ancak bu ilimizde de, diğer bazı iller gibi, "Teşkilat temayül yoklaması" yapılacaktı. Partinin o ildeki, il, ilçe ve belde yöneticileri Ankara'ya çağırılarak, aday adayları arasında seçim yapmaları usulüydü bu. İşin ilginç tarafı, sonuç açıklanmayacak, sadece o ilin aday listesini yapacak heyetin ve tabii Genel Başkanın önüne gidecekti. Adana için yapılan temayül yoklamasının sonucunu, oranın temayül yoklamasını yapmakla görevli heyetin başındaki Nahit MENTEŞE'den sınırlı olarak öğrenebildim ancak. "Cevher temayülde ilk üçün içinde çıktı. Asıl listede de yerine koruyacak sanırım" demişti. Bu bilgiyi almak dışında, Genel Başkan dâhil, hiç kimse nezdinde en ufak bir teşebbüsüm olmamıştı. Keza Cevher de aynı tevekkül içinde sonucu bekliyordu. Adana listesi şöyle açıklandı. Önceki dönem de milletvekili olan arkadaşlarımız, ki sağ olsunlar hepsinin bana hitapları her zaman "Ağabey" olmuştur, Halit DAĞLI 1.sırada, Mustafa KÜPELİ 3.sırada, Veli Andaç DURAK 4.sıradaydı. Cevher'in sırası ise 2 idi. Bu dördü seçilmişlerdi. Adana'da 1.parti olmayı az farkla DSP'ye kaptırmışsalar da, DSP gibi onlar da dört milletvekili çıkarmışlardı. Hatta RP ve ANAP da dörder milletvekili çıkarmış, CHP 1'de kalmıştı.

Cevher'in kürsüde yemin edişini hatırlıyorum da, şimdi yine aynı duyguları taşıyorum. Bu sonuç, aynı zamanda kendisinin Adana İl Başkanı sıfatıyla 1991 Seçimlerinde gösterdiği üstün gayret ve Partinin orada aldığı parlak netice sebebiyle hak edilmiş bir mükâfattı. Tansu Hanım'ın bu hakkın tesliminde, bazı karşı teşebbüslere rağmen direnmesi güzeldi.

Urfa'da ise, RP az farkla bizi geçerek 4 milletvekili çıkarmıştı. Bizim oy oranımız yüzde 25 gibi Türkiye genelindeki oy oranımızın çok üzerindeyse de, ülke birincisi Refah, Urfa'da da bizi geçmişti. Biz de üç milletvekili olarak gelmiştik. Ben, Sedat Bucak ve Fevzi ŞIHANLIOĞLU

Ben ve Cevher, konuyu araştıran bazı gazetecilerin verdiği bilgiye göre, aynı dönemde birlikte görev yapan ilk baba-oğul milletvekilleri idik. Bizden sonra oldu mu bilemiyorum. Babam Hacı Ömer CEVHERİ'nin oturduğu sıralarda, bina değişmiş de olsa, Oğlumla birlikte oturmak güzeldi. Birlikte resim çektirmek ve mülakat vermek gibi talepleri ise ısrarla kabul etmedik. Bir gün tesadüfen bir konuyu konuşmak için eski Genel Kurul Salonunda birlikte otururken, basın locasından bir gazetecinin çektiği resim, "İlk defa birlikte yakalandılar" gibi bir alt yazıyla verilmişti. Şeyhanlı olarak o dönemde 4 kişiydik. Ben ve Fevzi Urfa DYP'den,

Seydi Urfa ANAP'dan, Cevher ise Adana DYP'den gelmiştik. Bizimkiler için önemli bir olaydı.

Bu sevincimizi gölgeleyen ve güzel olmayan diğer olay ise, Partinin oylarının Türkiye genelinde yüzde 19'a gerilemiş olmasıydı. 1991'deki yüzde 27'den iniş başlamıştı. Bu iniş maalesef durmadı devam etti. Bu seçimde Refah Partisi ERBAKAN'ın önderliğinde birinci parti oluyordu. Bu önemli bir olaydı, önemli bir başlangıçtı. Ta bugünlere kadar devam edecek olan önemli bir akışın başlangıç noktasıydı.

Oy sayımız ve oy oranımız ANAP'ın çok az gerisinde olmasına rağmen sandalye sayılarımız 135-132 olarak bizim lehimize fazlalık vermekteydi. Artık Meclis'te, önceki dönemden farklı olarak 2. büyük gruptuk. Her ne kadar Meclis Ana Binada en büyük grup odaları bizde kalmaya devam ettiyse de, Refah'ın gerisinde kalmanın, az farkla da olsa oy bakımından ANAP'a geçilmiş olmanın sıkıntısı içimizdeydi.

Cumhurbaşkanı DEMİREL, teamül gereği en fazla sandalyeye sahip Refah'ın Genel Başkanı ERBAKAN'a Hükümeti kurma görevini verdiyse de, ortak bulamayan ERBAKAN görevi iade etmek zorunda kaldı.

ANAP-DYP HÜKÜMETİ

Bizimkilerle ANAP arasında Hükümet kurma görüşmeleri başlamıştı. Başbakanlığın kime verileceği tartışma konusuydu. Bizim sandalye sayımız fazla, ANAP'ın oy sayısı fazlaydı. 6 Mart 1996'da kurulan ANAP-DYP Hükümeti'nde Tansu Hanım Başbakanlığı Mesut YILMAZ'a vermeyi kabul etti. Kendisi de Hükümete girmedi. Nahit MENTEŞE Başbakan yardımcısı olarak yer aldı. 1983'den beri iki parti arasında süren amansız mücadele, ilişkileri oldukça germişti. Hükümet bu soğuk ilişkiler çerçevesinde kuruldu. Mesut Bey ve Tansu Hanım arasındaki rekabet ve birbirinden haz etmeme durumu ise herkesin malumuydu. Oysa onlarca yıl mücadele ettiğimiz CHP-SHP misyonuyla, 1991 sonundan 1996 başlarına kadar 4 yılı aşkın bir süre, çok uyumlu sayılabilecek hükümetler kurmuştuk. ANAP ile aynı siyasi kökten gelmemize rağmen bu uyumu sağlayamadık. Çünkü aynı alanda rakiptik.

O gergin günlerde Mesut Bey ve Tansu Hanım'ın yüzündeki zoraki gülümsemeyi ben yapamamışım. 1996

Refah Partililer, amansız bir muhalefet yürütüyorlardı. Önce Tansu Hanım'ın Başbakanlığı döneminde örtülü ödenekten usulsüz harcamalar yaptığını ileri sürdüler. Daha sonra Tedaş ve Tofaş ihale dosyalarındaki usulsüzlük iddialarını gündeme taşıyıp bunları Meclis Soruşturması konusu yaptılar. Bazı kimseler bu dosyalar dolayısıyla ÇİLLER'in moralini bozuyor, bu Hükümete bu dosyalar sebebiyle razı olması için telkinlerde bulunuyorlardı. Ben o dosyaları çok incelemiştim. Gerçekten içinde Hükümete ve Başbakan'a sıkıntı getirecek hiçbir şey yoktu. ÇİLLER'e bu dosyalar sebebiyle endişe etmemesini söylediysem de, o telkinlerin etkisi altındaydı.

Refah Partililerin söylediklerine göre, verdikleri önergelerin malzemesini, koalisyon ortağımız ANAP servis ediyormuş. Bilhassa örtülü ödenekle ilgili belgelere, Başbakan dışında kimsenin erişebilmesi mümkün değildi. Dolayısıyla Refah Partililere aktaranın da Başbakan YILMAZ veya yakınları olduğu açıktı. Kaldı ki, o harcamalarda da bir yanlışlık yoktu. ÇİLLER'in Başbakanlığı döneminde, terörle mücadelede Güvenlik Kuvvetlerinin bazı ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelikti. Ortağımız bizi arkadan vurmaya kalkmıştı. Parti Grubumuz hop oturup, hop kalkıyordu. Bir an önce Koalisyonunun bozulması sesleri kuvvetle yükseliyordu. Yine de Tansu Hanım Hükümetin devamı yönünde çaba sarf etmekteydi. Ancak böylesine bir güven bunalımıyla ortaklığın daha fazla devamı mümkün olamadı ve Koalisyon kısa süre sonra dağıldı.

REFAH-DYP HÜKÜMETİ

Partide “Her ne pahasına olursa olsun hükümet kuralım, biz de içine girelim” anlayışına sahip arkadaşların tazyikiyle 28 Haziran 1996 Tarihinde RP-DYP Koalisyonu kuruldu. Bu hükümetin kuruluşunda da, Tedaş ve Tofaş dosyalarının baskı unsuru olarak kullanılmasının etkili olduğunu sanıyorum. Gerçi daha sonra Refah’lı arkadaşların ve bizimkilerin oylarıyla her iki soruşturma dosyası da reddedildi. Bizim açımızdan bir sorun yoktu. Genel Başkanımızı savunmamız gayet normaldi. Zaten o dosyalarda Tansu Hanım’ın cezai veya hukuki sorumluluğunu gerektiren hiçbir şey bulunmuyordu. Ama daha önce o soruşturmaların açılmasını isteyen yeni ortağımızın keskin dönüşü, onlara zor gelmiş olsa gerek.

Bu arada 21 Temmuz 1996’da 5. Olağan Büyük Kongremizi yaptık. 20 Kasım 1993’deki Olağan Kongrede kendi kadrosunu bir ölçüde oluşturan ÇİLLER, bu Kongrede Genel Merkez üzerindeki ağırlığını daha da hissettirecek adımlar attı. Ben bu Kongrede yeniden Genel İdare Kurulunda görev almıştım.

Refah-Doğru Yol Hükümeti kurulurken, kurulmaması için ÇİLLER’e telkinde bulundum. Ama o bazı etkilerden kurtulamadı. Kendisine şunu ifade etmiştim: “Biz büyük bir Partiyiz. Sandalye sayımız onlardan az da olsa, başı olmayacağımız bir koalisyona girmemeliyiz. Gerekliyse da çekilir muhalefet oluruz. Başkasının veya başka bir partinin arkasında ikinci sıraya razı olamayız”. Gerçekten de bu zat, yani ERBAKAN zor bir kişilikti. Onunla geçinmek hiç de kolay değildi. 1975 ile 1977 yılları arasında Tansu Hanım’ın siyasette olmadığı dönemde, biz onunla ortaklık yapmış, ben bizzat aynı Hükümette çalışmışım. ÇİLLER’in siyasete girişinde etkili olan beklentilere bu durum hiç uymaz, yarattığı olumlu hava silinir giderdi.

Dinlemedi. Dediklerim de aynen oldu. Kendisi de, Parti de çok şey kaybetti. ERBAKAN ise bildiğini okudu. Tankların Sincan’da balans ayarı yapmasına fırsat verildi. Kudüs’ü kurtarma geceleri yapılarak “Kudüs kurtarıldı”. Rektörler “Türbana selam duracak” dendi. Ülkeyi gerginliğe götürmek için lazım gelen ne varsa hepsi yerine getirildi.

Siyaset üslubumuz ve dünya görüşlerimiz farklı da olsa, ERBAKAN’la beşeri ilişkilerimiz hep iyi ve dostça olmuştu. Bir sohbetimizde bana “Adaş, bize bir Urfa kebabı yedir” dediğinde, “Tabii Hocam, yanında kadayıf da veririm” diye söyledim. 1980’de AP Azınlık Hükümetimize desteğini çekip çekmemekle ilgili olarak bize eziyet etmekteyken söylediği meşhur “Kadayıfın altı daha kızarmadı” sözüne atıfta bulunarak bir nükte yapmışım. Lafımın biraz fazla kaçtığını hissettim, ama bir kere ağızdan çıkmıştı. Hoca, her zaman nezaketiyle gülüp geçti. Allah gani gani rahmet eylesin.

1996 yılının sıkıntılı günlerinde Erbakan Hocayla

Hükümet çeşitli sıkıntılar içinde yürümeye uğraşırken, asla tasvip etmediğimiz 28 Şubat geldi. Ortağımızın uygulamaları bu haksız müdahaleye gerekçe ve bahane vermişti. 28 Şubat 1997’de toplanan Milli Güvenlik Kurulu bilinen kararlarını aldı. Hükümetten ve Parlamentodan istenen tedbirler sert ifadelerle karara konuldu.

Hükümet ağır bir darbe almıştı. Devamı artık çok zordu. ERBAKAN kararları imzalamakta ve ilgi kurumlara tebliğ etmekte bir müddet dirense de, sanıyorum ÇİLLER’in ısrarı ile daha sonra imzaladı. Abdullah GÜL de bu Hükümette Devlet Bakanıydı.

Koalisyon, Başbakanlığın dönüşümlü olması şartıyla kurulmuştu. ERBAKAN’ın bir yıl daha Başbakan olarak kalması gerekiyordu bu anlaşmaya göre. ÇİLLER, 28 Şubat kararlarını ve hasıl olan gergin havayı sebep göstererek ERBAKAN’ı sıkıştırıp Başbakanlığı kendisine hemen devretmesini istedi. Böylece gerginliğin azalacağı veya giderileceği iddiasındaydı. ERBAKAN bu iddia ve teklife bir müddet karşı çıktıktan sonra razı olmak durumunda kaldı. Morali de bir hayli bozulmuştu.

Cevher, bu ortaklığın kurulmasına benim kadar karşı değildi. Bir başka Partinin arkasında koalisyonun küçük ortağı olmayı o da içine sindiremiyordu. Refah’ın bazı tahrir edici eylemlerini de tasvip etmiyordu. Ne var ki, Parti tabanının iktidar olmayı istediğini ileri sürüyor,

muhafazakâr değerlere sahip çıkma noktasında ve dindar kesimin hukukunun samimi olarak savunulması gibi gerekçelerle Refah'ın bizim fikriyatımızdan çok da uzak olmadığını düşünüyordu. Dönemin ilk yıllarında Adalet Komisyonunda, son iki yılında da Anayasa Komisyonu üyesi olarak çalışmıştı. Ayrıca Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi üyesiydi. Zaman zaman yurt dışında Asamble toplantılarına katılıyor, AGİT'in başka ülkelerdeki seçim gözlemciliği misyonunda da görev yapıyordu. Bu yoğun çalışmalar içinde Refah Partili birçok milletvekili ile dostluklar kurmuştu. Yine de benim bu koalisyonun kuruluşuna karşı olan tavrıma ters düşecek bir beyanda bulunmuyordu. Zaten benim karşı olmam da, Refah Partisi'nin savunduğu manevi değerlerle ilgili değildi elbette. Biz aile olarak da, Parti olarak da o değerlere en az onlar kadar bağlıydık. Tereddüdüm, bu birliktelikten Partimizin zarar görmesi bakımındandı.

Koalisyon protokolü veya ortaklar arasındaki anlaşmalar tabiatıyla hükümet kurma görevini verecek olan Cumhurbaşkanlığı Makamını doğrudan bağlamazdı. Onun üzerine ÇİLLER şöyle bir yola başvurdu. ÇİLLER'in Başbakanlığını ve onun kuracağı Hükümeti destekleyip güvenoyu vereceklerini beyan eden DYP ve RP'li milletvekillerinin bu beyanlarını içeren bir mazbata düzenleyip imzaları alındı. Bu belki de siyaset tarihimizde bir ilkti. Cumhurbaşkanlığı'nı zorlamaya ve onun Hükümet kurmayla ilgili görevlendirme yapmadaki takdir yetkisini sınırlamaya yönelik bir girişimdi. Zira DEMİREL'in Refah-Doğru Yol birlikteliğine ve hatta ERBAKAN ile ÇİLLER isimlerine sıcak bakmadığını onlar da biliyorlardı. Güvenoyuna yeter sayıda imza toplandı. Parti disiplini ve kararı adına bizler de imza attık.

ÇİLLER bunu Cumhurbaşkanlığına götürecek, Başbakanlığın kendisine verilmesini talep edecekti. Bu noktada ÇİLLER'e bununla sonuç alınamayacağını, DEMİREL'in kendisine görev vermeyeceğini söyledim. Bir şey işitmişliğim veya DEMİREL'den haber almışlığım gibi bir durum katıyen yoktu. Zaten DEMİREL'le ilişkilerimiz kesikti. ÇİLLER bana, "Nasıl olur, nasıl vermez? İşte bu kadar imza" dediğinde, "Vermez, 30 yıl birlikte çalıştığım bu zatın kanaat ve yöntemlerini bilmez miyim? Bunu size vermez" dedim. Öyle de oldu.

DEMİREL mazbatayı götüren ÇİLLER'e görevi vermedi. Hükümeti kurma vazifesini ANAP Genel Başkanı Mesut YILMAZ'a verdi.

İKTİDARIMIZIN SONU VE ANAP-DSP-DTP HÜKÜMETİ

Bu süreçte siyaset tarihimize leke düşüren bir takım olaylar yaşandı. Bizim Partiden her gün birkaç milletvekili istifa eder hale gelmişti. Kiminin 28 Şubat'ı yapan askeri cenah ve uzantıları tarafından tehdit edildiği, kimine siyasi ikbal veya başka şeyler vaat edildiği kulislerde, kamuoyunda konuşuluyor, yazılıp çiziyordu. Bunlar ne kadar doğrudu bilemeyiz. Gecelere kadar devam eden Meclis oturumlarında milletvekilleri kulislerde toplanır sohbet ederlerdi. O günlerde bir sohbette bazı milletvekillerimiz üzerlerindeki baskıyı, sürekli olarak birilerinin kendilerini arayıp bir yerlere çağırdığını, ÇİLLER-ERBAKAN birlikteliğine destek vermelerinin "iyi olmayacağını" ifade edildiğini anlatıyorlarmış. Sohbetin içinde bulunan Cevher, "Kardeşim bizi ne kimse arıyor, ne tehdit ediyor, ne de bir vaatte bulunuyor. Demek gevşek duruyorsunuz ki bunlar size yaklaştırmaya cesaret ediyorlar" demişti. Şu işe bakın ki,

kuruluşuna da, devamına da taraftar olmadığımız o Hükümeti ve ÇİLLER'in Başbakanlığında kurulacak yenisini savunur durumda kalmıştık. Ben, yukarıda da izah ettiğim gibi baştan beri bu Koalisyona karşıydım ve gerekli uyarıları yapmaktaydım. Cevher benim kadar karşı olmasa da, benden dolayı zorunlu olarak aynı taraftaydı. Muhalefet tarafından Refah-Doğru Yol Hükümetini sallamak için devamlı gensorular veriliyordu. Ben ve Cevher de her seferinde, bu gensoruların reddi için Parti kararı doğrultusunda ret oyu veriyor, hatta fire verilmemesi için de Gruptaki arkadaşlar üzerinde “markaj” çalışması yapıyorduk. Yine bir gensoru oylamasında, Ağabeyim Şeref yeni vefat etmiş, taziyesi Urfa’da devam etmekteydi. Cevher de AGİT görevi çerçevesinde Stockholm’deydi. Onu oradan çağırılmışlardı. Bizler o acının içinde gensorunun reddi için oy kullanmaya Meclis’te bulunuyorduk.

Ama kurulan bu tezgâh Ülkeye ve partilere yakışmıyordu. Bizden koparılan milletvekilleri Demokrat Türkiye Partisini kurarak grup da oluşturdular. 30 Haziran 1997’de Mesut YILMAZ’ın Başbakanlığında 55. Hükümet kuruldu.

Partilerimizin “Son Hükümeti“ olan 54. Hükümet, 30 Haziran 1997’de bu şekilde görevden ayrılmıştı. Büyüklerimizin 22 Mayıs 1950’de kurduğu 19. Cumhuriyet Hükümetiyle başlayan iktidar yolcuğumuz böylece son bulmaktaydı.

Geriye dönüp kurduğumuz Hükümetlere bakacak olursak, şöyle bir tablo görürüz:

<u>Hükümetlerimiz</u>	<u>Kuruluşu</u>	<u>Süresi</u>
Menderes Hükümetleri, DP Tek Başına: 19,20,21,22,23.Cumhuriyet Hükümetleri	1950 Mayıs	10 Yıl
İnönü Hükümeti, CHP-AP Koalisyonu: 26.Cumhuriyet Hükümeti	1961 Kasım	7 Ay
Ürgüplü Hükümeti, AP Hükümeti: 29.Cumhuriyet Hükümeti	1965 Şubat	8 Ay
Demirel Hükümetleri, AP Tek Başına: 30,31,32 Cumhuriyet Hükümetleri	1965 Ekim	5 Yıl 5 Ay
Demirel Hükümeti, AP-MSP-MHP-CGP Koalisyonu: 39.Cumhuriyet Hükümeti	1975 Mart	2 Yıl 3 Ay
Demirel Hükümeti, AP-MSP-MHP Koalisyonu: 41.Cumhuriyet Hükümeti	1977 Temmuz	6 Ay
Demirel Hükümeti, AP Azınlık Hükümeti: 43.Cumhuriyet Hükümeti	1979 Kasım	10 Ay
Demirel Hükümeti, DYP-SHP Koalisyonu: 49.Cumhuriyet Hükümeti	1991 Kasım	1 Yıl 7 Ay
Çiller Hükümeti, DYP-SHP Koalisyonu: 50.Cumhuriyet Hükümeti	1993 Haziran	2 Yıl 4 Ay
Çiller Hükümeti, DYP Azınlık Hükümeti: 51.Cumhuriyet Hükümeti	1995 Ekim	1 Ay
Çiller Hükümeti, DYP-CHP Koalisyonu: 52.Cumhuriyet Hükümeti	1995 Ekim	5 Ay
Yılmaz Hükümeti, ANAP-DYP Koalisyonu: 53. Cumhuriyet Hükümeti	1996 Mart	3 Ay
Erbakan Hükümeti, RP-DYP Koalisyonu: 54.Cumhuriyet Hükümeti	1996 Haziran	1 Yıl

14 Mayıs 1950 Seçimleri gerçek anlamda çok partili siyasi hayata geçişin başlangıcı kabul edilirse, Demokrat Partinin ilk Hükümetini kurduğu bu tarih ile, Doğru Yol Partisinin son Hükümetinin görevden ayrıldığı 30 Haziran 1997 arasında geçen 47 senenin çok büyük kısmında iktidar olduğumuz görülür. Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, bu sürenin tamamına 25 yıl 11 ayında Memleketi idare etmek bize nasip oldu. Yaklaşık 26 yıl boyunca, tek başımıza veya koalisyonlarla hükümetler kurmuş, Ülkenin bir uçtan diğerine imar ve inşası için çok güzel işler yapmıştık. Bugün ekonomi, sanayi ve kalkınmışlık adına ne varsa, bizim kurduğumuz gerçekçi ve popülizmden uzak alt yapının üzerine oturmaktadır. Büyük enerji projeleri ve gerçekleştirmeleri de bu döneme aittir. İnsanımızın tebaalıktan vatandaşlık statüsüne geçişinden, fikir ve inanç hürriyetinin tam anlamıyla tesisine kadar, serbest piyasa ekonomisi ve teşebbüs hürriyetinden Memleketin dışa açılmasına kadar çok önemli mesafeler kat etmiştik. Ama artık sona gelmişti. Bir daha bizim fikriyatımıza ne zaman Ülkeyi idare etmek nasip olacaktır. Bunu ne yazık ki bilemiyorum.

AĞABEY VE ABLAMI KAYBEDİŞİM

1996 yılının Temmuz başında, Ağabeyim, can yoldaşım, siyaset arkadaşım, mal ve iş ortağım Şeref CEVHERİ'yi kaybettik. Delikanlılık çağımızda Annemiz bu dünyadan göçüp gitmişti. Babamızın vefatından sonra da yolumuzu hiç ayırmadık. Zaten Babam da ayrılmamamız için malından ikimize düşen kısmı müşterek olarak bırakmıştı. Ağabeyim çocukluğundan beri haşarıydı, ele avuca sığmazdı. Benim ona göre sessiz ve sakin, az konuşan, az gülen biri olduğumu söylerdi büyüklerimiz. Rahmetlinin eli açıktı, ikramı boldu, hatta müsrifli. Birbirimizi tamamlayıp giderdik. Siyasetimiz de birdi, iş hayatımız da.

90'lı yılların başından itibaren sağlığı gittikçe bozulan Ağabeyim ile her vedalaşmamız sanki sonuncusu olacak gibi derin bir hüznü verirdi bana

Ağabeyim sağlığına hiç dikkat etmezdi. Yüksek şeker vücudunu yiyip bitirmişti. Yüce Rabbim 70'ine varamadan onu aramızdan aldı. İki Ablamla bir Kardeşim daha olmasına rağmen onun yeri çok başkaydı. Yukarıda söylediğim gibi taziyesini bile doğru dürüst yapamadan Refah-Doğru Yol Hükümetini savunmak için Meclis'e koşmuştuk.

Atalarımızın Köyü olan İlhan'da, Atalarımızın yanına toprağa verdik. Geride Yengemiz Neclâ ile üç kıymetli evlat bıraktı. Neclâ benden birkaç yaş küçüktür. 40'lı yılların sonunda Ağabeyim Şeref ile yaptığı izdivaç, tabii ki gelenekler çerçevesinde aile büyüklerinin takdir ve tensibiyle olmuştu. Çok genç yaşta Ailemize gelin gelen Neclâ, Annemin Dayızadesi olan, bizim de Dayı diye hitap ettiğimiz Urfa Belediye Başkanlarından Ömer ALAY'ın kızıdır. Neclâ'yla ilişkimiz hep iyi olmuş ve kardeşçe geçinmişizdir. Yeğenlerimin büyüğü Faruk İnşaat Mühendisidir. Hiçbir hırsı ve talebi olmadan Bayındırlık'ta başladı, oradan emekli oldu. Kadir ve Ömer ekonomi, işletme okudular. Kadir ortak işlerimize büyük bir ciddiyet ve sorumluluk duygusuyla bakar. Ömer ise İstanbul'a yerleşip kendi hayatını kurdu. Bu çocukların terbiye ve dürüstlükleri, benim siyasetteki avantajlarımdan biridir. İslamiyeti en iyi şekilde yaşamak ve biraz da tüm Urfa insanı gibi boğazına düşkünlük, onların mütevazı yaşantılarının en öz tarifidir. Oğlum Cevher ve Kızım Fatma'yı kardeşleri kabul ederler. Benimkiler de onları ağabey bilirler. İş ortaklığımız da ilk günkü gibi devam eder.

*Şeref Ağabeyimin emaneti Yeğenlerim Faruk, Kadir ve Ömer'le.
2000'li yıllarda bir mutlu günümüzde*

Bazı siyasetçinin en büyük sıkıntısı veya talihsizliği, yakınlarının haksız, usulsüz ve maddiyata dayanan talepleriyle elde ettikleri kirli kazançlardır. Kiminin bu işlerde dahili vardır. Kimi de bilgisi dışında yakınları tarafından suiistimal edilirler.

Benim siyasetteki bir şansım da, yakınlarımla siyasi nüfuzumdan istifade ederek haksız kazanç elde etmeye tevessül ve tenezzül etmemiş olmalarıdır. Esasen, aşağıda da izah edeceğim gibi, bizim Partimizin yapısı da bu gibi yanlış işlere fırsat ve imkân tanımazdı. Çocuklarım, Kardeşlerim, Damadım, Gelinim, Yeğenlerim ve Eşimin yakınlarının bana sıkıntı verecek bir yanlış işin içinde bulunmamaları, siyaset hayatım boyunca başımı hep dik tutma fırsatını vermiştir.

Ağabeyimi kaybettikten yaklaşık iki yıl sonra da Ablam Nebihe'yi kaybettik. Güzel bir genç kızdı, güzel ve zeki bir kadındı. İkimizde ilk o evlenmişti. Eniştemiz Muhittin YETKİN, Urfa'nın iyi ailelerinden birine mensuptu ve daha Adana yıllarında gelip Ablamızı bizden almış ve Allah'ın emriyle götürmüştü. Nebihe Ablam, uzun bir hastalık sürecinden sonra, aylarca da yatağa bağlı kalıp ıstırap çekerek bu dünyadan göçüp gitti. Dini bütün insanlardı. Mekânları cennet olur inşallah. Ağabeyimi de, Ablamı da hâlâ çok özleyorum.

GENEL MERKEZ'DEKİ SON GÖREVİM

1996 Kongresinde tekrar Genel İdare Kurulu Üyeliğine seçilmemi müteakiben Tansu Hanım'ın teklifiyle Siyasi İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı görevini üstlendim. Refah-Doğru Yol Hükümeti kurulalı henüz bir ay olmuştu.

Bizim Partide o tarihlere kadar Teşkilattan Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Parti hiyerarşisinde Genel Başkandan sonra gelen kişiydi. Ancak bu Kongreyle birlikte, Genel Başkandan sonraki görev yeri olarak Siyasi İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı ihdas edildi. Bana da bu görev tevdi edildi. Bir kere daha Tansu Hanım’a vekil olmak varmış. Son DEMİREL Hükümetindeki Ekonomi Bakanlığına, kendi kurduğu Hükümette ise Başbakanlığına vekâlet etmişim. Şimdi de gerektiğinde Genel Başkanlığına vekâlet etmem söz konusuydu. Ve bu da aramızdaki son asil-vekil ilişkisi olacaktı.

Bir yıla yakın sürecek bu görevde faydalı olmaya çalıştım. Teşkilatlarla ilgilenme fırsatı buldum. Hükümet sorumluluğu olmayınca, sevdiğim iş olan particiliğe bolca zaman ayırabiliyordum. Adalet Partisini “diriltip tekrar gömdüğümüz” 1992’deki aç-kapa Kongresinden sonra, Adalet Partisi’nin Selanik Caddesindeki alımlı binası bize miras kalmıştı. O binada yıllarca AP’nin Seçim İşleri Başkanlığını yapmışım. Şimdi aynı binanın bir başka katında, bir başka Partimizin Siyasi İşler Genel Başkan Yardımcısı idim. O bina bizim için çok hoş anılarla doluydu. Bina aynı binaydı da, eksik olan Adalet Partisinin büyük siyasi gücüydü. Girilmesini doğru bulmadığım bir koalisyon Hükümetinde küçük ortak olarak yuvarlanıp gidiyorduk. Yine de Partide çalışmak güzeldi.

Bu sınırlı güzellik ve kısmen huzurlu çalışma ortamı çok da fazla sürmedi. Benim Koalisyona girilmesine ve devamına karşı çıkışım, sadece Parti zemininde ve çoğu zaman da Tansu Hanım’la baş başa görüşmelerde oluyordu. Buna rağmen konunun basına sızmasında benim bir dâhilim yoktu. Yazılıp çizilenler arasında, ERBAKAN ve Tansu Hanım dışında bir üçüncü kişinin hükümeti kurması gibi dedikodular da vardı. Benim ne böyle bir hevesim, ne böyle bir beklentim, ne de buna benzer bir hesabım vardı. Partideki görevimi huzur içinde yapmak ve ilk seçimde milletvekili adayı da olmayarak siyaseti noktalamaktı hedefim. Bunu Ailem ve yakın dostlarımla paylaşmaktaydım.

Bu üçüncü kişi lafları Tansu Hanım ve yeni yakın çevresinde huzursuzluk yaratmış gibiydi. Benim Refah ile koalisyonun devamına karşı olmam da buna eklenince, aramızdaki mesafe iyiden iyiye açılmaktaydı. Refah ile birlikteliğin devamında Tansu Hanım’ın Başbakanlık arzusu vardı. Bunu her Partili gibi ben de isterdim. Ama gidişat hiç de öyle bizim Genel Başkanı Başbakanlığa taşıyacak gibi görünmüyordu. Sonuç herkesçe malum.

Mayıs 1997’de yapılan bir Parti Başkanlık Divanı Toplantısında nahoş bir diyalog geçti aramızda. O günlerde muhalefet Tansu Hanım’a yönelik suiistimal iddialarını çokça kullanıyor, buna Eşinin ismini de karıştırıyorlardı. Haksız ve mesnetsiz bu iddialara Parti ve Grup Yönetiminden de gerekli cevaplar veriliyordu. Benim de bu iddialara karşı adeta “feveran ederek” tepki göstermem gerektiğine dair bir beklenti oluşmuş anlaşılan Tansu Hanım’ın Konutunda. Yukarıda belirttiğim koalisyon karşıtlığım ve üçüncü kişi dedikoduları da eklenince, ÇİLLER’in bayağı gerilmiş olduğunu sanıyorum.

Mezîr Başkanlık Divanı Toplantısında, bizlere dönerek “Beni ve Özer Bey’i yeterince savunmuyorsunuz” diye sertçe söyledi. Daha sonra bana bakarak, “Herkes kendini bir yerlere mi saklamak istiyor?” diye sordu. “Sayın Genel Başkan, bunu açıklar mısınız?” diye karşı soru yöneltince, “Ben bu kadar söylüyorum” gibi bir şeyler mırıldandı. Sonra da gülümseyerek başka konulara geçti.

Son cümle sadece bana yönelikti, ama “Beni ve Özer Bey’i yeterince savunmuyorsunuz” sözleri herkeseydi. Diğer arkadaşların bunu ne kadar kaldıracağı benim meselem değildi. Zira herkes tepkisiz kalmıştı. Ama ben kalamazdım. Toplantıdan sessizce ayrıldım.

Bunun dışında hiçbir konuşma ve tartışma olmamıştı. Siyaset magazincileri, Tansu Hanım’ın bana “Çık dışarı” dediğini, hatta kül tablası fırlattığını bile yazdılar. Tabii ki böyle bir şey olmadı. Olması da mümkün değildi. Buna her ne pahasına olursa olsun benim izin vermeyeceğimi bilecek kadar Tansu Hanım beni tanırdı.

Toplantıdan çıktıktan sonra Cevher ile bir araya geldik. Konuyu müzakere ettik ve bir mektup kaleme aldık. Derhal ÇİLLER’e yolladığım mektup aynen şöyleydi : "Ben kendimi bir yerlere saklamıyorum. Aksine bu görüşlerin hepsine karşı çıktım. Demokrasi içinde üçüncü kişi formülünün doğru olmadığını hep söyledim. Bunu Grup içinde de söyledim. Basına da zaman zaman açıklamalar yaptım. Ama anlaşılan bu vehim ve kuruntu sizin içinizi kemirmiş. Ben de bu şartlar altında Başkanlık Divanı'nda birlikte çalışma arzu ve şevkimi kaybettim. Dolayısıyla Başkanlık Divanı'ndaki görevimden istifamı sunuyorum."

Ertesi gün Tansu Hanım beni arattırdı. Telefona cevap vermek gelmedi içimden. Daha sonra o günkü TESK’in bir toplantısına katılmam için not iletti. O toplantıya da gitmedim.

Bu olayın tüm detaylarını Sabah Gazetesinden Cevher’in de dostu olan Mehmet ÇETİNGÜLEÇ’e anlatmıştım. Gazetenin 24 Mayıs 1997 tarihli sayısında da yayınlanmıştı.

O günden sonra bir daha Genel Merkezdeki odama çıkmadım. Tansu Hanım o görev yerini bir süre boş bıraktı. Bazı dostlarla dönmemi arzu ettiğine dair mesaj yolladı. Ama kararım değişmedi. DYP Şanlıurfa Milletvekili ve Genel İdare Kurulu Üyesi olarak doğru bildiğim yolda devam ettim.

Tansu Hanım ile işler tersine gitmeye başladığında, bu konuyu Cevher’le hep değerlendirdik. Acaba 1993 Kongresindeki tercihimizle yanlış mı yapmışık diye düşündük. Sonra şu kanaate vardık ki, o tarihte ve o günün şartlarında biz doğrusunu yapmışık. Yanlışlık daha sonra o günün olumlu şartlarını ve fırsatlarını değerlendiremeyip hatalar yapanlardaydı.

Genel Başkanla bu şekilde yollarımızın ayrılması beni de, Cevher’i de üzmüştü. Cevher gençti ve siyasette istikbal bekliyordu. Ama takınılması gereken tavır konusunda en ufak bir tereddüt göstermedi. Prensiplerimiz ve onurumuz, her türlü beklentinin önündeydi.

DÖNEMİN SONU

Mesut YILMAZ Başkanlığındaki Hükümetin CHP’nin desteğini çekmesi sonucu düşmesiyle, Ülke yeniden hükümet arayışlarına girmişti. Üçüncü kişi mevzuu hep ve hâlâ gündemdeydi. Düşen Hükümetin Sanayi Bakanı Yalım EREZ ismi konuşuluyordu. 28 Şubat sürecinin etkileri silinmemişti. MGK aracılığıyla askeri kesimin siyaset üzerindeki etkisi de devam etmekteydi.

Yalım EREZ, ki benim de sevdiğim bir dostumdur, o günün siyasetine hâkim olan çevrelerce benimseniyordu. Düşen Hükümette birlikte görev yaptığı YILMAZ ve ECEVİT’in

bu isme sıcak baktığı ifade edilmekteydi. Hatta ECEVİT'in bu yönde bir açıklaması olduğunu hatırlıyorum. Cumhurbaşkanı DEMİREL de bu planın destekçisi olsa gerek, o tarihte bağımsız Milletvekili olan Yalım EREZ'e hükümeti kurma görevini verdi. Yalım Bey'in arkasında bir Meclis grubu bile yoktu. 282 milletvekili imzasıyla huzuruna giden ÇİLLER'e bu görevi vermeyen DEMİREL, tek başına bağımsız milletvekili olan bir arkadaşımıza, YILMAZ ve ECEVİT'in müphem açıklamalarıyla hükümet kurma vazifesi vermişti. YILMAZ ve ECEVİT'in muhtemel desteklerinin boş çıkacağı bir müddet sonra görülecekti.

Bu noktada Tansu Hanım'ın ilginç bir manevrası oldu. Yalım EREZ'in önünü kesmek istiyordu. Yalım EREZ, 1993 Kongresinde ÇİLLER'in DYP'nin başına geçebilmesi için varını yoğunu ortaya koymuştu. Takip eden yıllarda ÇİLLER ve EREZ, siyaset arkadaşlığının ötesinde adeta bacı-kardeş ilişkisi içindeydiler. Refah-Doğru Yol Koalisyonu ile bozulan ilişkiler, EREZ'in Partiden kopmasıyla daha da gerilmişti.

İşte herkes Yalım Bey'in yeni Hükümeti kuracağı beklentisi içindeyken, Tansu Hanım Meclis'in 4. Partisi konumundaki DSP'nin Genel Başkanı ECEVİT'e bir teklif yaptı. Azınlık hükümeti kurduğu takdirde DYP Grubu olarak destek vereceğimizi taahhüt etti. Yalım Bey'in arkasında duracaklarını söyleyen ECEVİT ise, ani ve keskin bir dönüş yaparak cazip gelen bu teklifi kabul etti. ANAP'ın da desteğiyle ECEVİT Hükümetini kurdu ve ülkeyi 1999 Seçimine kadar idare etti. Bu "piyango" ECEVİT'in DSP'sine, 1999 Seçiminde 1. Parti ve iktidar olmanın yolunu da açacaktı.

ECEVİT'in, sandalye sayısı itibarıyla 4. parti olan DSP'siyle azınlık hükümetini fazlaca götürmesi zaten mümkün değildi. Partilerin mutabakatıyla, 18 Nisan 1999 tarihi için erken seçim kararı alındı. Mahalli İdareler Seçimleri de beraber yapılacaktı. Meclis'teki oylama öncesinde, DYP Grubunda erken seçim teklifine kabul oyu verilip verilmemesiyle ilgili yapılan müzakereler çok kısa sürdü. Milletvekili arkadaşlar rahat sayılabilecek bir tavırla erken seçim teklifine evet diyorlardı. Genel Başkan ÇİLLER, adeta erken seçim histerisine tutulmuş, Partimizin oylarını yükselteceğinden emin bir tavır sergiliyordu. O Grup toplantısında milletvekillerimizin ruh hali, çaresizlikle şaşkınlık arasındaki bir durumdu. Yine de herkesin yüzünde anlamsız bir gülümseme vardı. Bir önceki dönem, yani 19. Dönem de bu şekilde bitmişti. Erken seçim teklifine destek verilmesine dair Grup kararı, böyle gülümseyerek verilmiş, ancak pek çok milletvekili listelere girememişti. Bunlardan biri de Isparta Milletvekilimiz Ertekin DURUTÜRK'tü. Ertekin Kardeşimiz bu son Grup toplantısı öncesi, 20. Dönemdeki milletvekili arkadaşlarımızın yanına gelerek onlara takılıyordu. "Biz de sizin gibi güle oynaya erken seçime evet dedik. Sonra da biçildik" diyordu. "Size benim gibilerin akıbetini unutturmamak için boynuma bir pankart asıp, (Beni Unutmayın) yazmam lazım ancak" diye de hicvediyordu.

Aralık 1995'de yapılan 20. Dönem Seçimi, Meclis'in Ocak 1996'da toplandığı dikkate alınırsa, 3 yıldan biraz daha fazla sürmüştü. Birçok milletvekili evini Ankara'ya taşımış, çocuklarını Ankara'nın okullarına nakletmiş, memleketteki işyerini kapatmış, bir yerde çalışmaktaysa oradan ayrılmıştı. Şimdi 3 yıl sonra, tekrar seçilemezlerse nasıl geri döneceklerini kara kara düşünmekteydiler. Parlamento aritmetiğinin istikrarlı ve sağlam çoğunluğa dayanan hükümetler çıkarmaya elverişli olmaması, liderlerin Ülkeyi sık sık seçime sürükleyerek birbirlerini alt etme ve iktidarı yakalama hırsları, bu insanların kaderini de

belirliyordu. Zaten listeye girebilme şansları, liderin iki dudağı arasındaydı. Sağlıklı ve resmi ön seçim siyasetin gündeminden çıkmış, kanun ve tüzüklerin uygulanmayan hükümleri haline dönüşmüştü. Tercihli oy gibi demokratik bir yöntem ise, 1995 Seçimine giderken ÇİLLER-BAYKAL mutabakatıyla bir daha getirilmemek üzere kaldırılıp atılmıştı. Sanıyorum 18 Nisan Seçimleri öncesindeki son DYP Grubunda arkadaşlarımızın yüzlerinde beliren garip gülümseme, bu satırları anlatmaktaydı. Tıpkı diğer parti gruplarındaki arkadaşlarının yüz ifadeleri gibi.

1999 SEÇİMLERİ

ADAYLIKLARIMIZ

Genel Başkan ÇİLLER’le küskün değildik. Ancak mesafeli bir duruşumuz vardı artık. Beni de, Cevher’i de bir daha Meclis’te görmeyi arzu etmediği belliydi. Tansu Hanım’a yakın kişiler adına kurulan ve herkesçe de bilindiği üzere Eşine ait olan bir televizyon istasyonu vardı. Parti içi, Parti dışı muhaliflere “saldırmak” amacıyla kurulan BTV isimli bu televizyon, sadece rakip Partilere değil, ara sıra bana ve Cevher’e de yükleniyordu. Bu durumdan dolayı Cevher için üzüliyordum. Gençti, Ülke ve Parti için yapabileceği daha çok şey vardı. Adalet ve Anayasa Komisyonu üyelikleri, AGİT Parlamenter Asamblesi üyeliği, son dönemde Grup Yönetim Kurulu üyeliğinin yanı sıra kurulan birçok araştırma komisyonunda da üye olarak görev yapıyordu. Kanun tasarı ve teklifleri üzerinde Grup adına Genel Kurul’da yapılacak konuşmalarda, “Kürsü kadrosunun” az sayıdaki elemanından biriydi. Her madde üzerinde İç Tüzük gereği grubu adına bir milletvekilinin konuşma hakkı ve gereği vardı. Dönemin başında 135 olan sandalye sayımız firelerle epey azalsa da, yine de 100 civarında vardık. Ancak Grup adına Genel Kurul kürsüsüne çıkan milletvekili sayımız 15-20 kadardı. Diğerleri ya kürsüden hazzetmiyor, ya da çalışıp hazırlanmayı gerektiren bu işten uzak duruyordu. Bizim gibi “ak saçlılara” zaten bu iş yüklenmiyordu. Cevher de Grup Başkanvekilleri tarafından kürsüye en çok sürülenler arasındaydı. Üstelik Meclis’teki bütün bu yoğun çalışma temposunu Genel Kurul ve Komisyonların çalıştığı haftanın 3 gününe sığdırmaktaydı. Çünkü her Salı sabah uçağıyla Adana’dan gelir, Perşembe akşam uçağıyla da dönerdi. Her Cuma Ceyhan’daki bürosunda Partililer ve vatandaşla görüşür, her Pazartesi Adana’daki bürosunda aynı işi yapardı. Bu bürolar kendi özel büroları olup, masrafını cebinden karşılardı. Cumartesi ve Pazar günlerini ise, köy ve mahalle gezilerine, Teşkilat temaslarına, hasta ziyaretlerine, cenaze ve düğünlere katılmaya ayırmıştı. Seçim bölgesinde her hafta geçirdiği bu dört gün içinde, belki yarım gün de eşine ve ilköğretim çağındaki çocuklarına zaman ayırabilirdi.

Bunu detaylı biçimde anlatmamın sebebi, çok çalışmanın o günkü Genel Merkez Yönetimi için yeniden “listeye konulmak” için yeterli ve hatta geçerli olmadığını ifade etmektir. O anlayışa göre Genel Merkeze ya da Lidere gerekli olan, “sadakati ve bağlılığı” en fazla olandır.

Parti tabanı da, her an elinin altında olan, her dakika ulaşabildiği, her sıkıntısında koşup gelen yerine, biraz daha az görebildiği, daha zor ulaşabildiği, hastasına, cenazesine koşup gelmek yerine telefon açanı tercih edebilmektedir.

Bu konudaki nedametini Cevher’in ağzından dinlemiştim. “Genel Merkez’e muhalif olacaksan, tam olacaksın ve çok sert muhalefet yapacaksın. Liderler, en çok kendilerine kötü konuşanlara iltifat ederler. Biraz da onların şerrinden çekinip, üzerlerine bulaştırmamak için taviz verirler. Parti tabanı ise, iltifat eden, nezaketle yaklaşan, fazlaca alakadar olan yerine, biraz buyuran, biraz tepeden bakan, ilgisini küçük ve sınırlı dozlar halinde verenlere daha fazla itibar ediyor. Politikaya eğer yeniden başlıyorsam, tavana ve tabana karşı ikinci kategoride yer alırdım”.

Her şeye rağmen aday adaylığı müracaatında bulundu. Adana’da ve çevre illerde kader birliği yaptığı bir ekibi vardı. Onlara “Ben bu işte yoğunum” demesi kolay değildi. Başka bir milletvekili veya adayıyla olmak yerine onu seçmişlerdi. Bizim Partide ekip ruhu ve dayanışması çok önemliydi. Üstelik yol arkadaşları ondan daha fazla şeyler bekliyorlardı.

Adana, Urfa ve bazı iller için, “gayri resmi aday yoklaması” kararı çıkarttılar. Bu iller genellikle tasfiye etmek istedikleri bazı milletvekillerinin olduğu illerdi. Plan gereği, o milletvekillerini delegeye tasfiye ettireceklerdi. Sonuç istedikleri gibi olmazsa, gayri resmi olan bu yoklamayla çıkan listeyi diledikleri gibi değiştireceklerdi. Yoklama için de, Genel Merkez adına “tembihli görevliler” gidecekti. Yoklamanın seyrini istenen ve istenmeyen adaylara göre düzenleyeceklerdi.

Birçok ilde olduğu gibi Adana’da da bu plan gayet güzel işledi. Bürokrasiden gelen bir Genel Merkez yöneticisi arkadaşımız, ilçelerin oy verme ve tasnif işlerini, istendiği gibi düzenledi. Bazı ilçeler iyi denetlendi. Bazılarındaysa oy verme ve tasnifi tıpkı “1946 Seçimleri” gibi yapıldı. Sonuçta Cevher ve Veli gibi milletvekilleri alt sıralara düştü. Halit kendini zor kurtardı. Buna rağmen o sonuca dahi itibar etmediler. 2. ve 3. sıraya, Adana’yla, Partiyle ilgili olamayan, o yoklamaya dahi katılmayan kişileri yerleştirdiler. Cevher, yoklamadan sonra aday adaylığından çekilmişti zaten.

Bu arada ilginç bir gelişme oldu. Gerek bizim Partide, gerekse diğer partilerde listelere konulmayan milletvekilleri, erken seçim kararı alınmış olmasına rağmen, Meclis’i olağanüstü toplantıya çağırıp erken seçim kararını iptal ettirmek istiyorlardı. Kıyıma uğrayan bu milletvekillerinin sayısı da bayağı fazlaydı. Toplantıya çağırarak için gerekli sayıya ulaştıkları için Meclis Başkanlığı zorunlu olarak Genel Kurul’u topladı. Tam bir kaos çıkmak üzereydi. Eğer toplantıda erken seçim kararını kaldıran bir karar çıkarsa, bu hınç dolu milletvekilleri kendilerini kıyıma uğratan Genel Başkanlarını ve yöneticileri perişan edecekler, bütün partiler adeta bir iç savaşa sürüklenecekti. Seçim histerisine tutulmuş liderler, tam birbirlerinin “boğazına sarılmaya” hazırlanmışlardı ki, bu şok toplantıyla geriye dönüp bir öfkeli topluluğun karşısında buldular kendilerini.

Grup Başkanvekilleri ve Genel Merkezler seferber oldular. Küskünleri ikna ederek erken seçim kararını iptal ettirmekten vazgeçmeleri için dil dökmeye başladılar. “Bu sefer bir yanlışlık oldu. Genel Başkanımız da çok üzüldü. Gelecek seçime söz. İstersen iktidar olduğumuzda Devlet’te iyi bir görev verelim” kabilinden vaatler havalarda uçuşuyordu. Ben ve Cevher de takibe alınanlar arasındaydık. Bana bir şey demeye cesaret edemezlerdi tabii. Cevher’e sempati mesajları yolluyorlardı. Vaatlerin ona işlemeyeceğini bildiklerinden, “Sen Partiye büyük hizmetler yapmış bir ailenin ferdisin. Burada Partinin çıkarı söz konusu” gibi laflar ediyorlardı. Cevher, kendisini arayıp toplantıda Genel Merkez doğrultusunda oy vermek üzere Adana’dan gelmesini rica eden Grup Başkan Vekili Saffet Arıkan BEDÜK’e, “Ben Parlamento hayatımı kapattım. Bir daha o kapıdan girmem. Ne sizin, ne öbür taraftaki arkadaşların yapmak istedikleri de beni ilgilendirmiyor” diyerek haklı bir tepki ortaya koymuştu. Bana ne yapılması gerektiğini sordu. “Sana yakışan neyse onu yap” dedim. Meclis binasına girmek hiç içinden gelmediği halde Ankara’ya geçti. Toplantı saatinde Genel Kurul Salonundan içeriye girdi. Küskün diye tabir edilen arkadaşlar, parti ayırımı olmadan arka bölümde toplu olarak oturuyorlardı. Aday listelerine konulanlar da, kendi grup

sıralarındaydılar. Cevher içeri girdiğinde, her yeni gelen için olduğu gibi, onun da nereye yöneleceğine dikkat kesilmişlerdi. Doğru DYP sıralarına gidip Saffet Bey'e "Parti kararı neyse ona uyarız biz. Sayın Genel Başkan'a selamlarımı iletin" demişti.

1995 Aralık'ta seçildiğinde, o da pek çok yeni milletvekili gibi Ankara'ya taşınmak istemişti. Çocukları için Ankara'da okul bakmış, Şubat tatilinde onları nakletmenin hesaplarını yapmıştı. Biz de gelmelerini istiyor, torunlarımızla birlikte olmayı çok arzu ediyorduk. Ama Gelinimiz Ferda Adana'dan taşınmayı tercih etmiyordu. "Bu gidişin bir de dönüşü var. Siyasetin ne getireceği belli olmaz" deyip direndi. Cevher de ısrarcı olmadı. Ve zaman Ferda'yı haklı çıkardı.

Cevher, Ferda ve çocuklar Adana'dan gelmeyince, hafta içleri Ankara'da bulunduğu günlerde Meclis Lojmanlarındaki evinde kalıyordu. Genel Merkezle sıkıntılar baş gösterdiğinde bir gün bana, "Dert etme Baba, buraya meftun değilim. Lojmanda bir valiz eşyam, Meclis'teki odamda bir çanta evrakım, kapının önünde de bir arabam var. Bir sabah kalkar, valizimi, çantamı arabaya koyar Adana'nın yolunu tutarım. Öğleden sonra da Çiftlikteki işimin başına geçerim" demişti.

Öyle de oldu. Geldiği gibi başı dik, arabasına bindi gitti. Eşine hayır duası yaparak.

Siyaset çoğu zaman, hak eden insanları, hak ettikleri yerlere getirmediği gibi, bazılarını da, hak ettiklerinden, layık olduklarından çok daha fazlasını sunabiliyordu.

Ben aslında o seçim öncesi siyaseti noktalamak istiyordum. Bunu ailem ve yakın dostlarımla da paylaşmışım. 6 Dönem Milletvekilliği, 4 defa Bakanlık, uzun yıllar da Genel Merkez Yöneticiliği yapmışım. Yaşım 69 olmuştu. Yeter demeyi bilmeli, kendimizden bıktırmadan ayrılmalıydık. Görev bekleyen gençlere de fırsat vermek gerekliydi. Halazadem Ömer CEVHERİ'nin oğlu Sabahattin CEVHERİ Urfa'da İl Başkanımızdı. İyi de götürüyordu. Birçok insan gibi, ben de onun aday olmasını arzu ediyordum. Ancak benim çekilmemle ilgili laflar dolaştıkça, aile içinden ve dışından o kadar çok talip çıktı ki, şaşkınlık kaldık. Aile içindeki mücadele daha da keskindi.

İlçelerimizle Urfa Merkez arasında, keza ailelerin, aşiretlerin ve etnik grupların temsili bakımından hassas bir denge kurmuştuk. 1965 yılından beri bu denge sayesinde Parti başarılarına imza atıyordu. Bunun bozulmaması lazımdı. İçimde hâlâ kötü gidişatın düzeltilmesi için Partim adına yapabileceğim bir şeyler olduğuna dair umut kırıntıları da vardı.

Partililer ve aile fertleri, bir dönem daha devam etmem gerektiğini, bu süre zarfında ortalığın sakinleşeceğini ve kurulan dengeler çerçevesinde bir sonraki seçimde çekilmemin daha uygun olacağını ifade ettiler. Siyaseten emekli olmak yönündeki samimi düşünceme rağmen, yapılan bu telkinlere uyarak aday adayı olmuşum. Ama bunun son defa olacağını da artık alenen beyan ettim.

Benim bir kere daha adaylığım söz konusu olunca, aile içinde ve dostlarımız arasında bildiğim kadarıyla hiçbir sıkıntı olmamıştı.

Urfa'da da, Adana ve diğer bazı illere benzer bir plan işletilmek istendi. Oraya gönderilen yetkili arkadaşımız da aynı telkinlerin altındaydı. Ancak gelen arkadaşımız, vicdanı elvermemiş

olacak ki, pek müdahil olmadı. Zaten Urfa'nın siyasi, sosyal yapısı da müdahaleye pek müsait değildi. Cevher'i kendilerince "tasfiye etmişler", ama bana dış geçirememişlerdi. Urfa listesinin ilk sırasında yer aldım.

Geriye kalan illerde merkez yoklaması yapıldı. Birçok ilimizde tepeden indirilen adaylarla ilgili şaibeler her tarafa yayıldı, basında yer aldı. Kimse de tekzip etmedi. Genel İdare Kurulunda konu üzerinde çok sert tartışmalar olduysa da, iddialar cevapsız kaldı.

18 NİSAN 1999 SEÇİMLERİ

Milletvekili Genel Seçimi ve Mahalli İdareler Genel Seçimi birlikte yapıldı. Kan kaybımız bütün şiddetiyle devam ediyordu. Meclis'te beşinci parti olmuş, yüzde 12 oyla artık baraj sınırına yaklaşmıştık.

ECEVİT'in DSP'si, Tansu Hanım'ın azınlık hükümeti ikramından da nemalanarak birinci çıkmış, MHP ise bizden kaçan oyları toplayarak beklenmeyen bir çıkışla ikinci parti olmuştu. Kapatılan Refah'ın yerine kurulan Fazilet ve Anavatan da bizi geçmiş, tam bir hezimet uğramıştık. Mahalli İdareler Seçiminde, her seçmenin oy kullandığı İl Genel Meclisi oyları itibariyle de yine beşinci partiliğe düşmüş, sadece puanımızı Milletvekili Seçimine göre 1 puan yükselterek 13'e çıkarmıştık.

Urfa'da ise yüzde 24'e yakın oy oranıyla 100 bin oy almış birinci parti olmuştuk. Arkamızdan gelen Fazilet'e 10 bin oy fark yapmıştık. 4 Milletvekili çıkarmış, ben, Sedat BUCAK, Fevzi ŞİHANLIOĞLU ve Mehmet YALÇINKAYA seçilmişti. Beşinciye de kıl payı kaçırmıştık. Oysa koca İstanbul'da 3 milletvekili çıkmıştı Partimizden. Her bölgeden birer tane. Bu dönem kardeşim gibi sevdiğim Fevzi'yi, Meclis'teki bir tartışma sonrası, iki ağabeyini de aramızdan alan kalp rahatsızlığından kaybettiğimiz dönemdir. Ayrı bir yeri vardı. Nur içinde yatsın.

Cevher o seçimde biraz gelip Urfa'da bizimle çalıştı. Biraz da Adana'daki adayların programına iştirak etti. Daha ziyade Partimizden Ceyhan Belediye Başkan adayı olan yakın arkadaşı Hüseyin DOĞAN'ın çalışmalarına destek verdi. Yani kendine yakışanı yaptı. Tıpkı 1957 Seçiminde ben ve Ağabeyimin yapmış olduğumuz gibi.

Adana'da bizim Parti yüzde 9 oyla 1 milletvekili çıkarabilmiş, Halit DAĞLI arkadaşımız tek çıkmıştı. 2. ve 3. sıraya "buyur edilen" Parti ve Adana dışından gelmiş adaylar, özellikle ikinci sıradaki hanım aday, epey süre Genel Merkez'den davacı oldular. Neye ve ne için kızıdıkları belliydi.

ECEVİT HÜKÜMETİ

Cumhurbaşkanı DEMİREL'in birinci çıkan DSP'nin Genel Başkanı ECEVİT'e hükümet kurma görevini verdiği günlerde Tansu Hanım, EREZ'e karşı ECEVİT manevrasını yaptığı gibi, bu sefer de ECEVİT'e karşı BAHÇELİ manevrasını yapmak istedi. İkinci Parti MHP'nin Lideri Devlet BAHÇELİ'ye, onun Başbakanlığında kurulacak bir hükümete destek

vereceğimizi ve içinde yer alabileceğimizi ilettili. BAHÇELİ bu teklifi icapsız bulup reddettiği gibi Partimizi küçümseyen ifadeler kullanmıştı. O sözlerden hepimiz incinmiş, BAHÇELİ'ye mi, o sözlerin sarf edilmesine sebep olan Genel Başkanımıza mı kızacağımızı bilememiştik.

ECEVİT beklendiği gibi, MHP ve ANAP ile 28 mayıs 1999'da 57. Hükümeti kurdu ve 2002'deki Genel Seçime kadar Ülkeyi yönetti.

OLAĞANÜSTÜ KONGRE TOPLAMA ÇABALARIMIZ

Beşinci Parti olarak Hükümete girme hayali de boş çıkınca, Doğru Yol kan kaybetmeye devam ediyordu. Bu gidişe bir dur denilmesi gerekiyordu. Hatta geç bile kalınmıştı. Genel İdare Kurulundaki bazı arkadaşlarla birlikte Olağanüstü Büyük Kongrenin toplanması için çalışma başlatmıştık. Çare ve çözümün Parti zemininde aranmasını istiyorduk. Muhalefetimizi de, Partimizin geleneklerine ve adabına uygun olarak Parti Ailesi içinde yapıyorduk. Demokratik sistem içinde, ki DYP de demokratik bir yapıydı, ya da öyle olması gerekiyordu, iktidarın yanı sıra muhalefet de olmalıydı.

Parti içi iktidardaki arkadaşlarımız, Kasım 1999'da yapılacak Olağan Büyük Kongreyi ileri sürerek, bir Olağanüstü Kongre toplamanın gereksiz olduğunu savunuyorlardı. Onlara göre her şey yolunda gidiyordu. 18 Nisan Seçimlerinde oylarımızın yüzde 12'ye inmesi önemli olmayıp telafi edilebilirdi.

Biz ise aksi fikirdeydik. 1991'de yüzde 27 olan oylarımız, 1995 de yüzde 19'a, şimdi de yüzde 12'ye inmişti. Erime bütün hızıyla devam ediyordu. Beklemeye tahammülümüz kalmamıştı. Olağanüstü Kongre yapılarak ya kan değişikliğine gidilmeli, ya da her şey yolundaysa mevcut yönetim güvenoyu almalıydı. Ayrıca Olağan Kongrenin demokratik biçimde yapılacağına inancımız yoktu. Genel Merkez, kötü gidişattan hoşnut olmayan ve seslerini yükseltmeye başlayan birçok teşkilat üzerinde kıyıma başlamıştı. GİK'teki karşı çıkmalarımıza rağmen bunu önleyemiyorduk. Teşkilat Başkanlığına verilen yetkiyle kağıt üzerinde tasfiye tam hızıyla sürüyordu. Yani Olağan Kongre için "dikensiz gül bahçesi" oluşturuluyordu.

Teşkilattaki kıyım, gerçek Partililerin vicdanını sızlatacak örneklerle doluydu. Bir Parti göreviyle gittiğimde Şırnak İl Başkanımız Orhan UYAR'ın evinde misafir olmuştum. ŞIRNAK il olmadan önce de İlçe Başkanımızdı. PKK'nın hedefindeydi ve evine büyük bir silahlı saldırı yapılmıştı. Duvarlar ve koltukların üzerindeki kurşun delikleri hâlâ durmaktaydı. Uzun namlulu silahlardan çıkmış mermi çekirdeklerini doldurduğu büyükçe bir kabı bize göstermişti. Buna rağmen Partiye hizmetten geri durmamıştı. Orhan, bir Genel Merkez operasyonu ile keyfi olarak görevden alındı. "Bu kadar sene çok zor şartlar altında Partimizin bayrağını dalgalandırdım. Bana bir istifa şansı bile tanınmadan işten el çektilirmek için size ne kötülük yaptım?" diye haykırdıysa da, Genel Merkez'den aldırın olmadı.

Adana Tufanbeyli İlçe Başkanımız Kahraman ÇİNÇİK, Tansu Hanım 1993'de Genel Başkan ve Başbakan olunca, ilkokul çağına gelmiş kızının ismini mahkeme kararıyla değiştirip "Tansu" yapmıştı. Bir milletvekilimiz kendisini istemiyor diye, o da ani bir operasyonla kıyıldı. Görevden alınacağına dair söylentiler çıktığında ÇİLLER'e gidip, "Eğer beni görevden

alacaksınız haberim olsun, ben istifa edeyim bari“ demişti. Genel Başkan ona, “Merak etme, memleketine dön ve görevine devam et” diyor. Ne var ki, kendisi daha Tufanbeyli’ye yetişmeden faks talimatıyla görevden alındığı bildiriliyor. “Üzülme Kahraman, bu günler de gelir geçer” diye teselli etmeye çalışmışım. Bana “Ağabey, İlçe Başkanlığı önemli değil, ama Tansu ismini verdiğim kızımın Tufanbeyli sokaklarında nasıl yürüyeceğim?” diye sormuştu. Tıpkı Orhan’a cevap veremediğim gibi, ona da söyleyecek bir söz bulamamışım. Bu haksız ve keyfi uygulamalara şiddetle karşı olmamıza ve önlemek için var gücümüzle mücadele etmemize rağmen, ne yazık ki durduramıyorduk.

Genel İdare Kurulunda, Olağanüstü Kongrenin toplanması için yaptığımız girişimler de sonuçsuz kaldı. Söz veren bazı arkadaşlar, şahsi beklenti ve umutlarını, Parti’nin çıkarları ve bize verdikleri sözün önüne geçirerek hareketimizi desteklemediler. En güvendiğimiz bazı arkadaşlar, inandıkları halde katılmadılar. İstedığımız kararı aldıramadık. Oysa Olağanüstü Kongre bir çıkış yolu olabilirdi.

Bu hareketimizin, benim Partinin başına geçebilme hevesinden kaynaklandığı söylendi, yazıldı çizildi. Böyle bir hesabım yoktu. 1993’de bile olmamış, daha genç yaş grubundan birinin gelmesini savunmuşum. Şimdi niye olaydı? Biz uzatmaları oynuyorduk zaten. Ne var ki, 50 küsur senelik siyasi hareketimiz mum gibi eriyordu. Ve eriyişi durdurmak için elimizden hiçbir şey gelmiyordu.

Teşkilatlarda “gerekli tasfiyeler” yapıldıktan sonra Kasım 1999’da Olağan Büyük Kongremiz yapıldı. Muhalif arkadaşların bir kısmı Köksal TOPTAN’ın etrafında toplandı. Genel Merkez, TOPTAN’ın Refah-DYP Hükümeti döneminde Partiden ayrılıp geri döndüğünü kullandı. Köksal Kardeşimiz 1993’de de Tansu Hanım’a karşı kaybetmişti. Bir şeyler yapıp kötü gidişatı değiştirmek isteyen Partililer, Köksal TOPTAN’a destek sağlama uğraşı içindeydiler. Siyasetten soğumuş Cevher bile, her nasılsa Genel Merkezçilerin gözden kaçırıp listeye aldığı bir iki Adanalı Büyük Kongre delegesini Köksal Bey’in yanına çekmişti.

Sonuç beklendiği gibi oldu. Genel başkan ÇİLLER, Büyük Kongreden “zaferle” çıktı. Bu bir “Pirus Zaferi” idi. Artık yapacak hiçbir şey kalmamıştı. En azından bizler umutlarımızı yitirmiştik. Görülecek bir musibet mukadder ise, hepimiz ve özellikle bu tabloyu yaratanlar görecekti.

PARTİ KADROLARIMIZIN AHLÂK YAPISI

11 gün yaşamasına izin verilen Büyük Türkiye Partisi ile birlikte, Demokrat Parti, Adalet Partisi ve Doğru Yol Partisi bizim siyasi yuvamız olmuştur. 51 yıl her kademesinde görev yaptığım Parti kadrolarımızın dürüstlük ve ahlâkıyla ilgili bir değerlendirme yapmayı, bu yazının son satırlarına yaklaşırken bir vicdan görevi sayarım. Bu uzun süre, bana binlerce dava arkadaşı ve hakiki dost edinme bahtıyarlığını verdiği gibi, bu insanları yakından tanıma ve tahlil etme imkânını da sunmuştur.

Ocak Başkanından Genel Başkana, İlçe Yönetim Kurulu Üyesinden Hükümet Üyesine kadar bütün Partililerimiz fazilet ve dürüstlükleriyle tebarüz etmişlerdir. Nadiren bizim içimizden asla tasvip etmediğimiz bir takım yanlışların içinde olan kimseler çıkınca da,

kadrolarımızda mevcudiyetlerini sürdürme şansı bulamamış ve tarafımızdan tasfiye edilmişlerdir.

Bizim Partilerimiz, Devletin tek bir kuruşuna tenezzül etmeyen, siyasi mevkiini, iktidar gücünü kendine ve yakınlarına maddi menfaat elde etmek için katiyen kullanmayan insanlardan oluşmuştur. Bu bizim için adeta yazılmamış bir Anayasa hükmü gibidir, bir Parti ideolojisidir, siyaset felsefesidir. Üstümüzden geçen darbeler, bütün gayretlerine rağmen, bunun aksini gösteren hiçbir işaret bulamamıştır.

Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu satırların yazıldığı günlere kadar geçen 89 yıllık sürenin 26 yılında Ülkeyi bizim kadromuz idare etti. Bu süre, her şeyden önce henüz kırılmamış ve kırılması çok zor olan bir rekordur. Ama asıl önemlisi, bu kadar uzun süre iktidarda bulunan kadronun tertemiz kalabilmesidir. İmparatorluk Dönemi de dâhil, tüm siyasi tarihimizin ve Devlet hayatımızın kirlenmemiş lekesiz kadrosudur bu.

“Sadece biz temiziz, başkaları kirlenmiştir” gibi bir anlam da çıkarılmamalıdır bu satırlardan. Diğer siyasi teşekküllerle ilgili analiz yapmak benim işim ve bu yazının konusu değildir. Ama bizim sicilimiz budur. Ben sadece bunu ifade ediyor ve gurur duyuyorum.

12 Eylülden sonra, emeklilik hakkını dahi kazanamamış bazı parlamenterlerimizin büyük zaruret içine düştüklerini içim burkularak hatırlarım. DP, AP, DYP Hükümetlerinde önemli Bakanlıklarda bulunan birçok arkadaşımızdan ebedi âleme göçenlerin vefatlarına kadar, yaşayanların ise halen nasıl büyük bir tevazu ve sadelik içinde hayatlarını sürdürdükleri herkesçe malumdur.

1973 Seçimlerine gidilirken, Demirel Hükümetlerinde defalarca Bakanlık yapmış bir arkadaşımız, adaylık müracaatı için Partiye yatırılması gereken cüzi bir aidatı ödeyememişti. Bu sebeple de aday olamayacaktı. Seçim İşleri Başkanı olarak arkadaşlarımla bir değerlendirme yaptık. Ona geçici bir Parti görevi vererek harcırah avansı çıkardık. O parayı da incinmesin diye kendisine haber vermeden adaylık müracaat parası olarak yatırmıştık.

Parti müfettişi olarak Hatay’a giden Oğlum Cevher’den şöyle hüznü bir olay dinlemiştim. Bir İlçe Başkanı Cevher’le baş başa görüşmek istediğinde, diğerleri gibi onun da İl Başkanını şikâyet edeceğini sanmış. Oysa bu kardeşimiz Parti müfettişine isli tırnaklarını göstererek motosiklet tamircisi olduğunu, işlerin eskisi gibi gitmediğini, yıllarca cebinden karşıladığı Parti giderlerini yapmakta artık zorlandığını, bu sebeple görevden affını istediğini anlatırken sözleri boğazında düğümlenmiş.

Malatya’nın bir ilçesinde arzuhalcilikle işgal eden bir İlçe Başkanımız, Parti binasının kirasını ödeyemediği için Parti levhasını altında mesleğini icra ettiği ağacın dalına asar, akşam da alıp evine götürürdü.

Parti tarihimiz, bunlara benzer ve bizzat şahit olduğum çok sayıda fedakârlık ve fazilet örnekleriyle doludur. Buraya aldığım birkaç tanesiyle ilgili isim ve yerleri, bu aziz arkadaşlarımı veya yakınlarını üzerim endişesiyle veremiyorum.

Bizimkiler tamamen amatör ruhla, Parti sevgisi ve görev aşkıyla çalışmışlardır. Çoluk çocuğunun rızkını Parti çalışmaları için harcamakta tereddüt etmeyen İl, İlçe, Belde Başkanlarımıza, Milletvekili ve Belediye Başkanı maaşının tek kuruşunu eve götürmeden Partililere, vatandaşa harcayan tüm dava arkadaşlarıma takdir, minnet ve şükranlarımı ifade ediyorum.

YOLUN SONU

3 KASIM 2002 SEÇİMLERİNE DOĞRU

18 Nisan 1999 Seçimleriyle kurulan Meclis'in 21. Dönemi de, önceki gibi kısa sürecekti. Fakat o dönem benim için bir türlü bitmek bilmedi. Siyaset hayatımın bu son dönemi, en sıkıcı ve en üzücü dönemi oldu.

Hiçbir arzu taşımadan, hiçbir heyecan duymadan, yukarıda belirttiğim şekilde zorunlu adaylığımın sonucu olarak 7. defa Meclis'e gelmiştim. Partimiz erimeye devam ediyordu. Meclis'te de, Ülke siyasetinde de hiçbir ağırlığımız kalmamıştı.

Geriye düşmek, yüzde 12'ye inmek aslında çok da karamsar olunacak bir durum değildi. O oy oranı, bugün için bizim Partide hayal bile edilemiyor. Kötü olan, bu durumdan çıkılacağına dair umut ve heyecanın tükenmiş olmasıydı. Genel Başkan ÇİLLER'in seçim meydanlarında, "Tutun bu bacınızın elinden" sözleri karşılık bulamamıştı. O eli tutan insanların sayısı iyice azalmıştı.

Meclis'e gitsem yapacağım bir şey yoktu. Komisyon üyeliği, Grup adına kürsüde konuşma gibi işler, benim gibi kıdemlilere nezaketen verilmiyordu. O işe daha ziyade gençler koşturulurdu. Oturumlarda Genel Kurul Salonuna gidiyordum. Bizim sıralarda da, diğerlerinde de normal olarak 5-10 kişi bulunurdu. Orada sürekli oturmak, "Şuna bak, ne kadar da hevesli" gibi dedikodulara bile sebebiyet verebilirdi. Meclis'teki odamda da pek durmazdım. Zamanımın önemli bir kısmını Atatürk Bulvarı üzerinde, Meclis'in tam Çankaya Kapısına bakan Çakmak Apartmanındaki özel büromda geçirirdim. Yere kadar inen pencerelerinin arkasında oturup, Meclis'in binalarını izleyerek arkadaşlarla sohbet ederdik. Konu belliydi. "Biz niye bu duruma düştük?"

Ülkeme, Parlamento'ya ve Partime faydalı olamadığım duygusuyla, üzüntüsüyle aylar geçti. Benim ve benim gibi düşünenlerin faydalı olma yolları kapatılmıştı. O imkâna sahip olanlar ise, hâlâ hayal peşinde koşmaktaydılar. Tansu Hanım'ın etrafında, tüm liderlerin etrafında olduğu gibi, sadece onun hoşuna gidecek şeyleri söyleyen, onu öven, geleceğin kendisi ve Partimiz için müthiş parlak olduğuna dair masallar anlatan bir kitle oluşmuştu. Genel Başkan da belki vaziyetin nereye gittiğini hissediyordu. Ama kabullenmek istemiyordu.

Bu arada Tansu Hanım'la ilişkiler az da olsa yumuşamıştı. Nadiren karşılaştığımızda hatırlarını sorar, ben de bir Genel Başkan'a karşı gerekli olan nezaket ve saygıyı gösterirdim.

ECEVİT Hükümeti çok da önemli bir işe imza atamadan günlük işlerin içinde yuvarlanıp gidiyordu. Bülent Bey'in sağlığı da gittikçe bozulmakta ve endişelere sebep olmaktaydı.

2002 yazında MHP'nin Erciyes'te yaptığı geleneksel toplantıda, Genel Başkanları ve Başbakan Yardımcısı BAHÇELİ, beklenmedik bir konuşma yaparak Koalisyon Hükümetinin Ülkeyi Kasım ayında seçime götürmesi gerektiğini ifade etti. Fazilet ve bizimkiler de hemen bunun üzerine atladılar tabii. Bu seçimin, o günün Parlamentosunda bulunan Partilerden hiçbirine hayır getirmeyeceğini bilemezlerdi elbette. O sırada Fazilet'te bulunan arkadaşların

bir kısmı dahi, 2002’den sonra kendilerinin de içinde olacakları bir oluşumun, Ülkenin kaderine uzun yıllar hükmedeceğini tahmin edemezlerdi.

Devlet BAHÇELİ istemeden birilerinin yolunu açıyordu. Belki o açmasa da, bir başka vesileyle o yol yine açılırdı. Kader bir kere daha ağlarını örüyordu.

SİYASETE VEDA

Meclis Genel Kurulu 31 Temmuz 2002 günü, 3 Kasım 2002 tarihinde erken seçim yapılması kararını almak üzere toplanıyordu. Cevher de o günlerde, bize mutat ziyaretlerinden birini yapmak üzere Ankara’daydı. Meclis’in toplantı saatine yakın evden çıkarken Yüksel ve Cevher’e, 1999 Seçimlerinin hemen sonrasında aldığım kesin kararı hatırlattım. “Siyaset hayatıma nokta koymanın vakti geldi artık. Bugün Meclis’te erken seçim kararı alınacak. En uygun zaman bugündür” dedim. Ülkem, Partim ve Urfa’m için yapabileceğim şeyleri yapmıştım. O ortamda daha fazlasını yapabilme şansım da yoktu. Yaşım kemale ermişti. Hatta bir dönem de zorunlu olarak fazladan kalmıştım. Kendimden bıktırmadan, başka insanların yolunu daha fazla tıkamadan gitmesini bilmeliydim. İstanbul’da oturan Kızım Fatma’ya da telefonla bilgi verdik. Urfa ve Ankara’daki yakınlarıma ve arkadaşlarıma daha önce söylemiştim zaten.

Araba beni Meclis’e bırakıp, eve döndü. Cevher ve Yüksel toplantının bitiminde gelip beni alacaklar, üçümüz baş başa yemeğe giderek hayatımızın bu yeni dönemini birlikte karşılayacaktık.

Toplantı kısa sürdü. Erken seçim kararı alındı. Genel Kurul Salonunda alışılmış vedalaşma ve helalleşme sahneleri vardı. 37 yıl önce ilk defa adım attığım bu Salondan son kez ve sessizce çıktım. Cevher ve Yüksel beni Meclis’in Çankaya Kapısının hemen dışında arabada bekliyorlardı. Çok sevdiğimiz ve bizim için bir hayli hatıralarla dolu olan Atatürk Orman Çiftliğindeki Merkez Lokantasının yolunu tuttuk.

Aslında siyasete başlangıç noktası olarak 1 Şubat 1939’da Amasya yoluna çıkışımızı da almak mümkün. Ancak kendi irademle bu işe girişim, 1 Ocak 1951’de başında Necmi İNANÇ’ın bulunduğu Demokrat Parti Ankara Maltepe Ocağına kaydımı yaptırmamla olmuştu. Siyasetten ayrılmamsa, ondan 51 yıl sonra 31 Temmuz 2002’de Meclis’in 21. Döneminin bitmesiyle, başında Tansu ÇİLLER’in bulunduğu Doğru Yol Partisi’nden yeniden milletvekili adayı olmayarak gerçekleşmekteydi. Siyaset hayatımı kendi isteğimle ve bir başkasının onu bitirmesine fırsat vermeden sona erdirebilmem çok önemliydi.

Girdiğim gibi başım dik çıkıyordum. Tıpkı Babamın ve Oğlumun çıktıkları gibi. Siyasette Devlet’in verdiği maaş dışında tek bir lira kazancımız olmamıştı. Zaten olmaması gerekirdi. Haram yemedik, yedirmedik. Bilerek ve isteyerek kimseyi kırmadık, kimseye hainlik yapmadık. Seviyesiz, kavgacı, ağzı bozuk siyaset üslubunun içinde hiç olmadık. Rakiplerimiz ve muarızlarımızla dahi beşeri ilişkilerimiz hep iyi oldu. Yeteri kadar faydalı olup olmadığımıza da insanımız karar vermeli.

Atatürk Orman Çiftliğine doğru giderken Yüksel ve Cevher’le bir değerlendirme yaptık. Tansu Hanım’a bir veda ziyareti yapmamın uygun olacağını kararlaştırdık. Hemen cep telefonuyla Özel Kalemî arayarak randevu istedim. Daha Atatürk Orman Çiftliğine varmadan cevap geldi. Ertesi gün 10.00’da Genel Başkan bekliyordu beni.

Merkez Lokantasının bahçesinde, her zaman oturduğumuz masaya kurulduk. Üzerimden bir yük kalkmıştı sanki. Henüz hazan mevsimi gelmemişti, daha Ağustos ayına bile girmemiştik. Ama masaların üzerini gölgeleyen çınar ağaçlarının bazı yaprakları hafiften sararmaya başlamıştı. Hatta tek tük dökülen yapraklar bile vardı. Bizim gibi dökülmeye başlamışlardı adeta. O günlerde Nahit MENTEŞE, Esat KIRATLIOĞLU ve Mehmet GÖLHAN gibi çok değer verdiğim bazı dost ve siyaset arkadaşlarımın da benzer kararlar aldıklarını ve beyan ettiklerini hatırlıyorum.

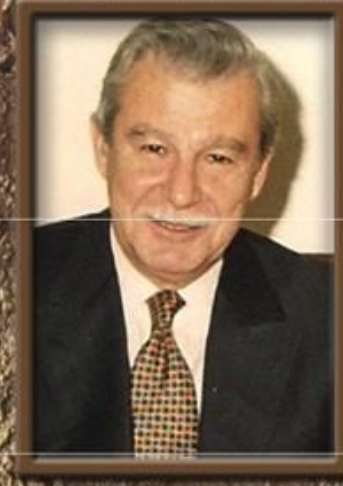
1 Ağustos 2002 günü sabah saat 10.00’da, Selanik Caddesinde bulunan Genel Merkezimizdeki makam odasında Genel Başkan ÇİLLER’i ziyaret ettim. Samimi ve dostane bir görüşme oldu. Beni çok sıcak karşılamıştı. Kararım hakkında bilgi verdim. “Keşke bir dönem daha kalsaydınız. Urfa listesini de siz yapardınız” dedi. Bu sözlerinde de samimi olduğunu düşünüyorum.

Benim Urfa listesini yapmak gibi bir hevesimin veya listede yer alabilmek hususunda bir endişemin olmadığını, ancak aktif siyasetten çekilme zamanımın geldiğini söyledim.

Teklifi için teşekkürlerimi ifade ettim. Veda ederek, Partimiz ve kendisi için iyi dileklerde bulundum. “Yeteri kadar kaldım. Hatta fazla bile kaldım. Birileri bize git demeden gitmesini bilmeliyiz” diye de ekledim. Genel Başkan’a tarizde bulunmak gibi bir niyetim yoktu. Kendi halimi arz etmiştim sadece..

1951

2002

1930 yılında Urfa'da doğdu. İlkokulu Urfa, Amasya ve Adana'da okudu. Ortaokul ve liseyi eğitimini İstanbul'da Galatasaray Lisesi'nde aldı. Ankara Hukuk Fakültesi'nden 1955 yılında mezun olduktan sonra Urfa Barosu'na kayıtlı olarak serbest avukatlık yaptı. Aile mesleği olan çiftçilikle uğraştı. Siyasete 1 Ocak 1951 tarihinde Demokrat Parti Ankara Maltepe Ocağına kaydolarak başladı. 1955 ile 1960 yılları arasında Demokrat Parti Urfa Merkez İlçe Başkanlığı ve İl Başkan Vekilliği görevlerinde bulundu. 1961 yılından itibaren 1980 yılına kadar geçen süre zarfında, Adalet Partisi Urfa İl Başkanlığı, Genel İdare Kurulu Üyeliği, Genel Merkez Teşkilat Başkan Yardımcılığı, Seçim İşlerinden Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı görevlerini üstlendi.

1965, 1969, 1973 ve 1977 Seçimlerinde, Adalet Partisi Urfa Milletvekili seçildi. 1969 yılından itibaren 2. ve 3. Demirel Hükümetlerinde Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, 1977 yılında 5. Demirel Hükümetinde Adalet Bakanlığı görevlerine getirildi.

12 Eylül rejimiyle konulan 10 yıllık siyasi yasağının kalkmasıyla 1987 yılından itibaren Doğru Yol Partisi Genel İdare Kurulu Üyeliği ve Siyasi İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı görevlerini aldı.

1991, 1995 ve 1999 Seçimlerinde, Doğru Yol Partisi Şanlıurfa Milletvekili seçildi. 1991 yılında 7. Demirel Hükümetinde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı görevi tevdi edildi. 1993 yılında 1. Çiller Hükümetinde, 1995 yılından itibaren de 2. ve 3. Çiller Hükümetlerinde Devlet Bakanlığı görevini yürüttü. 31 Temmuz 2002 tarihinde alınan erken seçim kararıyla birlikte, 3 Kasım 2002 tarihinde yapılacak Milletvekili Genel Seçimi için yeniden milletvekili adayı olmayarak, kendi isteğiyle siyaset hayatından çekildi.

